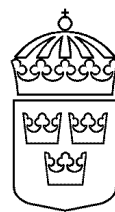

Torsdagen den 25 mars

Kl. 12.00 – 21.28

1 § Aktuell debatt: Lika rättssäkerhet och rättstrygghet för kvinnor och män

*Aktuell debatt: Lika
rättssäkerhet och
rättstrygghet för
kvinnor och män*

Anf. 1 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Brottsofferjouren i Karlstad träffar regelbundet ungdomar i årskurs 8 och på gymnasiet. De brukar ställa frågan till ungdomarna så här: En tjej är ute på fest, är lite utmanande klädd, dansar med en kille, följer med honom hem, kelar lite, men säger sedan nej och blir då våldtagen – tycker ni att den tjejen får skylla sig själv? Vad tror ni att ungdomarna svarar? Vad tror justitieministern? Så gott som 100 % av ungdomarna svarar: Ja, hon får skylla sig själv.

Herr talman! Kristdemokraterna ser allvarligt på varje tillfälle då människovärdet kränks. Alla människor har samma värde, och ingen har rätt att respektlöst kränka någon annan – ingen. Människovärdet förändras inte om man har kort kjol eller är berusad.

Detta är och måste vara en grundläggande princip i ett rättssamhälle. Därför är det oroande när Christian Diesen, professor i straffrätt, visar att 95 av 100 kvinnor som har gjort anmälan om våldtäkt får beskedet att deras ärende har lagts ned. Handlar den statistiken om samma strukturer som ungdomarna i Karlstad ger uttryck för, att en man har rätt att sexuellt kränka en kvinna om hon räcker honom lillfingret?

Herr talman! Kristdemokraterna har begärt den här debatten i förhoppning att den ska bli konstruktiv, där förslag kan föras fram och tas till vara. Hur förändrar vi attityder i ett samhälle där en stark sexualisering präglar TV, tidningar och Internet? Hur förebygger vi våld? Och hur skapar vi rättssäkerhet när sexuella övergrepp ändå sker?

Anf. 2 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Tack, Maria Larsson, som har tagit initiativ till den här debatten. Det här är någonting som har diskuterats väldigt mycket det senaste året. Det ska vi vara glada för. Det värsta som skulle kunna hända är att den här debatten tystnar. Det vore också det största sveket mot de unga flickor och kvinnor som råkar väldigt illa ut.

Det här är en fråga som samtliga partier i riksdagen prioriterar högt. Det är också en sak som vi i regeringen gör vad vi kan åt för att åstadkomma så bra resultat som möjligt.

Jag tycker att man kan dela in det arbete vi gör i fyra delar. Det första är förstås resurser till myndigheter, det andra är styrning av myndigheter, det tredje är lagstiftning och det fjärde är internationellt arbete.

När det gäller resurser ska jag inte säga så mycket mer än att ni vet att det pågår en väldigt stor satsning på rättsväsendet i år. Enbart polisen får jämfört med förra året 800 miljoner kronor mer. Det har sedan vändningen kom 2001 blivit 1 100 fler poliser, ungefär hälften vanliga poliser och hälften civilanställda. Den här satsningen kommer vi att fortsätta. Ni känner också väl till att pengar ska föras över från försvaret till rättsväsendet. Men det räcker förstås inte att bara se till att det blir ökade resurser. Det behövs mycket mer än så.

En sak som är viktig när det gäller kontakten med myndigheter och myndigheters utveckling är att myndigheterna fortsätter sitt arbete med bemötande av brottsoffer. Här säger många personer som jobbar inom kvinnojourer att det har blivit bättre, speciellt hos polisen. Det är roligt att höra. Men det råder inget tvivel om att man kan bli ännu bättre.

Det här har vi tagit fasta på. I regleringsbrev har vi just understrukt till polis och domstolsverk hur viktigt det är att man fortsätter utbildningen om hur brottsoffer ska bemötas. Det vi kan se, även om det inte är så låga tal som nämns här och i den studentuppsats som Christian Diesen har refererat till, är att det är väldigt stora skillnader regionalt. Det kan skilja mellan 10 % och 30 % när det gäller ärenden som går till åtal.

Bara det faktum att det är stora skillnader visar ju att när man har gjort stora ansträngningar kan man också åstadkomma gott resultat. Det är inte bara så att det är väldigt svårt att fälla någon till ansvar när ord står mot ord utan vi kan se att det finns stora skillnader. Detta faktum ger alltså vid handen att här är utbildning viktig.

Det är också viktigt att i arbetet med attityder börja tidigt. Det är därför som vi nu också ser över hur juristutbildningen fungerar när det gäller jämställdhet. Jämställdheten ska prägla alla dessa myndigheters arbete, men alltså också juristlinjen. Många av de attityder som vi inte anser ska finnas i det svenska rättsväsendet bygger faktiskt på bristande jämställdhet.

När det sedan gäller lagstiftning bygger mycket av det som jag nu berättat om på den brottsofferproposition som lades fram 2001. Den handlade just om att myndigheterna måste bli bättre på att skaffa sig kunskaper om bemötande av brottsoffer, om samverkan mellan myndigheterna, om samverkan mellan myndigheter och ideella organisationer och om att forskningen om brottsoffer måste bli bättre. Vi har mycket forskning kring gärningsmän, men alltför lite om brottsoffer. Men nu ökar den, och det är positivt.

Vi har också som ett viktigt led infört besöksförbud även i det gemensamma hemmet. Det blev ganska starkt ifrågasatt i början, men efterhand var det någonting som jag tror att de allra flesta till slut ansåg var bra. Det var ingen liten lucka i lagen som täpptes till utan övergrepp i det gemensamma hemmet är 60 % av de övergrepp som sker. Det var ett viktigt steg. Det trädde i kraft den 1 september förra året.

Men det största arbetet och det kanske största lagstiftningsarbetet under den här mandatperioden på vårt område är naturligtvis sexualbrottslagstiftningen. Det började med den kommitté som arbetade från

1998 till 2001, i tre års tid. Det var någonting som alla partier deltog i, och den lade sedan fram väldigt intressanta förslag.

Ibland sägs det helt felaktigt att ingenting har hänt. Det har det visst gjort. Bland annat har brottet människohandel införts. De som påstår detta bör nog fundera lite närmare.

Däremot var det så att man tog ett väldigt viktigt steg i den här kommittén. Man sade nämligen att man ska kunna bli dömd för våldtäkt även i flera situationer än i dag när det är våld och hot om våld. Man ansåg att fall med kvinnor som är så kraftigt berusade att de inte kan göra motstånd också ska kunna bedömas som våldtäkt.

Det här tyckte jag var ett väldigt viktigt steg. Men det visade sig när förslaget gick ut på remiss att det blev en väldigt stark kritik. I korthet gick den kritiken ut på att detta är alldeles för otydliga gränser. Vad händer om den här kvinnan dricker ännu mer, så att hon somnar? Är det då inte att anse som våldtäkt?

Då hamnade vi på våren i den situationen att det av demokratiska skäl kanske inte skulle gå att föra fram detta, när alla kom med sådan kraftig kritik. Dessutom måste man säga att det låg en hel del i den. Det är ju inte lättare att värja sig när man sover än när man är kraftigt berusad.

Vi hade då valet att starta en ny sexualbrottskommitté, som då skulle jobba ett par år framåt i tiden, eller att försöka göra arbetet själva på Justitiedepartementet. Vi valde det senare, därför att detta är ett mycket angeläget arbete. Det fanns ändå så starkt stöd bland partierna, och vi kunde se kritiken så tydligt.

I det förslag som nu föreligger utvidgar vi våldtäktsbegreppet till att gälla inte bara det som Sexualbrottskommittén föreslog, alltså när människor är så kraftigt berusade att de inte kan göra motstånd, utan också när de är i sovande tillstånd eller har funktionshinder och därigenom inte kan göra motstånd.

Det här är en modernisering av lagen. Det är en förändring av lagen som jag tror ligger i linje med samhällets utveckling och synen på brottsoffer. Jag tror också att det är på det sättet att en kvinna som vaknar och får reda på att flera personer har förgripit sig sexuellt på henne just känner sig våldtagen, och då ska vi kalla det vid dess rätta namn.

Det här har också fått en viss kritik. Man har sagt att det inte går att införa saker som man inte vet om är straffbart. Det är en märklig invändning eftersom sexuellt utnyttjande är straffbart redan i dag. Det är precis samma gränser vi talar om. Men samhället ser mer allvarligt på det och har möjligheter att döma till högre straff. Framför allt är det en anpassning och modernisering som är i takt med tiden.

Förslaget innehåller flera olika delar. Jag ska återkomma till dem, men jag ska i mitt inledningsanförande nämna något om det internationella arbetet.

Vi kan inte bara ägna tid åt ett ökat skydd åt de ungdomar och kvinnor som blir utsatta i Sverige. Vi kan inte stillasittande titta på på det som sker ute i andra länder. Det har varit en stark drivkraft för Sverige och ska fortsätta att vara det. Vi drev länge under 1990-talet – bland annat Anita Gradin gjorde ett fantastiskt arbete, men också en del andra – frågan om människohandel. Den bemöttes med skepsis. ”Vad är det för fråga? Det är väl inte det som är viktigast. Det finns andra saker att bry sig om.” Som alla känner till, och som alla stod bakom, lyckades vi un-

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Aktuell debatt: Lika
rättssäkerhet och
rättstrygghet för
kvinnor och män*

der vårt ordförandeskap att nå en överenskommelse om gemensamma bestämmelser och gemensamma straff för människohandel. På så sätt fick vi en lagstiftning som överensstämde med alla länder i EU och som de nya kandidatländerna ska anpassa sig till.

Det här var ett stort och viktigt steg. Det gjorde vi från svensk sida, och det är inget tvivel om att det under vårt ordförandeskap var den i särklass viktigaste frågan.

Det räcker förstås inte med att ha en gemensam definition om straff och lagstiftning. Vi måste gå vidare. Det arbetet driver vi på i Europol och Eurojust men också i det nordiska arbetet – där är det många diskussioner – och i Östersjösamarbetet. Vi lyfter fram de uppgifter vi får från polisen, sambandet mellan sexköpslagen och det faktum att vi är försknade från människohandel jämfört med många andra länder, bland annat våra nordiska länder. Det här har väckt ett intresse för vår sexköpslag. Det har väckt ett par av våra nordiska länder. Ryssland är intresserat av lagen. Irland är intresserat av lagen. Vi försöker sprida detta. Det är genom internationellt arbete vi kan nå resultat. Vi får inte se frågan som något som bara finns innanför våra nationsgränser. Vi måste fortsätta att arbeta hårt för att nå förbättringar, för att ge den hjälp och det stöd som dessa unga kvinnor behöver. Det kan vi göra bara genom att arbeta på bred front.

Anf. 3 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Tack, justitieministern, för svaret. Vi kristdemokrater anser att polisen har för lite resurser. Vi lägger fram förslag om mer resurser där eftersom vi ser att poliserna är för få och inte räcker till. Där har vi säkert en stor del i förklaringen.

Ministern redogjorde här för lagstiftningsarbetet. Det går med snigelfart och behöver skyndas på. Men det var intressant att ministern bekräftade att attityder också spelar roll. Året är 2004, och vi hade hoppats att kvinnor och män skulle behandlas jämlikt och ha samma möjligheter. Jag blev förvånad över Karlstadsungdomarnas attityd, som var så entydig: Tjejen får skylla sig själv. Jag menar att något i grundarbetet, i normöverföringen, har gått snett när en ung generation inte ser att det faktiskt inte är offret som är skyldigt, att ett nej alltid måste respekteras.

Vi kristdemokrater talar ofta om attityder och värderingsfrågor som viktiga förebyggande åtgärder. Det är ingen tillfällighet. Aldrig har det varit viktigare än nu. Ju starkare den kommersialiserade värld vi lever i blir, desto större motkrafter behövs i form av värderingar som karta och kompass för livet. Det är att arbeta förebyggande. Vi måste impregnera ungdomar mot MTV-bilden att alla kvinnor är våp och klagöra att sexualitet à la porrfilm faktiskt inte är vad alla tjejer och killar vill ha. JämO:s statistik visar att så gott som alla pojkar i årskurs 9 har tittat på porrfilm. Det behövs motbilder, justitieministern.

Herr talman! Könsmonster skapas tidigt. Därför är arbetet med attityder och värderingar så centralt. Tidigt i uppväxten läggs grunden för hur vi ser på oss själva och på varandra. Föräldrar kan ge sina barn trygghet i sig själva och tillit till andra. Barnomsorgspersonal och skola ska fortsätta det arbetet. Skolans värdegrund, vilande på grunden för ömsesidig respekt för varandra, måste finnas närvarande i skolvardagen. Skolan får inte lämna walk over. Alla kränkningar måste uppmärksammas – inte

minst könsord som tilltal. Det ska vara nolltolerans. Är justitieministern beredd att skriva under på det? Varje gång, om och om igen, måste vi vuxna säga ifrån att det är oacceptabelt att en tjej kallas hora. Det gör skillnad om vi bryr oss. Det gör skillnad om det finns goda förebilder kring unga människor som är i färd med att bilda sig en egen könsidentitet.

Samma könsmaktstrukturer ser vi i våldtäktsmålen. Som motkraft behövs också här mer kunskap. Beslut som fattas utan kunskap är farliga, vare sig de fattas i riksdagen eller i domstolarna.

Kunskap behövs hos sjukvårdspersonal, som ofta är först ut att möta en våldtagen kvinna. Kunskap behövs hos brottsofferjourerna och kvinnojourerna om att deras insats är otroligt viktig, trots att de får alltför lite samhällsstöd. Kunskap behövs hos polisen, som ibland tror att kvinnan samtycker om hon inte skriker – trots att hon är paralyserad av skräck. Kunskap behövs hos de åklagare som inte förmått lyfta fokus från brottsoffer till brottsling. Brottsoffret får aldrig göras till brottsling bara för att hon är kvinna. Domstolsförhandlingen vid ett våldtäktsmål måste handla om huruvida han har tagit reda på om hon ville, inte om hon har gjort motstånd eller om hon har uttryckt att hon inte ville. I alltför många domar förekommer beskrivningar om hur kvinnan var klädd, om hon druckit och så vidare. Mycket sällan beskrivs gärningsmannens dryckesvanor eller hans sexuella erfarenheter.

Herr talman! Christian Diesens forskning visar också att det är slumpen som styr om en anmälan om våldtäkt leder till förundersökning. Chansen ökar om kvinnan är välutbildad och har blivit överfallen på öppen gata av en försupen man. Då är möjligheterna som störst. Men om den överfallna kvinnan är hemlös och mannen har hög status görs nästan aldrig någon förundersökning. Dessutom verkar det bero på om den polis och den åklagare som handhar ärendet är drivande och intresserad.

Herr talman! Det är dags att ersätta den slumpmässigheten med trygghet, kvalitet, ansvarstagande och kunskap i rättsförfarandet. Att justitieministern har skickat regleringsbrev till Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren är väl bra, men det kommer inte att räcka. Vad vill justitieministern göra för att förstärka arbetet med attityder i vårt land? Ser justitieministern värdet av en värdekommission? Vilka åtgärder är justitieministern beredd att vidta för att säkerställa att alla får en rättssäker behandling, inte minst kvinnor vid våldtäktsmål? Är det inte dags att sätta JämO på spåret i domstolarna? (Applåder)

Anf. 4 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Många anmälningar som kommer in till polisen avskrivs – en hel del utan utredning. När det gäller många allvarliga brott når man aldrig så långt att åtal väcks och att rätt kan skipas. Det gäller olika typer av brott, och konsekvenserna drabbar både män och kvinnor. Orsakerna till att det blir så är naturligtvis flera, och riksdagen har ett ansvar att försöka komma till rätta med bristerna. Det handlar om resurser. Polis och åklagare tvingas faktiskt prioritera bland ärenden, och mål som kan bevisas kommer alltid först.

Bakgrunden till begäran om dagens debatt är samhällets misslyckande när det gäller att minska och förebygga våldtäkter. Antalet anmäl-

ningar ökar, men uppklaringsprocenten ligger fortfarande på en beklämmande låg nivå. Det är allvarligt. Orsakerna måste naturligtvis redas ut.

Regeringen hade utlovat en proposition med anledning av Sexualbrottskommitténs betänkande, och vi har nu fått en förklaring från ministern om orsaken till förseningen. I stället för en proposition med konkreta förslag för att göra lagstiftningen bättre tvingas man häromdagen läsa i Göteborgs-Posten att regeringens statsorgan BRÅ arbetar för att ta fram vad som ligger bakom brotten. Det görs med förhoppningen att man ska kunna ringa in för kvinnor "farliga och särskilt utsättande" situationer, så att informationen om rapporten – och nu citerar jag ordagrant – "kan få kvinnor av ren självbevarelsedrift att undvika sådana situationer. I övrigt kanske i form av att man ändrar lagstiftningsterm eller så."

Herr talman! Kvinnor som utsätts för våldtäkt ska inte skylla sig själva. Det är pinsamt att behöva läsa att statliga myndighetspersoner uttrycker sig så och att detta är tankegångarna i ett arbete som bedrivs för att förbättra situationen.

Fokus måste i stället sättas på förövarna. Det behövs konkreta kunskaper, forskning om den som våldtar och resoluta behandlingsprogram inom kriminalvården för dem som döms. Dessutom måste lagstiftningen förbättras. Domstolarna – som ibland också får kritik av ledamöter här i kammaren – dömer efter lagen. Därför är det viktigt att ställa frågan till justitieministern: När tänker regeringen landa i sitt beredningsarbete och lägga ett konkret förslag med anledning av Sexualbrottskommitténs betänkande?

Det behövs också insatser för att se till att utredningar görs och att brott dokumenteras. De som gör den här typen av övergrepp återfaller tyvärr då och då. Om en anmälning inte kan leda till lagföring kan den kanske i alla fall stärka bevisningen i ett senare fall. Det är en anledning till att polisen måste ledas av den bestämda viljan att ta itu med frågorna, även när utgångsläget verkar svårt. Det är en resursfråga, och vi ska påminna om det när vi behandlar budgeten. Men det är naturligtvis också en attitydfråga.

Av Rikspolisstyrelsens årsredovisning framgår – det påpekade ministern – att polisen har gjort positiva framsteg när det gäller att arbeta mot våldsbrott som drabbar kvinnor.

Skillnaderna mellan olika distrikt är oacceptabla. Det visar sig att vissa myndigheter släpar efter när det gäller att organisera och genomföra polisarbetet mot bland annat våldtäkter. Vilka direktiv kommer regeringen nu att ge Rikspolisstyrelsen med anledning av den här redovisningen? Utbildning är en sak, men det räcker inte. Familjevårdsenheter har visat sig vara ett bra sätt att arbeta på, och många myndigheter har inte ens kommit i gång med att organisera sådana.

Temat för dagens debatt är vidare än våldtäktsproblematiken. Våld mot kvinnor är mer än sexuella övergrepp. Statsmakterna har därför sedan 1980-talet genomfört många åtgärder i syfte att förebygga våld mot kvinnor. Misshandlade kvinnors rättsliga ställning har stärkts, och det är bra. Straffen har blivit hårdare – det var också nödvändigt. Ett nytt brott, kvinnofridskränkning, infördes i stor enighet 1998.

Det intressanta med kvinnofridsbestämmelsen är att den var ett försök att utgå ifrån brottsoffret och att den var så utformad att den skulle underlätta åtal mot gärningsmän som upprepat kränkt närstående kvinnor.

Flera olika brott skulle kunna bedömas samtidigt, och det skulle finnas förståelse för att misshandlade kvinnor inte alltid vet exakt vilken dag eller vilken tid det ena eller det andra slaget träffade.

Den uppföljning som jag har tagit del av när det gäller detta tyder på att resultatet inte riktigt har blivit det som riksdagen avsåg.

Då kommer jag osökt in på att i juni förra året överlämnade regeringens nationella råd för kvinnofrid sin rapport till regeringen med förslag till ett antal olika statsråd. Justitieministern fick inte mindre än tolv förslag, och tiden medger inte att jag räknar upp alla. Men en enkel och väldigt viktig fråga för oss moderater är: När kommer regeringen att exempelvis – det var ett förslag från detta råd – ta initiativ till en utvärdering av de gångna årens rättspraxis i kvinnofridsmål? Att en sådan behövs har vi moderater påtalat länge, och jag tycker att det var väldigt bra att rådet förde fram detta. Men vilket svar får vi av Thomas Bodström?

(Applåder)

Anf. 5 JOHAN PEHRSON (fp):

Herr talman! För oss liberaler är det tydligt att det tyvärr går att anlägga ett könsmaktsperspektiv eller ett mer generellt socialt perspektiv på det mesta i vårt samhälle, så även på hur de rättsvårdande myndigheterna sköter sitt uppdrag. Därför är forskning och debatt om detta så viktigt. Jag vill tacka Kristdemokraterna för att de har tagit initiativ till denna debatt.

Det är uppenbart att arbetet för att förbättra bemötandet av våldsutsatta kvinnor behöver förbättras på alla nivåer i rättsväsendet. De flesta poliser, åklagare och domare gör självfallet enskilt fantastiska insatser utefter sina givna förutsättningar och gällande rätt. Vi måste också komma ihåg att brott som inte sällan begås utan vittnen är väldigt svåra att avgöra om man inte vill tumma på rättssäkerheten – någonting som jag inte tror att någon här inne är beredd att göra.

Lagstiftningen är i dag glasklar. Våld, inte minst sexualiserat våld, är förbjudet och belagt med stränga straff. Vissa efterlängtnade förbättringar lär vara på väg, enligt besked från justitieministern. Det gäller inte minst att få våldtäktsbegreppet att bättre stämma överens med den hos både män och kvinnor rådande uppfattningen om vad som med ett normalt språkbruk är att klassa som våldtäkt.

Herr talman! Det är väl trots allt ingen som tror att traditioner och attityder enkelt kan lagstiftas bort genom att vi här i riksdagen trycker på knappar och stiftar en lag. Bara några år innan justitieministern inledde sin utbildning på juristlinjen kom våldtäkt av äkta make att hamna under allmänt åtal. Innan dess var detta att betrakta som en springnota från krogen. Detta var 1981. Traditioner är svåra att bryta, men det krävs att vi gör det.

Det finns massor att göra för att förbättra bemötandet av kvinnor som utsatts för brott. För dem som arbetar med brottsoffer och processrätt är problemet klart. Trots att våra domstolar, ytterst Högsta domstolen, arbetat fram en rättspraxis om att ett enkelt nej räcker för att markera att en fortsatt sexuell aktivitet från en man är att betrakta som våldtäkt finns det tveksamheter i hur polis och åklagare behandlar detta faktum när det gäller anmälningar av våldtäkt. Arbetet måste bedrivas på bred front.

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Aktuell debatt: Lika
rättssäkerhet och
rättstrygghet för
kvinnor och män*

Det grundläggande problemet och drivkraften bakom allt våld mot kvinnor ligger i att det finns ett antal män i vårt samhälle som springer runt med en förvriden syn på sin rätt att använda våld, säkert i allmänhet men mot kvinnor i synnerhet. Deras bristande, ibland rent sjukliga, verklighetsuppfattning har inte sällan sin grund i en egen miserabel uppväxt, men denna verklighet är aldrig ett försvar för en mans beteende.

Här behövs kraftfulla förebyggande insatser av både män och kvinnor gentemot i huvudsak vissa män. Socialtjänsten måste kunna gå in. Kriminalvården måste kunna behandla och poliser agera. För min del tycker jag personligen att arbetet för jämställdhet i vårt samhälle kanske måste börja så tidigt som i förskolan.

Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen har reagerat kraftfullt på uppgiften att det i ett avgränsat urval av fall visat sig att 95 av 100 anmälningar av våldtäkt inte har lett till något annat än att ärendena har lagts ned. Gemensamt för dessa centrala myndigheter för att skipa rättvisa är att de är överens om att förstahandsåtgärderna vid en anmälan måste bli bättre – någonting som vi har pratat om i justitieutskottet i många år. Kunskaperna måste öka, och kanske till och med en och annan attityd fortfarande förändras just i rättsväsendet.

Ansvar för att dessa förbättringar blir möjliga är regeringens. Genom en budget, tydliga regleringsbrev och omfattande informell styrning måste Thomas Bodström och regeringen sätta kraft bakom sina ord och komma till rätta med dessa utmaningar. Det är ändå så att få poliser, otillräcklig organisationsförmåga och avsaknad av åklagarresurser alltid kommer att innebära att de allra svåraste brotten, med de sämsta bevislägena, kommer att avskrivas eller läggas ned.

Men det gäller inte bara polis och åklagares behov av att som en helhet skärpa upp sitt arbete. Rättsintygen måste bli bättre. Vid utskottets föredragning nyligen i fråga om Rättsmedicinalverket framgick det tydligt att det finns en hel del att göra framöver.

Hotade och förföljda kvinnors integritet sätts alltid på undantag jämfört med den man som hotar. Här behöver lagstiftningen förbättras. För någon månad sedan hade jag och justitieministern en ordväxling om detta, men det besked jag fick från justitieministern var: utredningar, utredningar, utredningar.

Stödet till brottsofferjourer och kvinnojourer, som stöttar brottsoffer, måste säkras. När myndigheter och staten har misslyckats med att garantera någon medborgare den fysiska tryggheten får man inte snåla med det stödjande och det reparativa arbetet.

Herr talman! Ett nej är alltid ett nej, och för att det ska bli verklighet för fler kvinnor måste regeringen agera mer kraftfullt.

(Applåder)

Anf. 6 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Dagens aktuella debatt, som Kristdemokraterna har begärt, om lika rättssäkerhet och rättstrygghet för kvinnor och män är ett ständigt aktuellt ämne och ett mycket vittomfattande fält för diskussion. Begäran utgår från en debattartikel av Christian Diesen där han redovisar studier kring att en mycket hög andel av anmälda våldtäkter i Stockholm och Uppsala läggs ned, ofta utan utredning. Även om situationen kan se annorlunda ut i andra delar av landet är det givetvis mycket alarmerande.

Uppgifterna pekar på att det råder stora systematiska skillnader i rättssäkerhet och rättstrygghet mellan män och kvinnor. Det är tyvärr ganska lätt, på många områden inom rättspolitik, att se att kvinnor fortfarande i allra högsta grad har en sämre position än män. Där måste vi arbeta mycket hårt för att stärka kvinnornas rättssäkerhet.

Vi i Vänsterpartiet, som är ett feministiskt parti, ser inte dessa skillnader i rättssäkerhet mellan män och kvinnor som en tillfällighet, utan de är en följd av och en del av den patriarkala könsmaktsstruktur som råder i hela samhället. Överallt på jorden finns dessa strukturer, dessa mönster. Jag dristar mig att säga att de finns, som bekant, i talibanernas Afghanistan, och de finns här i Sverige.

Det är en insikt som alltför många kvinnor och män i grunden vill bekämpa. Alltför politiskt aktiva från olika partier debatterar och lägger fram förslag som är ägnade att i grunden ändra dessa uråldriga strukturer. Det är glädjande om också Kristdemokraterna nu tar initiativ och driver på för att bryta könsmaktsordningen.

Det första som måste till för att vi ska kunna få en förändring är just insikt i den ordning som råder. Medvetenheten måste bestå i att den patriarkala könsmaktsstrukturen faktiskt existerar. På det följer att vi inte eftersträvar särbehandling av kvinnor. Det är i själva verket den situationen som råder i dag, och det vill vi ändra på.

Det finns också en hel del föreställningar och uppfattningar som måste ifrågasättas. Det finns till exempel representanter för domstolsväsendet som säger att de inte kan utbilda sig i könsmaktsfrågor, eftersom det skulle kunna påverka objektiviteten. En sådan inställning hindrar en utveckling för verklig likabehandling och likhet inför lagen.

Den undersökning som Diesen hänvisar till visar tydligt att det förutom könsmakt ofta är en fråga om klass och social situation. Är det således möjligt att våldta en missbrukande kvinna? Är det möjligt att våldta en prostituerad kvinna? Kan en man från överklassen vara våldtäktsman, i synnerhet när offret är en fattig invandrarkvinna? Jag menar att det är oerhört viktiga frågor att ställa.

När det gäller polisens utredningar får vi inte, menar jag, hamna i färlan och tro att det enbart är en fråga om resurser. Det finns exempel på ärenden där det trots förekomst av en känd misstänkt gärningsman inte ens har blivit ett regelrätt förhör. Vi måste erkänna att det faktiskt handlar om organisation, vilja och kunskap.

I det 121-punktsprogram som s, v och mp samarbetar kring finns en mängd punkter som är ägnade att förbättra möjligheterna för kvinnor och män att ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter på olika samhällsområden. En del av dem har direkt bäring på arbetet i justitieområdet, och arbetet pågår för fullt.

Vi kan nämna några konkreta punkter som också andra har nämnt. När det gäller till exempel människohandel har vi tagit flera viktiga beslut, och en ytterligare proposition utifrån ett samarbete mellan s, v och mp ligger just nu på riksdagens bord. Vi har också stärkt kvinnors ställning genom att införa möjligheter att besluta om besöksförbud i det egna hemmet. Ett annat viktigt område är rekryteringsarbetet inom till exempel polisen. Här har tillsatts en utredare som ska ta fram förslag till strategi när det gäller att rekrytera fler kvinnor till polisen. På socialutskottets område fattade riksdagen utifrån ett utskottsinitiativ helt nyligen

beslut om att se över hur kommunerna uppnår målet att alla kommuner ska ha handlingsplaner för stöd åt våldsutsatta kvinnor. Det uppdraget ingår för övrigt i den större uppföljningen av vad som hänt med propositionen *Kvinnofrid*. Detta är några exempel.

En central punkt, där vi i Vänstern menar att vi fortfarande inte har nått fram, är att öka rättsväsendets kunskaper om bakomliggande faktorer till våld mot kvinnor, det vill säga könsmaktsordningen. Här vill vi i Vänsterpartiet gå längre än vad som hittills gjorts genom att nämna detta också i budgeten och i andra viktiga dokument. Vi vill se öronmärkta medel och obligatorisk vidareutbildning för alla som kommer i kontakt med kvinnor som har blivit utsatta för våld.

Herr talman! På sex minuter hinner man inte med mer än översiktliga resonemang i ett så viktigt ämne som detta. Men i Vänsterpartiet – det lovar vi – avser vi att ständigt återkomma till denna debatt om lika rättssäkerhet för kvinnor och män.

Anf. 7 ANNIKA QARLSSON (c):

Herr talman! Det är inte första gången som den här frågan debatteras i kammaren, och det är inte helt lätt att få några tydliga besked eller konkreta åtgärder från justitieministerns sida. Jag kommer att tänka på den nästan 800 år gamla landskapslagen från mitt eget Västergötland.

”Varder lekare sårad – den som med giga går, eller med fidla far, eller trumma – då skall man taga en otam kviga och föra henne upp på en kulle; då skall man allt håret av svansen raka, och sedan smörja; då skall man giva honom nysmorda skor; då skall lekaren taga kvigan om svansen; en man skall slå till med vass gissel.

Gitter lekaren hålla, då skall han hava det goda kreaturet, och njute det, såsom hunden gräs. Gitter han ej hålla, have tåle han det han fick, skam och skada; begäre aldrig förr rätt än en hudstruken trälinna.”

Att få grepp om justitieministern som ständigt hänvisar till pågående utredningar och som alltid har en ny undanflykt till hands är lika svårt som att hålla fast en piskad kviga i den rakade och insmorda svansen.

Men sedan slog det mig att det här också är en träffande bild av många utnyttjade kvinnors situation i dagens Sverige. Den utnyttjade kvinnan som försöker föra sin sak till tings riskerar alltför ofta att liksom lekaren få tåla det hon får, ”skam och skada”. Och till det stora flertalet, 95 %, som inte ens får sin sak prövad är det som om rättssamhället säger: Begär aldrig förr rätt än en hudstruken trälinna.

Herr talman! Länges var kvinnan skyddad i egenskap av att vara mäns egendom. Fokus låg då på mannens uppträdande. Men i dag följer inte rättstillämpningen de lagar som vi faktiskt har stiftat här i denna kammare. Därför står vårt rättsväsende inför en prövning som jag menar saknar motstycke i modern tid, eftersom gapet är så stort. När samhället förändras måste rättsväsendet gå i takt med tiden. Vi politiker kan lagstifta om jämställdhet, likhet inför lagen och mänskliga rättigheter, men när det gäller att omsätta det i praktiken bär polis, rättsväsende och de andra myndigheterna ett stort ansvar. Därför växer misstroendet nu mot rättsväsendet. Varje medborgares ansvar, kvinna som man, blir inte tydligt när lagen säger ett och domar ett annat.

Jag tror att vi måste våga säga som det är. I Sverige i dag döms man på grund av kön, hudfärg, sexuell läggning och ibland enbart på grund av det faktum att man är för liten för att värja sig.

Att påstå något annat vore en ren och skär lögn. Det är bara att studera statistik och forskningsrapporter. Det är långt till likhet inför lagen.

Vi vet också att många brottsoffer, inte minst utsatta kvinnor, upplever det som om polisen och rättsväsendet inte är deras. De motarbetas och blir misstrodda. Det är ett allvarligt hot mot demokratin. Än allvarligare blir det när samhället efter att ha uppmanat till att anmäla brott vänder dem ryggen. Det är som en våldtäkt, ett övergrepp, än en gång, fast denna gång begås det av rättsskipande statsmakt.

Med detta i ryggen vet vi att det finns mer att önska av alla inblandade i det här viktiga arbetet just för att kunna garantera rättstrygghet för både kvinnor och män. För att nå det måste det konkreta arbetet ledas av dem som är närmast inblandade. Det handlar om poliser, åklagare och domare som måste ställa sig frågorna varför det inte är fler som anmäler, varför kvinnor dröjer med att anmäla och varför fler anmälningar inte leder till åtal. De måste ta aktiv ställning i fråga om hur de ska organisera sitt arbete för att få en bättre måluppfyllelse och därmed en ökad rättstrygghet för kvinnor.

Herr talman! Som förbundsordförande för Sveriges största politiska kvinnoförbund måste jag påtala att vi inte tycker att det är så mycket vi begär. Vi begär inte hela makten, och vi begär inte att alla ska dömas. Allt vi vill och allt vi begär är lika rätt och samma möjligheter som männen, att vi ska ha rätt att få vår sak prövad på lika villkor.

Min starka övertygelse är att kvinnors misstroende mot polis och rättsväsende tyvärr stämmer och att det handlar om attityder och värderingar. Det gör det så mycket svårare att komma åt, speciellt som man upplever det som att alla berörda, inklusive justitieministern, duckar undan med utredningar, direktiv och så vidare.

Vi kan presentera undersökning på undersökning, vi kan debattera timmar här i kammaren, och vi kan läsa spaltmeter i tidningarna utan att något verkligen händer. Svaret från justitieministern är att mycket pågår, och där står vi med vår frustration. Vi står med våra insmorda händer och kvigan som redan har sprungit till skogs.

Min fråga till justitieministern är: Är du nöjd? Tycker du att situationen för kvinnors rättstrygghet är bra? Det är trots allt justitieministern som är ytterst ansvarig.

Anf. 8 MONA JÖNSSON (mp):

Herr talman! Vi i Miljöpartiet undrar hur det står till inom det svenska rättsväsendet när vi ser påståenden som professor Christian Die-sens i hans artikel i Dagens Nyheter den 10 mars. "Examensarbeten på juristlinjen har blivit ett allt viktigare instrument för att kontrollera rätts-säkerhet och rättstrygghet i praktiken – – – Skälet till att rättsvetenskap-liga forskare måste gå till väga på detta sätt är att den offentliga statisti-ken på området är helfalsk och att interna undersökningar inom åklagar-väsendet och polisen alltid ger en friserad bild av verkligheten."

Man ställs inför ett antal frågor när man läser ett sådant påstående. Kan det vara fel och brister i utbildningen av poliser, advokater, åklagare och domare? Är det nonchalans eller är det verkligen så att man inte vill

visa verkligheten? Vilken roll har medierna i att trubba av de mänskliga rättigheterna mot diskriminering och för empati och medmänsklighet? Vad är det som gör att människor inte bryr sig om sina medmänniskor utan snarare betraktar dem utifrån ett köp- och säljperspektiv?

Vad gäller poliser, advokater, åklagare och domare är det kanske så att det man inte känner igen eller vet hur man ska handskas med ser man helt enkelt inte. Många kvinnor som arbetar med de frågor vi debatterar i dag vittnar om en stor okunskap och nonchalans hos många av sina manliga kolleger. De kvinnliga kollegerna menar att de manliga inte vet vad man ska titta efter, vilka frågor man ska ställa, hur man behandlar en utsatt kvinna och hur man lämpligen ska gå på djupet för att säkerställa om det har skett ett våldtäktsbrott eller inte.

Man vittnar dessutom om en jargong inom yrkeskåren som inte är värdig anställda på svenska myndigheter. En del påståenden mynnar ut i att utsatta kvinnor får skylla sig själva. Det skulle innebära att kvinnor har blivit alla mäns egendom och att de i praktiken är lovligt villebråd, oavsett de konventioner om mänskliga rättigheter och diskriminering som Sverige har skrivit under.

Förr var kvinnor livegna och kunde underkasta sig sina män, men nu verkar det vara kollektivet män som vill äga alla kvinnor. Jag vill i detta sammanhang påpeka att vi inte får glömma bort att det finns många män som arbetar för att komma till rätta med problemen och jobbar för ett jämställt samhälle.

Professor Diesen påpekar också i sin artikel att offrets trovärdighet, behandling och möjligheten till utredning av brott beror på var på samhällsstegen både offret och gärningsmannen befinner sig. Han pekar till och med på att åtalsrisken var som störst om en lågstatusman förgripit sig på en högstatuskvinna. Men det verkar vara slumpen som avgör vilka ärenden som går vidare till domstol. Det är alltså ett godtycke.

Det förvånar Miljöpartiet att regeringen år 2004 ännu inte inkommit till riksdagen med ett förslag om en lag som innebär att könsdiskriminering av alla slag förbjuds, trots att vi har skrivit under en FN-konvention om detta. Hittills har vi bara lyckats ta beslut om en lag som förbjuder könsdiskriminering inom arbetslivet. Det innebär i praktiken att vem som helst kan diskriminera kvinnor i privatlivet utan att det går att göra något åt det. Man kan fortsätta att sprida diskriminerande budskap utan att vi kan göra något åt det. Jag ska ta ett exempel.

I veckan kom Aftonbladets årsredovisning. Där kan vi se stora bilder av män på olika uppslag. När man skildrar kvinnorna är det mindre bilder med text om att gå ned i vikt. Det har vi ingen möjlighet att använda eftersom det inte finns någon könsdiskrimineringslag vad gäller kvinnor.

Om vi hade haft en lag som förbjöd kvinnodiskriminering på alla punkter och inte bara i arbetslivet hade man kunnat anmäla den här årsredovisningen till JämO och starta en diskussion. Som följd kanske vi hade fått upp ögonen på fler människor ute i samhället för vad som pågår.

Tycker inte justitieministern och ledamöterna i denna kammare att det är dags att ta frågan på allvar och snarast se till att i Sverige lagstifta om och verifiera FN-konventionen om diskriminering av kvinnor fullt ut? Då kan vi också anmäla de diskrimineringsbrott som polis och rätts-

väsande begår. Vi i Miljöpartiet anser att det måste bli en prioriterad fråga att komma till rätta med all slags diskriminering.

Prot. 2003/04:88
25 mars

Anf. 9 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Vi måste alltså arbeta på bred front. Det handlar om myndighetsstyrning via regleringsbrev och andra kontakter med myndigheterna. Mycket av det som efterfrågas görs just nu: familjevårdsenheter, barnhus och mycket annat. Förbättringar har gjorts, men mycket kan fortfarande göras. Mycket har sin grund i det arbete och den proposition som regeringen lade fram 2001.

Vi måste fortsätta med forskningen och att arbeta med attityder. Attityder kan man inte lagstifta om, men lagstiftningen påverkar attityder. Det har vi sett i samband med lagen om barnaga och mycket annat.

Nu pågår alltså det arbete med sexualbrottslagen som jag nämnde. Som vi presenterade tillsammans med samarbetspartierna före jul är det konkreta förslag. Nu återstår det tekniska juridiska arbetet. Det pågår för högttryck på departementet. Inom några veckor kan man lägga fram ett konkret lagförslag.

Detta kommer att ha stor betydelse även för attityder. Det är ett väldigt omfattande arbete, 75 större eller mindre ändringar. Jag kan naturligtvis inte nämna alla, men några kan nämnas utöver den utvidgning av våldtäktsbegreppet där vi har gått längre än Sexualbrottskommittén.

Det handlar om att kravet på tvång slopas helt för sexuella övergrepp på barn. Detsamma gäller ungdomar på 15–18 år som har blivit utsatta för närstående.

Det handlar om att sexköpslagen utvidgas. Straffmaximum höjs.

Det handlar om ett absolut förbud när det gäller ungdomar och allvarliga former av sexuell posering.

Det handlar om att preskriptionstiderna förlängs tills barnet blivit 18 år.

Det handlar om att slopa kravet på dubbel straffbarhet när det gäller allvarliga brott som har begåtts i andra länder.

Det handlar om att när flera personer har gjort sig skyldiga till sexuella övergrepp ska det bedömas som grovt.

Det här är bara några av de saker som jag vill nämna.

Under de senaste åren – det kan var och en se som har följt arbetet; det är bara att titta på vilka lagar som har stiftats – har vi på område efter område gått fram med ny lagstiftning. Nu säger Annika Qarlssoon lite populistiskt att det bara är utredningar och utredningar. Det visar antingen att man låtsas se en annan bild än det man känner till eller också en stor okunskap på det här området.

Det är väl ändå så att det har införts en ny besöksförbudslag, att det har införts en ny lag om kvinnofridskränkning, att det har införts en ny brottsofferlag, att det har införts en ny lag om människohandel och att det har införts en ny sexköpslag. Det är väl inte utredningar. Det är ju lagar. Det borde Annika Qarlssoon känna till.

Sedan pågår naturligtvis fortfarande arbete. Vi är inte nöjda med det här. Bland annat det som Johan tog upp, vittnesskyddet och rättsintygen, pågår det arbete med för fullt. Vi ska fortsätta med detta vid sidan av det arbete som pågår. Vi har lagt fram en ny proposition om utvidgat ansvar

*Aktuell debatt: Lika
rättssäkerhet och
rättstrygghet för
kvinnor och män*

för människohandel så att det inte bara ska gälla internationella brott utan även i Sverige. Det är en lag som träder i kraft den 1 juli.

Nej, ingen av oss kan vara nöjd. Men jag vill samtidigt säga, för att man ska få rätt perspektiv och balans, att mycket ändå har gjorts. Om man inte känner till det kan man som sagt ta reda på det via riksdagen.

Jag kan också fråga er: Finns det någon regering i hela världen som arbetar så hårt för brottsoffer som den svenska? Nämn då gärna den regeringen, men ni kommer inte att hitta den. Det finns ingen som driver på i de här frågorna i EU så hårt som Sverige gör. Ingen regering gör det. Ingen lyfter fram detta så hårt som vi gör.

Det ska vi fortsätta göra. Vi ska fortsätta driva det här arbetet nationellt och internationellt. Vi har nämligen fortfarande mycket arbete kvar. Men glöm inte bort att mycket har gjorts och att de lagar som nu vissa inte tycks känna till faktiskt har stiftats av Sveriges riksdag. Våldigt mycket har också gjorts här.

Anf. 10 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Det var en spännande diskussion, där ministern jämförs med en kviga och poliser och domare med talibaner.

Jo, Rolf Olsson, Kristdemokraterna har alltid varit drivande för att bryta orättfärdiga strukturer. I grunden för vårt partiprogram ligger synen om alla människors lika värde. Den går som en röd tråd genom alla våra politikområden, genom hela vårt program. För oss är det en oerhört angelägen fråga, och det är därför som vi också har begärt den här debatten.

En av de allvarligaste kränkningar en människa kan utsättas för är att bli utsatt för en våldtäkt. Jag är glad att många av debattörerna har tagit upp just attitydarbetet som en viktig del. Justitieministern var inne på att lagstiftningen påverkar attityderna, och så är det självfallet. Men för att attityderna ska påverkas i förebyggande syfte behövs det mer än lagstiftning. Då behövs det offentliga samtalet där vi tillsammans funderar på hur vår samlevnad ska se ut för att alla ska må bra.

Självfallet påverkas också attityder av om brott beivras eller inte.

Tyvärr går utvecklingen åt fel håll. Anmälningarna om våldtäkt och våldtäktsförsök har fördubblats de senaste tre åren. Över 1 000 våldtäkter anmäldes förra året, och många av offren är väldigt unga. Det är därför som det förebyggande attitydarbetet är så viktigt att aktualisera just nu.

De flesta kvinnor väljer dessutom att inte göra en anmälan. Varför skulle de göra det? Varför skulle de utsätta sig för den påfrestande process som det är att berätta för okända människor om något som berört dem så illa?

Statistiken i sig sänder tydliga signaler till kvinnorna om att det inte är idé att anmäla, liksom signaler till männen om att det inte är någon stor risk att begå en våldtäkt.

De här unga tjejerna berättar väldigt sällan hemma hos sina föräldrar vad som har hänt. De vill inte göra mamma ledsen. I stället bär de ensamma skulden och skammen och mår dåligt. 75 % av de kvinnor som gjort självmordsförsök har upplevt våld, varav sexuellt våld är det vanligaste.

En kille som anklagas för våldtäkt erkänner nästan aldrig att han har begått något brott. Hans bild är att tjejen har varit med på noterna. Ord står ofta mot ord. Det är därför som attitydfrågorna är så viktiga.

I dagens Metro kan man läsa om den danska motsvarigheten till BRÅ. De har på sin hemsida någonting som kallas Säker flirt, där både killar och tjejer genom spel och övningar får lära sig om empati och hur man respekterar gränser. Det kanske är ett tips för svenska BRÅ att arbeta på ett motsvarande sätt.

Vi måste också använda oss av alla de goda exempel som faktiskt finns i vårt land, varav en del har nämnts här tidigare. Vi vet att det är stora regionala skillnader. I Jämtland går 80 % av anmälningarna om kvinnovåld till åtal. Hemligheten bakom framgången är ett bra samarbete mellan polis, åklagare, brottsofferjour och kvinnojour. Backar kvinnan ur drivs ärendet vidare i alla fall, vilket ju är fullt möjligt.

I Jämtland kan man ana att det goda samarbetet bygger nätverk för trygghet. Är justitieministern beredd att formalisera detta samarbete och göra det till en modell för hela landet? Man har uppenbarligen varit framgångsrik.

Och jag har inte fått svar på min fråga: På vilket sätt tänker justitieministern stödja ett förebyggande arbete genom attitydförändring?
(Applåder)

Anf. 11 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Justitieministern berättade att man arbetar på bred front och att mycket görs i regeringen. Faktum är att jag tänkte att nu börjar justitieministern bli mer självgod än chefen. Han ställer frågan: Finns det någon regering i världen som gör mer i brottsofferfrågor än den svenska? Mitt svar är: Nej, förmodligen inte, för Sveriges riksdag skulle inte acceptera någonting annat.

De här frågorna har drivits länge i Sveriges riksdag. Det är dock inte socialdemokrater som har stått på barrikaderna för att lyfta fram brottsofferfrågor sett i ett historiskt perspektiv. Medan ni socialdemokrater har ägnat kraft åt att tycka synd om bovarna har borgerliga politiker fått lyfta fram fråga efter fråga för att flytta fokus i den här debatten.

Jag är väldigt glad att ministern har lovat att det snart kommer ett konkret förslag med anledning av Sexualbrottskommitténs betänkande. Vi behöver förbättra lagstiftningen, och det ska bli spännande att ta del av förslaget. Det är ju svårt att kommentera det när man inte har läst det. Det är en omfattande och svår materia, jag erkänner det, och jag har respekt för att regeringen måste utreda och fundera – även om det ibland tar för lång tid.

Jag vill upprepa två frågor som jag ställde i mitt inledningsanförande. Den ena är vilka direktiv som nu kommer till Rikspolisstyrelsen för att ta itu med de ojämnheter i ambitioner och resultat som finns när det gäller att ta itu med våldsbrott och kvinnovåld. Utbildning har ministern nämnt, och det är bra. Men verkligheten är ju den att vi får höra på Polishögskolan att det inte anmäls några kurser därför att man inte har pengar. Det är väl ett område där vi har problem, men det handlar också om hur man organiserar arbetet.

Den andra frågan är om och när regeringen är beredd att påbörja en utvärdering av kvinnofridsbrottet. Det var ett viktigt steg framåt som vi var överens om här i riksdagen. Signalerna är att det fungerar sådär. Jag tycker att det är viktigt att vi noga följer upp detta och ser till att de förbättringar som kan göras kommer till stånd.

Anf. 12 JOHAN PEHRSON (fp):

Herr talman! Det är inte utan att jag själv också blev lite häpen över den extrema självgodhet vi fick höra här uppfifrån. Vi är den bästa regeringen i världen, vi gör så mycket, ingen annan är lika bra som vi – ja men herregud! Varför ser det då ut som det gör, om man gör så mycket? Det verkar vara väldigt lite relation mellan ord och verkstad. Regeringen skulle kanske anmäla sig själv till Riksrevisionen – om man nu tål en granskning.

Att frågan är så viktig beror på att det handlar om grundläggande mänskliga rättigheter. Vi pratar om att halva Sveriges befolkning inte känner fysisk trygghet när de rör sig ute bland allmänhet eller i andra miljöer. Man är rädd för att saker kan hända.

Som Beatrice Ask från justitieutskottet tidigare mycket riktigt påpekade är det skrämmande att man jobbar hårt på vissa myndigheter med att ringa in miljöer där kvinnor inte ska vara. Det känns som att man faktiskt har gett upp lite. Det är konstigt att denna myndighet nära regeringen just ägnar sig åt detta, om man nu gör så mycket, för då har man verkligen erkänt att man inte har nått så långt som man borde.

Jag tror inte att det är viljan det är fel på – det vill jag understryka – utan det gäller det praktiska genomförandet. Åklagarna går ju på knäna, och domstolarna får slå ihop sig till flera rotlar. Antalet beredningsjurister och notarier minskas därför att man inte har resurser, beroende på regeringens strukturella underfinansiering år efter år efter år i och med att man får löneförhöjningar men ingen kompensation, utan man ska spara på ... ja, jag vet inte vad.

Detta leder till att man får en verksamhet som inte fungerar. Det innebär att bra retorik och bra vilja inte kan omsättas i praktiska åtgärder så att kvinnor kan känna sig trygga. Lite mindre självgodhet skulle alltså klä även justitieministern!

Anf. 13 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Som jag underströk i mitt första anförande är det utomordentligt viktigt att dagens debatt om könsmaktsstrukturen inom rättsväsendet är ett ämne som ständigt återkommer i utskottets arbete. Jag menar, Maria Larsson, att det är glädjande att Kristdemokraterna i sin begäran särskilt nämner könsmaktsordningen. Det är, som jag ser det, en tydlig markering som jag tidigare inte har uppfattat från kd. Men det är väldigt bra att så sker nu.

De mycket allvarliga brister som vi diskuterar här är inte ett resultat av tillfälligheter, utan de är speglingar av mycket gamla strukturer. Men självklart går det att bryta dessa mönster och strukturer och att genom ett systematiskt förändringsarbete nå fram till verklig likabehandling och lika rättssäkerhet mellan kvinnor och män inom rättsväsendet.

Jag nämnde i mitt förra anförande konkreta reformer och arbeten som genomförts under de senaste åren men vill nämna ytterligare ett led i detta arbete, och det är det ganska omfattande utbildningsarbete som pågår inom rättsväsendets myndigheter kring bemötande och stöd åt brottsoffer.

En annan viktig station som också justitieministern var inne på är självklart arbetet och debatten kring den kommande sexualbrottslagstiftningen. Vi får anledning att återkomma till detta.

Herr talman! En första förutsättning för framgångar på detta område är just att det finns en utbredd insikt och medvetenhet om strukturerna. Det pågår i dag ett arbete på många fronter samtidigt för att konkret förbättra situationen; det har vi kunnat konstatera. Detta till trots finns det absolut ingen anledning för oss att slå oss till ro, utan arbetet måste intensifieras.

De studier som ligger till grund för Christian Diesens debattartikel är signaler om betydande brister när det gäller lika rättssäkerhet. Tyvärr finns det alltför gott om också andra signaler i samma riktning. Därför måste arbetet fortsätta och förstärkas.

Anf. 14 ANNIKA QARLSSON (c):

Herr talman! Jag måste säga att jag blev glad över att höra att justitieministern inte är nöjd. Det är nog inte någon av oss här i kammaren. Jag håller med honom om att det finns många lagar, både lagar som redan är stiftade och lagar som är på gång. Ändå kan vi vara lite otåliga och tycka att det tar tid.

Men jag återkommer till det som är det stora problemet, och det är att rättstillämpningen inte följer de lagar som vi faktiskt har stiftat i denna kammare. Det finns ett stort glapp. När samhället förändras måste rättsväsendet gå i takt därmed. Där efterlyser jag tydliga besked från ansvarig minister. Det måste vara tydliga och klara besked om att detta inte är acceptabelt.

I maj förra året hade vi en interpellationsdebatt där justitieministern sade: "Däremot ska vi slå fast att det inte finns någonting i den nuvarande lagen som säger att man på något sätt ska tillmäta det någon betydelse." Detta sades med hänvisning till vanor, klädsel och så vidare. Vidare sade justitieministern: "Det är möjligt att det kan skärpas någon gång i framtiden. Men vi ska redan nu slå fast att detta inte har någon som helst betydelse, det finns inget stöd i lagen."

Detta sades med hänvisning till domar i våldtäktsmål. Här måste jag återigen komma tillbaka till glappet. När lagstiftningen inte får genomslag finns det en del kvar att göra, även för en justitieminister som just korat sig till att sitta i världens bästa regering – världens bästa regering som har statistik som säger att 95 % av fallen inte ens utreds.

Återigen: Jag tycker inte att det är så mycket vi kräver. Vad vi kräver är inte att alla ska dömas utan att alla ska få sin sak prövad på lika villkor.

Anf. 15 MONA JÖNSSON (mp):

Herr talman! Jag uppfattade inte att jag fick något svar från justitieministern angående när vi får se en lagstiftning mot diskriminering av kvinnor utanför arbetsmarknaden.

År 2001 kom undersökningen *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Undersökningen omfattade 7 000 svarande kvinnor. 67 % av kvinnorna visade sig ha erfarenhet av straffbara fysiska, psykiska och sexuella övergrepp från män.

I samhället i övrigt kan vi se att frågor som rör kvinnor inte heller prioriteras av politiker och tjänstemän. Jag anser att det diskrimineras minst lika mycket inom kommuner och landsting. Våld mot kvinnor måste också ses som en kvinnohälsofråga. Hälso- och sjukvårdens personal har en mycket viktig roll att fylla när det gäller att upptäcka våld och att ge den hjälp och det stöd som behövs.

Som exempel kan jag nämna missbrukande kvinnor som ofta hamnar utanför och längst ned på prioriteringslistor och som utsätts för sexuella övergrepp. Förhoppningsvis får de då hjälp av polisen som kanske så småningom skickar dem till en avgiftningsenhet. Då får kvinnan vistas på avdelningar där också män vistas. Alltså fortsätter kvinnorna att vara mycket utsatta och riskerar återigen att utsättas för våld. Frågan om speciella avgiftningsplatser och hjälp till dessa utsatta kvinnor har diskuterats sedan 80-talet, men det har inte gjorts speciellt mycket. Man kan undra hur en kvinna i en sådan situation ska orka driva vidare sitt fall till domstol.

Herr talman! Enligt Rikskvinnocentrum är den typiska misshandlade kvinnan en vanlig svensk kvinna i medelåldern, med barn och med ordnade förhållanden. Hon studerar eller heltidsarbetar.

Nu är det hög tid att alla vi som har inflytande i samhället hjälps åt med att ge de utsatta kvinnorna ett värdigt bemötande och med att ge kvinnor och män lika rättigheter inom rättsväsendet!

Anf. 16 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ska först berätta om det som Mona Jönsson här tog upp, nämligen könsdiskrimineringslagen. Att jag inte svarar i det avseendet beror på att det är Mona Sahlin som arbetar med den saken och som nu arbetar med just det som efterfrågas. Exempelvis ser hon hur man ska kunna reglera detta tillsammans med grundlagarna, bland annat tryckfrihetsförordningen. Så ligger det till.

När jag säger att vi är världens bästa regering menar jag att det är så på området brottsoffer. Jag tror faktiskt inte att vi är bästa regeringen på alla områden.

Det är verkligen så att vi driver på i de här frågorna. Det finns faktiskt inte något annat land som gör det på samma sätt. Men jag vill inte ta åt mig hela äran av det. Det ska riksdagen ytterst ta åt sig äran av. Det är ju här som de lagar har stiftats som inte har samma motsvarighet i något annat land, enligt min uppfattning.

Låt oss i stället glädjas åt att Sverige är ett drivande land, men låt oss också slå fast att vi har väldigt mycket kvar att göra! Den dagen jag känner att det inte finns mer att göra kommer jag heller inte att se någon anledning att fortsätta med det här arbetet, utan det handlar just om att det fortfarande finns många saker att göra.

Bland annat gäller det att höja uppklaringsprocenten. Det gäller inte bara de här brotten utan mycket annat också. Det är polisens och åklagarens absolut främsta uppgift framöver, särskilt med tanke på att rättsväsendet bara i år – nu talade jag om polisen tidigare – får över 1 miljard

kronor. Det finns nästan inget annat område, om ens något, som får så stora resurser. Där ligger en väldigt viktig uppgift.

Den studentuppsats som refereras av Christian Diesen kanske inte är ett fullgott underlag, men jag tycker att det är väldigt bra att studenter engagerar sig. Även om det nu inte är 5 % utan högre är siffran, som jag sade inledningsvis, alldeles för låg. Framför allt är det så stora geografiska skillnader att man inte bara kan säga att det är väldigt svårutredda brott. Det går att göra stora förbättringar.

Vi kan göra mycket. Vi kan göra det i myndighetsstyrning, som sker. Utöver det som sker via regleringsbrev har vi fortlöpande kontakter med Rikspolisstyrelsen och RÅ. Mycket av det som pågår har vi naturligtvis följt och följer väldigt noga. Bland annat handlar det, utöver den utbildning som Beatrice Ask också nämnde, om att hela tiden förstärka jämställdheten i dessa myndigheter. I det ligger bland annat att man måste skapa bättre förutsättningar för att få fler kvinnliga chefer inom polisen. Där är det definitivt inte bra. Det är väl någorlunda acceptabelt att 37 % av sökande är kvinnor även om 50 % vore idealet. Det är bara att titta på chefsnivån. Det är alldeles för få kvinnor där. Det tror jag har en stor betydelse när det gäller attityder mot brottsoffer, särskilt i dessa frågor där de flesta brottsoffer är kvinnor.

Vi måste fortsätta att jobba med attityder i domstolsväsendet. Där finns det också lagstiftning. Det finns tydliga regler i rättegångsbalken om att bara relevanta fakta får föras in i målet. Det finns tydliga advokatetiska regler som att man inte får ställa frågor i syfte att kränka motparten. Man har rätt till målsägandebiträde som ska ta vara på ens intressen. Däri ligger det bland annat att man kan få hjälp med vad man inte behöver svara på och vad man över huvud taget inte ska svara på.

Nog finns det mycket kvar att göra. Jag vill återigen säga att det bara är genom att fortsätta detta arbete – det arbete som pågår i regering, det arbete som pågår i riksdag, det arbete som pågår hos myndigheter, det arbete som pågår internationellt – som vi kan förändra de attityder som fortfarande behöver förändras, även om det blivit stora förbättringar. Skillnaden är att dessa frågor som vi upplever som väldigt upprörande i rättsväsendet ställdes tidigare men inte uppmärksammades på samma sätt. Det ska vi också ha klart för oss. Det är inte någon ny företeelse, tvärtom. Jag är övertygad om att det går åt rätt håll. Men det finns fortfarande många saker som vi kan göra på det här området.

Anf. 17 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Nu är det 2004. Då kan vi inte acceptera att när 100 kvinnor anmäler en våldtäkt får 95 av dem sitt mål nedlagt. Ingen förundersökning inleds.

Rättvisa handlar nu som förr om att värna jämlikheten mellan människor, och här finns det brister. Vi måste också titta på hur brott förebyggs. Det förebyggs genom att vi arbetar med värderingar. Om alla lever med kompassen att som man själv vill bli bemött bemöter man andra och om det blir budskapet från många håll så får också MTV konkurrens. Därför behövs en värdekommission. Därför behövs värdegrundsarbete i skolan, och därför behövs uppdrag till organisationer och myndigheter om att medverka i värdegrundsarbetet.

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Aktuell debatt: Lika
rättssäkerhet och
rättstrygghet för
kvinnor och män*

Justitieministern har fått en hemläxa att göra. Det behövs fler poliser. Det behövs mer resurser till rättsväsendet. Det behövs ett lagstiftningsarbete som sker med högre fart än snigelfart på departementet. Det behövs en rättssäker process som inte är könsdiskriminerande och som är lika i hela landet, och det behövs ett förstärkt attitydarbete.

Jag vill tacka justitieministern för debatten, och jag hoppas att han tar vara på alla goda förslag som har framkommit och att hemläxan görs i ett rasande tempo.

Anf. 18 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Mycket av de saker som nu diskuteras bygger på erfarenheter, men det är också viktigt att man använder den kunskap som ändå finns. Vi har ju alla varit överens om att det är för låg upplysningsprocent på de mål som går till åtal. Det är kanske lite märkligt att man väljer att som underlag använda en studentuppsats i stället för den statistik som finns. Man kan inte begära så mycket av en studentuppsats. Det är ett fantastiskt bra examensarbete av en juridikstuderande, men att det används som ett säkert underlag av den som har påkallat en debatt i det här ämnet är lite märkligt.

Det är för låga siffror. Det pendlar kanske mellan 10 % och 30 %. Det visar att det finns väldigt mycket som man kan göra. Det ska inte behöva vara så stora skillnader.

Låt oss också se på de saker som ligger framför oss. Om det arbete som Maria Larsson säger går med snigelfart kan jag säga att det aldrig någonsin har arbetats så hårt med lagstiftning som nu. Hade vi gjort som i vanliga fall och tillsatt en ny kommitté, som vi hade möjlighet att göra förra året, hade vi haft det här flera år framåt i tiden.

Det här är antagligen det största arbete som kommer att göras inom det här området under mandatperioden. Genom att vi gjorde arbetet själva på departementet och att det arbetet nu pågår har vi sparat in flera år. Det vet alla som känner till arbeten med nya kommittéer, nya remissförfaranden och så vidare. Där har vi verkligen sparat in tid, och det är väldigt viktigt. Då är det också viktigt att de som deltar i debatten känner till det. Om man inte känner till det och får den informationen tror jag att man uttrycker sig lite annorlunda i fortsättningen.

Det här kommer att ha stor betydelse. Det görs 75 större och mindre ändringar, men det räcker inte. Vi stannar inte vid den här nya lagen, utan vi fortsätter att driva det här arbetet. Låt oss ändå vara överens om att det offentliga samtalet så att säga måste vara högt också i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att *Inger Segelström* (s) avsagt sig uppdraget som ledamot i EU-nämnden från och med den 1 april.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Förste vice talmannen meddelade att Socialdemokraternas riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält Tommy Waidelich som ledamot i EU-nämnden från och med den 1 april.

Förste vice talmannen förklarade vald *från och med den 1 april 2004* till

ledamot i EU-nämnden
Tommy Waidelich (s)

4 § Ledigheter

Förste vice talmannen meddelade att *Cinnika Beiming* (s) ansökt om fortsatt föräldraledighet under tiden den 5 april–14 april.

Kammaren biföll denna ansökan.

Förste vice talmannen anmälde att *Christer Erlandsson* (s) skulle fortsätta att tjänstgöra som ersättare för Cinnika Beiming.

Förste vice talmannen meddelade att *Mikael Damberg* (s) ansökt om föräldraledighet under tiden den 5 april–4 oktober.

Kammaren biföll denna ansökan.

Förste vice talmannen anmälde
att *Maryam Yazdanfar* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Mikael Damberg under tiden den 5 april–14 april och
att *Christer Erlandsson* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Mikael Damberg under tiden den 15 april–4 oktober.

5 § Anmälan om andre vice ordförande i justitieutskottet

Förste vice talmannen anmälde att *Rolf Olsson* (v) utsetts till andre vice ordförande i justitieutskottet *från och med den 23 mars*.

6 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
2003/04:123 till trafikutskottet

7 § Statlig förvaltning

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU11
Statlig förvaltning.

Anf. 19 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! Det här är ett motionsbetänkande som vi brukar se varje år vid den här tiden med titeln *Statlig förvaltning*, som också årets betänkande har. Det är ett motionsbetänkande som tar upp frågor som väckts av ledamöter under den allmänna motionstiden närmaste föregående period. Det tar upp sådana ting som tillsättning av högre statliga tjänster, opinionsbildande myndigheter, öppenhet i förvaltningen och så vidare.

I det här betänkandet har vi moderater ett antal reservationer, som vi för övrigt i mångt och mycket delar med våra borgerliga bröder och systar. Jag ska be att få uppta kammarens tid med att något redogöra för de här reservationerna, fyra av dem lite mer flyhänt och en lite mer ingående.

Reservation 1 som handlar om dröjsmål hos myndigheter ska jag inledningsvis be att få yrka bifall till. Den handlar om att det är viktigt att den enskilde medborgaren får rätt till en säker och snabb handläggning av sitt ärende hos en myndighet. Det handlar alltså om myndighetsutövning och att den enskilde inte onödigtvis ska hamna i kläm när myndigheter kanske dröjer med handläggningen av ärendet.

I reservationen påtalar vi möjligheten av att man i domstol skulle få väcka talan om huruvida ett förvaltningsärende har onödigt uppehållits i en myndighet eller ej. Man skulle alltså få möjlighet att väcka dröjsmålstalan och möjligen också få domstolen att i förekommande fall utdöma straffavgift när man finner att en myndighet onödigtvis har tövat med handläggningen av ett ärende.

Förslag till åtgärder avseende myndigheters handläggningstider och dröjsmål är vad vi i reservationen vill uppmana regeringen att utreda.

Reservation 2 handlar om bemötandefrågor. I förvaltningslagen finns det i dag inte riktigt någon bestämmelse eller några närmare uttalade riktlinjer för hur myndigheterna ska bemöta medborgarna. Vi menar, från reservanternas sida, att det är alldeles viktigt att ett värdigt bemötande av medborgarna från alla myndigheter är av stor betydelse. Vi tycker därför att det i förvaltningslagen bör införas ett tillägg där man berör just bemötandefrågorna.

Reservation 3 tar upp frågan om regelförenkling. Många människor i vårt land upplever att vardagen är besvärlig, inte minst när det gäller att lotsa sig genom olika regelverk som ibland kanske framstår som onödigt komplicerade och inte i alla stycken nödvändiga.

Vi tycker att det är något som i synnerhet drabbar människor som kanske inte själva har kunskap, tid eller andra resurser för att lotsa sig fram i regelverket. Vi tycker därför att man bör överväga att möjligen komplettera kommittéförordningen på så sätt att man ger offentliga utredningar i uppdrag att man när man framlägger sina betänkanden också anger i förekommande fall möjliga avregleringar och inte bara kommer med förslag till nya regleringar. Det finns regler som kanske har tjänat ut och som kanske skulle kunna utmönstras ur floran.

Vi tycker också att det finns anledning för regeringen att överväga hur det på lämpligt sätt ska ske en återkoppling mellan handläggande tjänstemän och verkställande och dömande myndigheter, också inom domstolsväsendet, och den lagstiftande församlingen för att man ska få just signaler om att ett regelverk är överflödigt eller felaktigt eller att det kanske inte används och bör kunna utmönstras.

Vi har en reservation 4 som handlar om informationsteknologin i förvaltningen. Vi moderater tycker att det är viktigt att informationsteknologin verkligen tas till användning i offentliga myndighets- och förvaltningssammanhang. Detta gäller inte minst e-handel och liknande där offentliga myndigheter många gånger är inblandade.

Herr talman! Reservation 5 som jag också yrkar bifall till, handlar om tillsättning av högre statliga tjänster.

Statskontoret gjorde 1999 en undersökning som man kallade *Det viktiga valet av verkschef*. Man anger där 20 myndigheter som anses vara särskilt betydelsefulla. En genomgång av de myndigheterna visar att nära hälften av generaldirektörerna, 9 av 20, i myndigheter som alltså anses vara särskilt betydelsefulla har politisk bakgrund genom till exempel tidigare uppdrag som statssekreterare, statsråd eller anställning av ett politiskt parti. Samtliga generaldirektörer med politisk bakgrund fann man hade koppling till socialdemokratin.

En genomgång av utnämningar inom myndighetssektorn under tiden 2001–2002 visar en bild som också framkom vid granskningen av de mest betydelsefulla myndigheterna som jag refererade till i Statskontorets undersökning. Av de generaldirektörer med politisk bakgrund som utnämnts under perioden har en stor majoritet bakgrund i eller koppling till socialdemokratin.

Under 2001–2004 har sammanlagt 29 generaldirektörer utnämnts, av dessa hade tolv politisk bakgrund. 2004 är visserligen inte slut ännu. Det kan fortfarande hända en del under detta år. Tio av de tolv utnämnda generaldirektörerna med politisk bakgrund har koppling till Socialdemokraterna. Nio generaldirektörer med koppling till Socialdemokraterna har lämnat sina uppdrag under perioden. Samtidigt som antalet generaldirektörer med politisk bakgrund under perioden har minskat med två har antalet generaldirektörer med socialdemokratisk bakgrund ökat med en.

Antalet generaldirektörer med koppling till ett annat parti än Socialdemokraterna har minskat med tre under perioden i och med att fem generaldirektörer med koppling till borgerligheten lämnade sina uppdrag, medan endast två med borgerlig bakgrund utnämndes.

Herr talman! Under åren 2001–2004 har regeringen utsett 14 landshövdingar. Av dessa har tolv politisk bakgrund. Sex av dessa tolv och sex av dem som lämnat sina uppdrag har koppling till Socialdemokraterna. Antalet socialdemokratiska landshövdingar under perioden är därmed konstant.

Jag vill kort erinra om att Kristdemokraterna i en rapport för en tid sedan visade på hur Socialdemokraterna använder de statliga bolagsstyrelserna som ett belöningssystem för de egna. I sju av de största statliga bolagen var 22 av totalt 59 styrelseledamöter personer med anknytning till Socialdemokraterna och arbetarrörelsen, medan endast fem ledamöter hade motsvarande borgerlig bakgrund

I det statliga Systembolaget och det statliga Vin & Sprit är tidigare socialdemokratiska statssekreterare verkställande direktörer.

I styrelserna för de sju stora myndigheterna var 22 av totalt 64 ledamöter socialdemokratiska medan motsvarande siffra för personer med borgerlig bakgrund var åtta.

Herr talman! Jag hoppas att detta illustrerar behovet av det som krävs i reservation 5 som också Miljöpartiet har ställt sig bakom, nämligen att vi uppdrar åt regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder som ökar öppenheten i tjänstetillsättning.

Anf. 20 LISELOTT HAGBERG (fp):

Herr talman! I vårt land har vi en förvaltningsmodell som bygger på tydliga gränser mellan politik och förvaltning. Det är riksdagen och regeringen som fattar beslut om regler och lagar, och det är myndigheterna som verkställer besluten.

Det är bra när och om det fungerar på det viset. Det blir klart och tydligt och lätt att förstå. Det får också människor att känna trygghet och tilltro till den offentliga förvaltningen.

Människor har rätt att veta att de beslut som fattas av myndigheter inte präglas av partipolitiska hänsynstaganden. Därför är det viktigt att det inte finns minsta skäl att misstänka att till exempel tjänster i den statliga förvaltningen tillsätts med andra mått och glasögon än vad som står i regeringsformen, nämligen: Vid tillsättning av statlig tjänst ska avseende fästas endast vid sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet.

I början av året presenterade en av TV:s nyhetskanaler en bild som väcker funderingar. Den gången handlade det om dem som har fått förtroende som ordförande vid våra universitet och högskolor. Flera av dessa visade sig ha partipolitisk bakgrund. Majoriteten, och med råde ska tilläggas, visade sig ha socialdemokratisk bakgrund. Sådant väcker funderingar. Med detta sagt menar inte jag att socialdemokrater är sämre människor än andra, men blotta misstanken om att det är annat än förtjänst och skicklighet som väger tungt är oroande.

Herr talman! Det finns en fempartireservation som handlar om just det som jag nyss har tagit upp. Jag ska passa på att yrka bifall till den, och den har nr 5.

Vi menar i den reservationen att det finns möjlighet att komma undan den här typen av misstankar som jag alldeles nyss har refererat till. Det går att öka öppenheten genom att till exempel låta kandidater frågas ut offentligt inför det riksdagsutskott som bereder ärenden som berör myndighetens eller verkets områden. En annan möjlighet skulle kunna vara att inrätta en förslagsnämnd. Vi menar att regeringen bör utreda den frågan när det gäller tillsättning av högre statlig tjänst och återkomma till riksdagen med förslag.

En annan del som jag vill ta upp i mitt anförande är värdet och vikten av att det arbete som bedrivs inom den offentliga sektorn genomsyras av jämställdhet, jämlikhet och respekt för enskilda människors integritet. Det är oerhört viktigt att människor inte utsätts för negativ särbehandling på grund av ålder, kön, sexuell läggning, könsidentitet etcetera. Därför är det av stort värde att öka medvetenheten och satsa på kunskapshöjande

åtgärder för att säkerställa att människor som är till exempel homosexuella, bisexuella eller transpersoner inte utsätts för negativ särbehandling.

Inom vissa sektorer i den offentliga sektorn är det särskilt angeläget att öka insikterna om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners livsvillkor, så att de här människorna inte behöver känna tveksamhet inför kontakten med till exempel rättsväsendet om de utsätts för brott. Och det är inte ovanligt att många känner just så av rädsla för att bli negativt bemötta. De avstår helt enkelt från att ta kontakt. Ökad kompetens i rättsväsendets myndigheter kan öka homosexuellas, bisexuellas och transpersoners benägenhet att anmäla brott som de blir utsatta för, och det är ju viktigt i ett land som sätter rättssäkerheten högt.

Herr talman! Jag har redan yrkat bifall till reservation 5, och jag passar här på att yrka bifall även till reservation 8. I övrigt står jag förstas bakom alla de reservationer som Folkpartiet finns med som undertecknare på.

Anf. 21 INGVAR SVENSSON (kd):

Herr talman! Under flera år har jag drivit kravet på att vi ska få till stånd möjligheten till dröjsmålstalan i den statliga förvaltningen. Det har egentligen sin grund i att jag en gång i tiden satt med i Fri- och rättighetskommittén där vi utredde och tog fram ett förslag till det. Syftet är egentligen inte att vi ska få en väldig massa rättsliga processer kring de här frågorna, utan syftet är att öka trycket på förvaltningen så att man inte ägnar sig åt att fördröja handläggningen av olika ärenden. Efter mycket tjat i den här frågan hoppas vi att vi så småningom kommer att få en majoritet för det här ställningstagandet, för det är viktigt att man har trycket på sig att hantera sina ärenden snabbare och på så sätt skydda den enskilde.

Många gånger upptäcker tjänstemän att föreskrifter och ibland även lagar får orimliga konsekvenser som egentligen inte hänför sig till den ambition som lagstiftaren eller den som har utfärdat föreskriften har haft. Därför vore det bra om man kunde hitta ett återkopplingssystem så att man uppmärksammar detta på ett bättre sätt. Det är en gammal tanke från 80-talet från någon kristdemokrat här i Stockholmsområdet att man skulle titta på det. Det gläder mig också att mina kamrater i de övriga borgerliga partierna ställer sig bakom de här kraven.

En annan frågeställning som vi ofta debatterar i kammaren, antingen när det gäller granskning eller när det gäller statlig förvaltning, är tillsättningen av de höga tjänsterna. Min och vårt partis bedömning är att utnämningssmakten ska ligga hos regeringen. Däremot kan man se till att skapa regler så att man inte utan vidare kan låta godtycket falla avgörandet och sedan enkelt i efterhand hänvisa till förtjänst och skicklighet. Därför borde man kunna hitta ett system där man vaskar fram den högsta kompetensen inom respektive område. Det har man gjort till exempel på domarsidan. Där har man tagit fram ett utredningsförslag om en förslagsnämnd. Det finns olika uppfattningar om hur den ska fungera. Men vi tycker att man borde titta på detta i ett mer generellt sammanhang. Därför har vi ställt oss bakom kravet i reservation 5 om att man bör göra en utredning om tillsättningarna av de högre statliga tjänsterna.

Det är klart att detta är ett tacksamt område för en opposition som väldigt ofta befinner sig i opposition givetvis. Det är ingen tillfällighet.

Men jag tror att vi måste hitta ett system som fungerar oavsett vilken typ av regering vi har. Det får inte bli så att ett enda parti infiltrerar hela statsapparaten, inte bara de olika myndigheterna utan också exempelvis Regeringskansliet. Det finns också risk för en stark infiltration även i riksdagen. Därför behöver de här frågeställningarna analyseras ordentligt.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservation nr 5.

Anf. 22 MATS EINARSSON (v):

Herr talman! Jag ska börja med frågan om tillsättning av högre statliga tjänster, utnämningmakten, som några talare redan har berört.

Först ska jag påminna om det som i och för sig också Ingvar Svensson underströk, att regeringens utnämningmakt är ett utflöde av stadgandet att regeringen styr riket. Om inte den kopplingen fanns skulle det bli väldigt svårt för riksdagen att utkräva något ansvar över huvud taget av regeringen. Jag tror att det är bra att ha den utgångspunkten klar för sig.

Jag tror att det är ganska naturligt – Svensson var också inne på det – att företrädare för de partier som för tillfället inte sitter i regeringen lite oftare än medlemmar i regeringspartiet har invändningar mot den ena eller den andra utnämningen. Det är inget konstigt med det.

Man försöker måla upp en bild av ett regeringsparti, i det här fallet Socialdemokraterna, som på något sätt missbrukar utnämningmakten till att enbart ge förläningar till de sina. Men det har inte funnits något stöd för den bilden i de granskningar som till exempel konstitutionsutskottet har gjort av hur utnämningmakten har använts och hur olika politiska preferenser fördelar sig bland dem som innehar höga tjänster. Det här går alltid att styra genom att på lämpligt sätt avgränsa den period som statistiken baseras på så att man får lite olika resultat. Men min bild av de olika granskningar som konstitutionsutskottet har gjort är ungefär den här: Det är någon överrepresentation av socialdemokrater om vi jämför med väljarkåren i dess helhet, en kraftig underrepresentation av vänsterpartister, miljöpartister och kristdemokrater och en hyfsat kraftig överrepresentation av centerpartister, i alla fall under vissa perioder. Ungefär så ser det ut. Man kan ha synpunkter på om det verkligen är den absolut bästa fördelningen och om man ska ha en politisk proportionell fördelning av de här tjänsterna över huvud taget. Jag är inte så säker på det.

Nåväl, lite grann av ett internationellt perspektiv kan ändå vara bra att ha. Göran Magnusson, jag själv och en del andra har en del internationella uppdrag och träffar folk från andra länder, och de är ibland tämligen förvånade över att regeringspartiet inte enbart utser de sina till de här posterna. De har lite svårt att förstå att socialdemokrater utser höga konservativa företrädare till viktiga poster.

I det perspektivet tror jag nog att det är en ganska betydande spridning av de politiska preferenserna bland de högre tjänstemännen i det här landet.

Nåväl, nu är det ingen som föreslår att man ska ta över utnämningmakten hit till riksdagen, utan man talar om ökad öppenhet. Det är ju lite svårt att argumentera mot ökad öppenhet. Det låter bra det där med öppenhet. Men det är lite oklart vilket eller vilka problem som man är ute efter att lösa. Om det är den politiska fördelningen det gäller har jag lite

svårt att se hur den skulle kunna påverkas av öppna förhör eller ens av en sådan där förslagsnämnd. Har man invändningar mot kompetensen som sådan hos dem som utses? Jag har inte hört det egentligen. Det finns säkert synpunkter på något enskilt fall, men i det stora hela har jag inte hört att det är det som är problemet.

Sedan är det så, det ska ändå sägas, att det kan innebära vissa svårigheter i rekryteringen av personer till de här posterna. Konstitutionsutskottet har ansvar för ett fåtal rekryteringar av höga tjänstemän, bland annat riksrevisorer. Även om det fanns lite olika uppfattningar om exakt hur vi skulle redovisa vårt arbete utåt var det ingen, såvitt jag kommer ihåg, som yrkade på att detta skulle ske i total öppenhet. Det var inte för att vi var emot öppenhet utan det var för att vi visste att med en sådan öppenhet i rekryteringsprocessen skulle vi inte kunna få de toppkrafter som vi ville ha. Det kan man ha synpunkter på. Man kan beklaga att det är på det sättet, men jag tror att det är en realitet – och det inte bara när det gäller de här allra högsta tjänsterna.

Nåväl, det om detta. Jag ska också säga några ord om reservation 7, Öppenhet i förvaltningen, som jag och Gustaf Fridolin har ställt oss bakom. I gårdagens debatt fick jag kritik från Centerns Kerstin Lundgren för att jag inte tog upp bristerna vad gäller tillämpning av offentlighetsprincipen och meddelarfriheten i den offentliga sektorn. Jag förklarade det med att den saken skulle komma upp i ett annat betänkande. Det betänkandet har vi nu här. Här finns yrkandet om att vi ska säga till regeringen att det som har skett inte räcker. Det som har skett på det här området är bra, men det räcker inte. Det krävs tydliga direktiv ut till myndigheterna: Ni måste se till att det finns utbildning för er personal i de här frågorna.

Tyvärr kommer det ständigt exempel, även om det inte är mycket i det stora hela, visst, på förvaltningschefer, kommunalchefer och i och för sig också politiker som inte har begripit det här med offentlighetsprincipen, som inte har begripit det här med meddelarfriheten och efterforskningsförbudet, och som gör övertramp. Det är tillräckligt mycket för att man ska kunna konstatera att det här fortfarande krävs utbildningsinsatser och kompetenshöjning ute i den statliga förvaltningen på alla områden. Därför menar vi att det tyvärr är nödvändigt att göra det här tillkännagivandet till regeringen på denna punkt.

Centern är inte med på reservationen, men jag förutsätter att det är något misstag i utskottet och att Centern nu kommer att ansluta sig till reservationen här i kammaren. Jag yrkar alltså bifall till denna reservation.

Anf. 23 LISELOTT HAGBERG (fp) replik:

Herr talman! Mats Einarsson och Lars Ohly, som ju ganska nyligen är vald till ledare för Vänsterpartiet, tillhör ju samma parti. I samband med Aktuellts redovisning som jag hänvisade till i mitt anförande tidigare uttryckte Lars Ohly tveksamhet inför den här formen för tillsättande av högre statliga tjänster. Då skulle jag vilja ha en kommentar av Mats Einarsson. Kan det finnas skäl att misstänka att det är annat än förtjänst och skicklighet som har varit vägledande vid tillsättningen av de tjänster som det refererades till i undersökningen om högskola och universitet?

Anf. 24 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Först ska jag säga att jag inte såg det där inslaget. Jag vet inte exakt vad Lars Ohly har sagt. För övrigt ser jag det inte som min sak att förklara vad Lars Ohly säger. Jag har inte heller lusläst den där undersökningen, så jag får svara lite mer generellt.

Kan det vara så att det inte alltid bara är förtjänst och skicklighet som faller utslaget? Javisst. Hitta någon större organisation där inte den typen av misstag eller glidningar kan ske. Självfallet kan sådant förekomma. Men frågan som vi har att diskutera här är snarast: Har vi någon form av systemfel som gör att det mer systematiskt blir oegentligheter? Det har jag faktiskt lite svårt att se.

Ett av de instrument vi har för att ändå styra upp detta är den granskning som den här kammaren och konstitutionsutskottet regelbundet gör och som jag tror har den positiva effekten att det blir väldigt svårt att så att säga utnyttja systemet till politiska förläningar eller något sådant.

Anf. 25 LISELOTT HAGBERG (fp) replik:

Herr talman! Känner Mats Einarsson bekymmer över att det i den rapport som jag redovisade när det gäller högskolor och universitet faktiskt var så att 13 av 16 styrelseordförande var socialdemokrater?

Anf. 26 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Nej, det gör jag i och för sig inte. Du kan alltid ta ett utsnitt någonstans var som helst i samhället och se att det är 13 av 16 socialdemokrater. Någon annanstans är det 14 av 18 som är moderater eller vad som helst. Du måste se hela den här bilden. Då kan jag inte riktigt se att det finns något väldigt otillbörligt utnyttjande av systemet till förmån för något visst politiskt parti.

Det är som jag sade: Det som kanske är något anmärkningsvärt i ett internationellt perspektiv är att regeringarna i det här landet inte utnyttjar sin utnämningssmakt så kraftigt för att gynna egna politiska företrädare som sker i en del andra länder.

Anf. 27 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är roligt att Mats Einarsson har internationella erfarenheter och att de är förvånade över att regeringen inte utser alla högre tjänster inom förvaltningen. Möjligen har Mats Einarsson gått på en mina när det gäller systemfel. I de flesta andra länder utövar man ministerstyre. Myndigheterna ligger direkt under departementen. Då är det inte så konstigt att man väljer dem enligt den politiska färg man har. Men vi har ju ett annat system i Sverige, Mats Einarsson, där myndigheterna ligger under den lagstiftande makten och inte direkt under regeringen.

Är det något fel i att man får en öppen debatt omkring de högre tjänsterna och att man i den offentliga debatten kan granska kompetensen hos dem som väljs? Det kan till exempel handla om en förslagsnämnd som tar fram tre förslag på kompetenta personer, och sedan får regeringen välja en av dem. Då får man en offentlig debatt, och det är i sig en bra form, eller hur? Demokrati är väl inte så dumt, Mats Einarsson?

Jag kan titta tillbaka på ett gammalt system som vi har haft. Med vissa intervaller hade man ju val av biskop på den tid då vi hade en statsstyrd kyrka. Regeringen fick välja mellan tre förslag. Då blev det ofta debatt om de valde en som låg precis i linje med den egna politiska inriktningen. Det var så klart nyttigt att man kunde lyfta fram de aspekterna i debatten. Är det inte så, Mats Einarsson?

Anf. 28 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Jo, det är helt riktigt att vår förvaltningsmodell, där vi inte har det här ministerstyret med en rak linje från ministeriet ned till golvet, är en av orsakerna till att vi inte har den typ av politiska utnämningar som vi ser i en del andra länder. Men det är ju bara ett argument för den svenska modellen. Jag ser inte riktigt relevansen i det argumentet. För övrigt tror jag inte att bilden är så entydig. Du kan nog även hitta exempel på andra modeller där det politiska slår igenom på ett helt annat sätt.

Jag tror att det är viktigt för att vi ska kunna ställa regeringen till svars för den statliga förvaltningen att regeringen också har full förfoganderätt över utnämningar. Om vi begränsar den rätten till exempel genom att ge dem ett val mellan tre alternativ och så vidare minskar vi i motsvarande grad vår möjlighet att ställa regeringen till svars för vad verken gör. Regeringen kan alltid skylla ifrån sig genom att säga att det var ena korkade typer som vi fick att välja på så det är inte konstigt att det går åt skogen. Så kommer man inte att säga, men det kommer att uppfattas så.

Jag tror att man lite grann får välja här. Vill riksdagen skaffa sig den här makten på ett område som egentligen inte är riksdagens kommer man också att förlora kraft i sin granskande och ansvarsutkrävande roll.

Anf. 29 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Det var inte jag som jag tog upp de internationella erfarenheterna. När Mats Einarsson ifrågasätter relevansen i resonemanget faller det ju tillbaka på honom själv.

Vem har sagt att riksdagen skulle ha den här makten? Det är det väl ingen som har sagt. Man har pekat på möjligheten till öppna utskottsförhör med de aktuella kandidaterna, men det betyder inte att det är riksdagen som har utnämningmakten. Jag betonade också i mitt inlägg att den ska ligga på regeringen.

Vad är det som gör att man begränsar möjligheterna att utkräva ansvar av regeringen för utnämningarna om det finns en förslagsnämnd som väljer ut tre kandidater? Jag förstår inte riktigt det resonemanget. Eftersom vi har den förvaltningsmodell som vi har i Sverige utkräver man ju inte ansvar av en minister om en myndighet har gjort fel. Då får man i så fall ändra lagstiftningen. Jag förstår inte Mats Einarssons resonemang.

Anf. 30 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Till att börja med: Vad är det tänkt att man ska åstadkomma med ett öppet förhör av något slag? Det är lite oklart i och för sig, men som jag har förstått det ska regeringen först vaska fram en kandidat. Sedan, när det i princip är klart och innan man klubbar igenom

beslutet, skickar man vederbörande till konstitutionsutskottet, till någon annan instans eller kanske till ett offentligt förhör där personen utfrågas. Vad är det för slags problem man vill komma åt med den typen av förfarande? Det har jag inte riktigt förstått.

Man kan ju införa den andra modellen med en nämnd som tar fram tre kandidater. Men vad är syftet med det, och vilket problem vill man komma åt med detta? Är regeringen i dag inte förmögen att få fram kompetenta kandidater och att man därför behöver hjälp av en sådan nämnd? Jag kan inte se att någon har visat att det är på det sättet, även om man givetvis kan ha synpunkter i det enskilda fallet. Men generellt har ingen visat på att det problemet finns.

(forts. 9 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.52 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

8 § Frågestund

Anf. 31 TALMANNEN:

I dagens frågestund deltar följande statsråd: statsrådet Pär Nuder, statsrådet Mona Sahlin, socialminister Lars Engqvist, statsrådet Gunnar Lund och statsrådet Lena Hallengren.

Statsrådet Pär Nuder besvarar både allmänpolitiska frågor och frågor inom sitt eget ansvarsområde.

IMF:s program i Argentina

Anf. 32 AGNETA RINGMAN (s):

Herr talman! Jag tänker ställa en fråga till statsrådet Gunnar Lund om Internationella valutafonden.

Inom IMF har Sverige tidigare intagit en kritisk position gentemot Argentina och landets försök att återskapa finansiell stabilitet i landet. Sverige stödde inte godkännandet av det treåriga IMF-programmet i september förra året på grund av att Argentina inte gjort tillräckligt mycket för att trygga en god ekonomisk situation. Sverige lade ned sin röst vid den första översynen av IMF-programmet tidigare i år.

Min fråga till statsrådet Gunnar Lund är: På vilka grunder har Sverige nu valt att stödja IMF:s program i Argentina enligt det beslut som fattades i måndags?

Anf. 33 Statsrådet GUNNAR LUND (s):

Herr talman! Det är riktigt att vi vid den omröstning som ägde rum i början av denna vecka kunde rösta för det program som Valutafonden har arbetat fram med Argentina för att få landet på fötter igen och få en reglering av den mycket stora skuld som landet har sedan den konkurs som landet i stort sett gjorde för två år sedan då man var tvungen att inställa sina betalningar. Det gör vi för att Argentina på många sätt har fört en bra och i varje fall väsentligt bättre ekonomisk politik under drygt ett år under den regering som nu arbetar under president Kirchner. Man har också lyckats få till stånd en väsentligt bättre ekonomisk utveckling. Man har fått kontroll över de offentliga finanserna, och man har fått ned inflationstakten. Av dessa skäl har vi kunnat sälla oss till de länder som stött Argentinas program.

Anf. 34 AGNETA RINGMAN (s):

Herr talman! Tack för det svaret. Jag tycker naturligtvis också att det är viktigt att vi i detta internationella samarbete hittar mekanismer för att förebygga sådana framtida finansiella kriser. Naturligtvis bör vi vara med och förhindra att sådant händer igen.

Men mot bakgrund av det vill jag ställa en fråga. Vilka konkreta åtgärder har Sverige att komma med, och hur kommer regeringen att agera inom IMF när det gäller att förebygga sådana framtida finansiella kriser?

Anf. 35 Statsrådet GUNNAR LUND (s):

Herr talman! Det är riktigt att vi anser det vara mycket angeläget nu och för framtiden att se till att vi blir bättre i det internationella samarbetet på att förebygga sådana finansiella kriser och hantera dem om och när de äger rum. Just Argentinakrisen visar hur stora risker man löper, inte bara i Argentina och i Latinamerika utan i hela världsekonomin när sådana finansiella kriser inträffar. Med en globaliserad ekonomi fortplantas sådana kriser väldigt snabbt till resten av ekonomin och kan vålla enorm skada. Därför gör vi en rad saker i Valutafonden. Bland annat försöker vi där få till stånd en särskild överenskommelse om hur man ska hantera konkurser eller hotande konkurser av det här slaget när enskilda länder råkar i svårigheter. Vi har också planer på hur vi ska få till stånd en bättre reglering med de privata kreditorerna med mera. Vi har alltså ett ambitiöst program som vi driver i det avseendet.

Egenföretagande bland ungdomar

Anf. 36 LENA ADELSON LILJEROTH (m):

Herr talman! Jag har en fråga till ungdomsminister Lena Hallengren.

Vi vet alla att det startas alldeles för få företag i Sverige och att vi jämfört med de flesta andra europeiska länderna ligger i botten. Det parti som ministern företräder och jag har lite olika uppfattningar om vad det här beror på. Men jag har i alla fall förstått det som att regeringen också anser att detta är ett problem.

Inom Europeiska kommissionen har man tagit fram en vitbok som handlar om nya insatser för Europas ungdomar. Där står följande:

Genom att sprida entreprenöranda hos ungdomar kan man hjälpa unga att övervinna hinder och utveckla sitt självförtroende. Att skapa ett företag utgör ett sätt för ungdomar att nå oberoende och flexibilitet och sålunda bidra till hela samhällets ekonomiska och sociala utveckling.

Jag vill fråga Lena Hallengren om hon instämmer i detta.

Anf. 37 Statsrådet LENA HALLENGREN (s):

Herr talman! Tack för frågan. Vitboken är ett spännande projekt som nu sker där alla länder inom Europeiska unionen ska samarbeta också när det gäller ungdomspolitik.

Det är viktigt att på olika sätt stimulera både små och större företag både för unga och för äldre. Det är inte ovanligt att detta också finns som lokala kurser, som särskilda inriktningar på program eller på olika gymnasieskolor runt om i vårt land. Också föreningar och andra jobbar med entreprenörskap och småföretag. Jag har en mycket positiv inställning till de unga människor som ser det som en möjlighet att skaffa sig en försörjning.

Anf. 38 LENA ADELSON LILJEROTH (m):

Herr talman! Tack för svaret, ungdomsministern. Jag har ingen annan uppfattning än att detta är väldigt bra.

Jag vill fråga varför alternativet att starta företag inte nämns på en enda rad i den skrift som regeringen har gett ut och som handlar om vad man har gjort från regeringens sida under de senaste fem åren. Det finns ett kapitel där som handlar om egenförsörjning. Alternativet att starta företag nämns över huvud taget inte där.

Politik handlar mycket om att sända signaler. Och om man bara talar om bidrag och stöd sänder man en hel del negativa signaler därför att ungdomar varken är hjälplösa eller svaga. I Ungdomsstyrelsens strategiplan för åren 2003–2006 står det över huvud taget inte något nämnt om egenföretagande.

Nu vet jag att ungdomspropositionen är försenad, men jag vill fråga ungdomsministern om man har gjort någon förändring och om det kommer någonting som pekar på att det här är bra och ett alternativt sätt till försörjning för ungdomar.

Anf. 39 Statsrådet LENA HALLENGREN (s):

Herr talman! Jag ser den sammanfattning som Lena Adelsohn Liljeroth viftade lite med om en redovisning över ungdomspolitikens resultat 1998–2002 som en exempelsamling. Där finns långtifrån allt med som faktiskt har åstadkommit under dessa fyra år. Om det finns intresse av att veta vad som har hänt just på småföretagsområdet uppmanar jag Lena Adelsohn Liljeroth att ställa frågan till näringsministern. Jag kan också själv återkomma i frågan. Det finns ingenting i ungdomspolitik som andas att ungdomar skulle leva på bidrag och stöd och att de skulle vara hjälplösa och svaga. Tvärtom är målet för ungdomspolitik att unga ska ses som en resurs. De ska vara delaktiga och ha inflytande i samhället. Den inställningen präglar också den kommande ungdomspropositionen.

Anf. 40 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Min fråga riktar sig till statsrådet Pär Nuder som företrädare för Statsrådsberedningen. Frågan gäller varför Sverige inte prioriterade terrorns offer i Madrid. I går hade man en sorgeshögtid där, och man visade medkänsla med terrorns offer och de anhöriga. Alla Europas ledare var där – presidenter, statsministrar och så vidare. Sverige representerades på en jämförelsevis mycket låg nivå. Medan andra länder skickade stats- och utrikesministrar och även presidenter, som jag nämnde, är frågan varför Sverige gjorde denna nedprioritering. Vilka bedömningar låg bakom detta beslut, Pär Nuder?

Anf. 41 Statsrådet PÄR NUDER (s):

Herr talman! Vi är 22 statsråd i den svenska regeringen. Vi är lika mycket värda. Det kan man om inte annat läsa i regeringsformen där det framgår att vi har ett kollektivt beslutsfattande. Vi är inte graderade i regeringen. Vi har lika stort ansvar för allt som regeringen beslutar om.

Det är en grov förolämpning från Carl B Hamiltons sida att säga att regeringen inte prioriterade offren för terrorn i Madrid. Det är att göra en formfråga oändligt mycket större än vad den är.

Jag vill dessutom passa på tillfället att läsa in till riksdagens protokoll att finns det något av oss statsråd som är vida känd i europeiska sammanhang, som har en oerhört bred erfarenhet och som Europas stats- och regeringschefer hyser ett mycket stort förtroende för är det just Gunnar Lund.

Regeringen prioriterar definitivt offren för terrordåden i Madrid. Låt inte den här formfrågan gå ut över alla proportioner.

Anf. 42 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Statsrådet Pär Nuder har helt fel. Just i Spanien är formfrågor oerhört viktiga. Varför representerades Frankrike av en president, Storbritannien av en premiärminister och Tyskland av en premiärminister? Våra nordiska grannländer representerades av Finlands president, Estlands president, Norges utrikesminister och Danmarks justitieminister, och de två andra nordiska kungarikena skickade också dit sina kronprinsar. Sverige skickade dit en viceminister och ingen från kungahuset. Detta måste uppfattas om en missaktning av de anhörigas situation och terroroffren i Madrid. Jag skäms som svensk över att regeringen har betett sig på det här sättet.

Anf. 43 Statsrådet PÄR NUDER (s):

Herr talman! Jag kan inte annat än konstatera att Carl B Hamilton väljer att till och med skruva upp tonläget i denna ankdammsdiskussion.

Vad är det egentligen för diskussion vi har? Försöker Folkpartiets ledande utrikespolitiker göra sken av att Sveriges regering inte uttrycker sorg och sympati med terrorns offer i Madrid? Det är en ynkedom att på detta sätt försöka göra sak i frågan.

Sverige var representerat, och Sveriges regering var representerad. Frågan om varför Sveriges kungahus inte var representerat får Carl B Hamilton ställa till hovet. Vi var representerade på regeringsnivå.

Vi har inga viceministrar i Sverige. Carl B Hamilton med den erfarenhet han har borde om inte annat läsa på regeringsformens bestämmelser om hur den svenska regeringen är sammansatt. Vi har inga viceministrar. Vi är alla lika mycket värda.

Är det någon som verkligen är känd ute i europeiska sammanhang är det just statsrådet Gunnar Lund. Han är en värdig företrädare för Sverige. Vi har heller inte fått några klagomål från de spanska värdarna om den representation som den svenska regeringen hade.

Nationella hjälptelefonen

Anf. 44 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Jag har en fråga till socialminister Lars Engqvist. Den handlar om Nationella hjälptelefonen. Det är en linje dit alla människor i Sverige kan ringa på ett 020-nummer om man till exempel har psykiska problem, är olycklig eller måste fråga om någonting. Nu är den linjen hotad.

Jag hade besök av representanter från Nationella hjälplinjen förra veckan. De var väldigt bekymrade. Pengarna är slut, och de kan kanske inte fortsätta. Allmänna arvsfonden som hittills har sponsrat kan göra det fram till jul om det blir en långsiktig finansiering.

Hur tänker socialministern lösa det om den nu blir nedlagd?

Anf. 45 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Låt mig först säga att frågan om stöd till den nationella hjälplinjen eller hjälptelefonen inte är min fråga. Den handläggs av statsrådet Berit Andnor. Men jag har följt diskussionen och tror att jag kan svara på Berit Andnors vägnar.

Den verksamhet som har bedrivits har varit otroligt viktig. Den har fått stöd av Allmänna arvsfonden. Det beslutades när jag var ansvarig för frågeställningen. De har gjort ett mycket gott arbete. Men det var ett projektstöd under tre år.

Nu säger de som har organiserat verksamheten att man vill fortsätta. Man är medveten om att pengarna bara var avsedda för tre år, och man har ingen finansiering. Man skrev först ett brev till mig, eftersom man trodde att jag var ansvarig för frågan.

Man har uppvaktat statsrådet Andnor och fått besked att hon för sin del och regeringen i sin helhet ska försöka hitta någon lösning på frågan och försöka se till så att vi kan fortsätta verksamheten. Vi har ingen lösning än. Men vi utreder möjligheten att ge ett stöd så att verksamheten kan fortsätta.

Anf. 46 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Jag tackar så väldigt mycket för det svaret. Jag betraktar också socialministern som ansvarig eftersom socialministern är ansvarig för hela departementet och speciellt psykiatrien.

Den här hjälptelefonen är så speciell. Det är annorlunda än om man till exempel ringer direkt till psykiatrin. Där kan inte anhöriga på samma sätt få direkt stöd.

I morse hörde jag på radion samma sak som representanter för Nationella hjälplinjen berättade. SOS Alarm blockeras därför att det ringer så många dit och frågar.

Jag ställer frågan igen. Jag vill gärna återigen höra att det är någonting gott på gång.

Anf. 47 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag ska bara upprepa svaret som jag tidigare gav. Vi undersöker på Socialdepartementet möjligheten att hitta en lösning. Vi har inte hittat den ännu.

Detta är problemet med arvsfondspengar. De får inte vara till för att stödja pågående verksamheter. Det är projekt man ska stödja. De projektpengarna är slut. Men man har bedrivit en mycket viktig verksamhet. Möjligheten att ringa dygnet runt till någon när man har problem är otroligt viktig.

Vi ska försöka att hitta en lösning. Vi vet inte hur den ser ut nu, men vi arbetar med det.

Åldersdiskriminering

Anf. 48 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Min fråga riktar sig till statsrådet Sahlin.

Åldersdiskrimineringen i samhället blir alltmer påtaglig. Alltför många upplever att efter 50 år återstår enbart att sitta i parken och mata duvorna.

Det blir mer påtagligt när man konstaterar att 70 % av våra svenska företag inte vill anställa människor över 50 år. Begreppet äldre hos de företagen är åldersgruppen 45–55 år. Vad gruppen efter 55 år representerar framgår inte av undersökningen.

Det här visar på en attityd och en syn i samhället som jag tycker är något beklämmande. Om man ser det utifrån ett arbetsmarknadsperspektiv är det ett bortfall av kompetens på arbetsmarknaden. Man skapar samtidigt en situation med utanförskap, ett utanförskap som jag tror kan vålla rätt stora problem i framtiden.

Jag skulle vilja höra synen från ministern på vad man ser för gångbara vägar för att lösa problematiken.

Anf. 49 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Eftersom jag själv har tre år kvar till 50 år kan jag tänka mig många fler sysselsättningar efter 50 års ålder än att mata duvorna och sitta på en parkbänk.

Hela diskussionen rör åldersstrukturen i Sverige. Vi lever allt längre. Det är i grunden någonting väldigt positivt. Det gör att vi måste få ett arbetsliv som både tillåter att vi arbetar längre del av våra liv men också har ett arbetsliv som är organiserat så att vi faktiskt orkar jobba längre.

Jag är också djupt bekymrad över de attitydmätningar jag har läst om många arbetsgivares syn. Är man över 50 år läggs man åt sidan. Det

måste vi förändra både med rent hållfasta förändringar i arbetslivet så att man orkar men också genom att påverka attityden hos arbetsgivarna.

Därtill kan jag nämna att EU:s direktiv om diskriminering som vi ska implementera i Sverige under de kommande åren också handlar om att lagstifta mot åldersdiskriminering. Det tror jag också kan vara en viktig signal om att vi har väldigt mycket mer att förvänta av våra äldre än att de ska mata duvor.

Anf. 50 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag tror att vi är rätt överens i grundsynen om detta.

Oftast är det de svaga människorna i samhället som hamnar på undantag. De människor som hamnar i utanförskapet hamnar också i sjukvårdssvängen. Det gäller såväl psykiska problem som somatiska problem. Det är människor som kanske hade tjugotalet friska år framför sig.

Problemet är rätt stort. Jag delar statsrådets syn. Vi har inte råd vare sig mänskligt eller ekonomiskt att låta frågan ligga vid sidan. Vi behöver lyfta fram frågan och ändra attityderna i samhället.

Övergångsregler

Anf. 51 SVEN BRUS (kd):

Herr talman! Jag skulle vilja fråga statsrådet Pär Nuder om hur regeringen egentligen ser på frågan om övergångsregler.

Jag undrar om regeringens hållning är grundad på de hotbilder som statsministern har målat upp mot det svenska välfärdssystemet där han har myntat begreppet social turism.

Det ordvalet och det synsättet tog utrikesministern kraftfullt avstånd ifrån i tisdags när hon sade att det är ett obegripligt uttryck utan relevans. Utrikesministern säger sig också uppleva regeringens kovändning i frågan som att den skapar en situation som väcker misstro.

Jag undrar vilken regeringens egentliga uppfattning är i frågan. Vilken analys är det som ligger till grund för regeringens hållning – är det statsministerns eller utrikesministerns?

Anf. 52 Statsrådet PÄR NUDER (s):

Herr talman! Jag tror att det är få frågor som är så välpenetrerade och genomdiskuterade som regeringens uppfattning om behovet av övergångsregler. Regeringens skrivelse i frågan ligger nu på riksdagens bord och är föremål för behandling.

Bakgrunden till övergångsregler är de stora ekonomiska klyftor som dessvärre finns mellan oss äldre EU-länder och de nya tillkommande. Det är ekonomiska klyftor som tar sig olika uttryck, bland annat genom att det finns övergångsregler för de nya länderna så att vi rika västerlänningar inte ska kunna köpa upp dem därför att de är så mycket fattigare.

På samma sätt ska inte rika arbetsgivare i väst kunna köpa upp billig arbetskraft och därtill som något slags bonus kunna erbjuda tillgång till de sociala trygghetssystemen, som ju också är så mycket generösare i våra länder. Det är bakgrunden till den diskussion som förs i samtliga

Anf. 53 SVEN BRUS (kd):

Herr talman! Statsrådet Pär Nuder säger att frågan är väl penetrerad. Det är svårt att se det när statsministern och utrikesministern uttrycker så diametralt olika grundsyn.

Jag vill också fråga om grunden till detta förhållande och förhållningssättet från regeringens sida. Det har sagts att det grundar sig på och är tvingat fram av en hållning hos andra EU-länder och deras agerande – ett slags ond spiral. Även om inte vi i Sverige skulle vara rädda för den sociala turismen ser vi ut att bli ensamma kvar, säger utrikesministern som uppenbarligen ogillar förslaget i sak men ändå inser att den onda spiralen är verklighet.

När statsministern bytte fot i frågan för en tid sedan sade han att Sverige är ensamt kvar. Så var det faktiskt inte vid det tillfället, men sedan har den onda spiralen utvecklats undan för undan. Om det nu finns en sådan negativ utveckling inom EU-familjen så undrar jag vad den svenska regeringen gör för att vända den utvecklingen och den synen i en annan riktning.

Anf. 54 Statsrådet PÄR NUDER (s):

Herr talman! Frågan är som sagt föremål för ytterst intensiv diskussion. Det är inte lätt att uppfatta alla nyanser som finns i debatten, men den som lyssnar på radio fick för några veckor sedan klart för sig att den tillträdande partiledaren för det parti som Sven Brus representerar uppenbarligen tycker ungefär som regeringen i de här frågorna. Men att döma av den position som Kristdemokraterna nu har är det tydligen alltså den gamla partiledaren som styr och ställer i partiet.

Detta är som sagt ett allomeuropeiskt problem, som diskuteras i snart sagt vartenda EU-land. Vi har vår diskussion i Sverige, och andra länder har sin diskussion. Vi måste föra diskussionen öppet och fördomsfritt utan att beskylla varandra för att på något sätt fiska i grumliga vatten. Jag skulle aldrig komma på tanken att beskylla den kommande partiledaren i Kristdemokraterna för att göra det därför att han uppenbarligen hyser samma oro som vi inför den utveckling som vi ser framför oss om vi inte inför någon typ av övergångsregler.

Könsdiskriminering

Anf. 55 MONA JÖNSSON (mp):

Herr talman! Jag har en fråga till statsrådet Mona Sahlin.

Vi har en lag mot diskriminering på grund av kön i arbetslivet, men vi har ännu inte kommit till skott när det gäller diskrimineringen på grund av kön i det övriga livet. Jag vet att vi har utredningar på gång, men hur snabbt kan vi få se någonting åtgärdat så att vi kan implementera lagen?

Anf. 56 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Frågan om diskriminering är spännande och viktig. Debatten om diskriminering visar också hur samhället och attityden till

diskriminering har förändrats de senaste åren. Vi har blivit alltmer otåliga och alltmer medvetna om vilket hinder för tillväxt men också för egna val i livet diskrimineringen i samhället innebär. Den utredning som nu jobbar och som Mona Jönsson pekade på handlar om *hur* – inte *om* – vi ska bredda diskrimineringsbegreppet till fler samhällsområden och även se om vi kan sammanfoga mer av lagstiftningen. Ibland finns det en gradskillnad i om man blir diskriminerad på grund av sitt kön, sin sexuell läggning, sin hudfärg eller sin ålder, som vi diskuterade tidigare.

Jag hoppas att vi under nästa år kommer att få förslag från utredningen som vi sedan skyndsamt ska hantera så att riksdagen kan behandla dem.

Anf. 57 MONA JÖNSSON (mp):

Herr talman! Vi förde tidigare här i dag en debatt om bland annat rättssäkerhet för kvinnor. Under veckan har vi fått årsredovisningar från Aftonbladet, där man skildrar män och kvinnor på det sätt som jag visar upp här. Detta är alltså en ledande tidning i Sverige. Om redaktionerna har samma inställning så tycker jag att det är mer bråttom med att implementera diskrimineringslagstiftningen än inom ett år. Finns det inte något sätt att påskynda den?

Anf. 58 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Självfallet finns det flera sätt. Ett sådant sätt är att debatten kommer upp så att vi verkligen uppmärksammar de övertramp som vi många gånger kan se när män och kvinnor beskrivs och könsroller cementeras. Regeringen för nu en diskussion om ifall vi kan komma längre när det gäller att komma åt den rent könsdiskriminerande reklamen – den sexualiserade delen av det offentliga rummet, som upprör mig mer och mer. Det finns många metoder. Det är viktigt att föra debatten så att också självsaneringen inom medierna kommer längre. Det är bra att Mona Jönsson tar upp frågan.

Öppenheten inom EU

Anf. 59 KJELL NORDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag önskar ställa en fråga till statsrådet Gunnar Lund.

Om jag har uppfattat det rätt så beslutade EU:s allmänna råd i måndags om reformer för yttrandefriheten som rör tjänstemännen vid EU:s institutioner. Det har länge varit en svensk hjärtefråga att EU ska visa större öppenhet.

Jag vill därför fråga statsrådet Lund om de svenska kraven kan anses uppfylla i och med det beslut som fattades i måndags.

Anf. 60 Statsrådet GUNNAR LUND (s):

Herr talman! Mitt svar på det är ja. Sedan Sverige blev medlem i EU har vi lagt ned stor möda på att få till stånd en större öppenhet, och vi har haft en hel del framgångar. Det var mycket tack vare Sverige som en offentlighetsprincip kunde skrivas in i EU-fördraget, och det var under vårt ordförandeskap som vi fick till stånd mer detaljerade regler som

skulle gälla runtom i EU:s institutioner för hur öppenheten och offentlighet skulle tillämpas.

Jag kan med glädje nu konstatera att så sent som i början på den här veckan röstades nya föreskrifter igenom som ska gälla för tjänstemännen i EU:s institutioner. De har tidigare varit förpliktade att som huvudregel hålla tyst och inte yttra sig över sina tjänsteförhållanden. Nu blir den presumtionen omvänd, så att yttrandefriheten ska gälla för EU-tjänstemännen. I långa stycken är det Sverige som har kämpat för det.

Anf. 61 KJELL NORDSTRÖM (s):

Herr talman! Kan statsrådet Lund säga när i tiden detta kommer att införas?

Anf. 62 Statsrådet GUNNAR LUND (s):

Herr talman! Detta är en del av en större reform som man har arbetat med mycket länge – under de senaste två tre åren. Detta var ett av de viktigaste målen som Prodikommisionen fastställde och som Neil Kinnock, en av dess framträdande kommissionärer, har sysslat med. Man vill reformera och modernisera EU:s institutioner, och man har nu kommit till en slutpunkt. Jag räknar med att detta ska kunna börja tillämpas senast från och med årsskiftet.

Antisemitism

Anf. 63 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag riktar min fråga till statsrådet Mona Sahlin.

Antisemitismen i Sverige tilltar. Det konstaterar vi både genom vetenskapliga undersökningar – senast Mikael Tossavainens rapport *Det förnekade hatet* – och framför allt genom unga människors personliga berättelser.

På läktaren sitter i dag Benjamin, 14 år, som är praoelev hos mig den här veckan. Han och många andra unga judar vågar i dagens Sverige inte bära sin davidsstjärna lika självklart som Mona Sahlin och jag skulle kunna bära ett kors. De är rädda för repressalier, för att bli angripna och för att få stryk på tunnelbanan, på bussen, i skolan eller på fritidsgården. Deras rädsla för våldet beror enbart på deras religiösa identitet och tillhörighet. Det är oacceptabelt i Sverige, som varit ett föregångsland för demokrati och människovärde.

Jag vill därför fråga Mona Sahlin vilka konkreta åtgärder som statsrådet har vidtagit eller har för avsikt att vidta för att Benjamin och andra unga judar i Sverige ska kunna bejaka sin religiösa tillhörighet och identitet utan rädsla för att bli angripna.

Anf. 64 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag har också träffat pojkar som Benjamin. Jag vill verkligen understryka att Sverige är ett religionsfritt land. Det betyder inte att det ska vara fritt från religion, utan det handlar om friheten till religionen. I den friheten måste också ingå att fritt och utan att bli trakasserad kunna bära symbolerna för den religion man tror på.

Det var en mycket viktig anledning till att regeringen sade nej till tankarna på ett förbud mot religiösa symboler i skolan. Oavsett om vi talar om kippan, korset eller huvudduken är det respekten som vi måste slåss för. Vi får inte på något sätt bistå intoleransen.

Rent konkret har regeringen agerat genom att till exempel ge Integrationsverket i uppdrag att ta fram information och material till skolorna om hur man ska ta debatten där så att det aldrig någonsin blir tyst runt förtryck och trakasserier. Diskrimineringsombudsmannen ska ha resurser, och han har fått ökade sådana, för att kunna hjälpa Benjamin och andra som kan behöva anmäla trakasserier.

Anf. 65 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I sak är statsrådet Sahlin och jag alldeles överens. Jag hör det. Men ändå måste vi konstatera att situationen är värre nu än den var för bara ett par år sedan. Jag tycker inte att det räcker att Diskrimineringsombudsmannen får ett utökat uppdrag, utan det behövs fler konkreta åtgärder. De här ungdomarna har det svårare än de som gick på högstadiet för bara ett par år sedan. Situationen är mycket värre.

Jag undrar när Mona Sahlin tänker vidta kraftfulla åtgärder. När tänker Mona Sahlin tala om antisemitism som en specifik typ av förföljelse? Jag har många gånger hört statsrådet tala om islamofobi, homofobi och antisemitism som ett gemensamt problem. Antisemitismen i Sverige är mycket specifik och kräver specifika åtgärder.

Anf. 66 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag tycker att det är oerhört viktigt att säga att vi måste vara med och beskriva de specifika uttryck för förföljelse som finns. Antisemitism är absolut ett sådant. Vi ska inte bara tala om detta utan också vara väldigt tydliga gentemot polis, skola och åklagarväsendet och tala om att vi måste ingripa mot detta med all kraft. Det är också viktigt att alla vi som är vuxna och som ser eller hör beteenden som riktar sig till exempel mot judar vågar öppna munnen och agera.

Däremot kommer jag att fortsätta att hävda att all form av förföljelse måste ges uppmärksamhet. De rasistiska grupper som organiserat förföljer unga judiska pojkar förföljer också unga muslimska pojkar och homosexuella pojkar och flickor på samma sätt. Det är oerhört viktigt att vi har en strategi, som den i regeringens handlingsplan, som attackerar all intolerans med samma tydlighet. Benjamin och hans kamrater ska känna ett stöd. Vi ser förtrycket mot dem, och vi är med dem i kampen för att undanröja det.

Samhällsstöd till människor i kris

Anf. 67 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Många ensamma och olyckliga medmänniskor hamnar ibland i krissituationer. Det kan vara missbruk, psykisk störning eller annat som ligger bakom. På natten eller på fredagskvällen kan situationen kännas fullständigt hopplös. När samhällets stöd behövs som allra mest finns det inte alltid där.

I dag bekräftas det åter i en intervju i Ekot med vd:n på SOS Alarm som efterlyser dygnet-runt-stöd från samhället. Han säger: Vi är lite grann av samhällets spegel. Vi ser vad som händer i landet. Det här är det största problemet som vi har.

Nationella hjälplinjen har nämnts här på frågestunden. Det är en åtgärd, men det finns behov av så oändligt mycket mer. Min fråga till socialministern är: När kommer initiativ på detta område?

Prot. 2003/04:88

25 mars

Frågestund

Anf. 68 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Kenneth Johansson frågar egentligen om samma problemställning som vi alldeles nyss berörde, nämligen möjligheten att ge stöd till Nationella hjälplinjen. Jag har svarat att vi undersöker möjligheten att se till att den verksamheten kan fortsätta.

Men sedan tar Kenneth upp den mer komplexa frågan om i vilken mån samhället ska organisera ett telefonstöd som en del av den öppna psykiatrin eller som en del av socialtjänsten, vilket man nu väljer att göra. Det är en fråga som den samordnare för psykiatrin som regeringen tillsatte arbetar med. Han kommer snart att redovisa ett ganska omfattande program med åtgärder som behövs för att stärka psykiatrin. Han kommer också att redovisa de anspråk som han för sin del ställer på staten, kommunerna och landstingen.

Jag hoppas att vi i anslutning till att vi diskuterar den rapport som Anders Milton lämnar också ska kunna diskutera den här möjligheten.

Anf. 69 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Det här är ett oerhört omfattande och allvarligt problem. Det är bra att psykiatrisamordnaren, och därmed socialministern, känner ett ansvar för att redovisa konkreta förslag på åtgärder. Det handlar om samverkan, att frivilligorganisationer känner stöd och att kommuner och landsting känner att det fungerar när det gäller psykiatri respektive socialtjänst. Det kan också handla om översyn av regler och lagstiftning i vissa delar.

Jag hoppas att det kommer konkreta förslag. Det behövs så mycket mer än Nationella hjälplinjen, som i sig är mycket viktig. Det allra viktigaste är nog ändå att vi får ett samhälle där vi minimerar antalet medmänniskor med psykisk ohälsa och minskar missbruket. Det handlar om att leva i en gemenskap i samhället där alla behövs.

Produktiviteten i offentlig sektor

Anf. 70 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Jag har en fråga till statsrådet Pär Nuder som gäller produktiviteten i den offentliga sektorn.

Enligt Skolverket drabbar besparingar inom svensk grundskola i dubbelt så stor utsträckning undervisningen som andra verksamheter. Inget annat land i hela OECD satsar så liten andel av sina totala resurser för skolan på undervisning som Sverige.

Inom polisen arbetar i dag en av fyra polismän med annat än att bekämpa brott. Inom sjukvården konstaterar man att läkare i snitt bara behandlar patienter under ca 40 % av sin arbetstid. Trots att antalet läkare

och sjuksköterskor i svensk sjukvård ökat med nästan 300 % det senaste kvartssektlet upplever många patienter att det är svårt att komma till.

På område efter område tycks det som om de administrativa göromålen görs till huvudsak och servicen till medborgarna till en bisak. Jag förstår att regeringen har uppfattat den här övergripande utvecklingen. Min konkreta fråga är: Vad tänker man göra åt det?

Anf. 71 Statsrådet PÄR NUDER (s):

Herr talman! Det är en väldigt omfattande fråga som ställs. Den handlar om flera olika politikområden. Jag tror att man får vara mycket försiktig med att svepa med väldigt breda penseldrag. Var och en av de sektorer som nämns i frågan bör nog analyseras för sig.

Däremot kan man allmänt säga att offentlig sektor, svensk offentlig förvaltning, är oerhört produktiv sett i ett internationellt perspektiv. Jag vågar påstå att vi i betydligt större utsträckning skulle kunna exportera kunskap om offentlig sektor, och särskilt förvaltningskunskap, till andra länder som behöver lära sig hur processer och system i offentlig regi fungerar.

Därmed inte sagt att det inte kan bli bättre i enskilda samhällssektorer. Men i ett internationellt perspektiv står sig Sverige oerhört väl. Det visar en rad olika undersökningar gjorda av bland annat Statskontoret.

Anf. 72 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Skälet till att jag riktade frågan till Pär Nuder var just att det här är en väldigt generell utveckling. Det torde vara oomtvistligt att den ser ungefär likadan ut inom alla olika delar av den offentliga sektorn. Det gör naturligtvis att det är extra viktigt att man funderar över varför saker och ting förhåller sig som de gör. Jag konstaterade att statsrådet inte ifrågasatte mina siffror.

Personligen tror jag dock att en hög svensk produktivitet inom området för formella regleringar har en stor betydelse i det här sammanhanget, och jag vill därför följa upp min fråga med om regeringen kan tänka sig att låta ständigt expanderande regelverk ersättas av tillit till dem som verkar i vård, skola, omsorg och rättsväsende. Kan deras insikter och erfarenheter samt personliga och professionella ansvar åtminstone någon gång ensamt få garantera kvaliteten på prestationerna? Är regeringen rentav beredd att lita till det sunda förnuftet?

Anf. 73 Statsrådet PÄR NUDER (s):

Herr talman! Om den konkreta frågan är om regeringen vill lita på det sunda förnuftet, är svaret ja. Men jag delar inte problembeskrivningen i grund och botten. Jag anser att svensk offentlig sektor står sig väldigt väl i en internationell konkurrensjämförelse. Man kan gå igenom samhällssektor för samhällssektor, vare sig det gäller rättsväsendet eller hälso- och sjukvården, så visar det sig att produktiviteten är väldigt hög. Vi får ut väldigt mycket av varje satsad skattekrona.

Se bara på det arbete som nu pågår i de statliga myndigheterna med 24-timmarsmyndigheten! Vi ligger i framkant när det gäller att utnyttja den nya tekniken för att människor mycket lättare ska komma åt offentliga tjänster. Där kan man räkna upp en rad olika exempel.

Därmed är inte sagt att allting är bra ställt. Vi måste hela tiden genomlys de stora offentliga system som byggs upp. En sådan genomlysning ansvarar jag för i regeringen, nämligen den stora Ansvarskommittén. Jag tror nämligen att det på många håll dessvärre görs dubbelarbete. Inte minst är den statliga organisationen svåröverskådlig för många företagare och enskilda, och det här är ett evigt arbete.

Prot. 2003/04:88

25 mars

Frågestund

Ungdomsarbetslösheten

Anf. 74 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Jag har en fråga till ungdomsministern.

Regeringen har tagit många initiativ för att få ned ungdomsarbetslösheten. Det finns en rad exempel på vad som har gjorts inom ungdomspolitik, och vi har diskuterat detta tidigare under frågestunden.

Det finns nu tyvärr oroande tendenser till att ungdomar kommer att gå ut från skolan utan att få tag på ett jobb. Finns det ytterligare insatser som regeringen kan göra för att ungdomarna ska kunna få en aktiv start på sitt yrkesverksamma liv?

Anf. 75 Statsrådet LENA HALLENGREN (s):

Herr talman! Monica Green berör en fråga som står väldigt högt upp på regeringens dagordning. Detta är frågor som naturligtvis har oerhört stor betydelse. Den som är ung måste naturligtvis få de allra bästa förutsättningarna för att kunna ge sig ut i arbetslivet. De ska inte behöva tillbringa några år vid sidan om och känna att de inte är behövda. Det är naturligtvis det mest olyckliga som kan hända en ung människa.

Vi ser nu en del glädjande siffror. Jämfört med förra året ökar ungdomsarbetslösheten visserligen, men i förhållande till vid årsskiftet, när AMS tillsammans med regeringen började vidta kraftfulla åtgärder, minskar ungdomsarbetslösheten. Det är en glädjande tendens i en annars kanske dyster situation.

Säkerligen finns det mycket mer att göra, och den näringspolitiska proposition som arbetslivsministern ska lägga fram i vår kommer bland annat att innehålla sådana åtgärder. Jag hoppas också att den ungdomspolitiska propositionen kommer att ge möjligheter att återkomma i den här frågan.

Det är klart att det gäller att arbeta på många fronter, men jag har i dag ingenting konkret att redogöra för till Monica Green.

Anf. 76 MONICA GREEN (s):

Herr talman! Jag hade tänkt fråga just om sådana konkreta exempel, men nu avstår jag från det.

Rätten till fri abort

Anf. 77 LENA EK (c):

Herr talman! Min fråga riktar sig till statsrådet Mona Sahlin.

Vi är många som jobbar med kvinnors rättigheter i frågor som våld mot kvinnor, de ekonomiska villkoren, hälsa, sexualitet, preventivmedel, hiv/aids och aborter. Många tror väl att den här diskussionen är avklarad

i Sverige vid det här laget och att kvinnors rätt att bestämma över den egna kroppen är alldeles självklar, men så sent som i förrgår ägde ett möte rum här i riksdagen med en amerikansk representant för en av de tongivande Pro Life-organisationerna i USA, som heter National Rights for Life Committee.

Jag tycker själv att detta är något ganska fruktansvärt. Ser man frågan i ett EU-perspektiv blir den ibland till utrikespolitik, liksom också när man i FN ska diskutera kvinnors hälsa, rätt till abort och liknande frågor.

Min fråga är: Hur står statsrådet i frågan om vetorätt när det gäller utrikespolitik? Den frågan är oerhört viktig också när det gäller kvinnors rättigheter och hälsa.

Anf. 78 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Till att börja med delar jag Lena Eks upprördhet över det som jag tycker obehagliga i att en representant för Kristdemokraterna till Sveriges riksdag bjuder in den här företrädaren, som till och med tycker att man ska säga nej till abort vid incest och våldtäkt. Det är också riktigt, som Lena Ek beskriver, att vi hela tiden måste flytta fram positionerna. Man kan också uttrycka det som att det gäller för varje generation av kvinnor. Rättigheter är aldrig för alltid givna.

Det är också så att jag både i Europasammanhang och i FN personligen har tagit upp frågeställningen om abort, för den är viktig. Dessutom har motståndet mot den fria aborten vuxit under de senaste åren, inte minst från den amerikanska administrationen.

Jag tycker att det är viktigt att hålla isär att varje land på ett eget sätt måste kunna bestämma över innehållet i sin social- och familjepolitik men att vi kvinnor måste kämpa för och stötta varandra över gränserna, så att rättigheter blir något som går över landsgränserna. Jag tror att det är på den nivån snarare än genom att diskutera vetoregler som kampen för rätten till fri abort måste föras.

Anf. 79 TALMANNEN:

Jag ber er att inte rikta er till Kristdemokraterna i den här replikväxlingen, för de har inga möjligheter att komma in i den här debatten, som är väckt av en centerpartistisk ledamot.

Anf. 80 LENA EK (c):

Herr talman! När de här frågorna diskuteras i FN-sammanhang blir det som sagt utrikespolitik. Det finns i dag inom EU en vetorätt. Jag och vi i Centerpartiet tycker att den vetorätten bör tas bort. Man kan ju tänka sig situationer när till exempel Irland, som ju generellt sett har en väldigt negativ inställning till abort och till frågor om kvinnors hälsa på det här området, skulle kunna förhindra ett starkt arbete för att öka kvinnors rättigheter i FN-sammanhang.

Det är därför som jag ställer frågan till statsrådet hur statsrådet står när det gäller vetorätten. Kvinnors hälsa och kvinnors rättigheter är i det sammanhanget också utrikespolitik.

Herr talman! Hela frågeställningen om EU:s röstregler i framtiden är ju uppe till diskussion i och med det nya fördraget och de många nya medlemsländer som vi snart välkomnar in i EU-familjen. Jag vill nog ändå fortsätta att hävda att det bästa sättet att som kvinna och politiker i Europa arbeta för rätten till fri abort är att lyfta fram frågan till en på allvar politisk fråga. Det gäller att knyta kontakter kvinnor emellan i parlament i olika länder. Jag tror att det är den mest effektiva vägen i dag.

En lite annan diskussion gäller vetoreglerna och rösträttsreglerna, och vi får väl se hur debatterna kommer att forma EU:s framtida konstitution.

Rätten att rösta i kommunval

Anf. 82 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Pär Nuder. Det gäller den så kallade treårsregeln vad gäller rätten att rösta i kommunval. I dag måste personer med utländskt medborgarskap som inte är EU-medborgare eller nordbor vara folkbokförda i landet i minst tre år innan de har rätt att rösta i kommunvalen.

Två kommittéer har föreslagit att den här treårsregeln ska försvinna, dels Kommittén om medborgarskapskrav, dels Kommundemokratikommittén. I den senare utredningen fanns det parlamentarisk enighet i frågan. Jag hade hoppats på att denna fråga skulle vara med i regeringens skrivelse om demokratipolitik men har inte kunnat hitta den där. Är det så att regeringen överväger att lägga in denna fråga i den så kallade Författningsutredningen? Jag tror att vi i så fall skulle tappa fart i en principiellt viktig fråga.

Anf. 83 Statsrådet PÄR NUDER (s):

Herr talman! Det är riktigt att den här frågan bör bli föremål för översyn i den så kallade Författningsutredningen. Däremot är det inte riktigt att det med automatik innebär att frågan tappar fart. I motsats till de regeringsformsbundna frågor som ska behandlas i författningsöversynen, vilka ju har en automatisk tröghet i sig i och med att det för beslut krävs två likalydande beslut på ömse sidor om ett val, är det här ju en åtgärd som kan vidtas med ett enkelt klubbslag i riksdagen eftersom frågan är reglerad i kommunallagen.

Det är alltså inte alls så att detta i sig bör innebära att frågan på något sätt begravs i Författningsutredningen. Däremot bör den behandlas i det sammanhanget, därför att även om det är en kommunalrättslig fråga principiellt och formellt så har den stora författningspolitiska implikationer. Därav bör den behandlas i det sammanhanget.

Anf. 84 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Herr talman! Då kan jag känna mig trygg att vi inte ska tappa fart i den här frågan. Det är som sagt en principiellt väldigt viktig fråga.

Samtidigt vet vi att det redan i dag är 42 % av de utländska medborgare som kommer till Sverige som inte omfattas av den här åtgärden, och i och med utvidgningen är det ännu fler utländska medborgare som redan

den första dagen då de är folkbokförda kommer att ha rätt att rösta, vilket jag tycker är viktigt. Det kan uppfattas som diskriminerande mot andra länders medborgare om vi inte ändrar det här.

Det viktigaste argumentet för detta är ju att stärka invandrades självkänsla i det här landet, att främja solidaritet med och delaktighet i det här nya landet som man är i, och det är en viktig fråga i dagens Sverige.

Förskolan

Anf. 85 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Jag tänkte ställa en fråga om förskolan till statsrådet Lena Hallengren.

Skolverket har gjort en utvärdering av förskolan och av hur det har blivit nu sedan vi har fått en läroplan för förskolan. Där säger Skolverket att förskolan börjar bli för lik den vanliga skolan. Man kritiserar att förskollärarna utvärderar enskilda barns prestationer och så vidare och säger att det strider mot läroplanens anda.

Min fråga är då om Lena Hallengren håller med om den här beskrivningen. Själv tycker jag att det är bra att förskolan inte bara är barnpassning.

Min fråga är alltså: Är det verkligen fel att förskollärarna gör individuella planer för att hjälpa barnen i deras språkliga och sociala utveckling med lek och dans och på olika sätt?

Anf. 86 Statsrådet LENA HALLENGREN (s):

Herr talman! Jag får tacka Ulf Nilsson för en fråga som jag tycker är väldigt betydelsefull och som jag hoppas kommer att ägnas mer debatt och diskussion efter just den utvärdering som Skolverket har gjort. *Förskola i brytningstid* kallas den för.

Naturligtvis handlar den svenska förskolan om omsorg och lärande – en kombination av dessa två på lekens grund. Men vad gäller att utifrån det säga att man ska utvärdera varje barns enskilda prestationer delar jag Skolverkets uppfattning: Det är inte det som är intentionerna med läroplanen för förskolan.

Vi kan se exempel – de går att läsa om i Skolverkets rapport – där man har brutit ned de övergripande målen som handlar om språklig, social och motorisk utveckling till att man ska kunna stanna och springa på uppmaning. Man ska kunna 18 kroppsdelar när man är fem år gammal. Det är inte förenligt med läroplanens intentioner som handlar om att verksamheten som sådan ska sträva efter vissa mål. Det är inte den enskilda individen eller det enskilda barnet som vid olika åldrar måste ha uppnått ett visst konkret mål. Verksamheten ska sträva åt ett visst håll, och barnet ska naturligtvis utvecklas i enlighet med det som läroplanen beskriver.

Anf. 87 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Nog är det väl ändå bra, om man har barn i förskolan och ser att de har svårt med till exempel vissa begrepp, att man gör någon form av plan för att se hur man kan hjälpa det här barnet i dess utveckling? Jag har blivit kontaktad av många föräldrar, både svenska föräldrar

och utlandsfödda föräldrar, som är irriterade över att förskollärarna inte ger dem en ordentlig diskussion och plan över hur barnen utvecklas, att förskollärarna inte tar problemen på allvar och att man inte har medvetna planer för till exempel språkutveckling. Därför tycker jag i motsats till Skolverket att det är utmärkt att höra att förskolorna börjat jobba på det här sättet.

Min följdfråga blir då: Om man nu inte tycker om individuella planer, på vilket sätt tänker ministern då uppmuntra att förskolan blir en riktig förberedelse både för skolan och för livet under de närmaste uppväxtåren?

Anf. 88 Statsrådet LENA HALLENGREN (s):

Herr talman! Jag ser inte riktigt konflikten mellan dessa två. Naturligtvis ska man jobba med individens utveckling i förskolan. Självklart ska föräldrar ha rätt till utvecklingssamtal och att få resonera om sitt eget barns utveckling, men det är en väldigt skillnad att tala om att barnen hela tiden ska utveckla sin kroppsuppfattning jämfört med ett mål där man ska stämma av i en ruta att barnen ska kunna 18 kroppsdelar. Risken är snarare att det är någonting som hindrar den ständiga strävan som förskolan faktiskt har.

Att jobba med individen är någonting som förskolan gör på oerhört många olika sätt, men individerna behöver då inte jämföras med varandra, utan man jämförs med sig själv och sin egen utveckling på ett betydligt mer långsiktigt sätt än vad många av de dessvärre nedbrutna mål syftar till som många förskolor använder. Jag tror dock att man gör det i all välmening.

Man måste jobba med särskilda utvecklingsplaner för förskolan. Det går inte att använda samma som finns i skolan och tro att vi bara kan föra över dem på förskolan. Det är en unik verksamhet i sig och måste behandlas som en sådan.

Anpassning av färdmedel för funktionshindrade

Anf. 89 CARINA HÄGG (s):

Herr talman! Jag vill ta upp en fråga om kommunikation med socialministern. Då kanske socialminister Lars Engqvist undrar om jag har ställt frågan till rätt minister, och jag menar att jag har gjort det.

Jag har under senare tid väldigt konkret blivit påmind om vilka svårigheter det innebär att kombinera arbete och resande. Socialministern är liksom jag väldigt fokuserad på kampen mot ohälsa och att i det försöket underlätta för människor och visa på att det ofta är väldigt bra om man kan kombinera ett yrke med att vara tillfälligt sjukskriven så att man kan ha kontakt med sitt arbete. Man kan inte föra den diskussionen om man inte lyfter in den andra frågan: Hur ska man ta sig från sitt arbete till sitt hem och tillbaka igen? Hur ska man kunna resa om man har ett varaktigt eller tillfälligt funktionshinder? I dag fungerar detta inte i Sverige, därför att det inte finns någon samordning mellan de olika trafikoperatörerna.

Det kan fungera bra när man reser en resa med SJ. Det kan fungera bra när man flyger med SAS en sträcka. Men när man ska kombinera ett resande för att nå slutmålet – det är då problemen uppstår. Fungerar inte resandet från dörr till dörr så fungerar inte resandet alls. Därför vill jag

fråga socialministern om han också arbetar med detta och är beredd att lyfta in problemet med att kunna ta sig fram som handikappad i kampen mot ohälsan.

Anf. 90 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Carina Hägg ställde en jättestor fråga, men det spännande är själva utgångspunkten, nämligen att människor som är funktionshindrade ska ha rätt till arbetsmarknaden på samma villkor som vi andra. Redan där börjar problemet. Vi vet att väldigt många människor med funktionshinder faktiskt inte finns på arbetsmarknaden i lika stor utsträckning som andra. Nästa steg är sedan att man också måste ha möjlighet att röra sig mellan arbetet och hemmet på lika villkor.

Då handlar det om två saker: dels om färdtjänst som fungerar, dels om transportmedel som faktiskt är anpassade.

Nu är jag i och för sig inte ansvarig för den här frågan, utan det är Berit Andnor. Men när riksdagen antog handlingsplanen för handikappolitiken ingick just anpassning av färdmedel som en del i detta. Det handlar om en aktivitet som ska pågå fram till 2010, då det svenska transportsystemet ska vara handikappanpassat, och det ska vara möjligt för funktionshindrade att delta i arbetslivet på samma villkor som alla andra.

Anf. 91 CARINA HÄGG (s):

Herr talman! Jag har under de senaste veckorna försökt forska i den här frågan. Jag har läst promemorior och utredningar, jag har samlat på tidningsklipp och läst utdrag från konferenser, och det är väldigt svårt att hantera den här frågan, för den är uppdelad i färdtjänst, tillgänglighetsfrågor och olika delar. Men för den resenär som befinner sig i den här situationen och vill ta sig till ett jobb även om man har en funktionsnedsättning och inte är berättigad till färdtjänst – och kanske inte heller ska vara det men som ändå har den här ambitionen – blir problemet lika stort oberoende av vilket ansvarsområde det ligger på eller vilken trafikoperatör som problemet hamnar hos.

Jag vill understryka att det är oerhört viktigt att man lyfter in detta i ohälsofrågan. Det här kan man inte hantera på lokal nivå. Det är ju helt uppenbart att man inte har kunnat lösa det i de olika länen och mellan de olika trafikoperatörerna. Jag tror att det krävs någon tvingande regel.

Förmögenhetsskatten

Anf. 92 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Herr talman! Jag har en fråga till Pär Nuder under rubriken: Vad ska man tro på?

I går debatterades förmögenhetsskatten, och regeringens företrädare försvarade med hetta nuvarande tillstånd. Senare i går fick vi höra statsministern uttala att nu kunde förmögenhetsskatten avskaffas, och på måndag kommer ett besked från Skattekommittén om att man vill att den ska breddas.

Herr statsråd: Vad ska man tro på?

Anf. 93 Statsrådet PÄR NUDER (s):

Herr talman! På en punkt håller jag med Gunnar Andrén, och det är att frågan om förmögenhetsskatten får oproportionellt stort utrymme i den allmänna debatten. Det är enfaldigt att tro att ett avskaffande av förmögenhetsskatten löser Sveriges tillväxtproblem.

Jag vågar dessutom påstå att det är lika enfaldigt att tro att förmögenhetsskatten löser Sveriges fördelningspolitiska problem, som man kan få intryck av om man lyssnar på debatten i andra kanten.

Regeringen för just nu diskussioner med sina samarbetspartier om hur vårpropositionen ska vara utformad, inklusive angelägna skattefrågor, däribland frågan om förmögenhetsskatten. Gunnar Andrén får ge sig till tåls något ytterligare innan regeringen lämnar besked i den här frågan.

Anf. 94 TALMANNEN:

Klockan är 15.00. Därmed är frågestunden slut, och vi tackar regeringen för dess närvaro och dialog med kammaren.

Prot. 2003/04:88

25 mars

Frågestund

9 § (forts. från 7 §) Statlig förvaltning (forts. KU11)

Statlig förvaltning

Anf. 95 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Herr talman! Det har sagts innan i debatten, men eftersom jag inte har fått något svar på det som sades då på grund av att det blev ett litet avbrott för frågestunden kan det med fog upprepas.

När Lars Ohly tillträdde som partiledare för riksdagens vänsterparti blev ett av de mest framträdande jungfrukraven att riksdagen skulle överta utnämningmakten. Det var i vart fall så det uppfattades. Centerpartiets Maud Olofsson var inte sen att haka på och kritisera regeringens utnämningar.

Med tanke på hur regeringen har kommit att använda utnämningmakten, ibland beskyldd för att mer använda den som en guldklockeinstitution för att utdela tack för lång och trogen tjänst, förstår man Ohlys och också Olofssons vilja att markera riksdagens integritet.

Tanken på att utnämningmakten helt ska övergå till riksdagen hisnar dock, som flera talare före mig har varit inne på. Det vore en avvikelse från såväl hur det fungerar i samtliga andra länder i vår omvärld som god svensk förvaltningssed. Det betyder dock inte att det inte, just mot bakgrund av misstankarna om missbruk av utnämningmakten, vore en bra idé att stärka riksdagens roll i densamma.

I reservation 5, som jag nu yrkar bifall till, ger Miljöpartiet och fyra partier till uttryck för detta behov. Märkligt nog är Ohlys vänsterparti inte ett av dessa partier. Ibland är det långt mellan krav på en pressfrukost och omröstningar i riksdagens kammare verkar det som.

Herr talman! Blotta misstanken om att regeringen inte utför sin uppgift som utnämnaire av bland annat ambassadörer och generaldirektörer på ett sätt som ger oss de allra bästa ämbetsmännen borde pocka på en utredning. Blotta misstanken om att utnämningar används som tack för lång och trogen tjänst eller för gott samarbete med andra partier borde få de allra flesta att kräva att riksdagens roll i utnämningarna borde stärkas.

Nu är det inte bara en misstanke. Det kan nog med fog hävdas att partier som samarbetar med regeringen plötsligt börjar få gamla trotjänare utnämnda. Det är en sanning att många duktiga politiker avslutar sin bana på en post som de fått genom utnämning av regeringen.

Att frågorna reses om det verkligen är de mest kompetenta i varje läge som utses är naturligt. Därför stod Miljöpartiet redan förra året, då tillsammans med tre andra partier, bakom en reservation som bland annat öppnar dörren för att Sverige skulle kunna göra som i en del andra länder och låta kandidater till olika uppdrag utfrågas i våra, parlamentets, fackutskott.

Mats Einarsson argumenterade i sitt anförande mot det här. Men han sade själv att när det gäller kraven på ökad öppenhet kan det vara svårt att finna argumenten. Det enda substantiella han egentligen sade som var emot reservationen var att han inte såg anledningen till den. Möjligen är det så att Mats Einarssons syn på varför den skulle behövas skymms av ett stort och mäktigt socialdemokratiskt parti. Men då bör han åtminstone inse att om fem andra partier och också, som det verkar, hans egen partiledare ser att det finns problem med utnämningsmakten skulle man kanske kunna följa linjen att få mer öppenhet i det han inte fann några argument mot.

I år har också Centern anslutit sig till den här reservationen. Vi hoppas på majoritet vid eftermiddagens votering. Jag välkomnar Centern till den nyvunna hållningen och konstaterar att det Maud Olofsson säger också gäller, ett förhållande till politik som en del andra i kammaren kanske borde ta del av.

Herr talman! En annan reservation i betänkandet som jag inte kan underlåta att kommentera bär nr 6. Redan förra året förde Folkpartiet med frenesi fram tanken att man måste få bort det man kallar för opinionsbildande myndigheter. Nu har de borgerliga bröderna anslutit sig till tanken, och resonemanget har blivit, om möjligt, ännu mer krystat.

Vi har som sagt försökt att reda ut detta förr och vi gör nu ett nytt försök. Vilka myndigheter är det egentligen man menar? Vilket arbete är det ni vill stoppa? Är det JämO:s försök att bryta ned de sexistiska fördomar som slagit rot i samhället och systematiskt snedfördelar kvinnor i fråga om makt och pengar och män i fråga om så kallade mjuka värden? Är det HomO:s kamp mot homofobin, vars värsta resultat vi ser i misshandel av HBT-personer? Är det DO:s uttalanden mot den diskriminering som ofta drabbar personer med utländsk bakgrund? Är det Naturvårdsverkets upplysningar om den växthuseffekt som vi alla drabbas av genom hårdare väderförhållanden och som äventyrar både ekonomi och ekologi?

Borgerligheten! Jag förstår inte riktigt vad det är ni är ute efter.

Herr talman! Jag förstår bättre de tankegångar de borgerliga för fram i reservationerna 1, 2 och 3 om myndigheters bemötande. Missförstå mig nu rätt! Miljöpartiet biträder inga av dessa reservationer. Vi finner det inte nu påkallat att införa dröjsmålstalan, göra ett tillkännagivande om myndigheters bemötande eller besluta befästa uppgiften att varje statlig utredning ska undersöka vilka regler som kan plockas bort inom dess arbetsfält – en uppgift som för övrigt lär bli såväl arbetsam och dyr som försena utredningarna i Sverige än mer.

Men, jag och Miljöpartiet anser att frågan om myndigheternas service och än mer om medborgarnas möjlighet att utkräva sin rätt behöver ut-

vecklas. Tillsammans med Folkpartiet har vi gröna en arbetsgrupp som förutsättningslöst tittar på frågor om de medborgarligena rättigheterna gentemot myndigheter och laborerar med lösningar såsom dröjsmålstan eller det mer intressanta institutet medborgarkontrakt.

Denna arbetsgrupp är i mitten av sitt arbete, och när den är färdig kan ni vänta er att vi, möjligen tillsammans med liberalerna, återkommer i frågan.

Herr talman! I går debatterade vi här i kammaren frågan om att utvidga meddelarfriheten också till den privata sfären. Det vore en god reform, som kammaren tyvärr förkastade. I dagens betänkande finns en reservation, nr 7, som jag vill yrka bifall till. Den behandlar problemen med meddelarfriheten och offentlighetsprincipen i stort inom de fält där de faktiskt gäller redan i dag.

Många gånger bemöts enskilda felaktigt i samband med att de begär att få ut allmänna handlingar, vilket bland annat framgår av JO:s och JK:s publicerade beslut. Personal inom offentlig verksamhet bör också ges information om meddelarfriheten och de rättigheter som tillkommer dem i enlighet med våra grundlagar.

Trots att varje enskild anställd har rätt att offentliggöra uppgifter om missförhållanden på arbetsplatsen eller liknande kommer rapporter om ansvarigas försök att sätta munkavle på anställda genom att hänvisa såväl till sekretesslagen som till allmänna lojalitetskrav.

I gårdagens debatt argumenterade Centerns Kerstin Lundgren hårt mot att utöka meddelarfriheten till enskild verksamhet. Hon underströk att det finns saker som kan behöva göras inom den offentliga sfären för att ge offentlighetsprincip och meddelarfrihet bättre genomslagskraft. Så här sade Kerstin enligt snabbprotokollet: ”Den enda naturliga gränsen måste vara att medborgarna ska vara säkra på att det råder en offentlighetsprincip för den verksamhet som bedrivs inom den offentliga sektorn, av den offentliga sektorn själv, och som bedrivs i myndighetsform, för att man ska kunna ha en öppenhet i hela den verksamheten, som sköts av och för medborgarna.”

Låt mig därför fråga Kerstin – som kommer att hålla sitt anförande efter mig: Om nu medborgarna ska kunna vara säkra på att det råder offentlighet för den verksamhet som bedrivs inom den offentliga sektorn, mot bakgrund av JO:s och JK:s beslut och problemen med så kallade munkavlar på anställda, är det inte rimligt att göra ett tillkännagivande i enlighet med det i reservation 7? Varför står bara mitt och Mats Einarssons namn vid den reservationen? Är det en miss?

Herr talman! I betänkandet finns ytterligare två gröna reservationer. Det är en om ökad HBT-kompetens inom offentlig sektor, och det är en om alkoholfri representation. Också dessa innehåller viktiga krav som riksdagen bör reflektera över, även om jag för tids vinnande avstår från att yrka bifall till dem.

Anf. 96 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Låt oss för diskussionens skull anta att regeringen missbrukar utnämningssmakten till att belöna partivänner och samarbetande partier, eller åtminstone att det finns misstankar om detta som inte är fullständigt ogrundade. På vilket sätt, lite mer konkret, skulle riksdagens ökade inflytande över utnämningssmakten kunna motverka detta? Jag

ställer frågan med tanke på att riksdagen är en institution där partipolitiska aspekter gör sig gällande på ett ganska starkt sätt, där till och med rent partiegoistiska synpunkter från tid till annan kan förmärkas. På vilket sätt skulle denna vår institution kunna användas för att motverka en sådan partipolitisering av utnämningmakten?

Anf. 97 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik:

Herr talman! Det är lite spännande att höra Mats Einarsson, som i går med skärpa och intellekt argumenterade för ökad öppenhet. Frågan gällde att utvidga meddelarfriheten. Han pekade på att det skulle lösa många problem i sig och att ökad öppenhet också är ett värde i sig. Men i dag tycker han inte att vi ska öka öppenheten kring just utnämningmakten. Dessutom ställer han frågan om den över huvud taget skulle lösa några problem – även om de finns där.

Det är klart att den kan lösa problem. Ökad öppenhet är ett värde i sig och kan ge – och det är viktigt – en självsanerande effekt när regeringen föreslår vilka som ska utses till olika positioner. Om man ser att misstanken finns – Mats Einarsson lutar åt att påstå att fem partier misstänker att det finns ett missbruk; det är inte så svårt att konstatera när fem partier i kammaren säger att det är så – kan man väl åtminstone låta utreda frågan. Reservationen kräver faktiskt en utredning. Vi pekar på ett par möjliga lösningar, men det är utredningen som ska titta på det.

Jag vill avslutningsvis säga följande i min replik till Mats Einarsson. Jag tycker att det är en viktig princip att det som sägs utåt från ett parti också är det som gäller när vi röstar i kammaren. Tyvärr märks röstningarna här inte lika mycket som det som sägs på en presskonferens inför en TV-kamera. Därför är det viktigt när Vänsterns partiledare säger att man bör stärka riksdagens roll i utnämningmakten att få svar på varför det inte är Vänsterns position när vi nu behandlar frågan. Har du över huvud taget talat med Lars Ohly och hört hans bevekelsegrunder för varför riksdagens utnämningmakt borde stärkas?

Anf. 98 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Först vill jag förtydliga att det var ett hypotetiskt antagande att de misstankar som har framförts om att det förekommer oegentligheter inte är ogrundade. Sedan försökte jag få ett svar på hur det lite mer konkret skulle gå till för att undanröja dessa misstankar eller eventuella missförhållanden genom riksdagens ökade deltagande i utnämningmakten eller genom ökad öppenhet. Jag konstaterar att jag inte har fått något riktigt svar på det. Dels har jag inte riktigt sett vilket problem som ska lösas. Dels, om problemet finns, kan jag inte se hur de föreslagna åtgärderna ska komma åt den saken.

Öppenhet är självfallet något gott i sig och ska eftersträvas. Där har vi inte olika uppfattning. Skälet till att rekryteringsförfarandet över huvud taget, inte bara när det gäller regeringen, sker i en viss form av slutenhet är att det tyvärr har visat sig nödvändigt för att kunna göra de rekryteringar man vill. Kan man hitta en form för att göra rekryteringarna på bästa sätt och ändå ha fullständig öppenhet under processen är jag självfallet för det. Men hittills har ingen kunnat visa på hur det ska gå till.

Anf. 99 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik:

Herr talman! Det är intressant att lyssna på Mats Einarssons sista mening: Kan man hitta en form för att göra det vore det givetvis intressant. Om vi tillsätter en utredning är det en sådan form den ska leta efter. Det kan hända att Mats Einarsson har rätt i sin defaitistiska syn att det inte går att hitta någon form. Då har åtminstone en utredning tillsatts, letat och slutat i att inte hitta någon form. Det har gjorts ett allvarligt försök.

Det är faktiskt ett par partier som pekar på ett par möjliga alternativ, till exempel offentliga utskottsförhör för den som föreslås bli utsedd – som möjligen kan ha en självsanerande effekt gentemot regeringen. Det kan vara ett möjligt alternativ. Låt en utredning titta på detta.

När jag lyssnar på Mats Einarsson låter det faktiskt som om han, ihop med sitt parti, kanske fler än Lars Ohly, ska rösta för reservation 5. Där sägs att vi ska söka den form Mats Einarsson säger borde vara ett värde i sig.

Jag konstaterar att jag inte fick något svar på varför Vänsterpartiet låter på ett sätt inför TV-kameror och på ett annat sätt i riksdagens kammare.

Anf. 100 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Herr talman! I den här kammaren är vi röda, blå och gröna. I dag har jag hört en ny färg: svart. Svart som i svartsjuk. Jag kommer tillbaka till det.

Men jag skulle vilja börja i en annan ända, som jag tycker att det här betänkandet handlar om – under rubriken *Statlig förvaltning*. Jag vill ber lyssna på några ordpar: myndighet – förvaltning, administration – byråkrati, offentlig sektor – gemensam sektor.

Jag tycker att man hör hur orden leder tanken. Jag är lite oroad och inte så lite negativ till det myckna talet om myndigheten och byråkratin. Jag ser på ett annat sätt på samhället. Jag tycker att det här är någonting som vi gemensamt formar, där vi satsar gemensamma pengar för att sköta våra gemensamma angelägenheter och vårt land. Det innebär självfallet inte att det inte finns myndighetsperspektiv. Det ligger i själva regelverket att vi behöver hålla koll. Men statlig förvaltning eller annan offentlig verksamhet skulle mer ha det perspektivet.

Jag tänkte på detta förut när vi såg ministrarna sitta här i stolarna. Ordet *minister* kan på engelska också omfatta min gamla yrkesverksamhet. Ordet *minister* – *to minister*, *minister to* – är ett utmärkt ord som faktiskt beskriver ett annat perspektiv än det vi i förstone hör, nämligen att betjäna, hjälpa, ta vård om. Jag skulle vilja att vi i en sådan här debatt i kammaren tydligt slår fast det perspektivet när vi talar om statlig förvaltning. Därför välkomnar jag motionerna som vi behandlar i betänkandet. Det är motioner som talar om otålighet när det gäller åtgärder av olika slag, eller talar om IT som ett uttryck för tillgänglighet. Däremot är jag inte alls säker på att motionerna ska bifallas. Men diskussionen är viktig.

Herr talman! Jag skulle vilja, möjligen något överraskande, yrka avslag på samtliga motioner och yrka bifall till förslaget i betänkandet. Jag hoppas att kammaren om en stund blir lika klok som utskottet, men det återstår att se.

När det gäller färgerna blir jag bekymrad när jag hör Moderaternas representant, som tyvärr inte är i kammaren längre. Han läser långa listor

med mycket distinkta och i förväg sannolikt utvalda tidsperioder i syfte att tala om hur många sossar som sitter i statsförvaltningen. Jag kunde inte höra någon annan färg än svart – svartsjuka.

Det är ganska märkligt hur vi här i kammaren år efter år för den här typen av diskussion. Vi får egentligen aldrig någon riktig diskussion om det är fel på regelverket eller om regelverket inte tillämpas. Vi har aldrig hört någon som har kunnat föra i bevis, i ett trovärdigt resonemang, att frågan om förtjänst och skicklighet har åsidosatts, utan det blir en uppräkning på statistikens grund – svartsjuka, om man så vill.

Vi har också fört ett annat resonemang om det här. Det var intressant att höra Kristdemokraterna så tydligt i denna debatt redan förebygga detta resonemang. Det handlar om oppositionens roll, att ha gett upp känslan av att man någon gång kommer att få regeringsmakten och därför hellre skulle vilja styra landet från riksdagen. Jag har någon gång kallat det en baksättesdemokrati, att vi härifrån riksdagen skulle vilja styra i den mån vi själva inte kommer till makten.

Vi har också de senaste dagarna hört en annan debatt. När man misslyckas med att få majoritet för sina förslag här i kammaren kan man alltid hoppas på att Europeiska unionen för in de frågor som man önskar. Alltsammans är uttryck för samma sak, nämligen ett slags desperation över att man inte lyckas få ett folkligt stöd för den politik man vill föra.

Därför tror jag att det är så viktigt, när vi nu resonerar om frågan om statliga tjänster och hur de tillsätts, att det blir ett bra principiellt resonemang. Är regelverket okej? Följs det? Har vi sett några som helst bevis för att det borde vara på ett annat sätt? Talar någonting för att det är riksdagen i stället för regeringen som ska styra riket i det här avseendet? Och vad skulle det innebära för riksdagens plats, roll och uppgift om vi samtidigt var utnämningsmyndigheten?

Jag tycker därför att det är en ganska fattig debatt. Jag misstänker att jag får anledning att komma tillbaka till den.

I övrigt finns det en fråga till, herr talman, som jag skulle vilja kommentera, och det gäller de myndigheter som har en opinionsbildande uppgift. Jag tycker att Gustav Fridolin på ett utmärkt sätt har argumenterat för den linje som jag vill följa.

Jag har en viss förståelse för att man utifrån ett moderat samhällsperspektiv skulle vilja bli av med den sortens myndigheter. Man har mer eller mindre i en undertext nattväktarstaten som mål, och den ska ju inte syssla med sådana frågor.

Men när nu Folkpartiet – detta märkliga parti, som i dag har alla färger – försöker driva denna fråga måste man ställa frågan: Vad är det för samhälle vi vill ha? Hur kan vi skilja opinionsbildning från det som rör politik och offentlig förvaltning? Hur kan detta plötsligt ha blivit en stor fråga?

Jag tycker att det här är tre ganska viktiga principiella frågor. Jag uppskattar att vi tar upp dem i utskottet, att vi får en årlig debatt i den här vägen och diskuterar de här frågorna. Men det är också helt klart att de förslag som motionärerna har lämnat inte löser några av de mera principiella problem som jag har velat lyfta upp. Det gör vi genom att ständigt debattera det här, att ständigt göra våra myndigheter och förvaltningar medvetna om sin uppgift och sin roll. Vi ska också här i kammaren för-

söka hålla det perspektivet, som handlar lite grann om att tjäna, att administrera, vilket innebär att vi hjälper varandra i vårt samhälle.

Prot. 2003/04:88
25 mars

Anf. 101 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Pär Axel Sahlberg ser väl alltid svart när han debatterar med oppositionen, så jag förstår att han tillför en ny färg till våra knappar.

Detta med betjänandet var ganska intressant. Jag hoppas att det nu är en ny attityd inom socialdemokratin som Pär Axel Sahlberg vill lansera. Det kanske är rätt tillfälle att läsa en sentens ur den skrift som Pär Axel Sahlberg tidigare hade som urkund i sin yrkesverksamhet, nämligen detta: Den som vill vara främst bland eder, han varde den andres tjänare. Jag hoppas att det kommer att bli en ny attityd hos socialdemokratin framöver.

Pär Axel Sahlberg hoppas att beslutet här i kammaren ska bli lika klokt som i utskottet. Men Pär Axel Sahlberg vet lika väl som alla andra här att utskotten har en falsk majoritet. Han borde hoppas att det blir en äkta majoritet, inte att den ska bli som i utskottet.

Jag skulle gärna vilja ta upp frågeställningen om utnämningssmakten. Vad har Pär Axel Sahlberg egentligen att invända mot en ökad öppenhet? Vad är det ni har att dölja när det gäller utnämningarna?

Anf. 102 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skulle inte vilja kalla det en gammal citatsamling som ligger knuten till min tidigare verksamhet, för den är fortfarande rykande aktuell för mig. Jag tycker att det är ett alldeles utmärkt perspektiv.

Jag är övertygad om att socialdemokrater och andra har ungefär samma problem med de här utmaningarna. Jag står gärna på barrikaderna för att på det här sättet försöka tukta maktperspektivet något. Jag tror att hela vår samhällsmodell skulle tjäna på mer av ett tjänarperspektiv än ett maktperspektiv. Den debatten går jag gärna in på.

När det sedan gäller vilket som är en äkta majoritet eller inte har jag fortfarande en lite naiv syn på maktspelet i den politiska världen. Jag tror fortfarande att det är de goda idéerna som vinner. Då tyckte jag att det var äkta demokrati i utskottet när man avvisade de här motionerna. Jag räknar med detsamma här i kammaren.

När det gäller utnämningssmakten försöker Ingvar Svensson nu göra det till en öppenhetsfråga. Det är *en* fråga av många. I den reservation som ni har lämnat är inte öppenhetsfrågan den principiellt viktigaste, utan det är just frågan hur detta hanteras. Vad har regeringen för uppgift, och vad har riksdagen för uppgift?

Som Mats Einarsson tidigare pekade på har vi från KU själva ett litet *record* i den här frågan, och det visar hur komplicerat det är med öppenheten för den här typen av tjänster. Det kan i vårt fall handla om JO-tillsättningar och riksrevisionen. Att försöka göra det till en huvudfråga tror jag är närmast populism från Ingvar Svenssons sida.

Statlig förvaltning

Anf. 103 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Att anklaga mig för populism är kanske att ta i lite väl mycket. Det brukar jag inte ägna mig åt. Det finns andra som gör det, på tal om social turism och så vidare.

Jag ska invända mot en sak. I mitt anförande gav jag inte alls upp. Jag sade bara att det är naturligt att oppositionen fokuserar på utnämningssmakten, i synnerhet om man har befunnit sig länge i opposition. Det betyder inte att man ger upp. Jag brukar tala om de små stegens filosofi; det får väl gälla också maktövertagandet.

Jag förstår inte riktigt resonemangen. Varför skulle man inte kunna öka öppenheten? Jag vet att det finns känsliga områden; tillsättningen av överbefälhavare och så vidare kan vara mer problematisk. Men i de vanliga statliga verken skulle man kunna vinna på att det fanns en förslagsnämnd som lyfte fram tre personer vilkas kompetens man fick granska i den öppna debatten – i den öppna debatten, Pär Axel Sahlberg. Då kanske vi skulle kunna förhindra en del misstag, åtminstone de som gjordes under 90-talet. Borde det inte ligga också i Pär Axel Sahlbergs intresse att regeringen inte gör missgrepp utan får hjälp när det gäller bland annat kompetensbedömningen?

Jag menar inte att någon annan ska överta utnämningssmakten i sig, alltså att det slutliga avgörandet ska ligga hos regeringen. Det har jag deklarerat från början till slut. Så måste det vara i en parlamentarism där regeringen styr riket.

Anf. 104 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Öppenheten är en fråga, och jag tycker att den är viktig. Jag pekade bara på hur svårt vi själva hade att hantera det när vi hade våra utnämningar. Det illustrerar ganska väl hur komplicerad en sådan här tillsättningsprocess är.

Problemet är att Ingvar Svensson inte alls diskuterar de andra dimensionerna, som handlar om baksättesdemokratin, eller att man nu har lierat sig med Moderaterna, som läser upp långa listor över utnämningssstatistiken enligt den tolkningsmodell man ger. Där lämnar Ingvar Svensson walk over och tar inte upp de principiella frågor som är viktiga.

När det sedan gällde Ingvar Svenssons huvudanförande om hur just oppositionen kan ha ett särskilt perspektiv i den här frågan var min avsikt definitivt att på ett positivt sätt välkomna den lite mer självvranssakande formulering som Ingvar Svensson hade. Jag såg inte alls det som att man gav upp möjligheterna på det sättet. Utan det handlade om att se perspektivet av att det är skillnad mellan den mera exekutiva makten och det som är den lagstiftande och den granskande funktionen. Det principiella resonemanget har Ingvar Svensson inte återkommit till, och det går inte heller att läsa i reservationen – därav min huvudsakliga invändning.

Anf. 105 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! ”Tjäna folket!” var en maoistisk paroll på 70-talet. Den är väl kanske inte lika aktuell i Peking i dag, men om den svenska regeringen fäster den ovan dörren på Rosenbad tror jag att vi ska vara positiva till det. Det är en väldigt bra paroll egentligen, men det var inte den jag skulle ta upp utan reservation nr 7, där vi tar upp behovet av utbildning när det gäller öppenhetsfrågor.

Jag skulle vilja säga följande till Pär Axel Sahlberg:

Nog är det väl så att det alltför ofta kommer rapporter om att myndigheter, kommuner och andra inte fullt ut lever upp till de krav som grundlagen ställer vad gäller offentlighetsprincip och meddelarskydd och sådana saker. Nog är det väl så att vi alltför ofta har sett sådana rapporter, och nog är det väl så att en av orsakerna till detta är att kunskaperna, medvetenheten, kompetensen på detta område inte är helt tillfyllest överallt.

Anf. 106 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Nu har vi stora problem här, för nu har vi både Jesus och Mao på samma sida, men eftersom jag tror på idéerna är det helt okej. Jag välkomnar skylten, men möjligen skulle jag hålla mer på Ingvar Svensson än Mats Einarsson i det här avseendet.

Den reservation där man berör kompetenshöjande insatser tycker jag har ett vällovligt syfte, men det är ungefär som att vi här i riksdagen ska stifta lag för att tala om att lag gäller. Jag tror nämligen att det är ganska många insatser som behöver göras, och jag är inte säker på att de behöver uttryckas på det sätt som man gör i reservationen. Därför avstår vi från det vällovliga syftet i den här motionen, liksom många andra. Men det innebär inte att vi är emot, och det vet Einarsson mycket väl.

Anf. 107 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Nej, det får jag verkligen hoppas, att inte Pär Axel och Socialdemokraterna är emot öppenhet och laglydnad hos myndigheterna.

I majoritetens text hänvisas till kampanjen Öppna Sverige, som är, tror jag, en alldeles utmärkt kampanj som regeringen har bedrivit. Min egen kommun, Botkyrka, har tagit del av den. Problemet med den kampanjen är att den, så som jag har förstått det, framför allt vänder sig till dem som redan har en hög ambitionsnivå, som har anmält att de vill vara med i det här arbetet. Men den missar, kan man anta, de myndigheter, kommuner och vad det nu kan vara, där medvetenheten är låg och där risken är störst att det görs fel och misstag. Det var tanken bakom att man med tydlighet skulle tala om för myndigheter av olika slag att de måste se till att de har tillräcklig utbildningsnivå, tillräcklig kompetens. Tyvärr, får man väl säga, kan vi konstatera att det nog är nödvändigt.

Anf. 108 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik:

Herr talman! Jag vill faktiskt tacka Pär Axel Sahlberg för att han förde in färgspektrumet i den här annars ganska ideologilösa debatten och att han sedan höll ett så brinnande rött tal. Då fick vi höra att staten alltid är god, att myndigheterna alltid gör gott och att ministrarna enbart tjänar folket. Jag tror att det kan bli ett farligt uppifrånperspektiv, ett nästan lika farligt uppifrånperspektiv, fast det är byggt på demokratiska lager, som det uppifrånperspektiv som är byggt på kapitalets lager.

Därför är det kanske fortfarande lite ovant för Pär Axel när någon slår mot en argumentation inte från en blå eller en svart utgångspunkt utan från en grön utgångspunkt. Vi tycker att det är viktigt med jämlika förutsättningar, med sociala regler och system och med en utvidgning av medborgerliga friheter, som den meddelarfrihet som Mats Einarsson precis, med skärpa, argumenterade för. Samtidigt tror vi på decentrali-

sering, öppenhet och frihetlighet, om man så vill, och ser en poäng i sig med att folket och de folkvalda organen får mer att säga till om i flera frågor.

Jag har faktiskt en fråga till Pär Axel Sahlberg utifrån detta resonemang: Kan inte du se att det som du uppfattar som nålstick mot regeringsmakten, kanske lite irriterande sådana, för en annan med en annan ideologisk utgångspunkt bara är fullt legitima krav på öppenhet och folkmakt?

Anf. 109 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Detta säger Gustav Fridolin i Miljöpartiet som har skrivit en reservation ihop med moderater, folkpartister, kristdemokrater och centerpartister.

Det är inte många av de ord som Gustav Fridolin använder som han har sökt rätt sällskap för när det gäller att få igenom detta. Det är det som bekymrar mig.

Jag tycker att talet om staten från ett ovanifrånperspektiv emellanåt har en ganska stor legitimitet men är någonting som vi på olika sätt bör bekämpa, vilket vi, som socialdemokrati och som arbetarrörelse, alltid har gjort. Jag medger gärna att det finns tider och förslag där vi har växt ihop med makten på det sättet att vi är som om vi är staten, men detta är egentligen grundläggande främmande för vårt sätt att se på samhället.

Staten är inte något som någon äger. Det är inte längre kungens stat på andra sidan det smala vattnet, utan det är folket som är staten. Det är nog en ganska avgörande skillnad mellan Gustav Fridolin och mig när det gäller sättet att se på staten. Därför tycker jag att det är angeläget att vi för den här typen av diskussion där ett tjänarperspektiv får vara väldigt tongivande och väldigt tydligt. Staten utövar inte någon makt utifrån någon annan kompetens och något annat perspektiv än att den har givits av folket. Det är själva kännetecknet på vår sorts demokrati, inte minst under den långa tid då socialdemokratin och arbetarrörelsen har haft ett dominerande inflytande.

Anf. 110 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik:

Herr talman! Pär Axel Sahlberg, är det inte någonting att vara mer orolig för om folket inte känner sig delaktigt i staten än över mitt sällskap i en reservation?

Jag kan erkänna att jag ibland är lite obekväm i sällskapet med herrarna i borgerligheten och de andra i konstitutionsutskottet, men ibland kan jag också bli obekväm i ett budgetsamarbete med socialdemokratin, som har så svårt för decentralisering och att makten ska flyttas närmare människor. Det är väl det som det handlar om, att komma med ett nytt perspektiv, förstår jag.

Jag har inte varit med i politiken så väldigt länge men tillräckligt länge för att sluta oroa mig över sällskapet och i stället se på resultatet.

Jag trodde att Pär Axel Sahlberg återigen skulle ta upp baksätesdemokratin. Jag har ett annat svar än det som kanske några andra har gett dig tidigare. Finns det inte en poäng om baksätesdemokratin inte handlar om dem som sitter bakom utan om dem som sitter under och har en möjlighet att påverka också från det hållet?

Det finns ett gott citat från en man som lämnade Pär Axels parti. Tage Danielsson sade: Kanske vore bästa botten för den trötta samhällskroppen ifall tankarna från toppen i stället kom från roten.

Prot. 2003/04:88
25 mars

Statlig förvaltning

Anf. 111 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror att med lite längre tid skulle Gustav och jag kunna finna det gemensamma konceptet i det här. Ditt perspektiv på staten är inte mitt perspektiv. Därför slåss du mot väderkvarnar i den här frågan.

Det är lite mer lockande att ta upp den intressanta bilden av bilen som antingen körs från framsätet och granskas av passagerarna eller, som jag tycker att jag hör ibland, styrs från baksätet i något slags resignerad förståelse av att man ändå aldrig kommer fram till ratten. Nu gör Gustav det riktigt komplicerat, för nu ska den styras underifrån. Jag undrar vilka perspektiv man har genom vindrutan då.

Anf. 112 LISELOTT HAGBERG (fp) replik:

Herr talman! Pär Axel Sahlberg inledde med att referera till motionerna i betänkandet och tyckte att de var intressanta. Sedan avslog han samtliga och underkände reservationerna. I nästa andetag ansåg han att vi andra här i kammaren förde ett resonemang som går i svart. Jag tycker att det blev en rekyl rakt på Pär Axel Sahlberg själv.

Mig och Folkpartiet kallar han å andra sidan för färgglada. Det beror säkert inte på min röda tröja utan på annat.

Jag ska för Pär Axel Sahlberg presentera en mångfärgad bild av fördelarna med ett öppnare förhållningssätt när det gäller utnämningssmakten. Jag kan räkna upp många fördelar. Jag får se hur många jag hinner med.

Om fler kandidater finns till poster inom statlig verksamhet uppstår en konkurrenssituation, en *may-the-best-win*-situation. Det tycker jag är klart positivt.

Det finns också mindre risk för att utnämningar görs på annan grund än dem som står i regeringsformen.

Det minskar risken för spekulationer i medierna och annan offentlig debatt att fel person blivit utnämnd och fått ett uppdrag. Det stärker en enskild person som har blivit utnämnd. Som jag sade i början är det ju *may the best win* om det finns en konkurrenssituation.

Min fråga till Pär Axel Sahlberg är: Kan och vill Pär Axel Sahlberg se de fördelar som jag nyss har räknat upp?

Anf. 113 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skulle gärna fortsätta lite grann på färgskaleresonemanget. Rött är vackert, Liselott. Du får helt godkänt.

Jag har inga problem att följa resonemanget om öppenheten. Men jag har redan påpekat de problem som finns när det gäller den här typen av kritiskt placerade tjänster och de som kan tänkas komma i fråga för sådana tjänster, villighet och möjlighet att göra det som en offentlig ansökan.

Jag har inga problem med de argument som Liselott för upp, men jag har stora problem med det som Liselott Hagberg inte säger, nämligen vad det här innebär i spelet och maktförhållandet mellan regering och riks-

dag. Jag har heller inte hört något som helst argument om vad det är för fel på nuvarande regelverk. Jag har inte heller hört vad det är för missbruk av det annat än den svarta lista som den svartsjuka Järrel läste.

Anf. 114 LISELOTT HAGBERG (fp) replik:

Herr talman! Det handlar inte om att makten ska flyttas från regeringen till riksdagen i den meningen att det inte är regeringen som ska utse. Vi vill bara ha ett öppnare förhållningssätt. Vi har inte gett några färdiga lösningar. Vi vill ge ett uppdrag att utreda frågan.

Jag tycker att det är vettigt att ta ett exempel i det här sammanhanget. Jag vill med det ställa ytterligare en fråga till Pär Axel Sahlberg.

Det kan vara så att enskilda personer får illa i mediasammanhang till exempel i samband med en utnämning. För inte så länge sedan utnämndes Margareta Winberg till en post, och det spekulerades i pressen om den utnämningen. Om Margareta Winberg hade fått utnämningen i konkurrens med andra, om hon hade varit *the best one*, hade det stärkt hennes position?

Anf. 115 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Herr talman! Det blir riktigt komplicerat när vi ska tala om enskilda människor. Jag tycker att ambassadörsutnämningar är ett intressant exempel. Jag kan mycket väl se styrkan i att man går den långa vägen inom karriärdiplomatin till en ambassadörspost. Jag har upplevt ganska många ambassadörer i olika sammanhang. Jag har haft anledning att uppskatta den långa kunskap som finns från diplomatins värld, men jag har också sett att en del av dem faktiskt har problem med att läsa av och leva i en politisk miljö som ambassadörer också gör.

Jag tycker att det är alldeles utmärkt med mixen av människor som har en politisk bakgrund och dem som har diplomatins bakgrund. Jag kan också tänka mig att det faktiskt finns olika länder, olika regioner i världen, där det vid olika tider passar bättre med den ena än den andra.

Jag har väldigt svårt att se att den process som bland annat Liselott Hagberg talar för skulle gynna den här saken. Jag tror att den genomlysning och den process som föregår ett utnämningsförfarande är alldeles utmärkt. Jag är inte säker på att den blir bättre för att den går hit och vänder i riksdagen. Jag är inte heller säker på att den blir så mycket bättre av offentlighet.

Men jag tycker att vi ska fortsätta att diskutera det. Fortfarande är det ingen av er som står bakom reservationen som riktigt tar diskussionen om skillnaden mellan den exekutiva, lagstiftande och kontrollerande makten och de andra principiella frågorna som jag har väckt.

Anf. 116 KERSTIN LUNDGREN (c):

Herr talman! Tack för möjligheten att så här i avslutande stund få ordet.

Medborgaren utgör ju grunden för vårt samhälle. För oss är det viktigt att säkra, inte krympa, den enskildes utrymme. Vi vill överordna, inte underordna, medborgaren i det offentliga rummet.

Vi ser självstyre i flera nivåer. Vi lever i en flernivådemokrati. De flesta av oss tror jag ser det. Vi vill stärka självstyret på alla nivåer. Det

kräver klara spelregler. Det kräver också klara spelregler när det gäller relationen mellan politik och förvaltning.

Alla vi vill oberoende av regering ha en förvaltning som är effektiv, som fungerar på sin respektive nivå, för att fullfölja och genomföra de beslut som tas och skapa förutsättningar för självstyre också för medborgarna.

Det finns i och för sig alltid en balansgång mellan politik och förvaltning. Det finns en balansgång mellan riksdag, regering och myndigheter, om vi tar den nivån. Den ska vi nu titta på i författningsutredningen.

I det här betänkandet berör vi ändå en del frågor som tar sin utgångspunkt i det tjänarperspektiv som Pär Axel Sahlberg på ett förtjänstfullt sätt tog fasta på. Det handlar om att inte styra och ställa utan i stället skapa mer förutsättningar. Det handlar om en rad av de frågor som vi tar upp i motioner och numera i reservationer från konstitutionsutskottet som vi hoppas få brett stöd för här. Det handlar om bemötandefrågorna.

I fjol var vi från Centerpartiets sida ensamma när vi reserverade oss till förmån för att få ett tillägg till förvaltningslagstiftningen om att man måste lyfta fram bemötandefrågorna. I dag är vi flera bakom den reservationen. Det gläder mig, och det gläder Centerpartiet.

Bemötandefrågor har ett brett spektrum. Vi lyfter särskilt fram HBT-gruppen som vi vet har svårigheter i dagens relation med myndigheter och där vi vill ha särskilda insatser. Det handlar om myndigheternas tjänarperspektiv, om service.

Andra frågor rör dröjsmål. Återigen handlar det om att stärka den enskilde. Balansen är inte bra i dag. Den enskilde känner att myndigheten kan dröja utan att man har möjlighet att få sin sak prövad. Det är inte bra om man vill skapa en annan relation, förändra balansen och tydligt visa att medborgaren är den som sitter i förarsätet. Det är väl där som vi vill placera medborgaren.

Regelförenklingar handlar det också om, för att underlätta och inte ge bilden av att reglerna kväver utan att man ser möjligheter. I det sammanhanget finns det en del bekymmer när det gäller så kallade opinionsbildande myndigheter. Man skapar oklarheter om vad det egentligen är som gäller. Det är därför som vi i vår reservation pekar på att man behöver ta fram klara regler för de här verksamheterna. Vi har inte sagt att det inte ska få förekomma, men vi säger att vi ska se till att det finns klara spelregler. Här finns det bekymmer i dag. Vi tycker att det är rimligt att man försöker rätta ut det.

I spektrumet av myndigheter och en effektiv förvaltning i medborgarens tjänst finns också offentlighetsprincipsfrågorna som är viktiga. Jag håller helt med. Det är självklart viktigt att hävda meddelarskyddet och offentlighetsprincipen inom det offentliga rummet.

Det skulle kunna ligga nära till hands att säga att då är kanske den reservation som Vänstern och Miljöpartiet nu föreslår kammaren den man borde stödja. Men i det underlag som vi har från utskottet finns just det som sägs. Man ska i regleringsbrev uppmana myndigheter. Den signalen anger utskottet att regeringen har gjort.

Från min sida är jag beredd att följa det här. Jag tycker att det är viktigt. Det säger också utskottet som helhet: De här frågorna är viktiga, och det finns alltså skäl att följa dem. Låt oss göra det! Jag för min del är beredd att titta lite extra på detta när vi kommer till den administrativa

granskningen i höst. Kanske kommer det nya kunskaper där som gör att vi flyttar fram positionerna och får anledning att göra andra ställningstaganden nästa år i en eventuell diskussion kring de här frågorna.

Till sist vill jag beröra utnämningmactsfrågorna. Vi har självständiga myndigheter, och vi har en regering med utnämningmakt. Vi var i fjol inte beredda att stödja den reservation som då förelåg och som pekade ut en ensidig väg för hur man skulle se över de här frågorna. Sedan dess har vi sökt borra djupare i just förtjänst och skicklighet. Vi har gjort granskningar. Av den granskning som behandlades här i januari framgick att de kravprofiler som tas fram inte expedieras och inte heller tas om hand för arkivering – apropå offentlighet och annat. Man hänvisar till 2 kap. 9 § tryckfrihetsförordningen och menar att detta är minnesanteckningar som inte har någon betydelse för ärendet. Det låter i mina öron som ett moment 22: Man tar fram kravprofiler och grunder för att säkerställa förtjänst och skicklighet, och sedan har dessa inte någon betydelse för själva handläggningen.

Det finns ett antal sådana här ställningstaganden som har kommit fram sedan vi sist behandlade de här frågorna. Vi har som sagt borrarat djupare.

Från vår sida tycker vi att det är viktigt att klargöra myndigheternas roll – självständiga eller partipolitiserade. Det är inte en fråga om opposition eller regeringsparti, det är inte stöd för någon bild hit eller dit utan det handlar om att säkerställa tilltron till den linje och den modell som vi har valt. Det kan ske på olika sätt. Man kan välja olika lösningar. Det finns inte någon enkel, entydig modell. Från vår sida ser vi dock att tiden är kommen att utreda. Det handlar om att försöka skapa tilltro. Det är alldeles uppenbart att här finns en osäkerhetsfaktor som gör att myndigheternas roll i vårt samhälle ifrågasätts: Är de Regeringskansliets förlänga arm, eller är de självständiga?

Vi vill komma bort från svartsjukan, Pär Axel Sahlberg. Vi tror inte att man gör det om man inte vågar gå till botten med frågorna och genomföra en utredning i syfte att säkerställa förtjänst och skicklighet och att söka lösa de problem som uppenbarligen många ser finns i dag.

Mot den bakgrunden yrkar jag bifall till reservation 5.

Anf. 117 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Kerstin Lundgren fick ju lite tid på sig att fundera ut varför hon inte skulle stödja reservation 7, men jag tycker inte att hon kom på så väldigt mycket.

Hon uttryckte sig lite oklart, vilket gör att man kan få en felaktig uppfattning om sakförhållandet. Jag ska ta det från början.

Det vi föreslår är att regeringen i regleringsbrev ska göra klart att alla anställda ska få tillräckliga kunskaper, utbildning och sådana saker. Som svar på detta hänvisas det till kampanjen Öppna Sverige. Det är en bra kampanj, men allt talar för att den inte har nått dem som borde ha nåtts och som bäst hade behövt den.

KU har tidigare om en liknande motion sagt att det kan finnas behov av att överväga ytterligare åtgärder. Vi förutsatte också att regeringen tyckte detsamma. Det tyckte dock inte regeringen; Thomas Bodström sade den 2 mars att han inte såg något behov av ytterligare åtgärder.

Sedan kommer det som jag tror att Kerstin kanske missuppfattade: Regeringen har i regleringsbrevet för Statens kvalitets- och kompetensråd angett att öppenhetsfrågorna ska ingå i de utbildningar som myndigheten tillhandahåller för statstjänstemän. Det är någonting annat och mycket mer begränsat än det som vi föreslår i motionen och i reservationen.

Därför undrar jag en gång till: Kan det trots allt inte finnas skäl att nu ta ett litet steg framåt för att komma åt de brister som vi är överens om tyvärr finns i statsförvaltningen på detta område?

Anf. 118 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Herr talman! Ja, vi är överens: Det finns brister. Det har alldeles uppenbart varit en period av tystnad som brett ut sig i den offentliga förvaltningen, och det är allvarligt.

Vi måste hävda offentlighetsprincipen och meddelarskyddet, men frågan är med vilken metod. Jag ska i ärlighetens namn säga att jag inte ser att ett uppdrag till regeringen att skriva in detta i regleringsbrev är en självklar lösning. Regeringen måste, utgår jag från, instruera sina myndigheter om att gällande lag gäller, och då känns detta också som ett moment 22. Måhända är det så att Vänstern och Miljöpartiet i sina reservationer inte förmått att förtydliga vad nytt som skulle tillföras genom det tillkännagivande som man förordar.

Från min sida är jag beredd att titta på frågan. Vi är beredda att jobba vidare med den under det kommande året, gärna i en kommande granskning av hur man hanterar den här typen av frågor, så att vi får fram ett bättre underlag för ett kommande ställningstagande i utskottet där vi kanske kan flytta fram positionerna på ett sätt som fyller en funktion och inte bara säger att gällande lag gäller.

Anf. 119 MATS EINARSSON (v) replik:

Herr talman! Nej, vi föreslår inte att regeringen ska tala om för myndigheterna att lagen gäller. Det vore ett märkligt yrkande. Det vi föreslår är att regeringen ska göra klart för myndigheterna att de måste se till det finns en tillräcklig kompetens på det här området och att kunskapen om i det här fallet offentlighetsprincipen och därmed sammanhängande frågor når längst ut i organisationen, till dem som möter de medborgare som ska utnyttja denna offentlighetsprincip. Där finns det brister.

Genom ett sådant direktiv från regeringen skulle man också ge ett stöd till de anställda och visa att de har rätt att få denna utbildning och denna information så att de kan göra ett bra jobb, vilket jag är helt övertygad om att alla anställda i våra kommuner och våra statliga myndigheter vill göra.

Anf. 120 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Herr talman! Jag hör Mats Einarsson säga just detta: Se till att gällande lag faktiskt också används!

Jag utgår från att regeringen instruerar om att man ska säkerställa de här frågorna. Jag tycker också att det framgår av de svar vi har fått från regeringen att det finns en uppmärksamhet på det här området. Men låt oss granska dem! Låt oss syna dem mer i sömmarna! I de interpellationsdebatter som det hänvisades till fanns det ju också signaler om att det inte

var rätt statsråd som fick frågan. Men låt oss titta på helheten, och låt oss gärna komma tillbaka till detta! Det är viktigt att vi på det här området tydligt säkerställer offentlighetsprincip och meddelarskydd – ja.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

Straffrättsliga frågor

10 § Straffrättsliga frågor

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU16
Straffrättsliga frågor.

Anf. 121 JOHAN PEHRSON (fp):

Herr talman! Straffrätten är och har alltid varit ett av de centrala rättsområdena inom juridiken – och, så klart, för justitieutskottet. Medborgarnas intresse för utformningen och konsekvensen av straffrätten är betydande. Detsamma gäller mitt eget intresse och för den delen Folkpartiets.

Straffrätten har vissa klara särdrag, till exempel att påföljderna för brott alltid är negativa, dock i varierande skala. Då någon döms till ett straff eller annan påföljd rör det sig om ett ingripande från samhällets sida mot en enskild person eftersom denne brutit mot de lagar vi har stiftat här i riksdagen. I huvudsak gäller det också gärningar som strider mot allmänt accepterade normer.

Straffrätten ska vara tydlig och visa hur det går för den som inte lyder dessa lagar, det vill säga inte följer de av oss på uppdrag av medborgarna utefter gällande normer stiftade lagarna.

Straff ger inte några förmåner – möjligen bortsett från viss upprättelse för brottsoffret, vilket inte är helt oväsentligt. Däremot berövar det den som drabbas av straffet rättigheter och friheter, inte minst den personliga friheten för den som döms till fängelsestraff. Denna negativa karaktär på straffet ställer stora krav på rättssäkerhet. Fundamentala mänskliga rättigheter och friheter är därför centrala vid sidan av legalitetsprincip och andra fundament för rättssäkerhet när vi här i riksdagen formar straffrätten.

Straffsystemet är tyvärr nödvändigt i ett samhälle. Men vi vet ju alla att möjligheterna att med generella straffskärpningar lösa samhällsproblem milt sagt är begränsade. Det visar om inte annat internationell omvärldsanalys. Annars är det lätt att tro att längre straff är lösningen på underliggande problem. Däremot kan längre straff ha betydelse i samklang med processrätt och med vilka möjligheter som myndigheterna har att göra ingripanden.

Ett vettigt straffrättssystem måste, tycker jag, grundas på forskning och således vara förankrat i både rättsfilosofi och empirisk samhällsforskning. Det kan gälla kriminologi, sociologi och beteendevetenskap. Dessutom bör det vara utformat på ett sådant sätt att det hyggligt stämmer överens med vad medborgarna anser är normer som ska gälla.

Vi liberaler menar att det svenska straffrättssystemet för flera gärningar är väl anpassat och väl avpassat efter dessa krav. Dessvärre finns

det betydande brister på sina håll där vi tycker att riksdagen måste vidta åtgärder. Det menar vi framgår av våra reservationer där vi från folkpartihåll har en annan tyngdpunkt och en annan betoning och vill se förändringar jämfört med majoriteten.

Fru talman! I dessa dagar slås man av att demokratin utsätts för en rad utmaningar. I reservation 1 pekar vi på det faktum att upplopp onekligen är tillfällen då demokratin kan sättas ur spel och demokratins fundament kan hotas. Men lägger man därtill debatterna i dessa dagar om terroristhot finns det mer att ta in där. Vi känner en viss oro över att det i fråga om straffrätten finns brister när det gäller att skydda demokratin.

Ett annat exempel som inte är med i reservationstexten är frågan om olovlig kårverksamhet som en straffbelagd gärning men som vi vet nästan aldrig har använts. Trots detta är det kanske en viktig lagstiftning.

För att gå vidare med de specifika frågor där vi tycker att det behöver täppas till en aning är detta med rattfylleri ständigt återkommande. Jag är mycket glad över att regeringen har erkänt att det i dag finns ett problem vad gäller rattfylleriet och den straffrättsliga delen.

Självklart vet alla att om människor slutar supa kör de inte bil fulla. Men nu visar det sig att tillämpningen av gällande straffregler om rattfylleri gett väldigt otillfredsställande resultat. Väldigt många människor kommer, med tanke på deras kunskaper om och attityder till de reella alkoholproblemen, undan ett straff som är sådant att det finns en chans att åtgärda detta. Väldigt många döms i dag för allvarliga rattfylleribrott till kanske samhällstjänst och villkorlig dom, totalt utan att behöva konfronteras med detta problem.

Detta går stick i stäv med vad riksdagen beslutade för snart tio år sedan då vi genomförde en skärpning vad gäller synen på rattfylleri. Det har blivit så att fler i dag inte behöver konfronteras med sina alkoholproblem och den fara som man utgör när man kör bil rattfull.

Här behövs det inte så mycket utredningar. Det är bara att ändra den lagstiftning där vi vet att det är detta med samhällstjänst som har ställt till det. Vill man, så kan man. Vi beklagar att majoriteten inte vill.

Vi har också synpunkter på det här med narkotikabrott. Det viktiga när man är ung och inleder ett narkotikamissbruk och kommer i kontakt med rättsväsendet är, tror vi, att det är tydligt att man direkt kommer in i någon form av behandling, påverkan och övervakning. Jag talar då inte om fängelse utan primärt om skyddstillsyn. Det gäller att man konfronteras med detta, för har man börjat knarka kan det gå fort utför. Man gör inte någon en tjänst om man inte agerar snabbt, menar vi.

Straffrätten ska vila på legalitet, sade jag inledningsvis. Frågan om preskription är av och till uppe, till exempel när brott ska anses preskriberade. Tidigare i veckan kunde vi på TV se ett inslag om en kille som mycket medvetet håller sig borta från lagens långa arm. Det gör han väl ett tag till. Sedan får vi se om han kommer tillbaka. Det där känns tveksamt med tanke på hur vi har utformat de preskriptionsregler som vi i dag har. Går man in på en så specifik åtgärd som den vid rymningar blir det direkt provocerande. Detta lyfter vi fram i reservation 14 under punkt 17.

I grunden tror jag att vi behöver reformera straffsystemet en hel del. Genom EU-inträdet har vi fått en påverkan utifrån som gör att vi måste se över systematiken. Jag kan också själv erkänna att jag ibland blir jag orolig över det tryck uppåt som hela tiden finns på straffsatserna. Själv

bidrar jag ibland. Till exempel när det gäller vapenbrott tycker jag att det är solklart att det behövs en straffskärpning. Men generellt sett vet vi att det inte är det som krävs.

Vi vet att det är förebyggande åtgärder – det kan gälla skolan och socialtjänsten eller att det finns poliser som kan upptäcka saker – som är en riktig kriminalvård som inte befinner sig i ett sådant tillstånd att man inte alls kan ägna sig åt tanken på att rehabilitera. Vi tror att man skulle bejaka detta, samtidigt som man arbetar med en påföljdsreform.

När det talas om straff kommer ofta frågan om halvtidsfrigivning upp. Jag noterar att Vänsterpartiet har en förkärlek för att efter halva strafftiden släppa ut dem som begått ett brott. För min del skulle det kännas bra att när det gäller en sådan reform verkligen göra det hela lite kommunicerbart med medborgarna.

Jag känner ett ansvar för att de utanför denna kammare förstår vad vi håller på med. För mig vore det naturligt att den som döms till straff också sitter av det straffet. Sköter man sig kan man få komma ut efter två tredjedelar av strafftiden. Men att alla i dag kommer ut efter två tredjedelar av strafftiden som inte har begått grova brott under strafftiden är en annan sak. Även om man inte är intresserad av att bli behandlad och inte är intresserad av att arbeta och utbilda sig kommer man ut. Det tycker jag är en mycket tveksam tillämpning av straffrätten som det är väldigt svårt att kommunicera. Här behövs det alltså en rejäl reform för att det ska bli tydligare.

Ett svårt område för oss som håller på med straffrätt är hur vi behandlar psykiskt störda lagöverträdare. Jag vet att min kollega Peter Althin från Kristdemokraterna i dag kommer att ha ett mycket intressant anförande. Jag har nämligen läst det – ibland är han snabb med knappen på faxen. Det är i alla fall bra. Jag instämmer i mycket av det som Peter Althin strax kommer att säga – jag är inte synsk.

Jag tror att det är nödvändigt att vi tar ett grepp om livstidsstraffet, inte bara det faktum att vi åtgärdar det i dag väldigt rättsosäkra system som vi har. Att människor är hänvisade till en regering för att få sina straff omvandlade och att det är politiker som avgör straffrätten strider mot alla principer om rättssäkerhet och legalitet, i alla fall utifrån hur jag skulle vilja se att straffsystemet var uppbyggt. Nu är det där på gång, och jag välkomnar det. Men jag tror att man också skulle fundera på detta med att ha tidsbestämda straff. Det måste också ske i kombination med hur vi hanterar psykiskt störda lagöverträdare och det som brukar kallas för samhällsskydd. Man kan inte komma undan att det tyvärr finns människor som sannolikt är så farliga, som är i ett så dåligt skick, att de måste vara inlåsta tills de är utsläpbara.

Fru talman! Folkpartiet liberalerna står självfallet bakom alla sina reservationer här. Jag har här gjort en kort genomsnittsbelysning av några saker som vi tycker är viktiga utöver de principer som jag inledningsvis redogjorde för.

För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 21.

Anf. 122 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! Allt är bra, och behöver något förbättras så har vi ingen brådska. Så kan man sammanfatta majoritetens ställningstagande i detta betänkande. Så länge socialdemokraterna i utskottet har utsikt att få ma-

joritet att fälla oppositionens förslag upprepar man mantrat: Avslag på samtliga motioner. Såvitt jag kan påminna mig behöver varken Vänstern eller Miljöpartiet ha någon "samvetsnöd", det vill säga att de har kunnat stödja sina egna motioner utan risk att ändra majoritet i utskottet.

Fru talman! Vi moderater står givetvis bakom samtliga våra reservationer och vårt särskilda yttrande, men som vanligt yrkar vi bifall endast till vår första reservation, reservation nr 1.

Jag ska ta upp och kommentera några av våra förslag och kommer i huvudsak att kommentera de reservationer som föranleds av nya förslag eller som inte fanns med i förra årets betänkande.

Jag vill börja med reservation 7. Rubriken är Skadegörelse m.m. Reservationen tar upp vissa av djurrättsaktivisternas metoder.

Fru talman! Den svenska djurhållningen är bland de bästa i världen. Trots detta finns det ett antal människor som inte drar sig för att ta till våld och psykisk terror mot helt laglig och bra uppfödning därför att de anser att man inte ska äta kött, anser att man inte ska bära päls eller helt enkelt har bestämt sig för att djuren plågas.

Fru talman! Ordet terror betyder enligt Norstedts uppslagsbok bland annat följande: "skräckvälde, skräckinjagande våldsmetoder använda i politiskt syfte och dylikt".

I min hemkommun finns många djuruppfödare. Där finns huvuddelen av landets minkuppfödning och ganska mycket av kycklinguppfödningen. För att skydda sin egendom och sina företag känner uppfödare sig många gånger tvingade att ständigt hålla vakt, dag och natt. Detta, fru talman, sliter på dessa arbetsamma och företagsamma människors hälsa och psyke.

Jag ska ta ett exempel. Särskilt illa ute är en ganska ung kvinna som föder upp chinchilla. Hon försöker få det att gå runt för att kunna leva ute på landsbygden. Utanför hennes gård har det ofta stått djurrättsaktivister som uttryckt sin avsky mot hennes helt lagliga verksamhet, men också mot hennes person. Hon har fått ta emot tillmälen som mördare, öppna och förtäckta hot, att stå ut med klotter både på sitt eget staket och på offentliga platser. För att öka pressen på henne – den psykiska pressen, terrorn – sätter man in annonser på både det ena och det andra som hon har att sälja för att hon ska bli nedringd. Jag har själv konstaterat detta vid ett besök hos henne. Telefonen ringde ett par gånger under den timme jag var där. Vid ett tillfälle hade någon lagt en lapp i hennes brevlåda där det stod: Vi vet att ni inte var hemma mellan 11.00 och 13.00 i söndags.

Fru talman! Jag anser att detta är terror. Protesterna har för länge sedan passerat vad som kan betecknas som en demokratisk rättighet att demonstrera. Detta sätt att försöka få igenom sin vilja är faktiskt lika illa som när medborgargården tar lagen i egna händer och agerar både polis och domstol.

Det är inte, i alla fall inte ännu, förbjudet i Sverige att föda upp djur vare sig för kött- och eller för pälsproduktion. Det vore på sin plats att utskottsmajoriteten kraftigt tog avstånd från denna terror, även om några av er då kanske trampar både era ungdomsförbund och en och annan av partiets medlemmar på tårna.

I betänkandet på s. 16 skriver utskottsmajoriteten: "Enligt regeringen bör polisen sträva efter att personalen har goda kunskaper om de rörelser

som begår sådana brott och varför de begår brotten för att kunna bedriva ett effektivt förebyggande och utredande arbete.”

Fru talman! Jag ber så mycket om ursäkt, men jag tycker att detta är på gränsen till trams. Tror ni verkligen att man kan stoppa terrorn mot våra djuruppfödare på detta sätt? Det tror i alla fall inte jag.

Hur skulle vi och samhället reagera om ett antal demonstranter stod utanför någon enskild människas bostad och med plakat och tillmälen uttryckte sitt ogillande för till exempel ens homosexuella läggning eller för att vederbörande kom från ett annat land? Jag jämför detta med att man står utanför en enskild människas bostad och uttrycker sin missaktning för att någon råkar syssla med en helt laglig näringsverksamhet och försörjer sig själv.

Fru talman! Rattfylleri och drogfylleri är ett stort och växande problem i vårt land. En av motionerna i detta ämne börjar så här: ”Är det rimligt att hårdare straff utdöms för den som skjuter en varg än för den som alkoholpåverkad har kört ihjäl en människa?”

Mitt svar är givetvis nej. Det är hög tid att skärpa inställningen till dessa brott, till exempel överväga att straffbelägga så kallad eftersupning. Norrmännen har gjort det. Jag säger inte att vi alltid ska ta efter dem, men här tycker jag att vi ska göra det. Vad är det som hindrar att vi gör det? Frågan utreds naturligtvis. Men se till att något händer! Medan ni utreder spills förmodligen ett antal oskyldiga liv.

I reservation nr 14 tas påföljdspreskription upp. Varje år rymmer ett antal interner från sina fängelsestraff. Flera av dem som rymmer kommer förr eller senare tillbaka. I dag är det uppskattningsvis ett hundratal som är på fri fot efter att ha blivit dömda till ganska stränga fängelsestraff. En del av dessa har fritagits under bevakade permissioner med vapen. En del är dömda till och med för mord. Det är alltså ganska grova brottslingar.

I de fall rymningen inte greps eller återkommer frivilligt inträder preskription efter en viss tid. Detta innebär att den dömda slipper avtjäna den återstående strafftiden om han eller hon lyckas hålla sig undan tills preskriptionstiden gått ut. Jag tycker att detta är stötande och omedelbart bör ändras. Det här för vi fram som ett förslag från den borgerliga oppositionen som inte funnits innan, så här har ni inte något i ryggmärken.

Utskottsmajoriteten tycker tydligen att det är okej och skriver: ”Enligt utskottet är det av såväl praktiska som humanitära skäl rimligt att även ådömda fängelsestraff kan preskriberas.” Ja, det är till att vara humanitärt. Sticker man från ett grovt brott och fängelsestraffet är det humanitärt att slippa att åka in igen när man kommer tillbaka. Gäller samma för grova ekonomiska brottslingar, eller det bara de som har begått rån och mord? Jag bara frågar.

Fru talman! För mig är detta konstaterande från majoriteten helt ofattbart. Jag ser fram emot en förklaring och ett förtydligande från Leif Björnlod, Rolf Olsson eller Helena Zakariasén. De har säkert en bra förklaring till att detta är så himla humanitärt.

Avslutningsvis vill jag ta upp misshandel av närstående. I dag är det möjligt att döma en man som misshandlar sin fru, sambo eller flickvän till villkorlig dom med samhällstjänst – detta efter en lagändring 1999 och ett utslag i Högsta domstolen i början av 2000. Det är helt fel, tycker jag och många med mig. Män som slår kvinnor ska dömas till fängelse, inte till samhällstjänst. Dessa män ska under fängelsevistelsen, om eko-

Anf. 123 PETER ALTHIN (kd):

Fru talman! Ärade ledamöter, närvarande och frånvarande, och inte minst den stora publiken! Kära utskottsledamöter, de som är synska och de som ännu inte riktigt vet vad jag kommer att säga, och naturligtvis herr justitieminister som var här tidigare men som tydligen har lämnat oss – bara en kort stund, får vi hoppas.

Jag yrkar bifall till reservation 20 men, som jag har lärt mig, jag står också bakom alla Kristdemokraternas övriga reservationer. Jag gör mitt yrkande för tids vinnande – vad det nu är för tid vi ska vinna! Vi hade kunnat vinna mycket mer tid genom att inte säga någonting alls, men så mycket tid ska vi tydligen inte vinna. Detta som en inledning.

Det handlar om yrkanden rörande olika straffrättsliga frågor. De är lockande för en riksdagsledamot och för en advokat. Det som det i stor utsträckning handlar om är brott och påföljd för brott, eller som Dostojevskij skulle ha sagt: Brott och straff. Nu är det inte det vi ska prata om utan om de reservationer som Kristdemokraterna har fört fram. Justitieutskottets majoritet har föreslagit avslag på samtliga motionsyrkanden. Jag brukar ta fram det för att få möjlighet att säga: Suck!

Det vore lite bättre för debatten och stunsen i det hela om majoriteten någon gång kunde komma oss till mötes. Det var någon som sade till mig: Du behöver inte bli så ledsen för det. Om du väntar några år kommer dessa förslag så småningom upp som regeringsförslag. Jag tycker att det är lite synd att behöva vänta på det.

Jag ska ge en kort bakgrund som kan ha ett visst värde. Inom alla mänskliga gruppbildningar i varje fall av en viss varaktighet utformas det vissa regler, vissa normer, viss moral och vissa seder. En del av dessa handlingsmönster kallar vi för rätt, och de har juridiska regler som kallas för rättsregler. De framträder ju som lagar och förordningar, och det är det vi sysslar mycket med här, har jag förstått och lärt mig. Dessa ska också tillämpas.

Definitionen av brott är ett straffbelagt beteende. Det ska finnas någon poäng med att ha en form av reaktion, ha ett straff för någonting. Det är ju att människor inte ska syssla med kriminaliserade handlingar, alltså inte begå brott.

Vi vet alla att brottskurvan i Sverige stiger. Från majoriteten säger man att den har planat ut lite, men nu stiger den uppåt igen, om än inte som en raket.

Jag tror själv mest på de förebyggande åtgärderna, men man kan inte bara ägna sig åt dem, utan vi måste också ägna oss åt andra typer av åtgärder för att förhindra brott. När det gäller vissa typer av brott som är speciellt avskräckande kan vi framföra en begäran om en straffskärpning, samtidigt som vi hela tiden måste se till att de som redan har begått brott och är intagna får en möjlighet att återanpassas genom en genomtänkt och human kriminalvård.

Vi har många reservationer. De är eleganta och oerhört framstående, tycker jag. Men jag kan inte gå igenom alla dessa, utan jag ska bara nämna några stycken – för tids vinnande.

Straffrättsliga frågor

Jag börjar med att ta upp reservation 5 om misshandel mot barn. Eftersom jag sitter i Brottsförebyggande rådets styrelse får jag tidningen *Apropå* – den får ni också i justitieutskottet – som är Brottsförebyggande rådets egen tidning. Där konstaterar man att antalet brott mot barn under 2003 är förfärande stort. Det beror mycket på att man nuförtiden anmäler i större utsträckning, men ändå.

Jag ska bara ange några siffror. Det är förfärligt trist att höra en massa siffror, men jag vill ge lite bakgrund till det som jag säger.

Under 2003 anmäldes ca 1 200 misshandelsbrott mot barn mellan 0 och 6 år, närmare 420 fullbordade våldtäkter mot barn under 15 år, 6 400 misshandelsbrott mot barn mellan 7 och 14 år etcetera. Det är alltså en förfärande mängd brott som begås mot mycket unga människor. Då har Kristdemokraterna en motion och numera en reservation om att man i brottsbalken bör införa ett särskilt barnmisshandelsbrott. Det är inte helt enkelt, det vill jag säga. Det finns många olika tekniska svårigheter, men det vore en signal som visade den avsky som vi känner mot den typen av brott. Vi har också ett förslag om att minimistraftet för grov barnmisshandel ska ligga på två år. Det skulle visa att detta inte accepteras.

Det här tycker majoriteten inte ännu, men vi vill att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett sådant förslag så snabbt som möjligt.

Det andra som jag vill jag ta upp är det som min ordförande Johan i detta exklusiva utskott pratade om, nämligen psykiskt störda lagöverträdare, reservation 20. Jag skulle kunna berätta mycket om det. Men det behöver jag inte, för det kan Johan berätta om för er andra.

Jag ska bara säga lite om detta. Jag påstår att det finns ett behov av en reformerad lagstiftning när det gäller psykiskt störda lagöverträdare. Det finns ett behov av en reformerad kriminalvård så att den får större förmåga att ta hand om intagna med psykiska problem.

Tanken är ju att de som har psykiska problem ska få den vård som krävs när de döms till rättspsykiatrisk vård, och de som inte döms till det ska också få hjälp under sin fängelsevistelse. Då har vi ett förslag om en ny typ av institution, ett alternativt fängelse där de som behöver det kan få fortsatt psykiatrisk vård.

Jag vet att det finns en psykansvarskommitté som håller på att arbeta, och det är ofta det svar man får. Men vi vill skynda på det arbetet så att det händer någonting. Ingenting har hänt med det hittills.

Slutligen vill jag ta upp reservation 21 om livstidsstraffet. För att ingen ska spekulera vill jag först säga att detta är en gammal kristdemokratisk motion som jag står och har stått bakom. Den har ingen koppling till de eventuella livstidsdomar som kan ligga i närtid. Det är inte tillfredsställande med detta icke förutsebara straff. Vi kristdemokrater vill att livstidsstraffet ska avskaffas.

Det innebär inte att vi vill släppa fångarna loss för att det är vår, utan vi vill att det ska vara ett tidsbestämt längre fängelsestraff. Naturligtvis ska det inte vara den politiska makten som ska tidsbestämma straffet.

Detta var några av de punkter som jag ville peka på. Jag skulle kunna peka på ytterligare punkter, men jag vill göra en kort sammanfattning.

Jag tycker att det är viktigt med förebyggande åtgärder när det gäller straffrätten. Men det ska också vara klara signaler för att i större utsträckning visa vilket avsky vi känner för vissa brott, naturligtvis med inriktning på barn och kvinnor. Dessutom ska det vara en human krimi-

nalvård och en erforderlig vård för intagna på anstalt med psykiska problem.

Jag yrkar bifall till reservation 20.

Anf. 124 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! I ett rättssamhälle med demokratiskt beslutade lagar som beskriver vad som är brottsliga gärningar följer straffen efter rättsprocessen så förutsägbart och rättvist som möjligt. Ett av huvudsyftena med påföljder måste vara att sträva efter att återföra och rehabilitera brottslingar till samhället.

För oss i Vänsterpartiet är inte längre straff och hårdare tag i rättspolitik den väg som vi brukar förespråka. Vi tycker inte att det finns något bra empiriskt stöd för att en generellt mer repressiv och hårdare kriminalpolitik skulle leda till en minskad brottslighet. I stället förordar vi i Vänstern vanligtvis mer inslag av vård, behandling, utbildning och rehabilitering, eftersom många av dem som döms för brott har problem med missbruk och social utslagning.

Men självklart måste det alltid kunna finnas undantag från vår huvudinställning när sakskalet är starka. Det gäller också i vår syn på straffen.

Förra årets betänkande innehöll till exempel ett tillkännagivande med anledning av en motion från Vänsterpartiet om påföljder för rattfylleri som leder till att den rattfulle kör ihjäl någon. Där blev utskottet enigt om att det behövdes en översyn av påföljderna, och riksdagen beslutade om att ge regeringen detta till känna. Det behövs definitivt principer och linjer i politiken, men dogmatism är alltid av ondo. Goda sakskalet måste alltid respekteras. Detta var ett exempel på ett tillkännagivande.

Fru talman! Som jag var inne på är det Vänsterpartiets övertygelse att långa straff inte löser problemen med brottsligheten. Det kan i stället ha den rakt motsatta effekten, att människor mer definitivt ställs utanför samhället och alla viktiga sociala sammanhang. Det är alldeles särskilt viktigt att förbättra möjligheterna till rehabilitering för dem som för första gången döms till fängelsestraff.

Det fanns tidigare en möjlighet att ansöka om frigivning efter halva strafftiden, och Vänsterpartiet var emot beslutet att avskaffa den möjligheten. Vi har inte ändrat vår inställning. Vi tycker inte att utvecklingen har gett oss någon anledning till detta och föreslår därför i reservation 18 att möjligheten till halvtidsfrigivning för dem som för första gången döms till fängelsestraff återinförs.

Ett sådant beslut måste enligt Vänsterpartiets uppfattning kombineras med tydligt ökade rehabiliteringsambitioner för de frigivna. Vi måste självfallet eftersträva att de förstagångsdömda inte ska återfalla i brott som följs av nya straff. Den inställningen menar vi är både human och rationell.

Fru talman! Under senare år har andelen livstidsdömda ökat mycket kraftigt, vilket är en utveckling som vi i Vänsterpartiet tillsammans med ett flertal andra partier är mycket kritiska till, och det har vi utvecklat i reservation 21.

Livstidsstraffet är det strängaste straffet som kan utdömas i Sverige, och strafftiden bestäms genom regeringens nådeinstitut. Därmed skiljer livstidsstraffet ut sig från principen om förutsägbarhet som gäller för andra straff, vilket enligt vår mening är klart otillfredsställande. Vi är inte

Prot. 2003/04:88
25 mars

Straffrättsliga frågor

tillfreds med att enbart ändra ordningen för prövning av när de livstidsdömda ska frigges, som föreslagits av en nu avslutad utredning. Vi menar att det inte räcker. Vänsterpartiet anser att livstidsstraffet ska avskaffas.

Fru talman! I ett särskilt yttrande belyser vi frågorna om förtryck, våld och diskriminering av homosexuella, bisexuella och transpersoner i samhället. Det brister fortfarande på flera sätt i lagstiftningen för dessa grupper. Vi utvecklar ett närmare resonemang kring detta i det särskilda yttrandet. Nu arbetar Diskrimineringskommittén med dessa frågeställningar, och vi reserverar oss därför inte i nuläget utan avvaktar kommitténs förslag. Men vi återkommer givetvis om behovet av åtgärder till skydd för transpersoner och åtgärder av andra problem inte tillgodoses på ett bra sätt.

Fru talman! Jag står givetvis bakom Vänsterpartiets reservationer men yrkar för tids vinnande bifall endast till reservation 18.

Anf. 125 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Vi hade väl alla önskat att antalet livstidsdömda inte skulle ha ökat. Det oroar Vänstern och det oroar oss alla. Men jag är inte i första hand oroad för att antalet livstidsdömda ökar utan för att antalet brott med det straffet, alltså mord, har ökat. Det är det som oroar mig och också borde oroa Rolf Olsson.

Jag går nu över till en helt annan sak. När det gäller åtalspreskriptioner, Rolf, står ni bakom att grova brottslingar som rymmer, till och med fritas under vapenhot, och sedan håller sig borta ett antal år bör slippa resterande fängelsestraff. Anser Rolf Olsson att det ska gälla vid alla typer av brott eller bara vid brott som inte är så allvarliga?

Anf. 126 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vill något lite kommentera Jeppe Johnssons bredsida kring situationen för de livstidsdömda. Jag tycker att även Jeppe Johnson bör reflektera lite grann över om det här straffet, som ju skiljer ut sig totalt från konstruktioner av andra straff, verkligen är i paritet med den tradition och de regler som gäller för hur vi utformar våra påföljder i landet. Jag tycker att det finns anledning att fundera över om det verkligen hjälper människor tillbaka till samhället. Jag tycker att det finns väldigt mycket som inte talar för det.

Sedan pratade Jeppe Johnson om åtalspreskription. Jag uppfattade att det var påföljdspreskription som Jeppe menade. Jag får ärligt säga att jag inte har varit i utskottet lika länge som Jeppe Johnson och är inte fullt uppdaterad när det gäller bakgrunden till preskriptionsreglerna i det här hänseendet. Det är självklart något som jag ska sätta mig in i. Det är ingen tvekan om det. Men jag kan ändå se att det huvudsakligen är humanitära skäl för att man använder påföljdspreskription. Man vill alltså inte att människor ska vara fredlösa, utan det ska finnas en bortre gräns för straffet.

Anf. 127 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga om det här med livstidsdömda igen. Javisst, det är enkelt att avskaffa livstidsstraffet, för då kommer ju ingen att dömdas till livstid. Men blir det färre mord genom att man avskaffar livstidsstraffet? Jag bara frågar.

Ja, Rolf, det här med påföljdspreskription är faktiskt ganska nytt. Det har inte förekommit i de andra betänkandena, utan det är en ganska ny fråga som har kommit upp, så vi är väl inte så insatta någon av oss. Men Rolf Olsson har tydligen, som en del av majoriteten, i alla fall tyckt att det här var okej. Då är min fråga: Står Rolf Olsson bakom det eller kan han tänka sig att tänka över det?

Och humanitärt – mot vem? Om man har rånat eller mördat och sedan sticker i väg när man kanske har ett par tre år kvar och sedan kommer tillbaka efter kanske fem eller tio år, menar jag inte att man ska få extra straff för att man har rymt, inte i denna reservation i alla fall. Men vad jag menar är att om man har blivit ådömd ett antal år ska man sitta av dem. Det där att man stack kan man väl inte lasta någon annan för. Humanitärt mot vem, är min fråga. Är det mot brottsoffret?

Anf. 128 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Om det blir färre mord är ju en fråga som varken Jeppe Johnsson eller jag har någon möjlighet att ge några väl underbyggda svar på. Jag stöder mig på att vi ska använda samma principer för påföljds-sättningen rakt igenom, och livstidsstraffet skiljer ut sig från alla andra påföljder genom att det inte är förutsägbart och att det inte är domstolar som bestämmer strafftiden, utan det är regeringen. Det är icke tillfredsställande.

Jag tror definitivt att det inte är längden på straffen som är det avgörande. Jag var själv inne på att det behövs andra inslag under påföljdstiden. Dit hör till exempel behandling och rehabiliteringsinsatser. Med tanke på att väldigt många människor som sitter på våra fängelser i dag har missbruksproblem är den typen av insatser väsentligare, tycker jag.

Jag ska gärna erkänna att det här, som sagt, är nya frågor för mig. Jag tycker att den här frågan är mycket relevant och att det finns all anledning för oss allesammans att fundera noggrannare över den. Svaret är inte så uttömmande, men som sagt tycker jag att det är en human grund-sats att ha de här preskriptionsreglerna. Men jag ska gärna sätta mig in i dem mer, och jag är övertygad om att vi får anledning att återkomma till frågan.

Anf. 129 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill först välkomna Rolf Olsson som vice ordförande i utskottet. Jag hoppas att vi får mycket trevlig tid för samarbete i de här frågorna. Det är ändå vi som är folkvalda. Regeringen är ju bara de ut-valda. Det är du och jag som har ansvaret för lagarna som vi har i det här landet.

Jag noterar med glädje Rolf Olssons betoning på vikten av behandling, rehabilitering och så vidare för att bekämpa brott och se till att brottslighet inte upprepas. Jag noterar också att Rolf lyfte fram det faktum att vi förra året fick majoritet för att det i vissa fall ska kunna jäms-tällas med dråp om någon sätter sig i en bil, kör berusad och kör ihjäl en människa. Jag är mycket glad för detta. Det betonar allvaret med rattfyl-leriet, som skördar så många människooffer och skapar så mycket lidande.

Men då blir det ett litet mysterium, Rolf Olsson, hur man med dagens system, som leder till att människor med svåra alkoholproblem, häpnads-

väckande kunskapsproblem eller helt sjuka attityder till alkohol och att köra bil, kan dömas till villkorlig dom och samhällstjänst. I praktiken kan det innebära att man kokar kaffe åt en ideell förening eller krattar lite löv i en park, men det innehåller ingen konfrontation med det underliggande problemet, nämligen det inte sällan grova alkoholmissbruk som man själv förnekat så länge. Man har lurat tingsrätten och kommer undan med detta. Och ditt svar är: Vi ska utreda. Jag menar att vi ska ändra på detta, för de här personerna behöver ju vård här och nu.

För varje dag som vi inte ändrar på detta kommer fler människor att dömas till denna påföljd. De får ingen behandling och får fortsätta att köra rattfulla, och det är en katastrof, Rolf Olsson.

Anf. 130 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag måste naturligtvis hålla med om att samhällets behandlingsinsatser totalt sett för människor med missbruksproblem – inom kommunerna, inom landstingen och också inom kriminalvården – lämnar mycket övrigt att önska. 90-talet innebar en ren massaker på mycket av behandlingsinsatserna. Det är ett faktum som vi ska prata öppet om. Det måste byggas upp igen. Det är – återigen – både rationellt och humant att göra det. Det måste göras i öppna former i kommunerna och landstingen. Det måste naturligtvis också göras inom kriminalvården. Det är en långsiktig ambition som vi måste ha. Men vi måste också vara medvetna om att det här får ta tid och kosta pengar. Vi kan inte göra det på en gång, utan det får vara en långsiktig ambition.

Anf. 131 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag beklagar det lite. Jag tror att man kunde pröva med en annan påföljd. Till exempel är det ändå så att fotboja till viss del är självfinansierande. Skyddstillsyn innehåller oftast påverkansprogram. Det ska i alla fall ligga med. Jag har ingen illusion om att man ska kunna bota alla, rehabilitera alla från deras grava alkoholmissbruk. Men det är provocerande att folk kan passera en domstol utan att behöva konfronteras med detta senare, i sin påföljd. Det tycker jag är allvarligt.

När vi pratar om att vara raka och öppna – och jag uppskattar verkligen den anklangen från Rolf Olsson – tänker jag på det här med vårt straffsystem. Om vi skulle reformera det och ta lite större grepp, tycker Rolf Olsson då att det finns stora poänger med att just använda sig av halvtidsfrigivning? Finns det pedagogiska poänger med att vi just sätter gränsen vid halvtid om man har skött sig efter att ha begått ett brott och dömts till fängelse för första gången? Är inte poängen ändå att det finns ett system med individualisering där människor som är intagna känner att om jag arbetar, om jag behandlar mig, om jag utbildar mig blir det en förändring i fråga om strafftiden. Men om man totalt ligger stilla i cellen och inte bryr sig någonting, inte är aktiv på något sätt, får man sitta hela tiden. Tycker Rolf Olsson att det är en konstig utgångspunkt? Är det här något heligt för Rolf Olsson och för Vänsterpartiet? Är halvtidsfrigivning så att säga en högre form av straffmätning?

Anf. 132 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Nej, jag har inga religiösa grubblerier kring det här med straffsatserna. Det är väl humana och rationella skäl som bör ligga till

grund för våra beslut i de här frågorna. Jag tycker att det finns både humana och rationella skäl att återöppna när det gäller att återinföra möjligheterna till halvtid för de förstagångsdomda, alltså möjligheterna till detta när det finns skäl. Ofta handlar det om unga människor som man bör se till kommer in i andra banor, mer rationella och funktionella banor, så att man kan återvända i vettiga sociala sammanhang. Jag tror att möjligheterna till det kan öka om man hjälper till aktivt, naturligtvis med rehabiliteringsåtgärder som måste vara ambitiösa från samhällets sida.

Låt mig också passa på att säga att när det gäller rattfylleri har vi en utredning på gång som det är viktigt att avvakta. Jag tycker inte, till skillnad från Johan, att vi omedelbart kan besluta om insatser där. Där måste vi avvakta den utredning som pågår för att just se över bland annat påföljderna.

Anf. 133 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Det var synd att Peter Althin inte skickade iväg sitt anförande till mig också. Då hade jag kanske kunnat ändra min inledning. Men jag kan lägga till lite.

Förutom de 1 200 misshandelsbrotten mot barn i åldern 0–6 år, de 6 400 misshandelsbrotten mot barn 7–14 år och de 420 våldtäkterna kan jag lägga till lite ytterligare siffror. 1 450 sexuella utnyttjanden begicks mot barn under 15 år. Det var också 3 600 olaga hot och 2 200 ofredanden mot personer under 18 år. Det är fruktansvärt många brott mot barn. I brottsbalkens 29 kap. 2 § föreskrivs att brott mot barn ska vara en försvårande omständighet, men det är uppenbart att detta inte räcker till. Fortfarande är straffen för till exempel misshandel av barn alldeles för låga.

Just nu pågår en namninsamling i protest mot det låga straffet som utdömdes mot en man som sparkade ihjäl sin treårige styvson. Jag tror att många av er också har fått den namninsamlingen via mejl. Tusentals människor skriver på, och jag förstår verkligen deras reaktion och krav på hårdare straff. Grova brott mot barn ska innebära riktigt kännbara straff.

Centerpartiet anser att misshandel mot barn ska särregleras i brottsbalken. Vi vill ha ett barnmisshandelsbrott där straffskalan för grov barnmisshandel ger fängelse i minst två år. Tyvärr har den socialdemokratiska regeringen och majoriteten i riksdagen inte samma uppfattning. Regeringen är dock inte riktigt konsekvent i sina lagförslag. Justitieministern har aviserat att i den kommande sexualbrottspropositionen, när den nu kommer, ska våldtäkt mot barn särregleras. Varför inte våga ta samma steg vad gäller barnmisshandel?

Jag vill härmed yrka bifall till reservation 5 under punkt 5 angående misshandel mot barn.

Redan i förra årets debatt om straffrättsliga frågor tog jag upp rattfylleriet och straffet för den som rattfull kör ihjäl en annan människa. Frågan är så viktig att jag tänkte ta upp den i år också. Att sätta sig i bilen för att köra hem efter ett antal öl och groggar på krogen är enligt mitt sätt att se det ett medvetet risktagande. Den som begår en sådan handling är medveten om vad handlingen kan leda till men visar likgiltighet inför följderna. Därför menar jag att det finns ett eventuellt uppsåt och att

rattfylleristen redan i dag borde kunna dömas för dråp. Så har domstolarna inte valt att göra. Därför behövs en ny lagreglering.

Det handlar inte bara om det högre straff som man kan få för dråp jämfört med vållande till annans död, utan det handlar också om en viktig signal mot det utbredda rattfylleriet som sker på våra svenska vägar varje dag. Samtidigt måste man säga att det givetvis inte är så att hårdare straff stoppar rattfylleriet. Det är ett välkänt faktum att många dömda rattfyllerister fortsätter att köra fulla eftersom deras grundläggande problem inte har avhjälpits. Deras alkoholism finns ju kvar. Först och främst måste dessa personer få hjälp och vård för sin sjukdom.

Vi i Centerpartiet menar att den som dömts för rattonykterhet eller rattfylleriet ska tvingas installera ett alkoholås i sin bil för att få tillbaka körkortet. Det ska vara ett ovillkorligt krav. På sikt bör alla nytillverkade bilar ha ett alkoholås. Det skulle radikalt minska rattfylleriet, men tyvärr tror jag inte att det skulle försvinna helt.

I reservation 17 tar vi i Centerpartiet upp en annan viktig fråga, nämligen straffen för upprepad brottslighet. Det är inte acceptabelt att den som begår en mängd brott – det kan vara ett rån, några olaga hot, några bilinbrott och andra tillgreppsbrott – kan, när han döms, i princip dömas till samma straff som en medbrottsling som bara har varit med vid ett rån. Den som har begått flera brott vid samma tillfälle, eller under en period fram till domstolens avgörande, måste få känna att varje enskilt brott faktiskt ger ett straff. På samma sätt ska detta gälla den som återfaller i brott efter avtjänat straff. Brottslingar som vid upprepade tillfällen återfaller i brottslighet ska successivt och systematiskt dömas till längre straff. Detta måste komma till tydligare uttryck i brottsbalken.

Fru talman! Jag vill också kort säga något om det förslag till strafflindring som vi för fram i reservation 19. Redan i dag är det så enligt brottsbalkens 29 kap. 5 § 2 att rätten vid straffmätning ska beakta om den som begått brottet försökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet. Detta har dock inte visat sig göra någon större skillnad. En rånare som väljer att lämna tillbaka sitt byte får i princip samma straff som om han inte lämnat tillbaka bytet.

Jag anser att det finns anledning att se över detta. Man borde få en strafflindring om man samarbetar och om man lämnar tillbaka bytet.

Detta skulle också kunna utvecklas till en nödvändig metod för polisen att genom överenskommelser komma åt kriminella högre upp i rangordningen, till exempel vad gäller narkotikahandeln.

Till slut vill jag ta upp behovet av ny lagstiftning vad gäller psykiskt störda lagöverträdare. Arbete pågår i Justitiedepartementet, men vi vet inte om det ens kommer en proposition under denna mandatperiod. Frågan är svår, men vi måste ändå kunna hantera den eftersom dagens situation inte är acceptabel och inte överensstämmer med det allmänna rättsmedvetandet.

Det finns väldigt mycket att säga angående psykiskt störda lagöverträdare. Jag nöjer mig med två principer som jag tycker ska vara vägledande i den kommande lagen.

Alla som är tillräkneliga ska dömas till ett tidsbestämt straff för sitt brott. De som är otillräkneliga ska inte kunna ställas till svars och dömas för sina handlingar. De behöver helt annan hjälp, även om denna hjälp också med stor sannolikhet skulle innebära avskildhet från samhället i

övrigt. Med denna lagändring skulle möjligheten att en mördare som dömts till rättspsykiatrisk vård släpps efter en mycket kort tid försvinna. Det tror jag ligger i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet.

Även om Centerpartiets samtliga elva reservationer är viktiga och givetvis bra på alla sätt nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 5 under punkt 5 angående misshandel mot barn.
(forts. 13 §)

Prot. 2003/04:88
25 mars

Straffrättsliga frågor

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.53 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 mars

SkU22 Allmänna motioner om fastighets- och förmögenhetsbeskattning

Punkt 1 (Fastighetsbeskattningens inriktning)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 3 (kd)

4. res. 5 (mp)

Förberedande votering 1:

25 för res. 3

10 för res. 5

222 avstod

92 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 2:

39 för res. 1

25 för res. 3

193 avstod

92 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

134 för utskottet

40 för res. 1

83 avstod

92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 20 v

För res. 1: 39 m, 1 kd
Avstod: 35 fp, 24 kd, 14 c, 10 mp
Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Punkt 10 (Vindkraftverk)

1. utskottet

2. res. 9 (c)

Votering:

233 för utskottet

21 för res. 9

1 avstod

94 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 39 m, 34 fp, 24 kd, 20 v, 3 mp

För res. 9: 14 c, 7 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 31 s, 16 m, 13 fp, 9 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Ulf Holm (mp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 11 (Avveckling av förmögenhetsskatten m.m.)

1. utskottet

2. res. 10 (fp, m, kd, c)

Votering:

142 för utskottet

112 för res. 10

95 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 20 v, 9 mp

För res. 10: 39 m, 35 fp, 25 kd, 13 c

Frånvarande: 31 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 9 c, 8 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU3 Riksdagens revisorers förslag angående Försvarsmaktens arbetsgivarpolitik och vissa personalfrågor i försvaret

Punkt 2 (Karriärsystem)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, kd)

Votering:

158 för utskottet

99 för res. 1

92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 20 v, 14 c, 10 mp

För res. 1: 39 m, 35 fp, 25 kd

Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Prot. 2003/04:88

25 mars

Punkt 5 (Personalförsörjning)

1. utskottet

2. res. 4 (kd)

Votering:

231 för utskottet

24 för res. 4

94 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 39 m, 34 fp, 20 v, 14 c, 10 mp

För res. 4: 24 kd

Frånvarande: 30 s, 16 m, 14 fp, 9 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Punkt 9 (Polisanmälan för sexuella trakasserier)

1. utskottet

2. res. 5 (fp, mp)

Votering:

209 för utskottet

46 för res. 5

2 avstod

92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 39 m, 25 kd, 20 v, 13 c

För res. 5: 35 fp, 1 c, 10 mp

Avstod: 2 s

Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU5 Försvarsmaktens förbandsutveckling – en uppföljning av försvarsbesluten 2000 och 2001

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU10 Jordbrukspolitik m.m.

Punkt 5 (Konkurrensvillkor)

1. utskottet

2. res. 7 (m, fp, kd, c)

Votering:

144 för utskottet

113 för res. 7

92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 20 v, 10 mp

För res. 7: 39 m, 35 fp, 25 kd, 14 c

Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Punkt 9 (Småskalig livsmedelsproduktion)

1. utskottet

2. res. 13 (v, mp)

Votering:

189 för utskottet

31 för res. 13

37 avstod

92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 39 m, 35 fp, 1 kd

För res. 13: 1 kd, 20 v, 10 mp

Avstod: 23 kd, 14 c

Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Ingemar Vänerlöv (kd) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Punkt 18 (Miljöstödens inriktning)

1. utskottet

2. res. 19 (mp)

Votering:

247 för utskottet

10 för res. 19

92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 39 m, 35 fp, 25 kd, 20 v, 14 c

För res. 19: 10 mp

Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU7 Patent- och registreringsverkets organisation

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU11 Statlig förvaltning

Punkt 1 (Dröjsmål hos myndigheter)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, kd, c)

Votering:

144 för utskottet

113 för res. 1

92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 20 v, 10 mp

För res. 1: 39 m, 35 fp, 25 kd, 14 c

Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Punkt 5 (Tillsättning av högre statliga tjänster)

1. utskottet

2. res. 5 (m, fp, kd, c, mp)

Votering:

122 för utskottet

123 för res. 5

104 frånvarande

Kammaren biföll res. 5.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 102 s, 20 v

För res. 5: 39 m, 35 fp, 25 kd, 14 c, 10 mp

Frånvarande: 42 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Punkt 7 (Öppenhet i förvaltningen)

1. utskottet

2. res. 7 (v, mp)

Votering:

226 för utskottet

30 för res. 7

1 avstod

92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 39 m, 35 fp, 25 kd, 14 c

För res. 7: 20 v, 10 mp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 30 s, 16 m, 13 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Punkt 8 (HBT-kompetens inom offentlig sektor)

1. utskottet
2. res. 8 (fp, v, c, mp)

Votering:

177 för utskottet

78 för res. 8

94 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 39 m, 25 kd

För res. 8: 34 fp, 20 v, 14 c, 10 mp

Frånvarande: 31 s, 16 m, 14 fp, 8 kd, 10 v, 8 c, 7 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Straffrättsliga frågor

13 § (forts. från 10 §) **Straffrättsliga frågor** (forts. JuU16)

Anf. 134 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Fru talman! Vi har nu att debattera straffrättsliga frågor. Jag har lyssnat lite grann på debatten. Det är nog en fördel att komma sent, för då har man möjlighet att vara lite mer spontan och man behöver inte hålla sig till texten. De andra har ju till viss del redan sagt det man hade tänkt säga.

Jag skulle vilja påminna lite grann om Miljöpartiets sätt att se på avsikten med påföljden. Jag tycker att vi har lämnat stenåldern, bronsåldern, järnåldern och det stockkonservativa 1800-talet bakom oss. Jag tror att vi måste se att det som vi utdömer till våra brottslingar inte är samhälls- eller hälsomskadlig hämnd. Det är fråga om att kunna åstadkomma en korrigering av människor. Vad vi vill är ju att få tillbaka dem som fungerande samhällsmedborgare.

Jag knyter an till den reservation som vi har när det gäller livstidsstraffet. Det strider mot den här principen. Livstidsstraffet är, åtminstone till sin formella läggning, någonting oåterkalleligt. Man är dömd livet ut. I praktiken har vi förändrat detta, och det är ju väl, men det finns i själva ordet livstidsstraff. Sedan kan det variera – alltifrån några månader till mycket, mycket lång tid.

Jag tycker att livstidsstraffet är ovärdigt oss med den humanistiska inställning som vi har. Därför yrkar jag bifall till den reservation som vi har när det gäller att avskaffa livstidsstraffet.

En annan del i vårt system för att försöka få människor att bete sig på ett samhälls- eller hälsomskadligt korrekt sätt är att det finns en preskriptionstid när man har blivit dömd men ännu inte har kunnat avtjäna straffet. Preskriptionstiden är i dag knuten till den påföljdslängd som har blivit utdömd. Det gör att man menar att man inte kan ändra på preskriptionstiderna, som vi har begärt i vår reservation. Vi begär att preskriptionstiden för miljöbrott och för all del även andra brott ska förlängas. Skälet är att miljöbrotten är relativt nya; vi har inte så lång tradition för dem. De är svårhanterliga och det tar lång tid att utreda dem.

Det känns lite olyckligt att man kan spekulera i att begå ett miljöbrott och att kunna klara sig undan eller rentav tycka att det är värt straffet att begå den brottsliga handling som ett miljöbrott innebär. Om det så skulle behövas skulle jag inte se att det är något fel att höja straffen för miljöbrott så att preskriptionstiden blir längre. Vi har dock inte yrkat på det, men jag skulle mycket väl kunna se det. Det vi yrkar på är att man ska se över preskriptionstiderna.

Den motion vi har som heter *Ekologiskt nödvärn och samvetsvägran* handlar inte om att man med våld, hot eller liknande ska kunna hindra brotten. Det handlar om att aktivt motverka ett utförande av hormoslyrbesprutning, Rhoca-Gil-insprutning eller något liknande. Jag tycker att det känns viktigt att ge människor den möjligheten när de känner sig frustrerade och vill skydda en miljö – kanske en skogsmiljö från avverkning eller någon annan form av exploatering. Ärendet är inte färdigbehandlat om människor inte har accepterat det. Då har det ingen legitimitet, och då får man inse att människor reagerar.

Det innebär inte, Jeppe Johnsson, att jag försvarar våld, hot och brott mot enskilda företagare. Däremot ger jag naturligtvis människor den självklara rätten att demonstrera och visa sin åsikt. Därifrån är det långt till att begå våld mot enskild person – och det motsätter vi oss från Miljöpartiet. Det har vi också inskrivet i vårt partiprogram. Jeppe Johnsson nämnde något om ungdomsrörelser. Jag kan tala om för dig att vi har en del väldigt radikala ungdomar också, men de har blivit nedröstade var gång de har ställt sådana krav. Du behöver alltså inte känna dig orolig nästa gång du stöter på detta.

Både Johan Linander och flera andra har tagit upp barnmisshandel. Det är naturligtvis en fruktansvärd historia. Samhället måste kunna ha den kraften att det skyddar sin avkomma och sin framtid i form av barnen. Jag är lite oförberedd på det här med att införa barnmisshandelsbrott, men jag kan i alla fall lova att jag gärna vill titta på det. Detta känns väldigt angeläget. Alla brott mot en svagare part ska räknas som försvarande omständighet. Kanske kan det finnas skäl att lyfta ut någon särskild grupp ur detta.

Fru talman! Jag yrkar dessutom bifall till reservation 8 under punkt 10.

Anf. 135 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Jag ska fatta mig mycket kort. Visst – man ska kunna få demonstrera fredligt. Men var går gränsen? Är det fredligt att ropa mördare åt en djuruppfödare eller att skriva mördare på ett plakat?

Anf. 136 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! De uttrycker sin uppfattning och de har en annan grundsyn i förhållande till det levande livet, som omfattar även det som vi normalt brukar kalla för djur. Eller så inser man att man själv är ett djur. De har alltså ett annat synsätt, och jag kan inte riktigt svara för det. Jag är inte vegan; jag är inte ens vegetarian. Jag kan inte svara för dem, utan du får fråga dem.

Tycker jag att det är rätt eller inte? Jag tycker att det är rätt att människor ska få uttala sin åsikt och sin uppfattning. Jag vet att man på en del plakat har kallat många människor för mördare som förmodligen aldrig

har mördat någon människa. Det har passerat, så det tycks finnas en rättspraxis för det.

Anf. 137 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Björnlod är visserligen för att avskaffa livstidsstraffet för mördare, så det blir ju en något mildare påföljd för den anklagelse som demonstranterna utsätter de enskilda företagarna för.

Leif Björnlod står bakom de ord som står här. Det gäller hur man ska förebygga detta. Han står också bakom det som står om att det inom polisen pågår arbete för att förbättra det förebyggande och utredande arbetet vad gäller brott som begås av djurrättsaktivister. Jag förstår inte riktigt hur det ska gå till, men jag utgår från att Leif gör det. Kan man få en förklaring?

Anf. 138 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Jag är inte specifikt insatt i den frågan, så du får inget direkt svar nu från talarstolen. Jag ber att få avvakta med svaret. Vi kan ta det i utskottet.

Anf. 139 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Det är glädjande att höra att Leif Björnlod tänker vidare vad gäller barnmisshandelsbrott.

Jag ska uppehålla mig lite vid det här med ekologiskt nödvärn och samvetsvägran, som för mig är helt obegripligt. Det ska alltså vara lagligt att stoppa en avverkning av en skog om man tycker att skogen bör få vara kvar. Man ska då få kedja fast sig vid träden och avvärja det pågående ingreppet i känsliga naturområden. Leif Björnlod talade om att avvärja brott. Men det är ju inte det som det handlar om; det är helt laglig avverkning av skog som ni vill kunna stoppa genom att folk får kedja fast sig vid träden.

Jag vill ställa några frågor. Hur länge ska de få sitta där? Är det så länge de vill, tills de blir hungriga, eller hur ska det fungera? När de väl flyttar på sig – någon gång måste ju det hela ta slut – ska skogsbolagen då få utföra avverkningen? Är det okej då? Eller ska man ha något slags samråd mellan skogsbolagen och dem som kedjar fast sig? Och vad händer om de då inte kommer överens?

Låt oss sedan ställa detta mot de djurrättsaktivister som utför död mot pälsnäringen. Vad är skillnaden mellan att kedja fast sig vid ett träd och att kedja fast sig vid en grind så att en bil som ska hämta de här djuren inte kan komma in? Ska det också vara godkänt enligt det ekologiska nödvärnet?

Anf. 140 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Eftersom jag ännu inte har sett någon lagformulering när det gäller ekologiskt nödvärn kan jag inte gå in på detaljerna. Jag kan naturligtvis inte stå här och förespråka att människor ska begå olagligheter. Det tänker jag inte göra heller.

Men jag vill påminna Johan Linander om en sak. Inte så långt härför ligger Kungsträdgården. Där står det några väldigt vackra almar kvar. När man lagligt hade fattat beslut om att dessa almar skulle avver-

kas upprörde det stockholmarna väldigt mycket. Man gick alltså ut och kramade träden och kedjade fast sig. På alla sätt ville man förhindra att avverkningen sattes i gång. Genom att man så dramatiskt och drastiskt visade vad folket ville blev det en omprövning av beslutet, och almarna står kvar. Ibland kan det behövas så drastiska åtgärder för att göra det.

Jag minns en bokhandlare i Årjäng som stod framför järnvägståget trots att det hade laglig rätt att köra där. Han stod där tillsammans med flera unga människor för att stoppa hormoslyret. I dag är det hormoslyret som är stoppat lagvägen. Vi ska inte undervärdera människors kunskap och engagemang. Det har ett värde för samhället. Det var nästan värre för den stackars skogvaktaren som drack en kopp hormoslyr i demonstrationssyfte för att visa sin åsikt. Tyvärr avled han i cancer.

Anf. 141 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att jag inte får några som helst svar på mina frågor. Miljöpartiet måste väl ha någon tanke bakom den reservation ni har i betänkandet. Ni måste väl på något sätt kunna säga hur det här skulle kunna genomföras. Jag anser att det är helt ogenomförbart.

Sedan blandar Leif Björnlod ihop två helt olika saker. Det han talar om är protester mot någonting. Det handlar om i princip olagliga protester som kan leda till någonting. Ni vill göra de här olagligheterna lagliga. Då kommer man in på någonting helt annat, nämligen saker som folk själva tycker borde vara lagliga. Då är det upp till den enskilda människan att göra en avvägning av vad som är ett ekologiskt nödvärn.

Leif Björnlod borde kunna svara på vilken skillnad det är mellan att stoppa avverkning av en skog, eller några almar i Kungsträdgården, och att kedja fast sig i grinden så att pålstdjursnäringen inte kan fungera. Han borde ju vara för det också om han vill införa ett ekologiskt nödvärn. Eller handlar det bara om skogen och inte om levande djur? Jag tycker att det snarare borde vara de levande djuren som man skulle titta på. Leif Björnlod måste kunna förklara detta. Ni kan inte ha en reservation där ni säger att ni står för någonting samtidigt som ni inte kan förklara hur det faktiskt skulle kunna genomföras.

Anf. 142 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! I den här reservationen står det också att man ska ha rätt att arbetsvägra. Man ska ha rätt att vägra att utföra vissa sysslor som till exempel besprutningar och så vidare. Det ska man kunna göra utan att det blir någon påföljd. Det finns också med i reservationen. Jag tycker att det är så pass tydligt att man inte behöver fundera närmare på det.

Jag kan inte svara på hur man exakt skulle kunna formulera nödvärnsrätten. Jag har inte den juridiska kunskapen att jag kan göra det. Däremot vill jag att man ska se på den här frågan och försöka lyfta den åt det håll vi vill komma. Nu har vi inte lyckats med det, och vi lär inte göra det den här gången heller. Men det går kanske längre fram.

Anf. 143 HELENA ZAKARIASÉN (s):

Fru talman! Det här är ett betänkande som rör ett stort antal frågor inom straffrättens område som har väckts i samband med den allmänna motionstiden. Jag måste säga att det inte är helt enkelt att försöka hinna med alla områden på den tid som finns till förfogande. Det är många och

viktiga frågor som tas upp i de över 60 motioner som har lämnats in. Dessutom är de allra flesta av dem mycket bra. Det säger jag trots risken att få på pälsen i replikerna eftersom vi i majoriteten ändå avstyrker alla motioner trots deras i många fall vettiga innehåll.

Men varför gör vi det? Vi gör det naturligtvis därför att det i många fall, som ni ju vet, pågår arbete och utredningar i departementet. Jag förstår att ni tycker att det låter som en klyscha, men för mig och majoriteten handlar det om att göra saker rätt. Vad jag kan se är det där skiljelinjen mellan oss går. Ni i oppositionen vill skynda på, medan det för majoriteten är mer viktigt att göra rätt. I och för sig ska jag inte sticka under stol med att även jag ibland känner frustration när saker och ting drar ut på tiden. Men i de flesta fall har jag ändå förståelse för att det måste få ta tid, och hellre det än att man lägger fram förhastade förslag som åker på bakslag i bland annat Lagrådet.

Låt mig nu gå över till själva sakfrågorna. Motionerna tar som sagt upp frågor inom straffrättens område som rör till exempel upplopp, brott mot homosexuella och andra särskilt utsatta grupper, misshandel av barn, ett reformerat påföljdssystem, påföljderna för psykiskt störda lagöverträdare och livstidsstraffet.

Det finns 25 reservationer i betänkandet. Jag kommer att kommentera några av dem. Det ni tycker att jag missar får vi återkomma till i replikerna.

Rattfylleri har nämnts här tidigare i debatten. Det är ett mycket allvarligt problem. Alla är väl rätt så glada och nöjda över att regeringen den 18 december förra året beslutade att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att se över ett antal frågor rörande rattfylleri och sjöfylleri. Såvitt jag kan bedöma täcks det som reservanterna efterfrågar in av den här utredningen.

Utredaren ska till exempel titta på detta med vållande till annans död i samband med rattfylleri. Han ska också titta på detta med eftersupning för att se vad som behöver göras där med mera. Jag tycker att man borde känna sig rätt så nöjd. Uppdraget ska slutredovisas senast den 16 december 2005. En del frågor om bland annat drograttfylleri kan, om utredaren tycker att det är lämpligt, särredovisas i ett delbetänkande senast den 17 december i år.

En del partier vill förstås ha längre och hårdare straff, medan andra drar åt andra hållet. Jag tror att vi här i kammaren kan vara ganska överens om att den som begår brott också ska ställas till ansvar för det. Vi måste ha en lagstiftning och straffsatser som är anpassade efter den verklighet vi lever i. De ska vara så effektiva som möjligt. Men vi får inte vara så naiva att vi tror att bara vi har hårdare straff kommer alla kriminella helt plötsligt på att de ska bli hederliga. Det är snarare tvärtom, och det var Rolf Olsson också inne på tidigare. All forskning visar att längre straff inte leder till minskad brottslighet.

Jag tycker att vi över lag har en väl avvägd lagstiftning på de flesta områden. Men vi slår oss naturligtvis inte till ro med det.

I Regeringskansliet har ett arbete påbörjats för att se över hela påföljdssystemet. Dessutom har Kriminalvårdskommittén i uppdrag att ta fram en ny kriminalvårdslag, och nu, efter tilläggsdirektiv, ges den också möjlighet att se över och föreslå ändringar när det gäller tidpunkten för

villkorlig frigivning. I och med det har utredningen också fått förlängd tid. Den ska vara klar senast den 1 juni 2005.

Jag sitter själv i nyss nämnda utredning, och det gör förresten också flera andra som nu befinner sig i kammaren. Det är ett jättespännande uppdrag, för det finns sannerligen mycket att göra. Jag tror att kriminalvården måste individanpassas på ett helt annat sätt än vad som sker i dag.

Det behövs tydliga och enkla regelsystem. Det är möjligt att man från oppositionen återigen reagerar över att vi utreder och att det under tiden inte händer någonting. Jag tror dock att det är absolut nödvändigt. Ska vi kunna åstadkomma en ny och framför allt bra kriminalvårdslagstiftning får den inte hafsas fram.

När det gäller psykiskt störda lagöverträdare delar jag reservanternas uppfattning att det behövs en reformerad lagstiftning. Det är också viktigt att kriminalvården blir bättre rustad för att kunna ta hand om intagna med psykiska problem. Det är nämligen ingen tvekan om att psykiskt störda lagöverträdare far illa, och det kan väl ingen tycka är bra.

Det tillsattes en utredning den 20 maj 1999, Psykansvarskommittén, som skulle titta på just detta problem. Denna utredning överlämnade sitt betänkande till regeringen i januari 2002. Däri lämnas ett antal förslag, av vilka en del ligger i linje med vad reservanterna önskar. Även med dessa förslag jobbar man i Regeringskansliet. Även jag, som ingick också i Psykansvarskommittén, hoppas att det ska komma förslag under våren 2005. Det blir kanske inte exakt på det vis som utredningen föreslår, men det återstår som sagt att se.

Dessutom har vi i utskottet fördjupat oss i dessa frågor för att höja vår egen kunskapsnivå när det gäller hur dagens system ser ut och vad Psykansvarskommitténs förslag innebär. Det tycker jag är bra, och vi ska fortsätta med det även i år.

Vi har vidare en psykiatrisamordnare som tillsattes i oktober 2003. Han har ett mycket brett uppdrag. I det ingår att se över den psykiatriska vården inom kriminalvården och Statens institutionsstyrelse. Han ska fortlöpande rapportera till regeringen och föreslå förändringar om han tycker att det är befogat. Utredarens uppdrag ska pågå till senast den 1 november 2006.

Som jag tidigare sagt har jag valt att koncentrera mig på några reservationer, även om det finns massor av viktiga frågor att resonera om på straffrättens område. Jag tänker avsluta med ett citat från Adolf Monod. Jag har en viss förkärlek för citat. Jag tycker att citatet lite passar in på de resonemang som har förts i ett antal debatter om att allt det som majoriteten gör tar för lång tid. Citatet lyder som följer: "Allt som förtjänar att göras, förtjänar också att göras väl."

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till förslagen i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 144 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Jag förstår, Helena Zakariasén, att det inte går att kommentera alla motioner. De är ganska många, och jag är naturligtvis glad över att höra att Helena Zakariasén tycker att de är bra. Jag ska ta upp något som kanske bara är en liten detalj när det gäller narkotikabrott. Vi har mycket envetet varje år motionerat om att man bör höja straffmaximum för ringa narkotikabrott till fängelse i ett år i stället för sex måna-

Prot. 2003/04:88
25 mars

Straffrättsliga frågor

der. Lite grann av tanken bakom detta är följande, som är hämtat ur vår reservation: "Härigenom ges domstolarna också möjlighet att döma till exempelvis skyddstillsyn med särskild föreskrift om drogfrihet och regelbundna drogtester."

Det är alltså inte av elakhet som vi föreslår detta, utan det är faktiskt för att ge nya möjligheter till vård och behandling för dem som har råkat ut för drogmissbruk. Vore inte detta något att ta fasta på, Helena Zakariasén, i stället för att bara avslå det år efter år?

Anf. 145 HELENA ZAKARIASÉN (s) replik:

Fru talman! Ja, Jeppe Johnsson, det låter ju vällovligt när du framställer det på detta sätt här i kammaren. Jag anar dock faktiskt oråd, för jag och majoriteten tror inte att bara höjda straff leder till mindre missbruk eller mindre brottslighet, utan jag tror att vi måste hitta andra vägar för att hjälpa missbrukare ut ur deras missbruk. Jag tror inte att vi löser problemet genom att höja straffen.

Jag får nog erkänna att jag tycker att det som Jeppe sade i sin replik låter bättre än vad som motsvarar de verkliga förhållandena.

Anf. 146 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tackar för det. Man får vara tacksam för att det låter bra, men det handlar också om att om man vidtar den här åtgärden får man möjlighet att åstadkomma det som jag tror att Helena Zakariasén är ute efter, nämligen att också kunna döma till vård. Det vore väl en Gudi behaglig gärning om man kunde göra det direkt.

Ni säger jämt att ni ska förebygga och hitta på en massa saker som gör att det inte händer någonting, men det blir oftast bara tomma ord.

Det har nu gått ett tag sedan januari 2000 när Högsta domstolen uttalade att det var möjligt att döma sådana som misshandlar närstående kvinnor till annan påföljd än fängelse. Tycker Helena Zakariasén och Socialdemokraterna fortfarande att detta är en bra ordning, eller är ni beredda att titta över den? Vi tycker att det är fel, och det tyckte vi redan på den tiden. Det har slagit fel ett antal gånger. Det ger helt fel signaler.

Är majoriteten beredd att ompröva det här? Ni brukar säga att det först måste gå en viss tid. Det har nu gått en viss tid, något över fyra år.

Anf. 147 HELENA ZAKARIASÉN (s) replik:

Fru talman! Jag kommer ihåg resonemanget, för jag var en av dem som då deltog i debatten i kammaren. Jag sade att det i princip ska vara fängelse för våld mot kvinnor eller våld i närstående relationer. Det står jag kvar vid. Däremot tycker jag att det är lika viktigt att framhålla att man måste utgå från den individ som det handlar om. Den person som är tilltalad kan ha en väldigt speciell familjesituation som man i vissa fall måste ta hänsyn till. Men i normalfallet tycker också jag att det ska bli fängelse för de här typerna av brott.

Anf. 148 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Justitieminister Thomas Bodström utropade tidigare i dag i denna kammare den socialdemokratiska regeringen till världens bästa regering. Det är tydligt att Helena Zakariasén håller med honom, och det

är kanske inte så överraskande. Jag undrar i alla fall varför Helena Zakariasén och de andra socialdemokraterna i justitieutskottet anser att de aldrig har något att tillföra som är värt att tillkännage för regeringen. Jag förstår inte varför det skulle vara så hemskt att visa att riksdagens 349 ledamöter faktiskt skulle kunna komma med någonting som är bra, något som regeringen borde tänka på.

Jag vill också ta upp frågan om försvårande omständigheter i 29 kap. 2 § brottsbalken vad gäller brott mot barn. De här frågorna har upprört oerhört många människor som tycker att det har utdömts skandalöst låga straff till vuxna människor som har misshandlat och dödat barn. Den fråga som jag vill ställa är: Varför är det rimligt med en särreglering när det gäller sexualbrott mot barn men inte när det gäller misshandel av barn?

Anf. 149 HELENA ZAKARIASÉN (s) replik:

Fru talman! Det är klart att jag tycker att vi har världens bästa regering. Det vore väl konstigt om jag inte tyckte det. Det innebär däremot inte att saker och ting fortfarande inte måste gå framåt och att det inte måste komma nya och bra förslag. Självklart är det så att även om det finns ett antal bra förslag som läggs fram, som jag hela tiden tidigare har sagt, pågår det ganska mycket arbete på departementet i alla de frågor som behandlas i hela det betänkande som vi nu debatterar.

Jag är rädd för att lägga fram förslag som inte är ordentligt förankrade och sedan åka på pumpen i Lagrådet. Jag vill ha fram förslag som många partier kan ställa sig bakom och som också blir trovärdiga på sikt. Av den anledningen väljer vi att utreda, och vad jag kan se i det här betänkandet så vill ju även oppositionen i hög grad tillsätta utredningar.

Jag förstår inte det här: Å ena sidan är det fel från vår sida att tillsätta utredningar, men å andra sidan vill ni själva tillsätta utredningar. Det blir fel hur vi än gör, känns det som.

Misshandel av barn är naturligtvis något oerhört allvarligt. Det är just därför den nya straffskärpningsgrunden är införd. Vi delar naturligtvis den uppfattningen, men samtidigt måste jag påtala att det inte kan vara bara själva brottsrubriceringen som är det viktiga utan också det förebyggande arbetet, det vill säga hur vi kan ta hand om de barn som faktiskt utsätts för det här. Det måste spela en viktig roll.

Anf. 150 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Självklart har Helena Zakariasén rätt i att det förebyggande arbetet är oerhört viktigt. Varje barn som inte blir misshandlat är ju en seger, så att säga. Noll misshandlade barn skulle givetvis vara det bästa. Men det är ändå inget svar på varför det är rimligt med en särreglering för sexualbrott mot barn men inte för våldsbrott mot barn.

Jag vill också lyfta fram frågan om strafflindring i 29 kap. 5 §. Är det rimligt, som det faktiskt fungerar i dag? Om en rånare som vi kan säga har rånat en värdetransport lämnar tillbaka bytet får han i princip samma straff som om han inte lämnar tillbaka bytet. Gissa om han lämnar tillbaka bytet! Han gör inte det, kan jag berätta.

Skulle det inte vara vettigt att på något sätt försöka ge en motivation eller på något sätt försöka få den som har begått ett brott att faktiskt i efterhand samarbeta? Det kan ju vara så att personen ångrar sig.

Anf. 151 HELENA ZAKARIASÉN (s) replik:

Fru talman! Det finns nog som sagt en och annan som ändå lämnar tillbaka sitt byte, tror jag med min tro på människans godhet. Nej, skämt åsido: Jag tycker att vi har väl avvägda straffskalor i dag, även vad gäller det här fallet, faktiskt. Jag ser ingen anledning i dag att föreslå några förändringar vad gäller den frågan.

Anf. 152 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill tacka för Helena Zakariaséns positiva anslag. Jag tycker att det är mycket tänkvärt att vi ska ha hög kvalitativ nivå på lagstiftningen så att det inte blir fel. För att använda ett citat också i det här fallet, när det gäller rattfylleri, kan jag hänvisa till en gammal engelsk premiärminister: Förändring? Är det inte illa nog? Detta sades som svar på en fråga om han ville förändra.

Jag tycker att det har blivit så tydligt när man införde samhällstjänst för rattfylleri. Det enda logiska är att ta bort den förändring man gjorde, och då är man tillbaka i en situation som är mycket bättre. Att man ska behöva utreda detta är för mig helt obegripligt. Det är ju bara att ändra den förändring som gjorde att allting blev sämre, som i citatet från den gamle brittiske premiärministern, men också som i verkligheten här och nu i Sverige.

När det gäller längre straff delar jag Helena Zakariaséns syn att det generellt sett inte är en bra lösning. Men ett långt straff för vissa personer kan faktiskt ha en viss preventiv effekt. Människor kan ju vara skadade av olika skäl. Deras livshistorier är tragedier, och de är väldigt utåtagerande. En del människor har nått psykopatiska stadier. I det läget finns det en poäng i att de är inlåsta, därför att om de kommer ut igen så begår de nya brott. Jag känner att jag var lite oroad efter ditt inlägg. Man måste ändå erkänna det här. Den stora majoriteten ska vi förändra. De kan bli bättre genom en bra behandling om vi har det. Rehabilitering inom kriminalvården finns tyvärr inte i den omfattning som både du och jag önskar i dag. Men erkänn att det finns en effekt av att personer faktiskt är inlåsta.

I samband med det vill jag också slå ett slag för något som vi har reserverat oss för, nämligen alternativa påföljder. Läget inom kriminalvården är i dag så allvarligt att vi måste försöka få fler i andra påföljder. I dag ligger människor onekligen nästan på varandra i våra fängelser, och det är inget annat än en sorglig mental istid i dag på många anstalter och för den delen häkten.

Anf. 153 HELENA ZAKARIASÉN (s) replik:

Fru talman! För mig är det inte obegripligt att utreda – snarare nödvändigt, tycker jag. Det är viktigt att vi är noggranna när vi ska lägga fram ny lagstiftning. Det är för mig absolut viktigast. Sedan går en del saker fortare och annat tar längre tid, men jag tror inte att vi här ska förhäva oss och tro att allt ska gå så himla snabbt. Det tror jag inte att det gör även om era förslag skulle gå igenom, för ni föreslår, som jag sade tidigare, också ett antal utredningar.

När det gäller fängelse och fängelsestraffens längd vet jag att det finns många skadade människor, men frågan är om de över huvud taget har hamnat på rätt plats om de i dag befinner sig i fängelser. De ska na-

turligtvis ha vård på ett eller annat sätt i stället för att befinna sig i fängelse. Annars måste vi se till – jag håller med om att det finns brister i dag – att kriminalvården blir bättre rustad för att ta hand om människor i anstalt med psykiska problem.

Prot. 2003/04:88
25 mars

Straffrättsliga frågor

Anf. 154 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag kan verkligen dela den uppfattningen. Såsom kriminalvårdspolitiken sköts i dag är det extremt sorgligt. Människor knäcks, bryts ned och blir än mer hatiska mot det samhälle som har låst in dem på anstalter i dag.

Jag var nyligen på Hinseberg. Där finns det många kvinnor som är dömda till mycket långa straff, och man har en halvtidspsykolog – det känns nästan som ett hå. De kvinnor jag träffade berättade hur de i stort sett gnager på varandra mentalt för att försöka komma till rätta med sina problem, och det känns som om det inte är riktigt människovärdigt.

Jag vet att du personligen inte har någon annan åsikt än att de borde ha mer resurser, men vi måste ju komma till rätta med det här. Jag väddar till Helena Zakariasén att i budgetförhandlingarna, så långt hon kan ha något att säga till om som folkvald när de utvalda ska förhandla och bestämma, poängtera att vi inte längre har råd med den kriminalvård vi har i Sverige i dag, för kostnaderna blir enorma på sikt.

Alternativa påföljder skulle det vara kul att höra en kommentar om. Det vore väl en välgärning om vi kunde få ut några fler människor lite tidigare, kanske med fotboja. Jag tycker att det är en stor skillnad mot halvtidsfrigivning, att komma ut utan den. Man ska också veta att många intagna som inte är så motiverade tycker att det är jättebesvärligt att använda fotboja, för då måste man sköta sig, man kan inte använda droger i någon form och så vidare. Är inte det här något vi kunde ta ett snabbspår till? Det tycker jag, tillsammans med förändringen vad gäller samhällstjänst för rattfylleri, för det är så uppenbart att det bara är att ändra i morgon – om bara viljan fanns. Det skulle inte bli någon katastrof. Lagrådet skulle inte säga någonting. Man återgår ju till samma situation som rådde tidigare.

Anf. 155 HELENA ZAKARIASÉN (s) replik:

Fru talman! Vad gäller elektronisk övervakning är ju ett förslag ute på remiss nu. Förhoppningsvis kommer det förslaget till hösten vad gäller just det, att man ska kunna förlänga tiden, alltså för ett kortare straff – i dag är det tre till sex månader – samtidigt som man förlänger utslussningsperioden för att människor ska ha större möjligheter att återanpassa sig till samhället igen. Jag hoppas verkligen också – jag delar den uppfattningen – att det kommer förslag under hösten i den frågan. Där är jag förhoppningsfull.

Johan Pehrson nämnde budgetförhandlingarna. Jag vill bara avsluta med att säga att tro det eller ej, men jag har mer än du tror att säga till om i den frågan!

(JOHAN PEHRSON (fp): Det gläder mig!)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

Anf. 156 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 under punkt 1, men givetvis står vi moderater bakom också våra andra reservationer.

Betänkandet innehåller många viktiga frågor. Det är omöjligt att ta upp alla, så jag kommer att fokusera på ett fåtal frågor även om övriga också är väsentliga.

Utskottsmajoriteten har valt att avstyrka alla – om jag räknat rätt – 43 motioner. Därför finns det väldigt många reservationer och särskilda yttranden i betänkandet. Även en motion skriven av sju miljöpartister väljer majoriteten i utskottet att avstyrka. Det tycker jag är lite märkligt. Jag kan inte begripa att det i detta utskott tycks vara så prestigefyllt att medge att det finns goda förslag även från enskilda miljöpartister, moderater eller andra.

Jag ska berätta en sann historia, en historia från verkligheten. I september i fjol blev Linda 15 år rånad och knivskuren. Såren i ansiktet och på magen har läkt, men överfallet har förändrat Lindas liv. Hon tänker på det inträffade igen och igen, både dag och natt. Hon blev oprovocerat överfallen och rånad när hon var på väg till en ungdomsgård i södra Stockholm. Förutom att killarna stal hennes telefon och slog sönder hennes bandspelare fortsatte en av gärningsmännen med att dra upp hennes tröja och skära henne med 17 snitt på magen och i ansiktet. Linda säger i en tidningsintervju: ”Jag kände hur blodet rann ner från magen. Det var bara ett skal av mig som han skar på. Min själ hade försvunnit.”

Det som lever kvar hos Linda är skräcken. Det går inte en enda dag utan att hon tänker på vad hon har varit med om. Hon vaknar på natten, och hon drömmer att hon blivit rånad igen.

Problemet är, förutom det grova överfallet – det är vi alla överens om – att ingen riktigt förstår hur man nu ska hantera situationen. Lärarna menar att det har gått så lång tid att Linda måste lägga det hela bakom sig och gå vidare. Men betygen rasar. Linda säger att hon inte är glad längre. Hon känner sig asocial och lättirriterad. Föräldrarna blir överbeskyddande. Mamman säger att hela familjens situation har förändrats sedan det här överfallet. Nu blir mamman fruktansvärt orolig bara för några minuters sen ankomst.

Men det finns någon som förstår och som kan hjälpa Linda, och det är Stödcentrum för unga brottsoffer. Där finns den enda person som Linda kan prata med. Hon går dit regelbundet och säger: Jag behöver nog fortsätta att gå dit under väldigt lång tid.

Vi moderater menar att liknande verksamheter är mycket angelägna även i andra delar av landet. De är angelägna *nu* – inte sedan och inte efter utvärdering eller som en del i Socialstyrelsens årsredovisning för år 2004, som det står i utskottsbetänkandet.

Det är angeläget att särskilt unga brottsoffer får ett kompetent och bra bemötande för att kunna bearbeta det trauma som brottet orsakat. De här

unga människorna riskerar annars att tappa tilltron till rättsväsendet, till vuxenvärlden och ytterst till sig själva, något som kan få förödande konsekvenser. Förutom haveri i skolan kan det även bli andra sociala problem.

För en liten stund sedan pratade jag med Ann Hellströmer, som förestår Stödcentrum för unga brottsoffer. Hon är en eldsjäl – en sådan person som alldeles för få brottsoffer har turen att träffa. Ann berättade för mig att bara i Västerort, som är en del av Stockholm, har hon 50 ungdomar som går på regelbundna samtal för att bearbeta sina upplevelser av grova våldsbrott – misshandel, hot, mordförsök och våldtäkt. Hon berättade att hon hjälper även andra och nämnde ett exempel om två unga tonåringar i 13-årsåldern. De var ensamma hemma i huset när en inbrottstjuv bröt sig in.

Jag tror att ni alla kan föreställa er hur de barnen nu känner det. De vågar inte längre vara hemma. Hur alla övriga i familjen påverkas är också ett problem som man måste ta itu med.

Verksamheten med ett stödcentrum för ungdomar finns bara på ett fåtal platser. Där behövs det en ändring. Det vore intressant att veta vad majoriteten i justitieutskottet säger. Finns det några egna synpunkter och idéer bland de ledamöter som ingår i majoriteten?

Av dagens debatt med justitieministern framgick det ganska tydligt att det behövs signaler från riksdagen till regering och departement.

Brottsofferforskaren Magnus Lindgren har sagt att det är slumpen som styr om ett brottsoffer får stöd, hjälp och skydd. Han säger att man för att få ett aktivt stöd måste ha turen att träffa människor som är kunniga och villiga. Man måste ha turen att träffa en eldsjäl.

Det är inte så mycket lagstiftningen som brister, utan det gäller hanteringen. Jag menar att myndigheterna måste hantera detta på ett betydligt bättre sätt.

Sedan gäller det brotten mot barn. På Familjevårdsenheten i Malmö, som är en väldigt bra verksamhet, kan man rapportera att antalet fall med misshandel av barn i åldern 0–6 år ökade med 100 % förra året. Antalet brott mot barn i åldern 7–14 år ökade med 50 %. Tidigare i dag har vi hört att statistiken för brott mot barn är förödande och fruktansvärd. Det begås till exempel 420 fullbordade våldtäkter på barn som är under 15 år. Antalet misshandelsbrott när det gäller små barn i åldern 0–6 år är över 1 200. Vi är alla överens om att så får det inte fortsätta att vara.

Barnen är utsatta och sårbara och måste värnas. Men långt fler barn är faktiskt utsatta för våldets indirekta konsekvenser och skador. Det gäller alla de barn som tvingas leva i våldsamma och hotfulla familjer och miljöer. De barnen ser, hör eller känner när mamma blir slagen och hotad av pappa eller någon annan. Fastän barnen gömmer sig under sängen är de i högsta grad utsatta.

Dessa barn är i dag inte att betrakta som formella brottsoffer. De kan inte erhålla brottsskadeersättning och inte heller föra talan i domstol om skadestånd. Vi moderater anser att dessa barns situation snarast måste utredas. De barn som tvingas bevittna och leva med våld i sin närhet är helt klart också offer för brott och måste få sin särskilda rätt tillgodosedd.

I Malmö startar man inom kort ett kriscentrum för barn. Där kommer barn att få möta förutom polis och åklagare även kompetent personal från BUP – barn- och ungdomspsykiatri – rättsmedicin, barnkirurgen och

socialtjänsten. Allt finns på samma ställe. Barnet behöver bara komma till en enda plats, en trygg och lugn miljö där polisen även håller förhör.

Detta initiativ finns än så länge inte genomfört någonstans i Sverige, men man kommer alltså inom kort att starta en verksamhet i Malmö. Det här tycker jag är något att eftersträva i hela landet. Till detta behövs det egentligen inte så mycket utredning. Snarare handlar det om sunt förnuft – att det är bra att samla kompetens på ett och samma ställe.

Men här finns en risk. Vi i minoriteten får till hösten skriva motioner. De motionerna behandlas sedan i justitieutskottet. Alla blir, förstås, avstyrkta. Det ska tillsättas en utredning. Sedan går år efter år tills regeringen kanske kommer med en proposition om att det ska finnas sådana här kriscentrum för barn. Det tycker inte jag är att göra brottsoffren en tjänst. Snarare är det att inte se till deras viktiga behov. Där skulle jag vilja få en ändring till stånd. Det kan vi få om vi i justitieutskottet tillsammans jobbar på att lösa de svåra problem som vi står inför.

Jag tycker att det är dags att mobilisera mot familjevåldet. Minskar vi våld och hot inom familjen minskar vi därmed många andra problem i samhället, såsom narkotikamissbruk, alkoholmissbruk, sexualbrott och kvinnomisshandel. Det gäller också sociala och medicinska problem.

Slutligen vill jag komma in på frågan om brott mot kvinnor. Detta kan man säga väldigt mycket om. Vi kan tala om besöksförbud och en del andra saker. Men det yttersta som en kvinna tvingas få när alla andra möjligheter är uttömda är skyddad identitet. Det är något som för alla medför omfattande konsekvenser och stora problem. Dessutom är det ett alternativ som i det längsta undviks, men till slut måste man kanske besluta om detta. Där tycker jag att det är väldigt skrämmande att personuppgifterna, den nya identiteten, kan läcka ut från myndigheterna. Det kan ske av obetänksamhet, okunskap eller slarv. Men det händer än i dag att dessa människor återigen tvingas in i en karusell av flytt och av byte av namn, personnummer och annat. Alla kan föreställa sig vilka otroliga problem detta innebär.

Jag menar att rutinerna för detta med skyddad identitet måste ses över liksom hur besöksförbud hanteras inom de olika polismyndigheterna. Rätt hanterad ska lagstiftningen inte skapa fler problem utan snarare lösa problem och ge brottsoffren hopp om en framtid.

Anf. 157 KARIN GRANBOM (fp):

Fru talman! Under de senaste åren har antalet anmälda brott ökat. För vissa brott, till exempel brott mot mycket små barn, kan man anta att en ökad anmälningsbenägenhet påverkar siffrorna. Men när det gäller till exempel våld mot kvinnor konstaterar BRÅ att det är själva förekomsten av misshandel som har ökat.

Även misshandel mot män och kvinnor där förövaren och offret inte känner varandra har ökat.

Förra året anmäldes närmare 65 000 misshandelsbrott, 10 000 sexualbrott och 195 mord och dråp samt misshandel med dödlig utgång. Bakom dessa torra siffror finns individer som blivit utsatta för stora kränkningar, och vissa kommer att leva med rädsla som plågar dem i årtal eller hela livet ut.

Ett sätt att komma över ett brott är att gärningsmannen blir dömd och att offret under rättsprocessen och under rehabiliteringstiden blir bemött

med respekt och får det stöd som behövs. I dag är det många offer som inte får upprättelse. Utredningar läggs ned, och gärningsmän går fria. Går fallet till domstol får offren klara sig genom rättsprocessen så gott de kan.

På internationella brottsofferdagen i år presenterades boken *Utsatta och sårbara brottsoffer*. I denna bok beskriver Sveriges ledande experter situationen för brottsoffer. Ungefär så här uttrycker sig författarna: Tyvärr är tillståndet i Sverige dystert för utsatta och sårbara brottsoffer. Det saknas engagemang, kunskap och förståelse för deras situation. Slumpen styr om brottsoffer får stöd, hjälp och skydd.

Ska det få vara så i välfärdsstaten Sverige?

De ideella krafterna gör mycket för att täppa till där det brister. Engagerade medborgare i brottsofferjourer och kvinnojourer, vittnesstödsverksamhet och andra organisationer är vardagshjältar. Men i Dagens Nyheter den 10 november kunde man läsa att frivilligorganisationerna anser sig utnyttjade i arbetet med människor i svår nöd. De menar, liksom jag, att den offentliga sektorn lämpar över alltmer av ansvar för välfärden, inkluderat stödet till brottsoffer, på frivilliga hjälporganisationer. Staten och kommunerna måste ta ansvar för att offren ska kunna känna sig trygga.

När kompetensen är bättre hos frivilligorganisationerna ska dessa självklart kunna ta över verksamhet, men då måste den kunna bedrivas långsiktigt. Alltför ofta bedrivs verksamhet, till exempel kvinnojourer med en så viktig uppgift som ett skyddat boende, på kortsiktiga bidrag.

Det finns många olika slags brottsoffer som skulle behöva uppmärksamhet, men jag har beslutat att i dag använda min tid och mitt anförande till att tala om våld mot kvinnor, vilket delvis är ett dolt men samtidigt mycket omfattande problem. Detta våld skiljer sig från annat våld genom att det grundar sig på ett kontroll- och maktbehov från en närstående person. Detta våld handlar om förtryck. Vi måste slå fast att det inte finns några ursäkter för det här våldet och inte heller några ursäkter från politiskt håll för att inte sätta stopp.

Visst är det så att det i Sveriges riksdag inte finns någon som inte vill få slut på våld i närrelationer, men uppenbarligen finns olika ambitionsnivåer. Vad har Socialdemokraterna lovat på det här området, och vilka förslag har de avstyrkt? För tio år sedan förklarade man att arbetet för att motverka våld mot kvinnor skulle intensifieras. Vad har hänt sedan dess? Anmälningarna om våldet har ökat, och poliserna har inte blivit särskilt många fler.

Vad säger Socialdemokraterna då nej till? Ja, det är bara att titta i betänkandet och räkna reservationer.

För ett tag sedan var jag på tingsrätten hemma i Linköping och pratade med en kvinna som jobbar för brottsofferjouren. Jag frågade om det var något jag skulle framföra. Hon bad mig att säga något om besöksförbuden, eftersom hon uppfattar att de inte fungerar. Inte bara hennes erfarenheter leder till denna slutsats, utan även statistiken visar att besöksförbuden i vissa fall är helt överksamma. I dag är nämligen antalet anmälda kränkningar av besöksförbud större än det antal förbud som utfärdats. Är inte detta en märklig och oacceptabel situation, som kräver en reaktion? Till detta faktum ska läggas att många slutat att anmäla överträdelse eftersom ingenting händer.

För att råda bot på detta måste besöksförbuden stärkas. Vi liberaler anser att straffen för överträdelser bör höjas så att vi genast ska införa möjligheten att sätta fotboja på den som kränker ett besöksförbud. Med teknikens hjälp skulle kvinnor kunna känna sig tryggare genom att få en varningssignal om mannen kommer henne för nära. Även polisen skulle automatiskt kunna få en signal. Dessutom skulle man få dokumenterat att en kränkning har skett. Ord behöver inte stå mot ord där kvinnan alltså oftast är förloraren eftersom fria går före fälla.

Jag yrkar därför bifall till reservation 22.

Jag vill avsluta med att uppmana till eftertanke och engagemang bland ledamöterna i denna kammare. Dagligen läser vi i tidningar om brott som sker. Bakom alla dessa rubriker finns det människor som lider. Det handlar om offer och deras anhöriga. Det är lätt att inte vilja tänka på hur det skulle kännas om mamman blev slagen eller lillasystern sexuellt förnedrad eller pappan inte vågade gå ut. Men för anhöriga till de 75 000 personer som förra året anmälde brott och sexualbrott är detta problem och sorg som fyller deras vardag. Är det inte dags att ta krafttag för att uppgradera dessa brottsoffers ställning i samhället? Jag hoppas att svaret blir ett engagerat ja.

Vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinande yrkar jag som jag tidigare sagt bifall enbart till reservation 22.

Anf. 158 PETER ALTHIN (kd):

Fru talman. Övriga ledamöter och hela publiken! Jag vet att justitieministern har gått redan tidigare i dag.

Jag blev mycket glad för en liten stund sedan när Helena sade att motionerna var bra. Jag genomförs av en sådan lycka som man inte får uppleva så kolossalt ofta, i varje fall inte i de här sammanhangen. De var mycket bra, sade hon. Då undrar jag: Men det räckte inte ändå? Att det ska utredas förstår vi också. Men hur länge ska det utredas? Eller hur mycket bättre måste motionerna vara när de redan är mycket bra?

Jag har nu stora förväntningar på Elisebehts synpunkter på framför allt Kristdemokraternas motioner. Jag ser gärna fram emot att höra, fru talman, att de också har samma höga kvalitet och framför allt varför de inte har gått hem.

För att inte glömma det yrkar jag bifall till reservation 18 och står bakom alla Kristdemokraternas övriga reservationer.

Det här ämnet handlar om frågor om våldsbrott och brottsoffer, stöd i olika former till brottsoffer och olika myndigheters åtgärder för att skydda och stödja brottsoffer.

Jag vill säga redan från början att det är viktigt att det inte finns någon motsättning i att stödja brottsoffer och också ge stöd till dem som har ramlat dit, alltså dem som har begått brott. Det får inte bli någon konfrontation mellan dessa två grupper. Man kan stödja båda två och nå ett hyggligt resultat.

Det är också nödvändigt för brottsoffrens del att uppklaringsprocenten blir bättre. Vi har 15 % uppkläring. Det innebär att 85 % av alla brott inte klaras upp. Det är ett elände för den som är brottsoffer att inte få upprättelsen, att brottet blir löst. Jag har suttit med många brottsoffer som har hoppats att brottet ska lösas och inte preskriberas, vilket tyvärr inte alltför sällan händer när utredningstiden tar så förbaskat lång tid.

Upprättelsen är viktig för brottsoffret. Uppklaringen av brotten måste bli mycket bättre. Men det är också nödvändigt att vidta åtgärder som är inriktade på stöd åt brottsoffren. De åtgärder som hittills är vidtagna är inte tillräckliga. Då undrar man igen varför alla motioner trots det avstyrks.

Du vänjer dig, var det någon som sade. Det vete tusan om jag vänjer mig vid det, i varje fall inte under den här mandatperioden.

Att utsättas för ett brott utgör en grov allvarlig kränkning av den personliga integriteten, säger vi. Det låter som en massa ord. Men vad är det i verkligheten? Jo, det är verklig verklighet. Jag har träffat många utsatta som har blivit hotade, nedslagna och som inte kan gå på samma ställe, eller på liknande ställen, där de har blivit utsatta för brott därför att verkligheten kommer i kapp. De behöver verkligen ett starkt stöd. Det måste vara ett brottsofferperspektiv i lagstiftningen i högre grad.

De åtgärder som regeringen hitintills har vidtagit är inte tillräckliga. Jag ska snabbt ge några exempel på vår digra och – som jag själv tycker – begåvade motions- och reservationsflod.

Reservation 5 handlar om trygghetspaketet för hotade kvinnor. Jag yrkar inte bifall till den eftersom man ju ska vinna tid.

Det är oerhört viktigt att hotade kvinnor får trygghetspaket, att de får hjälp när de verkligen behöver det. Den kvinna som en gång har varit utsatt för brott ofta blir utsatt ytterligare en gång. Därför finns det behov av trygghetspaket, och det kan också gälla vittnen. Det är viktigt att hotade kvinnor får sina trygghetspaket innan de blir utsatta en gång till. Jag har träffat massvis av dessa kvinnor, och för dem har livskvaliteten försvunnit.

Regeringen måste sätta fart här. Om det nu utreds, så utred det ordentligt! Gå till regeringen, Helena, och säg att Kristdemokraterna har tappat tålamodet och det gör snart Folkpartiet och de andra också. Du börjar ju också tröttna. Sätt lite fart på regeringen!

Sedan vill jag ta upp en annan reservation som jag yrkar bifall till. Den handlar om brottsofferstatus till barn som bevittnar våld inom familjen. Detta är något av det värsta som man kan tänka sig. Man utsätts inte själv för brott, utan man ser dem som ska utgöra tryggheten för en utsatta varandra för brott.

Jag kände en kille när jag var ung som aldrig ville gå hem. Det tyckte jag var trevligt. Det var en bra kompis. Men jag förstod långt senare att han inte vågade gå hem därför att det var ett elände hemma hos honom.

Här måste det vidtas åtgärder så att dessa barn får en annan situation. Jag vet att det pågår en utredning, men den måste ju komma till skott. Jag vet inte om den skulle vara klar i sommar eller i höst, och nu kommer jag inte ihåg vilken sommar eller vilken höst. Man kan ju hoppas att det är under den sommar eller höst som ligger närmast. Dessa barn måste också få möjlighet att föra talan i en skadeståndsprocess och få rätt till skadestånd.

Innan tiden rinner ut vill jag avslutningsvis ta upp reservation 8 om kortare handläggningstid när det gäller barnmisshandel med mera. Det är viktigt att man i de ärenden där det finns en känd misstänkt gärningsman, som i varje fall är skäligen misstänkt, håller på de tre månader som gäller och kommer till skott med åtalet.

Detta är oerhört prioriterade områden. Det är också prioriterat att polis och åklagare utvecklar sin förmåga och möjlighet att bekämpa våldsbrott särskilt när det gäller kvinnor och barn.

Slutligen: Bara i rubriken *Våldsbrott och brottsoffer* ligger det en oerhörd spänning. Egentligen behöver man inte läsa någon statistik, för man förstår själv vilken otäck historia detta är. Varje gång jag står här hoppas jag att voteringen inte blir så som man har tänkt sig från början, utan att det blir en förändring. Jag hoppas i varje fall det.

Sedan vill jag understryka vikten av att man kommer till skott på det här mycket viktiga området. Det gäller inte minst när brottsoffren är kvinnor och barn.

Jag yrkar bifall till reservation 18.

Anf. 159 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! När vi talar om brottsoffer finns det goda anledningar att inte bara avse dem som direkt utsätts för brott. Det är viktigt att vidga kretsen och synliggöra effekterna av inte minst våldsbrott. Då kan barnen till målsägarna och andra anhöriga med rätta i många fall räknas som brottsoffer.

Detta är ingen filosofisk diskussion i största allmänhet, utan det är i själva verket att ge en mer realistisk bild över hur våldsbrott och utsatthet drabbar, inte bara de enskilda individerna utan också deras närmaste omgivning.

Det är även i denna debatt viktigt att notera att vårt samhälle är präglad av patriarkala könsmaktsmönster, precis som vi var inne på i den första debatten i dag. Det gäller att synliggöra dessa strukturer.

Vi i Vänsterpartiet menar, vilket vi också understryker i reservation 15, att kunskaperna om mäns våld mot kvinnor och de många skiftande konsekvenser detta får fortfarande är bristfälliga. En del av detta våld sker i form av sexualiserat våld. Grogrunden till våldet är mäns strukturella behov av kontroll. Insikten om detta mönster är avgörande för att vi i grunden ska kunna motarbeta våldet.

Fru talman! Det finns grupper som mer än andra riskerar att utsättas för våld eller hot. Att våld drabbar vem som helst blint förekommer naturligtvis, men generellt sett måste man konstatera att det finns grupper och skikt som är avsevärt mer utsatta än andra.

Ensamstående drabbas mer än sammanboende. Marginaliserade grupper som hemlösa, missbrukare och kriminellt belastade är överrepresenterade bland dem som utsätts för våld eller hot. Ensamstående småbarnsmödrar drabbas i ökad utsträckning av våld i hemmet. Redan utsatta grupper drabbas hårdare än de mer etablerade i samhället.

Fru talman! Det finns all anledning att just i detta sammanhang lyfta fram äldre och funktionshindrade som utsätts för våldsbrott och andra brott. Dessa människor är tveklöst alldeles särskilt utsatta. Det kan röra sig om såväl fysiska, psykiska och ekonomiska brott som sexuella övergrepp och andra våldshandlingar. Det handlar ofta om brott som begås i hemmet eller på olika vårdinrättningar. Gärningsmännen är alltför ofta anhöriga eller personal, alltså människor som offren är beroende av.

Tyvärr talas det och utreds alltför lite om våldsbrott mot dessa mycket sårbara grupper, trots deras utsatthet och trots vetskapen om att det långtifrån är ovanligt att de blir utsatta för brott. En del kunskaper och

vägledning har vi fått genom regeringens nationella råd för kvinnofrid, men Vänsterpartiet anser att det inte är tillräckligt. Vi anser att Brottsförmyndigheten bör få i uppdrag att utreda situationen för äldre och funktionshindrade brottsoffer. Detta är också innebörden i reservation 16.

Fru talman! När vi talar om särskilt utsatta grupper bland brottsoffren får vi absolut inte glömma barnen. Barnen är utsatta som direkta brottsoffer, men också när deras närmaste drabbas av våldet. När barn drabbas är det utomordentligt viktigt att det finns en väl fungerande samverkan mellan de olika myndigheter som ska finnas till stöd för barn som far illa och deras anhöriga.

Det är helt avgörande att polis, socialtjänst, skola, sjukvård och andra berörda myndigheter samverkar på ett genomtänkt och organiserat sätt. Det finns, vilket jag vet av egen erfarenhet, goda exempel på detta i landet, men det finns tyvärr även, vilket jag också vet av egen erfarenhet, exempel på raka motsatsen. Vi har påpekat detta i ett särskilt yttrande, och det görs en del nya insatser för att främja bättre fungerande samverkan. Det finns all anledning att mycket noga följa utvecklingen här och vid behov återkomma.

Fru talman! Det är viktigt att i diskussioner om våldsbrott och brottsoffer skaffa kunskaper om samband och mönster i samhället, och jag har nyligen redogjort för att vissa grupper är mer utsatta än andra. Det finns också andra samband som är mycket tydliga och som det gäller att ta hänsyn till om vi verkligen vill hitta vägar till att arbeta förebyggande mot våld och våldsbrott.

Ett mycket tydligt samband, som inte minst studier från BRÅ visar, är att en mycket hög andel av våldsbrotten begås under inverkan av alkohol. Vi har under de senaste åren sett en mycket tydlig försvagning av vår traditionellt restriktiva alkoholpolitik samtidigt som totalkonsumtionen av alkohol bland befolkningen går spikrakt brant uppåt.

De första larmrapporterna om allvarliga hälsoeffekter i form av ökade alkoholskador har nu tyvärr börjat komma, och det finns också rapporter om en ökning av alkoholrelaterat våld. Vi har ett gemensamt ansvar att göra allt för att vända denna utveckling och inte ytterligare försvaga alkoholpolitiken.

Fru talman! Jag står bakom Vänsterpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 16.

Anf. 160 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! När man ser betänkandet och de reservationer som finns blir man lite bestört. Vänsterpartiet har en reservation där de vill ha en kostnadsberäkning för kvinnovåldet. De vill få till stånd en utredning som med en vetenskaplig metod ska beräkna kostnaderna för mäns våld mot kvinnor. Jag tycker att det känns väldigt märkligt. Varför är den frågan så väldigt viktig i förhållande till alla de förslag som majoriteten föreslår, som handlar om forskning för att lära sig mer om varför män misshandlar kvinnor och vad man ska göra åt det med mera, med mera?

Det enklaste sättet att få reda på kostaderna för kvinnomisshandel är att besöka en akutmottagning, en socialjour, en kvinnojour eller att helt enkelt prata med något brottsoffer på ett annat sätt, eller att göra som jag gjorde en natt för inte så länge sedan. Jag åkte med en radiobil en hel natt. Då får man se det riktigt hemska kvinnovåld som finns.

Jag förstår inte varför det prioriteras att göra en vetenskaplig utredning om kostnaderna. Om det blir för dyrt ska vi då göra mindre, eller vad är skälet?

Anf. 161 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Hillevi Engström, nu är inte detta det enda förslag som vi lägger fram. Vi står bakom väldigt mycket av det som står här tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Vi har också en annan reservation som jag yrkade bifall till.

Detta är ett av många förslag som kan förbättra situationen för de kvinnor som är utsatta för våld och förebygga brott mot dessa kvinnor. Jag kan försäkra Hillevi Engström att jag under många år i mitt yrkesliv och på annat sätt har bevittnat hur besvärligt och orättfärdigt inte minst kvinnor har det ute i vårt samhälle. Det är inget okänt område för mig, utan jag har ymnighetshorn att hålla ur på det området. Icke förty måste det göras fortsatta kraftansträngningar för att minska brotten mot kvinnorna på alla plan.

Anf. 162 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det håller jag absolut med om. Men jag kan inte begripa hur den här forskningen och de här kostnadsberäkningarna ska kunna leda till att man förebygger brotten. Jag tror att är alla överens om att de här brotten mot kvinnor kostar oerhört stora summor pengar för alla intressenter i samhället, för kvinnan själv, allra mest förstås, men även för sjukvård, kriminalvård, rättsväsendet och så vidare. Jag förstår inte hur du kan koppla ihop forskningen och utredningen med en minskning och ett förebyggande, som du säger, av våldet mot kvinnor. Varför är det så pass prioriterat att man väljer att skriva en reservation om det i stället för att stödja de reservationer som finns där det är mer konkreta åtgärder? Jag tänker till exempel på detta med forskning kring mäns våld mot kvinnor. Är inte det mer framgångsrikt för att minska brotten?

Anf. 163 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Som sagt är detta långtifrån vårt enda förslag. Det är långt ifrån vår enda ståndpunkt. Om Hillevi Engström har lyssnat på denna och andra debatter som har förts här i dag, förstår Hillevi Engström att vi har ett stort engagemang och många förslag. Vi står också tillsammans med majoriteten bakom en mängd förslag.

Att vi har valt också den här reservationen är för att det skulle – det är vi övertygade om – visa omfattningen och allvaret på detta, som vi tycker, fortfarande lite dolda område. Det gäller att sätta fullt strålkastarljus på det här området, och då är kostnaderna ett väldigt effektivt sätt att åstadkomma det.

Anf. 164 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Fru talman! I mitt anförande talade jag om de ideella krafternas ansvar för stöd till brottsoffer. Stat och kommun sviker inte sällan sitt ansvar, och långsiktigheten får då och då stryka på foten.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja ställa frågan vad som kommer att hända med vittnesstödsverksamheten. I mitt hemlän är det alltfler som

inte vågar vittna. Vittnesstödjarna gör en fantastisk insats för dem som verkligen kommer till domstolen. Men den ekonomiska situationen för vittnesstödsverksamheten är oklar. Regeringen har anslagit medel fram till i sommar. Men vad händer sedan? Vet Rolf Olsson detta, och vad vill han ska hända? Hur ska kontinuiteten i vittnesstödsverksamheten kunna säkerställas?

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Våldsbrott och
brottsoffer*

Anf. 165 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vill naturligtvis understryka för Karin Granbom att också jag tycker att vittnesstödsverksamhet är något väldigt viktigt. Tyvärr måste jag erkänna att jag saknar kunskap om vad som kommer att hända på sikt. Jag är övertygad om att mina kolleger här har större kunskaper i just den här frågan. Också detta är tyvärr en fråga som jag måste förkovra mig i framöver.

Anf. 166 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Fru talman! Jag har full förståelse för det, men jag tyckte att det var väldigt viktigt att lyfta fram denna fråga eftersom läget är oklart just nu och stödet upphör i sommar.

Jag ville också lyfta frågan för att fler än Rolf Olsson ska tänka på den här situationen och förhoppningsvis återkomma med ett svar under våren. Vittnesstödsverksamheten gör en väldigt viktig insats för att brottsoffer och vittnen ska kunna känna sig trygga under en rättsprocess.

Anf. 167 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har absolut inga uppfattningar som avviker från Karin Granboms i den här frågan. Det här måste vi naturligtvis hitta lösningar på.

Anf. 168 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag givetvis står bakom samtliga mina 14 reservationer och det särskilda yttrandet, men för tidsvinnings skull – ni har hört det förut – väljer jag att yrka bifall enbart till reservation 18 punkt 23 angående brottsofferstatus för barn som bevittnar våld inom familjen. Men eftersom också Peter Althin har yrkat bifall till den lägger jag till reservation 4 punkt 5 angående kostnader vid identitetsbyte.

Att utsättas för brott är alltid en kränkning av den personliga integriteten. Vissa brott innebär en mindre kränkning, medan andra brott innebär en kränkning som brottsoffret tvingas att leva med resten av livet. En sak är dock gemensam för i princip alla brottsoffer, och det är att de vill att samhället ska göra vad det kan för att den som begått brottet ska ställas till ansvar och dömas till ett relevant straff.

Vi som riksdagsledamöter, som lagstiftare, har ett stort ansvar. Och är det något som medborgarna kräver av oss så är det att vi upprätthåller ett fungerande rättssamhälle. I detta rättssamhälle måste vi i större utsträckning utgå från brottsoffrets perspektiv. Det finns väldigt många olika sorters brottsoffer, men i dagens debatt tänker jag ägna mig åt en speciell kategori brottsoffer, nämligen hotade kvinnor med skyddad identitet.

I Sverige lever i dag nästan 10 000 personer under skyddad identitet. De allra flesta har en så kallad spärrmarkering för att den man som hotar kvinnan – det är oftast kvinnor som är hotade av en man – inte ska veta var kvinnan bor. Tyvärr fungerar inte detta så bra som det borde. Kvinnor utsätts för onödigt lidande på grund av myndigheters okunskap eller slarv. Det måste helt klart till åtgärder för att all personal på berörda myndigheter ska ha tillräckliga kunskaper för att kvinnornas säkerhet ska tryggas.

Det finns dock en grupp kvinnor och barn som lever under ännu svårare omständigheter. Det är de ca 520 personer, varav 208 barn under 18 år, som lever med skyddad identitet och kvarskrivning i kombination. Jag hade ett långt samtal med en av dessa kvinnor i förra veckan. Det liv som hon beskrev att hon och hennes tre barn lever är i princip omöjligt att sätta sig in i. De lever under ett ständigt hot och med ständiga lögnen för att inte avslöja sin identitet.

Samhällets krav på identifikation i kombination med bristande förståelse gör att dessa personer inte kan arbeta, studera eller driva företag. De råkar dessutom ut för en mängd problem i sin vardag genom att de inte kan uppge sin identitet och för att de inte bor i den kommun där de är folkbokförda.

Jag vill ge några exempel.

De kan inte använda sjukvårdens högkostnadsskydd för läkaravgifter och medicin, eftersom det system som används kräver att man ska lämna sitt personnummer och kan inte garantera att personuppgifter och bostadsort skyddas.

De kan inte få ut någon sjukreseersättning eftersom de då måste ange sin bostadsadress. Den förlängda postgången genom skattemyndigheten gör att de får ständiga förseningsavgifter på sina räkningar. En grej som kanske är liten men som tog mig ganska hårt är att barnen, i det här fallet en kille, kan vara med och träna fotboll men aldrig spela match. På laguppställningen måste det skrivas namn och personnummer.

Barnen kan inte ha terminkort till bussen eftersom namn och skola måste stå på kortets baksida. Enligt bussföretaget finns det inga undantag där. De kan inte ha bibliotekskort. De kan inte prenumerera på tidningar. De kan inte handla på avbetalning. De kan inte ha kundkort eller rabattkort. De kan inte handla på postorder eller via nätet.

När den kvinna som jag pratade med ansökte om extra socialbidrag för de extra kostnader som den skyddade identiteten och kvarskrivningen leder till uppmuntrade socialtjänsten henne att söka bidrag från stiftelser och fonder. Visst finns det stiftelser och fonder som kan ge bidrag till de här kvinnorna. Men när de söker bidrag måste de ju uppge sin identitet. Så det gick inte heller.

Även om det är oerhört jobbigt att byta identitet måste det bli lättare. De skulle kunna leva ett mer normalt liv om de fick byta identitet helt. De har fått avslag på sina ansökningar. Och de är inte ensamma. Eftersom det är dyrt och kostnaderna ska tas från polisens ordinarie anslag får de flesta nej till att byta identitet. Det är allt annat än rimligt att polisens resursbrist ska innebära att de här personerna inte får en ny chans att börja om sina liv. Här måste vi ha en förändring.

Fru talman! Jag vill också använda en liten del av min tid till att tala om barn som indirekta brottsoffer. Vi har hört lite om det tidigare i dag.

Barn som upplever när pappa slår mamma lider undantagslöst en psykisk skada. Det är omöjligt att tänka sig att ett barn som ser att pappa slår mamma inte blir negativt påverkat av det. Det är viktigt av flera anledningar att dessa barn juridiskt ses som brottsoffer. Det är viktigt dels för att de ska kunna föra talan om skadestånd i brottmålsprocesser, dels för att de ska kunna få brottsskadeersättning. Men framför allt är det viktigt av respekt för barnen.

Vi lagstiftare kan inte säga att vi förstår att barnet lidit psykisk skada och samtidigt säga att våldsutövaren inte begått något brott mot barnen. Det skulle också vara en tydlig signal till de män som slår barnens moder: Ni begår inte bara ett allvarligt brott mot kvinnan som ni slår utan ni begår också ett brott mot barnet som ser och hör vad som händer.

Jag tror att jag avslutar med det eftersom mycket har sagts tidigare och klockan går.

Anf. 169 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Fru talman! Vi har från Miljöpartiets sida ett fåtal reservationer och ett par särskilda yttranden. Jag ska bara kort nämna att vi är med och stöder den reservation som handlar om en kortare handläggningstid för barnmisshandel. Det finns flera skäl. Det är barnets väl som måste vara det klart viktigaste i det här fallet. Barns minne är kort. Om inte barnen känner att just deras traumatiska situation behandlas snabbt tror jag att det kan få bestående verkningar som kan leda till barnmisshandel en generation senare. Jag tror att detta är väldigt viktigt.

Vi har också en reservation som handlar om omplacering av poliser och handläggare som har begått, eller blivit dömda för, brott. Det är ju så att det har inträffat ett fall. Det uppfattades som väldigt stötande. Många människor reagerade på detta. Nu har man ju lovat att se över saken, och vi hoppas att vi kommer fram till ett bra resultat.

När det gäller rättsintygen hade vi också en lång diskussion, men vi har sedan dess fått en redogörelse från RMV om att man har kunnat klara av sin rekrytering. Man har fått fram läkare. Men fortfarande finns det behov av vidareutbildning bland de andra läkare som ska kunna utfärda dessa rättsintyg. Därför står vi kvar vid reservation nr 13, och det är den jag yrkar bifall till i det här fallet.

Vi har ytterligare en reservation som handlar om möjligheter att hämta egendom i sin bostad. Det står "kvinnor" i överskriften. Men i vår motion står det "kvinnor och män". Jag tillhör, fru talman, det underliga parti som inte är ett feministparti. Jag har aldrig anklagat mig själv för att vara feminist. Jag är nämligen definitivt för jämställdhet och vill ha en helt annan relation mellan människor. Inte desto mindre inser jag naturligtvis att vi har patriarkala traditioner kvar i det här samhället. Jag känner mig inte som en så typisk bärare av det, men jag är medveten om att det finns i min kulturbakgrund också. När det gäller möjligheten för människor att kunna hämta egendom i sin bostad – eller före detta bostad – kan det faktiskt behövas skydd av ordningsmakten. Därför tycker vi att detta är en vettig reservation att lyfta upp.

Vi har dessutom ett par särskilda yttranden. Vi har ett särskilt yttrande när det gäller polisens rutiner vid besöksförbud. Det har ju tidigare talare tagit upp här i talarstolen. Rikspolisstyrelsen har fått i uppdrag att

se över de här rutinerna och de riktlinjer som gäller. Vi hoppas att vi når ett bra resultat.

Vi har vidare ytterligare ett särskilt yttrande, och nu kommer jag väl att vara lite utmanande. Det handlar om misshandel av importerade kvinnor. Jag använder ordet "importerade" av det enkla skälet att det är precis på det sättet som brottsförövarna ser på dessa kvinnor. De ser dem som objekt som man kan hämta i andra delar av världen, ta hit, bruka, eller missbruka, under en kortare eller längre tid och sedan skicka ut.

Jag tycker att det här är något av det mest stötande som jag dessvärre har fått bli åsyna vittne till. Det behövs ett strängt straff. Det behövs naturligtvis en möjlighet att få dessa män att inse vad det är de gör. Jag kan inte betrakta detta som ett normalt mansbeteende. Jag ser det alltså som störda människor som behöver ha denna hjälp.

Jag tycker att det är viktigt att vi sätter fokus på det här problemet, för det är tydligen mer omfattande än jag trodde. Jag trodde att det handlade om enstaka exempel, men det finns faktiskt flera. Därför vill jag bara nämna detta särskilda yttrande. Jag tycker att det känns som en synnerligen angelägen fråga.

Anf. 170 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det som Leif Björnlod avslutade med håller jag med om. Det är oerhört allvarligt med de män som importerar kvinnor och misshandlar dem. Det finns även regler i utlänningslagen och sådant som gör att de här kvinnorna kanske inte ska få komma till Sverige när mannen som de ska ansluta sig till är en kvinnomisshandlare. Där håller jag verkligen med om allvaret.

Någonting som förbryllar mig lite grann är Leif Björnlofs reservation nr 23. Han vill att det ska vara skydd för kvinnor och män när de ska hämta sin egendom. Det är lite intressant. Man kan vända på det och tänka: Man undrar vilken man det skulle vara som på grund av hot och misshandel tvingas lämna sin bostad och inte vågar återvända. Det är väl mest kvinnor det handlar om.

Det är viktigt att de får komma och hämta sina saker. Men när det nu är så viktigt så undrar jag, Leif Björnlod: Varför kan du inte stödja de övriga förslagen, till exempel att skärpa straffen för de män som överträder ett besöksförbud? Är inte det mer verkningsfullt för att kvinnan ska känna sig trygg och säker än att reservera sig och säga att det är viktigt att de får komma och hämta sina saker i lugn och ro. Jag skulle bara vilja veta hur du resonerar i fråga om besöksförbuden.

Anf. 171 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! För att börja med det vi inledde med, att hämta sina saker, kan jag tala om för dig att känner till ett fall då en man inte fick tillgång till huset för att frun låste. Han var snäll. Han ville inte bråka. Han ville hämta sina vapen. De förvarades nämligen uppspikade på en vägg.

Han fick inte det. Han fick däremot ett åläggande att skaffa sig ett vapenskåp, men han kom inte åt vapnen. Jag tror att det finns många sådana lite underliga fel i det hela.

När det gäller att skärpa straffen för personer som bryter mot besöksförbuden vill jag säga att jag tycker att det är mycket viktigt att besöks-

förbuden respekteras. Det är därför vi ser med viss förhoppning på det uppdrag som Rikspolisstyrelsen har fått. Jag hoppas att vi därmed kan lösa det hela.

Jag kan inte svara lättvindigt och säga att vi höjer straffen och att problemet därmed försvinner. Jag tror inte att problemet ligger i straffets längd. Jag tror att problemet är av annan karaktär.

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Våldsbrott och
brottsoffer*

Anf. 172 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! När det gäller besöksförbuden handlar det ju många gånger om dokumenterat farliga män som är dömda för brott mot den kvinna som besöksförbudet avser. Ändå bryter den här personen mot besöksförbudet gång efter gång. Det finns personer som till och med slutar att anmäla detta därför att det inte leder någonvart.

Är det inte viktigt att man skärper straffet? Här är det ju inte fråga om att de inte vet vad det handlar om. Vi tycker att det måste till en skärpning likaväl som att man i vissa fall skulle kunna pröva elektronisk fotboja för de män som är ålagda besöksförbud för att trygga kvinnan så att hon inte ska leva i skräck för att han ska komma och ta henne.

Anf. 173 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Fru talman! Om jag ska välja mellan de två åtgärder som du har föreslagit, Hillevi, så väljer jag fotbojan. Jag tror inte att ett höjt straff på något sätt skulle hindra de här männen från att bete sig på det sätt som de gör. Jag ser inte någon lösning på brotten med bara högre straff. Jag tror att det är andra problem det handlar om.

Anf. 174 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Det är så härligt att det just i de här debatterna alltid är ett sådant engagemang och att det är alldeles ärligt. Jag känner så, och jag ser det på motionerna.

Som vanligt avslår vi ju motionerna, men man kan tillägga att i de allra flesta motioner i just det här betänkandet tar man upp sådant som redan är på gång, det utreds redan och det finns redan. Trygghetspaket finns redan, Peter Althin. Det är inget att skriva regeringen på näsan att det behövs fler trygghetspaket. En rad saker som ni har tagit upp finns redan. Inte på någon punkt, såvitt jag kan dra mig till minnes, avslår vi för att vi anser att det i sak är ett felaktigt förslag.

Det mesta ni skriver om, mina vänner, är sådant som ni skrev om förra året och kanske året dessförinnan också. Det gör ingenting. Det är bra. Vi behöver hålla den här grytan kokande. Man ska inte se det som att det inte har någon betydelse. Det är självklart att det har det.

Det är så mycket som är sagt här som jag skulle velat kommentera direkt från bänken, men det kan man ju inte tillåta sig att göra. Jag ska försöka hålla mig till mitt anförande och väva in kommentarer där jag ser att det kan passa. I de frågor där ni inte har fått svar från mig tar jag gladeligen emot repliker senare.

Huvudpunkten för hela verksamhetsområdet är ju att vi helst av allt skulle vilja slippa utsättas för brott. Vi vill att inte att någon av oss någonsin ska utsättas för brott. Men det är ju en dröm. Det är ingenting som någon av oss kommer att uppleva.

När det nu ändå är så att människor drabbas av brott är det samhällets uppgift att för det första finna och lagföra den person som gjort sig skyldig till brott och för det andra att försäkra brottsoffret om att han eller hon får stöd, skydd och hjälp så att skadan av brottet blir så liten som möjligt.

De senaste – ganska många – åren har arbetet med att stärka just brottsoffrens ställning varit en prioriterad fråga både för regeringen, riksdagen, partierna och genom myndighetsuppdrag också för de myndigheter som har att jobba med detta. Det är flera stora utredningars förslag som har lagts på riksdagens bord. Nu skulle jag vilja vända mig till Karin Granbom, men jag ser att hon inte är kvar.

Det är utredningar som har tagit sin tid, naturligtvis. Vi har Kvinnofridsutredningen. Kvinnoväldskommissionen som leddes av Brita Bjelle på uppdrag av den borgerliga regeringen i början av 1990-talet jobbade ju i flera år med att kartlägga och se över hur det såg ut i Sverige just när det gällde kvinnors rätt till frid. Så småningom landade man i ett stort antal förslag. En del var lagförslag, andra var rena myndighetsuppdrag som det så småningom fattades beslut om här i riksdagen att genomföra. Det var inte förrän 1998. Då hade det ju gått sex sju år, mina vänner. Det är så lång tid det tar när man ska ändra lagar och styra om.

Om Karin Granbom hade varit kvar i salen hade jag kunnat berätta för henne vad det är som har hänt. Karin Granbom sade att det är tio år sedan Socialdemokraterna lovade att det nu skulle hända något på det här området. Om det är på något område som det har hänt något är det på just det här området. Den verklighetsbeskrivning som Karin Granbom gav är på inget sätt sann, utan det har hänt en hel del.

En annan sak som har hänt är att Brottsoffermyndigheten har inrättats. Den har verkat i ungefär tio år nu. Den har en mängd uppdrag som allihop syftar till att stärka brottsoffrens rättigheter och ta till vara behov och se till deras intressen. Vittnesstöd, som Karin Granbom också nämnde, organiseras ju via Brottsoffermyndigheten och brottsofferjourerna. Det är ett arbete som är i full gång. Det ska vara slutfört i slutet av det här året. Då ska det finnas på alla tingsrätter och alla hovrätter. Jag förstår inte kritiken att detta skulle ta slut i sommar. Det är ju tvärtom. Det är nu det stora arbetet börjar för nu har man utbildat stödpersoner. De finns på tingsrätterna och på hovrätterna.

Regeringen arbetar med en nationell handlingsplan för skydd av bevispersoner. Alla har kanske inte hunnit se den ännu, men den är på gång. Där hoppas jag att just den grupp som Johan Linander talade om kommer att kunna inrymmas. De personer som har varit utsatta för grova brott och som är att betrakta som bevispersoner och behöver det här väldigt särskilda skyddet ska omfattas av ett alldeles särskilt program som ännu inte är satt i sjön. Jag hoppas att det för allt i världen kommer att fungera. Den beskrivning Johan Linander gav av kvinnornas situation är helt korrekt.

Kvinnofridsreformen, som vi talade om, utvärderas just nu. Vi fick tilläggsuppdrag förra veckan genom beslut här i kammaren. Det arbetet är på gång.

Rikskvinnocentrum i Uppsala förbereds för att ombildas till ett nationellt institut som ska vara kunskapssamlade faktor när det gäller just våld mot kvinnor. Det ska också intressera sig för barnen och de män som är inblandade i hela den här problematiken. Det är ett arbete som utreds just nu. Det ska vara klart under det här året. Det är faktiskt ett stort antal miljoner avsatta för det i budgeten.

Den här kammaren har i två steg förtydligat kommunernas ansvar när det gäller brottsoffer. När det gäller misshandlade kvinnor skrev vi 1998, för tre år sedan, in att kommunerna har ansvar för att se till att brottsoffer och deras anhöriga får det stöd de behöver. Dessvärre har det inte blivit någon succé i kommunerna ännu. Där behöver vi verkligen göra något. Det är just där unga brottsoffer kommer in.

I betänkandet finns redogjort för ett antal kommuner där just stödverksamhet för unga brottsoffer håller på att byggas upp. Det är ingenting som regeringen har i sin hand. Man har givit möjligheter – och skyldigheter – när det gäller detta. Sedan ligger det på kommunerna, på polis och andra. Jag tror att vi så att säga får rikta det åt ett annat håll.

Jag hade tänkt att också lite grann ta upp det som vi talade om tidigare i dag, nämligen att det känns väldigt angeläget när det gäller brottsoffer att säkerställa att ingen målsägande ska riskera att kränkas i rätten genom att till exempel åhörare betar sig hotfullt eller att en försvarare tillåts att ställa ovidkommande frågor eller fälla förnedrande kommentarer till brottsoffer utan att domaren, och för all del nämndemännen, reagerar och säger ifrån.

Regeringen formulerade förra året i sin skrivelse *Jämt & ständigt* att utmaningen i jämställdhetsarbetet är att förändra kvinnors och mäns kvalitativa rättigheter och möjligheter. För att lyckas med det måste vi synliggöra rådande könsmaktsordning och angripa de strukturer som upprätthåller den. Det har Rolf Olsson varit inne på.

Det känns oerhört angeläget att anta den utmaning som Anastasia Swärd Lindblom framför i sin studentuppsats, och som också professor Christian Diesen har skrivit om, nämligen att på allvar undersöka vilka grundläggande attityder hos polis och åklagare som gör att det till och med så att säga smittar av sig rakt in i rättsväsendet så att kvinnor inte får sin rätt prövad. Det tycker jag är angeläget att få sagt.

Jag hoppas att jag får frågor om barn som brottsoffer eftersom jag har talat för länge och inte hinner ta upp det. Jag ska då återkomma till det.

Anf. 175 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag tycker att Elisebeht Markström är väldigt kunnig på detta område och ger ett intryck av stort engagemang. Men icke förty, som Rolf Olsson uttryckte det tidigare, vill jag komma med en del kritik.

Elisebeht Markström säger att det tar sex sju år att ändra lagar. Även om jag riskerar att låta som Leif Björnlod eller någon annan miljöpartist vill jag säga att det är konstigt att EU och Sverige kan ändra terroristlagar på ett fåtal månader, eller åtminstone ett till två år. Det handlar om stora och viktiga lagar i hela Europa. Men varför måste det ta sex sju år att ändra lagar i Sverige? Jag får inte riktigt ihop det.

Jag vill också fråga Elisebeht Markström om hon anser att kvinnor som är hotade av män som har besöksförbud ska vara nöjda med dagens situation. Det är inte så länge sedan vi behandlade en proposition angående besöksförbud. Då avslog Elisebeht Markström och övriga socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister förslag angående automatisk häktningsgrund vid överträdelse av besöksförbudet, elektronisk övervakning, alltså fotboja, vid besöksförbud när det handlar om allvarliga hot, och ni avslog också en straffhöjning vid överträdelse av besöksförbud. Jag tycker att det är fullt rimligt att medvetna överträdelser av besöksförbud ska ha samma straffvärde som ett olaga hot eftersom det är på det sättet som det upplevs av kvinnan. Överträdelsen är som ett hot oavsett om ett hot uttrycks just då. Jag hoppas att Elisebeht Markström förstår vad jag menar.

Anf. 176 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jo, det tar faktiskt så många år. Om jag inte minns alldeles galet tillsattes just Kvinnofridsutredningen 1992, den lade fram sitt betänkande 1995, och vi fattade beslut 1998. Då gjorde man i och för sig en väldigt grundlig utredning över hur det såg ut i landet. Man tillfrågade kvinnojourer och alla som hade med saken att göra. Det behöver naturligtvis inte ta fullt så många år i alla lägen, det inser jag. Men det tar tid, särskilt om det handlar om sådana områden där det handlar om att man först måste se efter hur det ser ut och där det finns en massa påståenden som man så att säga måste sy ihop. Sedan knyter man ihop detta i lagförslag, men framför allt i myndighetsuppdrag som alla syftar till att förbättra metoder och se till att värderingar och attityder i dessa myndigheter förändras så att de blir mer feministiska, skulle man kunna säga.

Så länge det finns en enda hotad kvinna eller ett hotat barn i detta land som inte känner att de har det skydd och det stöd som de har rätt till kan ju ingen vara nöjd. Men jag tror inte att vi kommer att uppleva att ingen känner sig hotad, därför att den som vill någon illa hittar alltid möjligheter. Uppfinningsrikedomen, Johan Linander, kan jag berätta om i flera timmar från mina erfarenheter på kvinnojourerna och hur det ser ut när en man försöker att få tag i sin före detta kvinna och barnen. Det är hisnande, det kan jag tala om.

Men jag tror inte heller, i likhet med Rolf Olsson, att det handlar om strängare straff vid överträdelse av besöksförbud. Utan vad det handlar om är ungefär vad som sades i Kvinnofridsprogrammet, nämligen att polisen ska utveckla metoder så att man ordentligt kan åtgärda överträdelser omedelbart. Och det är redan i dag häktningsgrundande, så det behöver vi inte ändra.

Anf. 177 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Jag måste uppfatta Elisebeht Markström som att hon tycker att direktiv och ramlagar inom EU tas för snabbt. Eftersom hon inte tyckte att de svenska lagarna tog för lång tid måste det vara så att direktiven och ramlagarna tas alldeles för snabbt.

Vidare säger Elisebeht Markström att de män som vill skada sin kvinna hittar möjligheter. Ja, så är det. Men då måste vi som lagstiftare försöka hitta åtgärder som hindrar dessa män från att nå fram till sitt syfte att skada kvinnan. Tror inte Elisebeht Markström att en fotboja faktiskt

skulle hjälpa? Så fort en överträdelse sker skulle i så fall kvinnan få en signal och förhoppningsvis också polisen. Nog skulle det hjälpa? Men ändå säger ni nej till det.

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Våldsbrott och
brottsoffer*

Anf. 178 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Vi har inte sagt nej till fotboja. Det som vi har sagt är att tekniken i dag inte är så säker att det känns särskilt tryggt att lansera en fotboja, alltså ett elektroniskt larm. Jag har lanserat idén att det vore mycket bättre att ha ett larm på mannen som har besöksförbud så att det tjuter om honom när han kommer tillräckligt nära den plats där han inte får vara. Annars har idén varit att det ska larma hemma hos kvinnan eller hos offret, och sedan ska polisen komma och så vidare. Men BRÅ och Rikspolisstyrelsen har konstaterat att med de metoder som man då hade – jag vet inte om man har undersökt detta under det senaste halvåret – ville man inte introducera detta eftersom det antagligen skulle skapa en falsk trygghet för offret som ingen människa på jorden egentligen skulle vara betjänt av, därför att det helt enkelt inte fungerar så säkert som det behöver göra. Det är förklaringen. Vi är inte emot elektroniskt larm, men vi anser att man ännu inte har hittat en bra teknik.

Jag vill också passa på att yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på alla reservationer. Jag glömde det.

Jag hade hoppats att Johan Linander skulle ta upp frågan om barn som brottsoffer. Men jag har en halv minut på mig. Då skulle jag vilja säga något om ett yrkande i en av reservationerna om att barn skulle kunna få brottsskadeersättning. Utskottet har redovisat att ett sådant arbete pågår på departementet. Det handlar alltså lite grann om att slå in redan öppna dörrar, Peter Althin, när det sägs att det borde vara möjligt. Det är precis det som man jobbar med. Man jobbar också med frågan om huruvida socialtjänstlagen behöver förtydligas. Kopplat till detta måste man också garantera barnen skydd, stöd och behandling. Det är ingen som blir gladare av att få 5 000 kr på banken om man sedan inte får någon hjälp, utan detta måste kopplas ihop med ett starkare ansvar för kommunerna.

Anf. 179 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag kan inte låta bli att ta upp frågan om elektronisk fotboja, även om jag inte hade tänkt att göra det. Den tekniken används ju i en massa andra sammanhang. Och jag har fått uppgift om att man på en meter när kan mäta var denna person har befunnit sig. Tanken är att det ska gå en signal både till polisen och till kvinnan. Då blir det också någon form av bevisning att denna man de facto har överträtt besöksförbudet. Fotboja används också för brottslingar som avtjänar straff. Då tycker vi att det är en säker och utvecklad metod. Det skulle jag gärna vilja få en kommentar om.

Det jag tänkte ta upp är forskning om mäns våld mot kvinnor. Vi blir ofta anklagade för att vi står för att vi ska ha skärpta straff och sådana saker. Men det är också viktigt att få reda på mer om varför våldet fortsätter. Vad är det som ligger bakom, och hur ska vi hantera det? Det gäller både innan det begås något brott och också hur man ska behandla män som misshandlar. Det finns väldigt lite av substans i betänkandet om vad

majoriteten tycker i det avseendet. Där skulle jag vilja se lite mer innehåll och åsikter.

Den andra frågan jag har handlar om riskbedömning vid partnervåld. Jag har haft nöjet att tala med Henrik Belfrage som har utarbetat SARA-metoden som är ganska enkel. Det är en mall man använder. Man ser efter vilka risker som finns för att en person ska återfalla i brott av den här typen. Är det inte viktigt att den metoden sprids och genomförs på olika polismyndigheter?

Jag tycker inte att det har hänt så mycket i praktiken. Det har hänt mycket på lagstiftningsområdet. Men det har inte kommit ut till dem som i praktiken ska hantera det. Det är framför allt de två frågorna som jag vill ställa. Det är forskningen och riskbedömningen, SARA-metoden eller andra liknande metoder, som jag skulle vilja höra vad Elisebeht Markström har för uppfattning om.

Anf. 180 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Redan i kvinnofridsbeslutet år 1998 står det att man måste ägna frågan om forskning av mäns våld mot kvinnor en större uppmärksamhet. Det finns en del sådant gjort även om vi alls inte ligger i framkant, det ska erkännas. Där behöver vi göra väldigt mycket mer. Vi behöver över huvud taget veta mer både om männen och om barnen. Kvinnorna vet vi ganska mycket om. Det behöver vi kanhända egentligen inte forska så mycket om.

Kriminalvården har ett uppdrag att ha programverksamhet. Det har den först nu satt i sjön på fyra anstalter. Det bygger just på kunskap om hur våldsamma män tänker och reagerar. Man har ett program för att arbeta med det. Forskningen ska också syfta till att åstadkomma åtgärder och hitta metoder för att kunna göra någonting åt saken.

Jag vet att man i många kommuner har samverkan där männen kan gå någonstans och få stöd och hjälp, behandling, vård eller samtal. Kvinnan går till kvinnojouren, och barnen går i bästa fall till barngruppsverksamheter. Det finns en del på gång. Men jag håller med om att forskningen måste utvecklas. Det är viktigt att Brottsoffermyndigheten har det på sitt bord. Vi får se vad den nya institutionen Rikskvinnocentrum kan åstadkomma.

När det gäller riskbedömning och SARA-modellen finns det ingenting som hindrar att man ute på polismyndigheterna i dag applicerar en sådan metod. Det finns fler än en metod att använda. Detta är en av dem. Det är helt nödvändigt med hot- och riskbedömning. Det står också i regleringsbrevet för polismyndigheterna att det är något som man ska arbeta med så att man kan föruträkna hur en man kommer att bete sig.

Anf. 181 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det finns möjlighet att använda det. Men det skulle vara viktigt om det kunde ske ett tillkännagivande på ett tydligt sätt om dessa frågor.

Jag var ute och åkte radiobil för ett par veckor sedan. Det är inte mycket som har hänt på 20 år. Vi besökte flera misshandlade kvinnor som fick frågan: Vill du anmäla? Då hade mannen tagit strypgrepp och hon hade inte kunnat prata. Då tänkte jag: Nu ska jag vara tyst, men har

det inte hänt mer på 20 år? Det behöver bli tydliga rutiner. Det fungerar tyvärr inte riktigt som det är tänkt och som vi skulle vilja.

Jag vill göra en reflexion. Det gäller kvinnojourer. Jag är själv aktiv i en. Men jag undrar om det inte är kontraproduktivt med att det är många kvinnor som engagerar sig i dessa frågor. Om det var lika många män som såg dessa brottsoffer och lyssnade på deras berättelser tror jag att det skulle hänt mycket mer än vad som görs i dag.

Vi har egentligen inte så olika uppfattning i sak. Men det går väldigt sakta. Det är viktigt att vi ledamöter i denna kammare säger, tycker och beslutar. Vi kan inte förlita oss på att någon annan ska göra det jobbet åt oss.

Om det nu finns metoder för riskbedömning, till exempel SARA-metoden, vad ska vi göra om de inte används ute på polismyndigheterna? Hur ska vi tackla den problematiken om vi inte kan göra ett kraftfullt uttalande från riksdagen?

Anf. 182 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är många frågor på två minuter att svara på.

Vad gäller polisens sätt att hantera de här frågorna har det hänt olika mycket på olika myndigheter. På en del ställen ligger man i framkant. På andra är det som att förflytta sig tillbaka ett antal år.

Kanhända att det har att göra med just den rådande könsmaktordningen. Där tror jag att vi här från riksdagen skulle uttala – precis som jag gör nu – att det behövs ett ordentligt djuplodande arbete hos polis, åklagare och hos socialtjänsten och kanhända också på andra myndigheter. Man måste riktigt borra i: Vad är det för värderingar som styr när man bemöter just den här gruppen brottsoffer på ett så flagrant sätt som vi ibland hör talas om.

Frågan: Vill du anmäla? är ett direkt tjänstefel. En polis har en skyldighet att själv se till att det blir en anmälan gjord eftersom det faller under allmänt åtal. Du skulle egentligen ha tjugat till honom och skickat in en anmälan till Personalsvarsnämnden. Det är ett klart tjänstefel. Men tyvärr ser det ut så på många ställen.

Sedan till frågan om kvinnojourerna. När sådana här oerhört viktiga frågor nästan totalt tas om hand av den ideella sektorn blir det också en B-fråga. Det kanske har varit så. Jag börjar hävda att det nu är kommunerna som måste upp till bevis. Ansvar ligger redan på dem i socialtjänstlagen. Sedan kan man gärna använda frivilligkrafter, brottsofferjourer men också kvinnojourer, till den här verksamheten.

Man får sluta upp att förlita sig på ideella krafter. Det blir faktiskt inte den utveckling som krävs. Jag som medborgare har rätt att kräva lika välfärd rakt över hela landet och ska inte behöva vara beroende av om det finns ett gäng snälla damer som har startat en kvinnojour på den ort där jag bor. Jag ska heller inte behöva blotta mig för andra än myndigheter om jag inte så önskar.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

Prot. 2003/04:88

25 mars

*Våldsbrott och
brottsoffer*

15 § Icke-joniserande strålning

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04: MJU12
Icke-joniserande strålning.

Anf. 183 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! I mars 1999 beslutade denna riksdag att införa 15 nationella miljö kvalitetsmål. Ett av dem var Säker strålmiljö. Det innebär bland annat att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning i den yttre miljön.

År 2001 beslutade riksdagen om ett antal delmål för miljö kvalitetsmålet. I ett av delmålen angavs att riskerna med elektromagnetiska fält kontinuerligt ska kartläggas och nödvändiga åtgärder vidtas i takt med att sådana eventuella risker identifieras.

Bedömningen var också att kunskapsläget om elektromagnetiska fält bör förbättras genom forskning för att få underlag till nödvändiga insatser.

Som ett led i utskottets arbete med uppföljning av tidigare riksdagsbeslut anordnades en offentlig utfrågning den 12 februari i år om strålning från mobiltelefoner och basstationer.

I detta betänkande behandlas sammanlagt 19 motioner om icke-joniserande strålning. Yrkandena berör bland annat eventuella hälsorisker som är förenade med exponeringen från elektromagnetiska fält, gränsvärden för exponering samt informations- och forskningsfrågor.

Utskottet anför att de bedömningar som görs av ansvariga myndigheter på området innebär att det i dag inte finns något vetenskapligt stöd för att allvarliga hälsorisker skulle vara förenade med användningen av mobiltelefoni. Samtidigt anser vi att det är utomordentligt angeläget att det vetenskapliga kunskapsläget är så bra som möjligt och att fortsatt forskning bedrivs på området.

Anf. 184 MARIE WAHLGREN (fp):

Fru talman! Teknikutveckling är något i grunden bra, men med mycket ny teknik kommer också ofta debatten om teknikens risker. Riskerna med strålning från mobiltelefonerna har debatterats under en längre tid. Många människor känner en berättigad oro som bör tas på allvar. Men det är svårt för en lekman att avgöra hur allvarliga riskerna med mobiltelefonin egentligen är. Man kan konstatera att det ständigt kommer nya rön som tillför mer kunskap i dessa frågor. Samtidigt är resurserna inom Sveriges gränser både för att bedriva forskning och utvärdering i dessa frågor tämligen begränsade.

Under riksdagens hearing om strålning från mobiltelefoni kom det tydligt fram att även om vi i dagsläget inte har en samlad forskningsbild som kan visa på hälsoeffekter av mobiltelefonanvändningen är kunskapsläget fortfarande i en ständig förändring. En av deltagarna, doktor Lena Hillert sade så här: Generellt har vi alltså avseende mobiltelefoni en situation där det finns en oro och där vi har kunskapsluckor. Men i dag har vi ingen säker kunskap utifrån en sammantagen vetenskaplig bedömning som stöder detta med hälsorisker. I den situationen är nyckelorden information och mer forskning.

Behovet av ytterligare forskning både i Sverige och internationellt är alltså uppenbart. Sverige måste ha en forskarkompetens för att kunna både delta i och utvärdera den internationella forskningen. Viktiga frågor förutom olika strålningskällors påverkan på biologiska system är vilka faktorer det egentligen är som påverkar riskerna. Det behöver till exempel inte ens vara bara strålningen, utan det kan vara andra komponenter i mobiltelefonerna som kan påverka hälsan.

Jag förutsätter därför att regeringens uppdrag till Vetenskapsrådet vad avser utvärdering av forskningen på det här området resulterar i rimliga resurser för att upprätthålla en god nivå på forskningen i Sverige. Jag kan dock känna en viss oro, eftersom till exempel Statens strålskyddsinstituts generaldirektör i andra sammanhang har fört fram att Sverige i dag inte har en hållbar finansiering för en oberoende svensk forskning på områden som är relevanta för strålskyddet. Även om detta gäller strålskyddet i allmänhet känner jag att det troligen också är fallet när det gäller forskning om mobiltelefonin. Framför allt så känner jag här som på så många andra håll när det gäller forskningen i Sverige en oro för att man inte har en kontinuerlig forskningsansträngning. Det blir i stället tillfälliga anslag ständigt och jämt och man har inte någon möjlighet till att forskningen följer verksamheten kontinuerligt.

Annan information som framgick tydligt vid hearingen var att mer eller mindre samtliga talare rekommenderade att man använder *handsfree* om man använder mobiltelefon. Detta speglar trots allt en viss oro för strålningsvärdena. Det borde finnas krav på information till konsumenterna från producenter och återförsäljare om att det finns en riskdebatt vad avser mobiltelefoni samt krav på rekommendationer om hur man kan minimera exponeringsriskerna, till exempel genom att använda *hands-free*. Det är särskilt viktigt att man beaktar hur informationen når ut till barn och ungdomar eftersom vi har ett frekvent användande av mobiltelefoni framför allt bland unga människor. Regeringen borde säkerställa att den diskussion som SSI har aviserat ska ta upp med branschen hur informationen når konsumenterna och leder fram till snabba åtgärder.

Vidare borde det vara självklart att initierade mobiltelefonikunder har en möjlighet att välja mobiltelefon till exempel beroende på hur höga strålningsvärden den avger. Det borde vara naturligt för mobiltelefonstillverkarna att ge konsumenterna den informationen så att de själva har möjlighet att bedöma vilka faktorer de vill väga in vid köpet av sin mobiltelefon. Jag tycker också att det är tråkigt att mobiltelefonleverantörerna till dags dato, till skillnad från till exempel bildskärmsleverantörer, inte har valt möjligheten med kvalitetsmärkning av sina produkter. Det finns redan i dag exempel på hur en sådan märkning skulle kunna utformas, till exempel TCO:s kvalitets- och säkerhetsmärkning av telefoner. Jag ser fram emot den dag då en modig leverantör ser möjligheten att skaffa sig en klar försäljningsfördel genom att låta märka sina produkter. Vilken tonårsförälder skulle inte köpa den kvalitetssäkrade mobiltelefonen? På så sätt skulle vi också få en positiv konkurrens i riktning mot säkrare och bättre mobiltelefoner.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom Folkpartiets alla reservationer, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till reservation nr 8.

Anf. 185 KJELL-ERIK KARLSSON (v):

Fru talman! Nu behandlar vi ett betänkande som på många sätt både berör och upprör många människor i landet. Det vi behandlar är alltså icke-joniserande strålning – den vi inte kan se men som många i landet kan förnimma och känna.

Det är en förekomst och en påverkan som helt förändrar vissa människors livssituation. För en del skapar det livssituationer som man inte vill önska någon medmänniska. Denna strålning går att mäta. Jag tänker då på de högfrekventa fält som alstras vid användning av mobiltelefoner, men även på strålningsförhållanden runt basstationer och antenner som nu växer upp med hög hastighet i städer och på landet. I många kommuner har man ingen aning om var dessa är placerade, vilket även försvårar en framtida uppföljning i forskningen av en eventuell påverkan.

Människan exponeras dagligen för olika typer av strålning från till exempel mobiltelefoner, mobilmaster, basstationer, bildskärmar och diverse elektrisk utrustning. Fler och fler ställer sig därför frågan vilken påverkan den ökande förekomsten av elektromagnetisk strålning har på hälsan, både på kort och på lång sikt. Den officiella uppfattningen är att man inte vet om det finns någon som blir sjuk av det man kallar ”normala” elektromagnetiska fält eller icke-joniserande strålning. Vad jag vet är det många människor som i hög grad är påverkade av denna strålningssituation i samhället.

Jag är uppväxt på landet, på en bondgård. Jag fick höra ett råd till min pappa från de gamla på gårdarna runt oss om att aldrig ha djuren någon längre tid tjuvdrade eller betande under de kraftledningarna som gick över våra marker. Skälet till deras råd var att deras erfarenhet visade att kvigor och kor ofta fick missfall om de ofta befann sig i närheten av högspänningsledningarna. Det är inte alltid man ska kasta bort goda råd från äldre, erfarna, verklighetsanknutna människor. Detta försöker jag ta till mig.

Jag och Vänsterpartiet anser att man ska ta människors sjukdomsbilder, oro och förtvimmelser på fullaste allvar när det gäller icke-joniserande strålning. Man kan inte bortse från hälsorisker i samband med exponering av icke-joniserande strålning, anser Vänsterpartiet. Vissa studier i Sverige och utomlands visar att påverkan sker i varierande grad, vilket borde stödja försiktighetsprincipen – speciellt för barn och unga, som är särskilt utsatta genom sitt starka och ökande användande av mobiltelefoner.

Tyvärr saknas det resurser hos forskarna för att fördjupa sig och vidareutveckla forskningen på detta område, vilket klart framgick på vår hearing. Därför finns det fortfarande oklarheter och osäkerheter som leder till att beslut inte fattas om relevanta gränsvärden och andra försiktighetsåtgärder. Vi har i betänkandet reservation nr 4 om märkning av mobiltelefoner med en varningstext samt reservation nr 9 om att Vänsterpartiet anser att det genast bör genomföras en heltäckande nationell studie och sammanställning av den forskning som hittills utförts inom området elektromagnetisk strålning och ohälsa. Man bör återkomma till riksdagen med konkreta förslag till eventuella åtgärder.

I Storbritannien har hälsodepartementet uppmanat konsumenterna till försiktighet eftersom man anser att det inte kan uteslutas att den elektromagnetiska strålningen från telefonerna är skadlig för hälsan. Varnings-

texten är särskilt riktad till barn. Vänsterpartiet anser att även Sverige bör införa varningstext på mobiltelefoner.

När det gäller fasadantennar har det enligt uppgifter konstaterats att gränsvärdena för strålningsstyrkan från sådana har överskridits. Hur vanligt det är vet vi inte, men SSI har godtagit operatörernas försäkringar om att gränsvärdena inte överskrids. Men eftersom forskningen varken bekräftar eller förkastar möjligheterna att strålning av denna art har effekt på hälsan anser vi att försiktighetsprincipen ska råda.

Fru talman! Vänsterpartiet anser att forskningen om elöverkänslighet måste breddas och fördjupas. Det krävs en allsidig forskning där tekniker, medicinsk kompetens av alla slag och inte minst människor som upplever dessa problem samarbetar. Forskningen bör inriktas på att dokumentera och utvärdera åtgärder för rehabilitering och symtomlindring. Det behövs alltså en fortsatt forskning för att vetenskapligt fastställa elöverkänslighet.

Erfarenheter från andra områden har tyvärr visat att det är först när det är för sent som samhället reagerar och förstår konsekvenserna av exponering för ett nytt ämne eller en ny substans. Vem kommer inte ihåg tobaksbolagens försäkringar och beställda, eller så kallade köpta, forskningsresultat om att rökning var ofarligt? Låt oss inte hamna i en sådan situation. Låt oss ha en bred, fri forskning på området.

Fru talman! Vi anser att utifrån en samlad bild av människors erfarenheter och vittnesmål och den forskning som hittills bedrivits måste dessa frågor om icke-joniserande strålning och elöverkänslighet tas på reellt allvar.

Fru talman! Jag yrkar bifall enbart till reservation 4 men står givetvis bakom även vår övriga reservation.

Anf. 186 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Liksom vid införandet av annan ny kommunikationsteknik väcker utbyggnaden av det nya mobiltelefonnätet många frågor och känslor. Är det farligt? Hur påverkas våra barn? Kommer jag att få någon nytta av det här?

Vi har fått många brev som vittnar om människors oro och problem. De har kommit såväl till utskottet som till oss enskilda ledamöter. Jag har också varit i kontakt med flera företrädare för föreningen Vågbrytaren som arbetar mycket med denna fråga.

Samtidigt har jag fått påstötningar om att utbyggnaden av 3 G-systemet går alldeles för långsamt. Många påtalar sitt behov av de nya tjänsterna. Man vill kunna prata och sända bilder samtidigt. En del vill kunna hantera sin e-post från jobbet och koppla in sig på olika webbadresser enklare via sin mobiltelefon.

Dagens debatt är föranledd av fem motioner med tillsammans 19 yrkanden som lämnades under den allmänna motionstiden 2003. Jag vill redan nu yrka bifall till förslaget i miljö- och jordbruksutskottets betänkande och avslag på samtliga motioner.

Fru talman! För cirka ett år sedan behandlade vi samma ämne. Även den gången var det många motioner från den allmänna motionstiden. Utskottet gjorde även den gången ingen annan bedömning än den som görs av ansvariga myndigheter, det vill säga att det med dagens kunskap inte finns något vetenskapligt stöd för att användningen av mobiltelefoni

skulle vara förenad med allvarliga hälsorisker. Samtidigt vill vi i utskottet understryka att det är utomordentligt angeläget att mer forskning bedrivs på området så att det vetenskapliga kunskapsläget blir bättre.

Fru talman! Sedan den förra debatten har det också hänt en hel del. SSI har tillsatt ett internationellt vetenskapligt expertråd som lämnade sin första rapport i december förra året. De har gått igenom olika forskningsresultat som bland annat handlar om risken för cancer, strålningens påverkan på blod-hjärn-barriären och stressproteiner. Sammanfattningsvis säger expertrådet att det inte finns några nya genomgripande resultat som kommit fram som förändrar nuvarande riskbedömning. Men de säger också att forskningen är komplicerad och att det behövs mer forskning.

Vidare vill jag nämna att under året kommer SSI att genomföra en informations- och utbildningskampanj med regionala utbildningsinsatser för att öka kunskapen både regionalt och lokalt.

I januari redovisade Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, FAS, sitt uppdrag att bevaka frågor om elöverkänslighet. De trycker på att ytterligare forskning behövs.

SSI redovisade den 2 februari i år det uppdrag som de fått av miljöministern att utreda om det är motiverat att införa regler eller rekommendationer om informationstext för mobiltelefoner. Särskild hänsyn skulle tas till barn. I detta arbete ingick flera myndigheter. De uttalade att det inte finns några vetenskapliga belägg för att märka telefoner. Men de säger vidare att mot bakgrund av den omfattande användningen och allmänhetens oro finns det skäl att informera om hur man kan minska strålningsexponeringen vid användningen. Det gäller information om att använda *handsfree* och att inte prata onödigt länge med mera. Denna försiktighetsstrategi redovisade också SSI vid vår hearing.

Nyligen utkom Miljömålskommissionen med sin årliga uppföljning av miljömålen. Vi i utskottet har under året vänt oss till riksdagens utredningstjänst för att få en kartläggning av kunskapsläget. Vi bjöd också in till en offentlig hearing den 12 februari. Den kunde också följas i TV.

Vi har dessutom, som jag sade tidigare, blivit kontaktade av många engagerade personer som har delgivit oss sina synpunkter och kommit med information.

Fru talman! Låt mig nu gå över till dagens betänkande och de reservationer som finns. Den första tar upp försiktighetsprincipen. Här vill jag använda mig av det som Bo Pettersson från Socialstyrelsen sade vid vår hearing. Jag citerar: "Den försiktighetsprincip som finns i miljöbalken är en myndighetsutövning. Den kan man ta till om man har skäl att anta att det kan finnas en risk. Och det skälet har vi inte."

Miljöpartiet har en reservation om rekommendationer för barn med mera. Den frågan har nyligen utretts. I utredningen har såväl SSI som Elsäkerhetsverket, Konsumentverket, Post- och telestyrelsen samt Socialstyrelsen deltagit. Rapporten lämnades, som jag sade tidigare, i februari. En kort resumé kan vi läsa i SSI:s tidning Strålskyddsnytt. Där säger man att man kommer att ta initiativ till ett informationsmaterial. Man tänker samråda med branschen om hur den kan medverka. Branschen har också svarat och även delgett oss svaret. Den är intresserad av att diskutera med SSI hur den ska kunna informera bättre för att minska oron. Jag förutsätter att den informationen också kommer att innehålla information

som rör barn och deras telefonering och inte bara deras föräldrars. SSI fick ju i uppdrag att titta särskilt på det.

Miljöpartiets nästa reservation handlar om gränsvärdessättningen. Där får jag lov att lita på ansvarig myndighet. De har satt gränsvärdet med god marginal. Det finns ingen anledning att ändra det, säger de. Det är just vad forskningsrapporten visar.

Vänsterpartiet tar upp frågan om varningstext på telefonerna. Eftersom det inte är bevisat att de är farliga finns det inte heller någon anledning att telefonerna ska märkas. Det var ju det som SSI utredde. Leif Salford från Universitetssjukhuset i Lund påpekade också detta vid vår hearing. Han sade att det inte finns forskning som räcker för detta. Där- emot ska en god information ges, och det har man redan tagit initiativ till.

Sedan har vi detta med offentliga gränsvärden. Man har redan börjat att offentliggöra dem genom en frivillig överenskommelse inom branschen. Dels ska det finnas vid köp av telefonen, dels ska man kunna hitta SAR-värdet och annat på hemsidor. Jag kan hålla med om att konsumentinformationen kring SAR-värden bör förbättras. Man bör också tala om vad det är för någonting. Jag förutsätter att detta kommer att vara med i den information som SSI har tagit initiativ till.

Även TCO:s märkning behöver uppmärksammas. Den har ju fungerat bra när det gäller bildskärmar. Jag är övertygad om att konsumenterna kommer att kräva det när de blir medvetna om att det finns. Det sköter säkert TCO Development om. En majoritet i utskottet tycker inte heller att det är nödvändigt att lagstifta om detta.

Fru talman! De övriga reservationerna tar upp behovet av forskning. Från utskottets sida har vi tryckt på att det är oerhört viktigt med fortsatt forskning inom området elektromagnetiska fält. Jag har ännu inte träffat någon som har en annan åsikt. Det är utomordentligt angeläget att det vetenskapliga kunskapsläget blir så bra som möjligt.

Vi har tidigare i riksdagen framhållit att vi inte ska göra uttalanden om enstaka forskningsområden fristående från behandlingen av regeringens forskningsproposition, även om de är angelägna. Men utskottet kommer självklart att bevaka att dessa angelägna frågor uppmärksammas när riksdagen behandlar den framtida forskningspolitiken i början av nästa år.

Man pratar vidare om en oberoende kommission och vill att Socialstyrelsen och SSI ska göra en sammanställning. Den sammanställning av forskningsläget som man efterfrågar i tre reservationer är, vill jag påstå, redan tillgodosedd i och med att regeringen i regleringsbrev till Vetenskapsrådet har givit detta i uppdrag att utarbeta en analys över forskningen i samråd med berörda forskningsfinansiärer, myndigheter och branschföreträdare. De ska redovisa uppdraget redan den 1 november i år, och det kommer sedan att ligga till grund för dels forskningspropositionen, dels översynen av miljökvalitetsmålen i början på nästa år.

Fru talman! Jag sade redan förra året, och jag vill upprepa det, att mobiltelefoner på många sätt underlättar människors vardag. Men vi ska självklart bevaka att riskerna med telefoner, master och annan utrustning som behövs för att det ska fungera blir ordentligt belysta, och vi ska vidta de åtgärder som behövs.

Prot. 2003/04:88

25 mars

*Icke-joniserande
strålning*

Anf. 187 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Christina Axelsson! Alltför ofta bortser man från andra effekter än de termiska. Den strålning som inte ger termiska effekter kan kanske ge biologiska effekter, förmodligen genom att påverka kroppens signalsystem, som i hög grad bygger på elektriska signaler. Detta kan kanske vara en förklaring till att många anser sig få hälsoeffekter av mobiltelefoni.

Att gränsvärdena underskrids är inte alls någon garanti för att det inte blir hälsoeffekter. Såvitt jag vet är de rekommenderade gränsvärdena baserade på termiska effekter och bortser från andra effekter.

Anser Christina Axelsson att man ska bortse från andra effekter än termiska?

Anf. 188 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Nej, det anser jag inte att man ska göra, men det pågår en hel del forskning också av andra effekter, och även dessa fick vi en redovisning av i vårt utskott när företrädare för Uppsala universitet redogjorde för den forskning som just nu har startat och som kommer att pågå i två år framöver. Det finns också en del forskning kring det här, men man har ännu inte kunnat visa att det verkligen finns ett samband. Men mer forskning behövs.

Anf. 189 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Vi ska inte behöva vänta på skadorna för att få bevis utan det gäller att använda försiktighetsprincipen. Den innebär ju inte att man ska invänta skador utan att man ska göra någonting i förväg. För att kunna fortsätta med forskningen och göra bedömningar av om det har blivit någon påverkan skulle det behövas någon typ av register, så att man vet var det finns antenner, slavsändare och basstationer, men mig veterligt finns det för närvarande inte något sådant register. Hur ska man då från forskningssidan kunna följa upp och veta om det har blivit någon påverkan?

Anf. 190 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Fru talman! Såvitt jag känner till finns det ett sådant register på Post- och telestyrelsen. Post- och telestyrelsen har alltså information om var det finns basstationer.

Anf. 191 LARS LINDBLAD (m):

Fru talman! Den fråga som vi debatterar här i kväll är en av de svåraste frågor som vi som utskott har att hantera. Det är lätt för politiker att ha åsikter i många frågor; mer eller mindre valfrihet i skolan, hårdare eller mildare straff i vårt rättssystem, högre eller lägre skatter, monarki eller republik. Men vissa frågor är det betydligt svårare att ha en fast uppfattning om. Många av dessa svåra frågor ligger inom miljöområdet. Det är svårt att vara tvärsäker. Sakläget kan aldrig helt fastläggas och ställas bortom allt tvivel. Det är varken möjligt eller önskvärt att politiker ska ha så hög specialistkunskap att de själva kan hävda att så här är det. Icke-joniserande strålnings eventuella risker är tydligt en sådan fråga.

Forskare slåss om verklighetsbilden. Vi har hela spektret av åsikter. Det finns de som hävdar att de har bevisat stora negativa hälsoeffekter av mobiltelefonanvändande, medan andra hävdar att inga risker har kunnat uppvisas, och ett stort antal ligger däremellan. Som politiker kan man inte hävda det ena eller det andra utifrån sin egen uppfattning, möjligen om man är mot all utveckling och hittar risker eller tycker att utvecklingen är så viktig att riskerna aldrig kan räknas in, men för de allra flesta av oss är det helt okej att vara lite osäker och direkt nödvändigt att vara lyhörd och resonerande.

Vi är och måste helt enkelt vara hänvisade till att tolka andras uppfattningar. Det är helt fel att reagera kraftfullt åt det ena eller det andra hållet på grund av en ny forskarrapport. Det är sammanvägningen av flera rapporter och myndigheters förarbete som måste vara vägledande för våra beslut här i riksdagen. Vi har valt att delegera detta ansvar till Statens strålskyddsinstitut, SSI, och det är på dess rekommendationer som vi måste grunda riksdagens lagstiftningsarbete.

Jag förstår att dessa frågor väcker stora frågetecken ute i samhället. Människor blir oroliga av forskares larmrapporter, och många känner en oro för det nya. När man i denna fråga dessutom har ordet ”strålning” gemensamt med områden som kärnklyvning, röntgen och radon leder det tanken långt. Det är viktigt att vi och experterna är tydliga på skillnader mellan strålning och strålning.

Nästan varje år har vi en ny debatt om icke-joniserande strålning. Många ledamöter motionerar om detta ämne. Har då sakläget förändrats? Finns det skäl för riksdagen, regeringen och myndigheter att ändra reglerna på sakliga grunder? Nej, jag är ganska övertygad om att de bedömningar som en tydlig riksdagsmajoritet gjort genom åren fortfarande håller.

Visst väcker diverse forskarrapporter en del undran. Vid utskottets utfrågning den 12 februari fanns det mycket intressanta forskningsresultat från min hemkommun Lund, som Christina Axelsson tidigare har nämnt.

En arbetsgrupp har påvisat förändringar i råttors hjärnor när de utsatts för icke-joniserande strålning. Äggvita läcker ut i hjärnan, vilket kan vara skadligt. Detta är en av de studier som kan vara mycket intressanta. Men det är ännu för tidigt att ändra den föreliggande politiken. Det är ännu inte klarlagt om mobiltelefonanvändande leder till detta – försöken är gjorda i labbmiljö. Ingen humanstudie har gjorts – endast försök på råttor. Det är inte heller ännu klarlagt hur farligt äggviteläckage i hjärnan är. Men det är ändå intressanta rön, som vi måste ta hänsyn till.

Den slutsats man kan dra som politiker är att vi måste följa utvecklingen noga. Mer forskning och inte minst tydliga humanstudier krävs för att dra nya slutsatser. Att göra kraftfulla svängningar i politiken är inte att ta ansvar.

Men låt mig vara tydlig på en punkt. Det är inte så att vi inte bedriver forskning. Det är inte så att vi utsätter befolkningen för ett gigantiskt experiment. Det har bedrivits forskning på det här området i 40 år. Sverige deltar i ett världsomfattande nätverk för att kartlägga effekter av sådant här, och mycken energi läggs i Sverige och inom EU ned på att följa utvecklingen. Forskningen måste ses som en process.

Det finns gräns- och riktvärden för exponering. SSI ger ut råd till folk som vill minimera sin exponering. Till exempel kan man minska sitt användande av mobiltelefon och skaffa en *handsfree*, så har man minskat exponeringen tydligt.

Med detta vill jag avsluta och säga att jag står bakom majoritetens linje även denna gång i det här ärendet. Nyckelmeningarna i betänkandet är:

Utskottet hänvisar till de bedömningar som görs av ansvariga myndigheter på området som innebär att det inte finns något vetenskapligt stöd för att allvarliga hälsorisker skulle vara förenade med användningen av mobiltelefoni. Samtidigt framhålls att det är utomordentligt angeläget att det vetenskapliga kunskapsläget är så bra som möjligt och att fortsatt forskning bedrivs på området.

Detta kan vi moderater ställa helhjärtat upp bakom, och därför yrkar jag bifall till förslagen i betänkandet i deras helhet.

Anf. 192 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Fru talman! Tack för möjligheten att, likt i går kväll, få tillbringa en kvällsstund här i kammaren tillsammans med utskottskamrater!

Fru talman! Jag känner stor ödmjukhet inför de frågor som berörs i betänkandet, som bär den lite kryptiska titeln *Icke-joniserande strålning*. Det kan kanske ses som lite symtomatiskt att titeln är åt det mer vetenskapliga hållet och att många av dem som är starkt engagerade i denna fråga känner en ganska stor misstro mot det vetenskapliga perspektiv som de flesta av oss politiker men också myndigheterna har på frågan om strålning från mobilmaster och mobiltelefoner, som det ju ofta handlar om. Min ödmjukhet grundar sig i respekt för dem som känner sig särskilt drabbade men också i det faktum att mobiltelefoni är en relativt ny företeelse. Konsekvenserna av olika teknikgenombrott och så kallade utvecklingssteg har om man tittar i historien inte alltid varit de som man från början trott. Långt ifrån alla förhoppningar eller farhågor har infriats – som tur är, kanske man ska säga.

Jag känner som sagt respekt för alla dem som på ett eller annat sätt drabbats av obehag eller direkta sjukdomssymtom med anledning av den strålning som alla vet finns i hemmen, på arbetet och på många ställen utomhus. Samtidigt tycker jag, fru talman, att vårt utskott faktiskt behandlat frågorna på ett brett och ansvarsfullt sätt, inte minst genom den hearing som flera har hänvisat till och där företrädare för olika forskningsområden, såväl som myndigheter, branschorganisationer och drabbade människor deltog.

Jag uppfattar också att det finns en ödmjukhet och öppenhet från både forskarsamhället och myndigheterna. Det handlar inte om några tvärsäkra ställningstaganden, och behovet av ytterligare forskning betonas ständigt. Utifrån ett försiktighetsperspektiv arbetar ansvariga myndigheter för fullt med att ta fram informationsmaterial som innehåller förslag om hur man med enkla metoder kan minska sin exponering för mobiltelefoner. Jag förutsätter faktiskt också att branschen, om inte annat så av ren självbevarelsedrift, kommer att medverka i informationsarbetet, inte minst när det gäller att tydligt redovisa olika telefonmodellers strålningsvärden.

Fru talman! Som valda företrädare har vi att utifrån olika politiska utgångspunkter, precis som Lars Lindblad var inne på, väga samman den

kunskap, och för all del också en hel del åsikter, och de erfarenheter som finns inom olika områden. Jag tycker som sagt att detta gjorts på ett ansvarsfullt sätt av utskottet och delar i allt väsentligt de slutsatser som dras i betänkandet när det gäller riskbedömningar samt behov av ytterligare forskning och informationsinsatser. Även om det känns lite ovant – det ska erkännas – vill jag därför yrka bifall till utskottets förslag.

I ett särskilt yttrande pekar jag tillsammans med mina vänner från Folkpartiet på några områden som särskilt bör beaktas i det fortsatta arbetet. Det gäller forskningen, inte minst på olika biologiska effekter av strålning, liksom överväganden om vilka faktorer, som Marie Wahlgren var inne på, som ska vägas in när gränsvärden ska formuleras framöver. Vidare menar vi att försiktighetsprincipen måste innebära att höga krav ska ställas på informationen i allmänhet och barns mobiltelefonanvändande i synnerhet. Det är också viktigt att bransch- och konsumentintressen kan komma överens om ett frivilligt märkningssystem i stil med TCO:s kvalitets- och säkerhetsmärkning.

Fru talman! Det är mycket viktigt att det fortsatta arbetet när det gäller elektromagnetiska fält kan ske på ett sätt så att ett förtroende kan byggas upp mellan dem som på olika sätt känner sig drabbade, konsumenter, branscher, myndigheter och politiker. Jag tycker att utskottets betänkande och det arbete som bedrivits i samband med detta bådär gott för framtiden.

Anf. 193 JAN ANDERSSON (c):

Fru talman! Det område som vi i dag debatterar är ett område där konflikten mellan samhällets och det allmännas intresse å ena sidan och den enskilda individens intresse å andra sidan blir väldigt tydlig. Vi har från samhället ett intresse av att bygga ut nätet så att vi har täckning över hela landet, dels för att man ska kunna ringa, dels för att ett nät där vi har täckning över hela landet gör att mobiltelefonerna inte behöver sända på så hög effekt, vilket har positiva effekter. Samtidigt finns det människor som känner obehag och är påverkade av det här systemet. Inte minst har vi sett det i mängden reaktioner vi har fått inför både hearingen och den här debatten. Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi tar dessa människors oro på allvar.

När det gäller att ta det här på allvar är kunskap utan tvekan en stor tillgång. Det är vi också överens om i utskottet. Vi pläderar väldigt mycket för forskning, ibland på ett sätt som om det skulle finnas motsättningar inom utskottet när det gäller betydelsen av forskning och att lära sig mer på det här området. De motsättningarna ser jag inte finns. Vi är helt överens om att vi behöver öka på kunskaperna inom detta område. Det kommer vi att hantera i en senare debatt – kanske inte i detta utskott men i ett annat utskott.

Jag ska dock uppehålla mig mest vid mobiltelefonerna, eftersom det är den frågan som betänkandet i huvudsak behandlar. Vi står bakom majoriteten i utskottet. Jag ska redovisa på vilka grunder vi gör det. Det har redogjorts tydligt från talarstolen för gränsvärdena och hur de är satta via en sammanhängande sammanvägning av det totala forskningsläget. När det gäller telefonerna har man ganska stor möjlighet att själv påverka sitt beteende för hur man använder och hanterar sin telefon. Man kan till exempel innan man köper telefon ta reda på vilket SAR-värde den tele-

fon man tänker köpa har och sedan agera utifrån det och utnyttja sin konsumentmakt. Känner man oro så har man möjlighet att använda *handsfree*-utrustningen som en säkerhetsåtgärd, och man har möjlighet att påverka hur lång tid man väljer att prata i telefon.

Med det här sammantaget har vi valt att ställa oss bakom majoriteten, och jag yrkar således bifall till majoritetsförslaget.

Anf. 194 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag ska börja med att lämna en hälsning från Barbro Feltzing, som faktiskt har varit det här husets stora pionjär i den här frågan. Hon kan inte vara med i dag, och det är hon mycket ledsen för.

Vi tycker att det här är ett väldigt tunt betänkande, och vi saknar egentligen flera yrkanden. Egentligen skulle jag vilja reservera mig till förmån för allting och för mycket mer, men jag får i dag nöja mig med det mest akuta, och det är, fru talman, reservationerna nr 1, nr 2 och nr 3 från vår sida, som jag yrkar bifall till.

Fru talman! Eventuella åhörare! Jag ser er som sitter på läktaren, men jag vet inte om det här också går ut i etern. Det behövs ett medvetandearbete här. Det här är tredje gången som riksdagen avslår mycket viktiga yrkanden och kommer att få stå till svars. Vi menar att riksdagen tar på sig ett oerhört ansvar genom att negligera de varningssignaler som getts och att detta gör att riksdagen fortsätter att leva i vad vi menar är en naiv myndighetstro.

Själv var jag också omedveten för några år sedan. Men sedan har jag när jag suttit med min mobiltelefon i bilen mer och mer känt att jag inte mår bra.

Den bilaga som finns i betänkandet och som RUT, riksdagens utredningstjänst, har tagit fram är väldigt fokuserad på cancer. Men, mina vänner, det är inte främst cancer det gäller, utan det handlar bland annat om vävnadsskador, genskador, risker för Alzheimer, sänkta melatoninhalter, minskad koncentrationsförmåga, infertilitet, hudförändringar, problem med missfall, tinnitus med mera. Dessutom handlar det om en massa oprecisa och diffusa besvär och symtom som finns på en skala som sträcker sig alltifrån hur jag känner mig i min bil efter ett kort samtal i mobiltelefonen till hur de människor känner sig som över huvud taget inte kan vistas i miljöer med strålade källor, magnetfält eller radiovågor.

Häromdagen kunde vi läsa en artikel i Dagens Nyheter. Barnombudsmannen hade där en förteckning över vad våra barn lider av och vad som stressar dem och gör att de ligger sömlösa. En beskrivning är så här: Ett nervöst hjärta slår hårdare. Man kan inte tänka klart. Man blir sur på minsta lilla grej. Man försöker göra saker så snabbt som möjligt.

Barn beskriver att de mår illa och tappar aptiten när de blir stressade. De svettas och får hjärtklappning, svårt att andas och ont i huvudet, nacken och magen. De blir darriga. Det pirrar och kryper i kroppen. De beskriver att de blir oroliga, deprimerade, arga, upphetsade, irriterade och nervösa och reagerar med trötthet och huvudvärk.

Det här är nästan precis de symtom som elöverkänsliga lider av. De här sakerna hör ihop. Ändå säger man i betänkandet: Barn är inte mer känsliga.

Jag menar att det är ett övergrepp av riksdagen att ta fasta på rapporter som säger att barn inte är mer känsliga. Barnombudsmannens artikel

är väldigt talande. Vi bör absolut göra kopplingen till att främst skydda barnen.

Forskningsläget har många talat om. Man kan säga att det är en akademisk batalj om huruvida det bara är fråga om biologisk påverkan eller om det också är fråga om hälsorisker. Egentligen håller jag med den talare som sade att kammaren inte ska behöva ta ställning till detta. Där emot måste vi ta ställning när det gäller att se oklarheterna, se eventuella risker och se att skälen för att vara systematiskt försiktig finns. Vi ska nämligen inte följa dem som säger att man ska behöva bevisa risker, utan det handlar om att bevisa ofarligheten. De som prånglar ut ett nytt system ska bevisa att det är ofarligt.

Fru talman! Det är egentligen faktiskt inte mobiltelefonerna som är huvudproblemet, vilket man utifrån debatten och utskottsarbetet kan förledas att tro. I stället gäller det den ackumulerade elektrostressen i både utomhus- och inomhusmiljön. Där finns det i dag en massa olika och interfererande källor som ger emissioner av allsköns karaktär och som tillsammans skapar en människofientlig miljö. Vad djuren känner är det svårt för oss att riktigt veta.

Det är detta som betänkandet borde handla om. Man kan alltså inte se mobiltelefonerna som ett isolerat problem.

Utbyggnaden av 3 G-systemet är visserligen försenad, men målen består. 10 000 nya master och 70 000 nya basstationer ska upp i vårt land. Till detta kommer en energiproduktion motsvarande ett kärnkraftverk. Först nu börjar man diskutera *edge*-tekniken som skulle kunna ge oss färre master – alltså en uppgradering där man skulle kunna komma i närheten av de effekter som man vill uppnå med 3 G-masterna för sig.

Två konsortier svarar för utbyggnaden i landet. Dessutom byggs både fiber- och kopparkabelnät ut parallellt med det här trådlösa mobilnätet. Men vinsten i överföringskapaciteter och överföringshastigheter är inte så stor. I städerna lär operatörerna inte ens få lov att samarbeta.

Varför då denna dövhet inför riskerna och varför denna brådska? Jo, det ryktas om att vinstmarginalerna för 3 G-operatörer ligger på uppemot 40–50 %. Således är det klart att det är oerhört bråttom att få de här prylarna på plats och att övertyga oss dels om att det är ofarligt, dels om att vi nog egentligen behöver små apparater där vi kan titta på mjukporr eller chatta med våra kompisar.

Jag säger: Vi behöver mindre av vinster och av operatörernas villkor och mer av befolkningsskydd, konsumentskydd och framför allt barnskydd.

Sedan ska jag säga några ord om den lagliga processen ute i landet. Vi menar att det är den här krampaktiga fixeringen vid plan- och bygglagsförfarandet som bland annat har bidragit till problemen. Hade vi politiker på alla nivåer tagit ett större ansvar än det om bygglov eller inte och sett till folkhälsan, skulle vi inte ha sprungit på så fort och fått så mycket motreaktioner och rapporter om människor som faktiskt mår dåligt.

Som jag förut sade: Låt oss se till att bevisa att det här är ofarligt i stället för att tvinga fram bevis för att det finns risker!

Mobiltelefonin och 3 G-systemet är dock, av två skäl, lite extra viktiga: För det första är det en droppe som får en överbelastad bägare att rinna över – inte ett nytt makrosystem till som man dessutom inte kan fly

från! För det andra gäller det de intervaller i frekvensområden som 3 G står för, inte minst det nya systemet för poliskommunikation – Rakel eller Tetra. De opererar på allt högre frekvenser och på allt kortare våglängder och kryper allt närmare det som så småningom blir joniserande strålning, det vill säga den farliga strålning som vi allihop är rädda för och som vi vet är farlig. Det här träffar ju på nya frekvensnivåer i vårt mänskliga elektromagnetiska system, något som gör att riskerna och frågetecknen hopar sig och att vi som ansvariga offentlighetsrepresentanter måste ta vårt ansvar.

Man säger att man i alla fall rekommenderar användning av *hands-free*. Jag menar att det här är ett sätt just nu för fega statsmakter och okunniga myndigheter att över huvud taget ha något att säga som svar på folks oro och att ha en sorts substitut. I stället för att använda den riktiga försiktighetsprincipen talar man om en försiktighetsstrategi och säger: Du själv får ta ansvar.

Man lämpar alltså över ansvaret på individen i stället för att från början skapa en strålningssäker miljö – skyll dig själv om du blir skadad!

Personligen tycker jag att det är trassligt med *handsfree* och att det är dyrt att köpa nytt för 250 kr varannan månad därför att min *handsfree* glappar och blir utsliten. Dessutom missar jag en massa samtal därför att jag inte får ordning på sladden. Det är helt enkelt inte en fungerande teknik, tycker jag. Jag tillhör dem som gärna vill ha en bra mobiltelefoni och skulle gärna se en god utbyggnad om den var riskfri. Men vi vet inte att den är riskfri. Det är det lilla problemet!

Herr talman! Slutsatsen är faktiskt återigen, och låt mig tjata om detta: Tillämpa försiktighetsprincipen! Kryp inte ifrån den och säg inte i ena andetaget att det inte finns några risker och i nästa andetag att det behövs mer forskning!

Å mitt partis vägnar återkommer jag till behovet av forskning. Både Folkpartiet och Vänsterpartiet uttryckte den saken väldigt bra i dag.

Anf. 195 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! I dag behandlar vi motioner som skrevs under den allmänna motionstiden. Då var det ingen motion som rörde om vi skulle slopa våra olika myndigheter för att i stället avgöra de här frågorna själva.

Naiv myndighetstro talar Lotta N Hedström om, liksom om att mobiltelefonerna ska användas till mjukporr. Nej, det är inte fråga om en naiv myndighetstro. Vi i utskottet har i stället nog följt upp vad vetenskapen och de olika myndigheterna har sagt.

När det gäller talet om vad mobiltelefonerna kommer att användas till kan jag säga att de som har tagit kontakt med mig absolut inte har diskuterat att mobiltelefonerna ska användas för mjukporr, utan dessa ska mera vara ett redskap i arbetet – precis som flera av oss som nu sitter här i kammaren använder mobiltelefonen.

Anf. 196 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Tack för möjligheten att prata ännu mer! Det glädde mig. Jag hoppades faktiskt på att få tillfälle till repliker.

Jag menar att vi har myndigheter som i det här fallet inte sköter sitt uppdrag på ett bra sätt. Så allvarlig är min kritik. Jag tycker inte att Statens strålskyddsinstitut tar sitt skyddsuppdrag på allvar. Så ser det ut.

Dessutom har den myndigheten under det gångna året, sedan den allmänna motionstiden, vacklat och sagt att det inte finns några problem. Seden gick deras chef ut och sade att det kanske finns problem, varvid de blev dragna i örat av minister Messing för att åter göra avbön. De har som något slags halvansvar lanserat försiktighetsstrategin därför att man inte kan negligera alla de 500 rapporter som faktiskt tar upp risker och problem. Man vet att de finns helt enkelt. Socialstyrelsen har i många år negligerat de patientgrupper som de facto är sjuka. Där släpar de efter på ett väldigt skamligt sätt.

Mycket har hänt, och utvecklingen går snabbt. Det här är den möjlighet och det forum där vi har att diskutera icke-joniserande strålning i ett vitt perspektiv. Jag tycker inte att vare sig myndigheter eller riksdagen tar sitt uppdrag på allvar att skydda befolkningen och se till att människors hälsa och möjligheter att bo, verka och arbeta är tagna till vara på ett sätt som rimmar med grundläggande mänskliga rättigheter.

Anf. 197 CHRISTINA AXELSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att Lotta N Hedström har satt sig in i frågan tillräckligt väl vad gäller vad våra myndigheter gör. Jag redogjorde för i mitt anförande det uppdrag som SSI har fått. De har väldigt många myndigheter omkring sig som delade det just för att titta på hur och om man behövde märka mobiltelefonerna med någon typ av varningstext. Det var flera som tog upp det även när vi hade vår hearing och sade att med den kunskap vi har i dag går det inte.

Jag vill säga rörande den DN-artikel som Lotta N Hedström nämnde att barnen säger själva att anledningen till att de har svårt att sova är att de tittar för mycket på TV, spelar dataspel. En del pratar om trångboddheten. Det är en annan fråga som vi får diskutera i ett annat sammanhang.

Det behöver byggas mer för att barnen ska känna sig lugna. Det är helt klart.

Anf. 198 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Det måste vara så att svenskar bedöms vara mer hårdiga och tåliga än andra, eftersom vi ligger högre i exponeringsnivåer och gränsvärden än många andra länder. Det är en bristande samstämmighet i bedömningen av gränsvärden världen över.

Det är naturligtvis inte så att svenskarna är tåligare, utan vi har myndigheter som inte har tagit självständiga beslut på den säkra sidan utan snarare går operatörernas och industrins behov till mötes.

Jag har en sammanställning framför mig som visar att Belgien, Italien, Ryssland, Kina, Schweiz, Paris, Wien, Salzburg har oerhört mycket lägre värden i watt per kubikmeter i exponeringsvärden än vad Sverige någonsin har.

Sedan har jag faktiskt följt myndigheternas agerande väldigt noga i tre år i den här frågan, så jag tar inte åt mig av den kritiken. Det Barnombudsmannen tog upp – det som barnen klagat på – är precis det jag säger: Barn utsätts i dag för en samlad elektrostress med datorer, TV, mobiltelefoner och en utomhus- och inomhusmiljö som är belastad. De är känsliga

gare, de tål det minst. Din anmärkning förstärker snarare mitt resonemang. Mobiltelefonerna är bara droppen som får en redan överfull bägare att rinna över ännu mera.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

16 § Vattendistrikt och vattenmiljöförvaltning

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04: MJU17
Vattendistrikt och vattenmiljöförvaltning (prop. 2003/04:57).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

*Avgift till den
kompletterande
arbetslöshetskassan
m.m.*

17 § Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2003/04: AU3
Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan m.m. (prop. 2003/04:62).

Anf. 199 ANDERS KARLSSON (s):

Herr talman! I detta ärende behandlar utskottet regeringens proposition 2003/04:62 *Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan* jämte motioner med yrkanden om bland annat avslag på propositionen.

Förslagen i propositionen handlar huvudsakligen om att Alfa-kassan ska ta ut en avgift av dem som får ersättning från grundförsäkringen enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring och som inte är anslutna till Alfa-kassan eller är medlemmar i någon annan arbetslöshetskassa.

Avgiften ska bland annat bidra till att täcka Alfa-kassans förvaltningskostnader för den grupp som är berättigad till grundersättning.

Regeringens bedömning är att avgiften leder till ökad rättvisa och lika behandling mellan dem som får grundbeloppet av Alfa-kassan och dem som är medlemmar i en arbetslöshetskassa och får sitt grundbelopp via sin a-kassa.

Enligt förslaget ska avgiften dras från ersättningen när den betalas ut. Avgiftens storlek kommer att fastställas av regeringen eller av den myndighet som regeringen föreslår efter förslag från Alfa-kassan.

Utskottet tillstyrker propositionen med den ändringen att ikraftträdandet sker måndagen den 4 oktober 2004.

Herr talman! Betänkandet behandlar också 27 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden hösten 2003. Dessa motioner tar upp olika frågor kring arbetslöshetsförsäkringen, bland annat överhoppningsbar tid, studier och a-kassa, bemanningsföretag och a-kassa, för att nämna några.

Samtliga motioner avstyrks med hänvisning till pågående utredningar eller kommande utredningsarbete.

Betänkandet innehåller även tolv reservationer, varav en fempartireservation om företagares ekonomiska situation vid arbetslöshet med krav om att regeringen ska tillsätta en parlamentarisk utredning. Utöver detta har två särskilda yttranden lämnats i ärendet.

Herr talman! Med denna korta inledning har jag försökt beskriva betänkandets innehåll och överlämnar med varm hand nu ärendet till debattörerna.

Anf. 200 HENRIK WESTMAN (m):

Herr talman! Vi moderater anser att riksdagen ska avslå regeringens proposition 2003/04:62 *Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan*. I propositionen föreslås att Alfa-kassan ska ta ut avgift för administration av arbetslöshetsförsäkringens grundförsäkring av arbetslösa som inte är anslutna till kassan men som får grundbelopp från den. Avgiften ska enligt förslaget tas ut i samband med att kassan betalar ut dagpenning.

Den del som utgör grundförsäkringen i arbetslöshetsförsäkringen måste anses vara en del av det generella statliga försäkringsskyddet. För att kunna beviljas ersättning krävs varken medlemskap i eller anslutning till någon a-kassa. Det är bara Alfa-kassan som betalar ut ersättningen i grundförsäkringen till de personer som varken är anslutna till eller medlemmar i någon a-kassa. Det finns alltså inte i denna del någon som helst konkurrenssituation gentemot övriga a-kassor. Finansieringen sker dessutom helt och hållet med skattemedel. En kollektiv, så kallad solidarisk, finansiering anses vara en viktig del i det generella statliga försäkringsskyddet.

När och om en person vill ha ett ytterligare statligt försäkringsskydd vid arbetslöshet, det vill säga den frivilliga inkomstbortfallsförsäkringen, kan den personen antingen ansluta sig till Alfa-kassan eller bli medlem i någon av de andra a-kassorna. I sådana fall tas det ut en anslutningsavgift respektive en medlemsavgift. I en frivillig försäkring är det självklart att det sker en individuell motprestation från den försäkrades sida. När det gäller inkomstbortfallsförsäkringen råder det dessutom en viss konkurrens mellan de olika a-kassorna. Avgiften i denna försäkring ger kassorna incitament att vara kostnadseffektiva i den administrativa hanteringen. En a-kassa kan genom att vara mera kostnadseffektiv än andra kassor hålla en lägre avgift och därmed locka till sig fler medlemmar.

I dag betalar alltså inte de som omfattas av grundförsäkringen, utan att vara anslutna till eller medlemmar i någon a-kassa, någon avgift medan de som är anslutna respektive medlemmar betalar en avgift även om de ännu inte är kvalificerade för ersättning från inkomstbortfallsförsäkringen.

Det anförs i propositionen att detta innebär en bristande likabehandling. Regeringen uppger att syftet med att införa avgiften är att öka rättvisan och införa likabehandling av de arbetslösa.

Vi moderater delar Statskontorets, Kommunförbundets och Landsförbundets bedömning att propositionen inte kommer att leda till rättvisa och likabehandling av de arbetslösa.

De som är anslutna till eller medlemmar i en a-kassa, men ännu inte är kvalificerade för den högre arbetslöshetsersättningen, bygger under den tid de endast omfattas av grundförsäkringen upp en rätt till högre

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Avgift till den
kompletterande
arbetslöshetskassan
m.m.*

ersättning. De som inte är anslutna till eller medlemmar i en a-kassa kvalificerar sig inte heller för den högre ersättningen.

Att ta ut en avgift av dem som ligger utanför inkomstbortfallsförsäkringen skulle dels strida mot principen om kollektiv finansiering som det generella statliga försäkringsskyddet anses vila på, dels medföra att det blir svårt att motivera varför avgiften i det ena men inte i det andra fallet ska kvalificera för en högre arbetslöshetsförsäkring.

Det är dessutom mycket tveksamt att låta arbetslösa människor som inte tillhör någon arbetslöshetskassa betala en avgift för att få det grundskydd mot tillfällig arbetslöshet som de redan har betalat skatt för. Avgiften berättigar dessutom inte till någon skattereduktion.

Den övergripande frågan om en eventuell övergång från kollektiv finansiering av det generella statliga försäkringsskyddet till ett mer individuellt avgiftsfinansierat försäkringsskydd bör tas upp i ett större sammanhang.

Vi moderater anser att det är nödvändigt att reformera arbetslöshetsförsäkringen. Vi vill införa en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring för alla. Försäkringen ska vara en omställningsförsäkring som administreras av staten. Ersättning ska kunna utgå under en period av 300 dagar, och det ska inte vara möjligt att kvalificera sig för en ny ersättningsperiod annat än med arbete.

Eftersom det är en omställningsförsäkring är det möjligt att avskaffa huvuddelen av de regel-, kontroll- och sanktionssystem som finns i dagens system.

För att åstadkomma ett tydligare försäkringsmässigt samband ska en utökning av egenfinansieringen ske. Försäkringspremien ska relateras direkt till lönen och utgöra 2 % på sådana inkomster som är ersättningsberättigande. Premien ska vara avdragsgill vid inkomstbeskattning.

Arbetslöshetsförsäkringen i sin nuvarande skepnad är för övrigt en ganska märklig försäkring. Den sköts av från staten fristående arbetslöshetskassor med i de flesta fall starka band till olika fackliga organisationer.

Samtidigt är de beslut som a-kassorna fattar myndighetsbeslut, och deras verksamhet finansieras till mycket stor del med statliga medel. Vi anser i likhet med Kristdemokraterna att konsekvenserna av att förändra relationerna mellan a-kassorna och de fackliga organisationerna bör utredas.

Herr talman! Småföretagarnas intressen är dåligt tillvaratagna i det sociala försäkringssystemet. I vissa hänseenden kan man säga att regelverket är direkt diskriminerande mot småföretagare. Vi tycker därför i likhet med Folkpartiet, Kristdemokraterna, Centern och Miljöpartiet att en parlamentarisk utredning skyndsamt bör tillsättas för att se över företagares ekonomiska situation vid arbetslöshet.

I motion A204 pekar motionärerna på vissa problem som är förknippade med en anställning i ett bemanningsföretag. De konstaterar att reglerna i arbetslöshetsförsäkringen är både stelbenta och diskriminerande mot privata bemanningsföretag.

Enligt nuvarande regler ska en anställd i ett bemanningsföretag anses vara tillsvidareanställd i den omfattning som svarar mot medlemmens arbetsutbud oavsett hur anställningsförhållandet benämns i anställningsavtalet. Motsvarande gäller inte för andra företag.

Vidare kan en arbetslös inte acceptera korta erbjudanden om arbete från bemanningsföretag utan att riskera sin ersättningsrätt. Skälet till detta är att anställda vid bemanningsföretag, till skillnad från anställda vid alla andra slags företag, inte får någon ersättning under arbetslösa perioder mellan olika uppdrag.

Dessa skillnader är otillfredsställande och innebär att bemanningsföretagen och deras anställda diskrimineras. Liksom motionärerna anser vi att a-kassereglerna ska vara lika för alla anställda, oavsett vilket slags företag de arbetar i.

Herr talman! Givetvis står jag bakom alla våra moderata reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 1.

Anf. 201 ERIK ULLENHAG (fp):

Herr talman! Låt mig inledningsvis yrka bifall till reservation nr 11.

Det händer väldigt lite på arbetsmarknadspolitikens område. Det är sällan som arbetsmarknadsutskottet träffas i Sveriges riksdag. Det är ganska sällan som vi har debatter här i kammaren. Då kunde man frestas att tro att allt var frid och fröjd. Men det är ju inte riktigt så.

Eftersom vi träffas ganska sällan vill jag säga några allmänna ord om regeringens arbetsmarknadspolitik.

Denna morgon, precis som alla andra morgnar, var det några hundra tusen människor – kanske en miljon – som vaknade fullt friska och arbetsföra, men som inte hade ett arbete att gå till. Ingen är längre förvånad över regeringens svikna löften inom arbetsmarknadspolitik.

Det var mycket länge sedan jag träffade någon som trodde på regeringens målsättning om högst 4 % arbetslösa, och jag tror inte att det längre är någon som vågar gissa om eller när regeringen, trots att man suttit i regeringsställning sedan 1994, uppfyller sitt mål om en sysselsättning på 80 %.

Herr talman! Det borde råda rätt febril aktivitet när vi har den sociala katastrof som det innebär med en ständigt stigande arbetslöshet, men det är mycket tyst på arbetsmarknadspolitikens område.

Man kan dra slutsatsen att vi lever i utredningarnas land. Det kan vi se även av det betänkande som vi debatterar i dag. När det gäller de motioner som behandlas hänvisar man till utredningar eller arbeten inom departementet. Det är inget fel med utredningar. Det är mycket bra att vi har väl förberedda beslut. Men från att Sverige har varit utredningarnas land i den meningen att besluten är väl förberedda har det nu bara blivit utredande och väldigt sällan beslut. Det finns få politiska områden där det syns så tydligt som inom arbetsmarknadspolitik.

När det gäller arbetslöshetsförsäkringen vill jag inledningsvis säga att Folkpartiet vill ha en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som omfattar alla. Den generella välfärden med fungerande försäkringssystem är i grunden en mycket liberal tanke. Det handlar om att ha skyddsnät i samhället och om att ge individer nya livschanser. Vi från Folkpartiet vill slå fast att arbetslöshetsförsäkringen är och ska vara en del av den generella välfärdspolitik.

Socialdemokraternas bindning till facket har gjort att man alltid haft ett motstånd mot att säga att arbetslöshetsförsäkringen, precis som andra socialförsäkringar, ska vara en del av den generella välfärdspolitik. Man vill inte ge upp den möjlighet som fackföreningar har att värva

medlemmar på grundval av a-kassan. Inget ont sagt om fackföreningar, men det är bekymmersamt när de styr politiken så till den grad att vi inte får en generell försäkring som omfattar alla.

I stället utreds det. Man hittar lite problem här och där. Sedan lappas det och lagas det på det a-kassesystem som vi har. Ibland kan ett nödortfigt lagande vara ganska bra även i ett nödortfigt system. Man skulle vilja ha en större reform, men det som sker kan ändå vara rätt och riktigt i ett mindre väl fungerande system.

Just det förslag som är huvudförslaget i det betänkande som vi i dag diskuterar, det vill säga att försöka åstadkomma ökad likställighet mellan arbetslösa som är anslutna till fackföreningsanslutna a-kassor och arbetslösa som är anslutna till den så kallade Alfa-kassan, har Folkpartiet ingenting att invända emot.

För en liberal är det lätt att vara misstänksam så fort det handlar om dessa frågor. Men just den här gången är det svårt att säga att det egentligen inte handlar om en faktisk likställning.

Till vår glädje behandlas också i detta betänkande företagares rätt till ekonomisk ersättning vid arbetslöshet. Förhoppningsvis kommer vi denna vår att med fempartimajoritet rösta igenom ett förbättrat skydd för företagare, om alla lyckas trycka på rätt knapp.

Vi vet att många människor i Sverige när en dröm om att starta eget. Många människor i Sverige har idéer om företagande, men en del låter bli därför att det känns lite för otryggt. Det är inte så konstigt, för har man ett hus och har barn är det tryggare med en anställning till att börja med än att driva eget. Där kan det politiska systemet se till att det blir ett bättre företagarklimat genom att se till att det finns en ekonomisk trygghet även för företagare och i högre grad likställa dem med anställda.

Återigen hänvisar majoriteten till att det pågår en utredning inom Regeringskansliet. Det kanske man gör nästa år och kanske om två år igen. Det är rätt många politiska frågor som behandlas på det viset. I synnerhet, herr talman, inom arbetsmarknadspolitikens område verkar de sitta och titta på väldigt många frågor. Ibland säger man att det utreds och ibland säger man att Regeringskansliet tittar på en fråga, och då tar det väl ännu längre tid tills den hamnar för beslut.

Mot den bakgrunden är det med glädje jag kan se att det just i denna fråga har bildats en annan riksdagsmajoritet. Det handlar i och för sig om att tillsätta en parlamentarisk utredning, men sätter vi press på regeringen är det i alla fall ett sätt att komma några steg framåt jämfört med lite loja, uppgivna kommentarer från majoriteten om att det tittas på saker inom departementet.

Jag yrkar bifall till reservation 11, och det är den reservation som Folkpartiet har.

Anf. 202 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Herr talman! Det är få områden som den socialdemokratiska regeringen lappar och lagar så mycket på som inom arbetsmarknadsområdet. Helhetssynen på detta politikområde är i det närmaste obefintlig. De olika arbetsmarknadsåtgärderna förändras, byter skepnad och är komplicerade att förstå. Likadant är det med arbetslöshetsförsäkringen. Kristdemokraterna har vid upprepade tillfällen påpekat att Sverige är i stort behov av en reformerad arbetslöshetsförsäkring.

Arbetslöshetsförsäkringen är ett viktigt och nödvändigt inslag i det svenska välfärdssystemet och ska fungera som en omställningsförsäkring där incitamenten att ta ett nytt arbete är stora. Försäkringen ska vara rättvis och ge hjälp under tiden som man söker ett nytt arbete.

Men regeringens proposition om att ta ut avgifter av den som får ersättning från Alfa-kassan är inte ett steg i rätt riktning och är inte rättvist. Alfa-kassan är tänkt för dem som har det svårast på arbetsmarknaden, för dem som inte kommit in i de olika trygghetssystemen, och att ge dem en ersättning vid arbetslöshet. Det är framför allt unga som finns i Alfa-kassan. 79 % av dem som uppbär grundersättning är 35 år eller yngre. En annan stor grupp är nyanlända svenskar. Grundförsäkringen ger i dagsläget 320 kr per dag. Att på denna blygsamma summa ta ut en avgift, som den socialdemokratiska regeringen föreslår, är inte rättvist. Det är inte rättvist att låta de sämst ställda betala två gånger för stöd och hjälp. De har ju redan bidragit till finansieringen av ett ekonomiskt grundskydd mot tillfällig arbetslöshet genom att de betalat skatt, och de får ingen skattereduktion för denna avgift.

Ett minskat grundförsäkringsbelopp, som detta förslag de facto kommer att innebära, gör att de sämst ställda i samhället får ännu mindre att röra sig med. Det troliga scenariot är att denna minskade inkomst för de arbetslösa kommer att öka trycket på kommunernas socialbidragssystem. Hur detta slår mot kommuner med hög arbetslöshet och med stora grupper av medborgare som använder Alfa-kassorna redovisas inte i propositionen eller i betänkandet från majoriteten i utskottet.

Arbetslösheten i Sverige är enligt Eurostat 6 %, och då räknas bara den öppna arbetslösheten. För att vara riktigt korrekt ska alla de som inte har ett arbete att gå till också räknas in, det vill säga de som är i olika arbetsmarknadsåtgärder, och då är vi uppe i 8 %. Det är långt till regeringens mål om en 4-procentig arbetslöshet.

Nej, herr talman, det bästa och nödvändiga är att totalt reformera arbetslöshetsförsäkringen. Den ska vara aktiverande och skapa incitament att skaffa ett nytt arbete. Reglerna ska vara enkla och överblickbara för alla, och allt arbete ska uppmuntras och räknas den arbetslöse tillgodo i systemet. Ersättningsnivån bör under det första året vara 80 % av den lön man hade vid inträdet i arbetslösheten.

Kristdemokraterna anser att ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen, liksom från sjuk- och föräldraförsäkringen, i princip bör grunda sig på de inkomster man faktiskt haft och betalat avgifter för, inte på den inkomst man har när man blir arbetslös. Den ersättningsgrundande inkomsten ska beräknas som 80 % av genomsnittsinkomsten de senaste 24 månaderna. Efter sex månaders arbetslöshet sker den första omräkningen. Därefter sker omräkning kontinuerligt. Det innebär att ersättningsnivån höjs för varje arbetad timme.

Reformeringen av arbetslöshetskassorna innebär att man även ska se över den starka kopplingen som kassorna har till de olika fackliga organisationerna. Det är a-kassorna som fattar myndighetsbeslut, och deras verksamhet bekostas nästan helt med statliga medel.

Två utredningar som presenterades hösten 1999, från Statskontoret och från Riksrevisionsverket, ifrågasätter dagens system med fristående a-kassor som är knutna till fackliga organisationer. Riksrevisionsverket skriver i sin utredning att a-kassornas privaträttsliga ställning utgör ett

hinder för en effektiv tillsyn. Statskontoret pekar på att statsbidragen inte är utformade på ett sätt som stimulerar till god hushållning med skattebetalarnas pengar.

Kristdemokraterna anser att regeringen bör utreda en alternativ organisationsmodell samt konsekvenserna av att förändra relationerna mellan de fackliga organisationerna och arbetslöshetskassorna för att därigenom lösa problem som bland annat Statskontoret och Riksrevisionsverket pekar på.

Herr talman! I betänkandet har Kristdemokraterna i ett par reservationer belyst situationen för dem som studerar och deras förhållande till arbetslöshetsförsäkringen. Det är viktigt att som studerande kunna ha rätt till arbetslöshetsförsäkring under ferierna. Detta är speciellt viktigt för äldre studenter med försörjningsansvar. I den studiesociala utredningen *Studerande och trygghetssystemet*, som avlämnades i december 2003, säger man att regelverket upplevs svårt och komplicerat för studenterna och för fram behovet av förbättringar för studerande med barn. Vidare vill Kristdemokraterna i en reservation stimulera till deltagande i utbildning och föreslår därför att studier ska betraktas som överhoppningsbar tid i proportion till omfattningen av tiden.

Tyvärr vill inte utskottet följa upp vad den studiesociala utredningen föreslår. Förhoppningsvis kan vi i nästa års betänkande om arbetslöshetsförsäkringen se de kristdemokratiska förslagen vara med i majoritetstexten.

Herr talman! Vi har i en gemensam reservation tillsammans med Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet tagit upp företagarnas rätt till a-kassa. Vi anser att en parlamentarisk utredning ska tillsättas för att snabbt se över företagarnas ekonomiska situation vid arbetslöshet. Ulf Holm kommer att utveckla den reservationen vidare.

Till slut vill jag denna sena timme ta upp kammarens tid med att belysa en viktig kristdemokratisk reservation som jag hoppas också kan bli en majoritetstext och ett tillkännagivande nästa år. Den handlar om familjehemsföräldrarnas utsatta situation inom trygghetsområdet. Det finns barn i dagens Sverige som inte mår bra av att vistas i sin biologiska familj därför att deras föräldrar av en eller annan anledning inte räcker till som förälder. Det kan exempelvis vara missbruk eller psykisk ohälsa som orsakat situationen. Det finns då en möjlighet för barnen att vistas kortare eller längre perioder hos en annan familj som då fungerar som ställföreträdande föräldrar och tar ansvar för barnets fostran.

Att vara familjehemsförälder är en viktig uppgift som inte bara tar mycket tid i anspråk utan även kräver stort känslomässigt engagemang. Kommunerna annonserar ofta efter familjehem, men det är tyvärr ofta svårt att hitta nya familjer som är beredda att öppna sina hem för dessa barn. Med alltför splittrade och trasiga familjer med otrygga barn som får illa, behövs det fler trygga och omvårdande familjehem som orkar bära den extra arbetsbelastning det innebär att ta hand om ett barn vars föräldrar av olika skäl inte klarar sin föräldraroll.

På grund av detta stora engagemang krävs i många fall att en av familjehemsföräldrarna stannar hemma på heltid.

Att ha ett familjehemsuppdrag räknas emellertid normalt inte som ett förvärvsarbete eftersom det inte är fråga om en anställning utan om ett arvoderat uppdrag. De utför ett heltidsjobb för samhället men får inte

tillgodoräkna sig detta när det gäller möjligheten till arbetslöshetsförsäkring. Enligt min erfarenhet från vänner som är familjehemsföräldrar krävs det mycket av såväl arbete som tid, tålamod och tårar för att rätt kunna fungera som ställföreträdande föräldrar.

Att alla som utför ett arbete av något slag ska ha rätt till arbetslöshetsförsäkring är en självklarhet. Men detta gäller inte för en familjehemsföräldrar!

Arbetsdomstolen har slagit fast att familjehemmet inte presterar ett arbete för någon annans räkning, vilket är en generell utgångspunkt för ett anställningsförhållande. Kammarrätten fastslog så sent som 1999 att den praxis som utformats vid tillämpningen av arbetslöshetsförsäkringen fortfarande gäller.

Riksdagens revisorer granskade förra året familjehemsvården av barn och unga och tar bland annat upp de ekonomiska villkoren för familjehemsföräldrar. De föreslår att familjehemsvård ska jämföras med förvärvsarbete, och därmed vara en grund för ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. De föreslår med andra ord att riksdagen som lagstiftande församling ska ändra gällande lag så att kammarrättens praxis inte längre ska gälla.

Det är både beklagligt och oacceptabelt att dessa familjehemsföräldrar, vilkas ovärderliga arbete verkligen borde röna samhällets uppskattning, inte kan få tillgång till samma sociala, ekonomiska och arbetsrättsliga trygghet som vi andra.

Herr talman! Jag vill till slut yrka bifall till reservation nr 3 och står självklart bakom alla kristdemokratiska reservationer.

Anf. 203 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Herr talman! Mycket är sig likt när arbetsmarknadsutskottet debatterar arbetslöshetsförsäkringen. Vi säger att vi är överens om att vi ska ha en omställningsförsäkring, men sedan spricker den bilden. Som vanligt får vi höra från de borgerliga partierna att man vill kapa banden till fackföreningsrörelsen. Man vill ha en bortre parentes i rätten till ersättning. Man vill öka egenavgifter och så vidare.

Därför tycker jag att det skorrar lite falskt när man låtsas vara upprörd över att majoriteten vill öka rättvisan genom att även de som har Alfa-kassa får betala en avgift – detta samtidigt som man faktiskt kraftigt vill öka egenavgifterna för alla.

I dag har vi en omotiverad skillnad mellan Alfa-kassan och de vanliga a-kassorna. Den som är medlem i en a-kassa betalar en medlemsavgift på någon hundralapp i månaden. Den som har valt att stå utanför slipper denna medlemsavgift. Grundbeloppet är ju detsamma, vilket betyder att den som går in i en a-kassa i praktiken får lägre nettoersättning än den som har valt att stå utanför och som då slipper medlemsavgifterna.

I andra situationer brukar ju de borgerliga partierna förorda konkurrensneutralitet, som det heter. Men när det finns orättvisor som, liksom i det här fallet, faktiskt missgynnar de fackföreningsbaserade a-kassorna, då är det något man kan tänka sig. Jag menar att majoriteten har gjort en riktig bedömning i det här fallet. Det visar sig bland annat i att protester har uteblivit. Det gör de ju när argumenten för en förändring är rimliga. Och det här är rimligt.

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Avgift till den
kompletterande
arbetslöshetskassan
m.m.*

Så i fråga om Alfa-kassa och avgifter är vi i Vänsterpartiet överens med regeringen. Det är vi däremot inte när det gäller inträdesvillkoren. Där är det också sig likt, att vi har en reservation och vill att man för en gångs skull gör något åt de orättvisa inträdesvillkoren. Få kan ju säga emot att det faktiskt är så att de regler som vi har i dag både när det gäller medlemsvillkor och, framför allt, arbetsvillkor konsekvent missgynnar vissa grupper på arbetsmarknaden. Det är de grupper som har svårt att få visstidsanställning och svårt att få heltidsarbete. Vi vet också vilka grupper det handlar om. Det handlar om kvinnor, främst unga kvinnor ur LO-kollektivet. Det handlar om invandrare.

Resultatet av dagens regler blir ju en form av strukturell diskriminering, och det borde man kunna vara överens om att göra något åt. Men det är man inte, och tyvärr finns det mycket som tyder på att regeringen lite grann duckar i den här frågan. Vi har lyft fram den i olika sammanhang, bland annat i interpellationer. Då får vi höra att regeringen tillsammans med de centrala fackförbunden jobbar med frågan. De centrala fackförbunden tycker för övrigt detsamma som Vänsterpartiet i den här frågan. Men ingenting händer. Det vore intressant om Socialdemokraternas representant senare i den här debatten kunde redogöra lite närmare för var den här frågan ligger och hur det utvecklar sig med samarbetet med parterna. I det sammanhanget vill jag yrka bifall till vår reservation nr 4.

När vi är inne på reservationer tänkte jag kommentera den flerpartireservation som finns när det gäller a-kassa till småföretagare. Där pågår det ett arbete i Regeringskansliet. Och det är inte bara en utredning, som Ullenhag säger. Det pågår ett arbete med att formulera kommittédirektiv. Så man har hunnit långt i den här frågan, och reservationen blir lite att slå in öppna dörrar.

Nu är reservationen, tycker jag, bättre än de motionsyrkanden som föreslås bifallas. Samtliga motioner pratar på olika sätt om att småföretagare ska jämsställas med arbetstagare. Man pratar om att man ska skjuta in småföretagare i de befintliga systemen. Det är vi tveksamma till från Vänsterpartiets sida. Vi har drivit krav på utredning och välkomnar att dessa kommittédirektiv är på gång. Men vi vill gärna se en förutsättningslös utredning och att man till exempel bevarar den karaktär som finns i arbetslöshetsförsäkringen av att det ska vara en omställningsförsäkring just för anställda. Vi är rädda för att man kan tappa andra viktiga värden om man går in och ska peta i det och göra om det till en småföretagarförsäkring. Småföretagare ska ha grundtrygghet både vid sjukdom och arbetslöshet, men vi menar att man också ska titta på andra lösningar än de befintliga systemen.

I utskottsbetänkandet lyfter vi fram en annan mycket viktig fråga där utskottet faktiskt är överens och där vi skickar en väldigt tydlig signal till regeringen om att den faktiskt måste fullfölja löften som den har utställt. Det handlar om föräldralediga som är hemma med barn och som under tiden går in och jobbar deltid. Det som händer då är att även om man har haft ett heltidsarbete innan barnledigheten räknas dagenningen om, och den grundas på ett deltidarbete.

Det är ju inte rimligt. Det är säkert inte heller helt lätt att komma till rätta med. Det finns en rad besvärliga teknikaliteter. Men jag är glad för att utskottet, enhälligt som sagt, så tydligt talar om för regeringen att vi förväntar oss att se resultat.

Jag tror redan att jag har yrkat bifall till reservation nr 4.

Anf. 204 ERIK ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Allra först vill jag understryka för Camilla Sköld Jansson att till exempel Folkpartiet inte har invänt mot den förändring man föreslår, alltså att ta ut en avgift av dem som inte har ersättning från försäkring i Alfa-kassan.

Sedan vill jag också understryka, Camilla Sköld Jansson, att du får be om ursäkt för att jag ibland är lite orolig för att de här hänvisningarna till vad som sker i departementet sällan blir verklighet i Sverige. Kompetenskonton händer det ingenting med. I fråga om arbetstidslagstiftningen, som du själv är engagerad i, har man aviserat en proposition som dras tillbaka. Jag är inte lika lugn som utskottsmajoriteten, där man säger att det här är något som man tittar på inom Regeringskansliet. Inte ens det faktum att man går så långt i detta betänkande att man säger att man slipar på kommittédirektiv gör mig lugn för att det faktiskt kommer att hända något när det gäller företagares skydd vid arbetslöshet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Camilla Sköld Jansson. Du inledde med att säga att det mesta är sig likt. De borgerliga partierna ifrågasätter kopplingen mellan facket och arbetslöshetskassan.

Jag kan förstå socialdemokratin, som ofta ser sig som *en* rörelse med LO och partiet. Mycket av det politiska beslutsfattandet i Sverige sker tyvärr i LO-borgen, utanför de rum som är de demokratiskt valda organen. Där kan jag förstå att man inte vågar utmana LO-kollektivet och säga att detta är en del av den generella välfärdspolitiken, att vi ska ha en allmän och obligatorisk försäkring.

Det jag däremot är lite förvånad över är varför Camilla Sköld Jansson och Vänsterpartiet är så övertygade om att den bästa tingens ordning är att inte ta in det här som en del av den generella välfärdspolitiken utan att man fortsätter att låta fackföreningarna administrera det. Det räcker inte med att säga att det mesta är sig likt och att ni alltid har tyckt så. Varför tycker ni så?

Anf. 205 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Jag är överens med socialdemokratin när det gäller synen på fackföreningsrörelsen utom i en viktig del, nämligen att vi tycker att fackföreningsrörelsen ska vara partipolitiskt obunden. Det kanske vi får se så småningom.

Vi tycker att det är en bra ordning att ha a-kassor kopplade till fackföreningsrörelsen. Det är av flera skäl. Ett skäl är att där finns en ytterst viktig branschkunskap om hur det ser ut inom olika branscher på arbetsmarknaden. Det är också bra att det finns en tydlig koppling där parterna deltar i lönebildning och att man har en koppling till a-kassa och reservationslöner med mera. Det finns alltså en innehållslig faktor i att fackföreningsrörelsen är med.

Vi delar ju inte heller de borgerliga partiernas tanke att man ska öka egenavgifterna. Det tyder också på att det system vi har med a-kassorna är effektivt.

I nuläget ser jag ingen anledning att ändra detta. När ni kritiserar a-kassan och säger att man lappar och lagar kritiserar ni i själva verket grundbultarna. För att man ska få till stånd en sådan förändring måste det till en helt annan majoritet här i kammaren.

Anf. 206 ERIK ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! För att man ska få till stånd någon aktivitet över huvud taget på det arbetsmarknadspolitiska området behövs det en annan majoritet i den här kammaren.

Camilla Sköld Jansson smiter ju lite från frågan. Du pratar om att vi vill ha höga egenavgifter. Ja, vi kan diskutera egenavgifternas storlek inom ramen för en försäkring som en del av den generella välfärden. Personligen tror jag och Folkpartiet att vi ska ha högre egenavgifter just för att ha en tydligare koppling till arbetslöshetens kostnader, precis som man inom ramen för de andra välfärdsförsäkringarna vill ha tydliga kopplingar mellan vad systemet kostar och egenavgifter så att det är raka rör för medborgarna.

Ytterst viktig branschkunskap var väl det argument Camilla Sköld Jansson förde fram. Vad vi ser om vi granskar de olika kassorna är att den här branschkunskapen leder till ganska olika bedömningar av lika fall. Det leder till att vi i dag använder arbetslöshetsförsäkringen som ett förtäckt kulturstöd inom vissa branscher. Det är helt möjligt.

Folkpartiet tycker att vi ska öka kulturstödet på sina håll, men det är inte rimligt att folk går på a-kassa för att försörja sig som kulturarbetare av olika slag. Man kan tycka att det är bra eller dåligt.

Man kan införa ett antal löner, om man vill det, för folk som ska vara statligt försörjda kulturarbetare. Det ska inte gå via arbetslöshetsförsäkringen. Jag kan ge ett antal exempel på kassor som faktiskt inte fungerar speciellt bra just på grund av branschkunskap.

Du har inte övertygat mig i detta inlägg om det principiellt riktiga. Jag har ju tyvärr den misstanken, eftersom jag just denna kväll råkar vara konspiratoriskt lagd, att det egentligen är så att Vänsterpartiets motstånd mot att se till att det här blir en del av den generella välfärdspolitiken har att göra med Vänsterpartiets vilja att göra inbrytningar i LO-grupperna. Men det kanske är en alldeles för elak misstanke.

Anf. 207 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Jag lyckades inte övertyga Erik, och han lyckas inte heller övertyga mig. Där är vi väl jämbördiga.

Jag smiter ju inte. Jag talar väldigt tydligt om varför vi vill se kopplingen med fackföreningsrörelsen.

Erik Ullenhag glider sedan in på en annan diskussion som handlar om kulturarbetare. Det är på samma sätt med kulturarbetare som med egenföretagare. Det är grupper på arbetsmarknaden som behöver ett grundskydd även vid arbetslöshet, men de har andra och lite speciella villkor som man kanske bör reglera på ett speciellt sätt. Där är vi ju överens. När det gäller kulturarbetare arbetar man med särskilda arbetsförmedlingar och försöker komma fram på olika sätt. När det gäller egenföretagare

finns det kommittédirektiv på gång i Regeringskansliet. Även de två delarna tror jag att vi kommer att kunna utveckla. Det är, som sagt, två grupper som vi är överens om ligger i en gråzon.

Anf. 208 CLAES VÄSTERTEG (c):

Herr talman! Till att börja med vill jag för tydlighetens skull säga att även Centerpartiet har accepterat den förändring som ligger i propositionen vad gäller avgiften till Alfa-kassan.

Så mycket kan konstateras som att det finns mycket att säga om våra trygghetssystem. En sak är säker: De är inte särskilt enkla och lätt överblickbara. De präglas av – som man har lyft fram här tidigare – ett lappande och lagande.

Allt detta visar för mig och Centerpartiet att det krävs en ny arbetslöshetsförsäkring. Det krävs en arbetslöshetsförsäkring som är allmän och obligatorisk och som utgör en del av den generella välfärdspolitiken.

Dagens system riskerar i många stycken att låsa fast människor i arbetslöshet. Det skapar inte heller tillräckliga incitament för att ta ett jobb. Vi vill i stället se en reell omställningsförsäkring, en försäkring som ger ett bra inkomstskydd men under en begränsad tid.

Utgångspunkten måste vara att allt arbete, oavsett anställningsform ska löna sig. För att detta ska bli verklighet krävs ett antal åtgärder. En ny arbetslöshetsförsäkring är en av dem.

Försäkringen måste bygga på enkla och överblickbara regler som är anpassade till dagens arbetsmarknad. De regler kring medlemskap och kvalifikationer som gäller i dag är alltför krångliga. De som drabbas hårdast av regelverken är invandrade svenskar, unga svenskar, företagare och de som är delägare i olika former av kooperativa verksamheter.

Herr talman! Tillväxt är ett av vår samtids mest omhuldade begrepp. De flesta gör anspråk på att vilja främja den, att vara orienterade av den eller att bygga välfärden på den. För Centerpartiet är det självklart att tillväxt är en förutsättning för höjt välstånd och ett livskraftigt samhälle. Centralt för att tillväxten ska öka är att det startas fler företag, att företag växer och att företagerskan eller företagaren känner trygghet.

Tyvärr diskriminerar ofta regeringens politik småföretagare. Ett område där diskrimineringen av småföretagare är uppenbar är inom trygghetssystemet. Det nuvarande systemet bidrar snarare till ett passivt ägande av aktier. Det gynnas framför att eget arbete får företag att växa.

Det är nödvändigt att småföretagare får lika villkor i trygghetssystemen. Det är därför glädjande att vi nu verkar ha en majoritet för att sätta fart på denna förändring, under förutsättning att vi trycker rätt och kvittar rätt.

Regeringen har alltför länge försökt gömma sig bakom en aviserad utredning som bara dröjt och dröjt. Vi kan se sedan tidigare att även om man aviserat kommittédirektiv kan det ta ganska lång tid att skriva dem i Regeringskansliet – alltför lång tid.

Det är oerhört viktigt att vi har ett gott småföretagarklimat i Sverige. På senare tid har utvecklingen förändrats när det gäller hur småföretagen växer upp och hur de ser ut. Det har också blivit alltmer tydligt att företagandet är ett komplement till en mer traditionell anställning. Därför är det av stor vikt att den utredning kring företagares rätt till a-kassa som föreslås i fempartireservationen sätts i gång snarast.

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Avgift till den
kompletterande
arbetslöshetskassan
m.m.*

Dagens trygghetssystem påverkar också företagarnas anhöriga. De sammankopplas inom exempelvis fämansföretagen. Det leder till att ibland inte vare sig make eller maka får del av arbetslöshetsersättningen om den andra parten driver ett företag. Anhöriga med jobb utanför företaget ska kunna ha tillträde till a-kassa utan att företaget läggs i malpåse. Det är inte självklart den ena parten i ett äktenskap med automatik är anställd i den andres företag.

Herr talman! Även för personer verksamma inom den sociala ekonomin kan problem uppstå inom arbetslöshetsförsäkringen. Detta är på grund av att dagens system inte är anpassade till de former som finns i den sociala ekonomin. För att en person ska få ta del av arbetslöshetsförsäkringen krävs givetvis att han står till arbetsmarknadens förfogande. Som intressent i en ekonomisk förening finns det risk att den enskilde betraktas som näringsidkare. Enligt en rapport från Kulturdepartementet som heter *Social ekonomi är en tredje sektor för välfärd, demokrati och tillväxt* måste den sökandes personliga verksamhet i rörelsen helt ha upphört om samtliga företagarkriterier är uppfyllda.

Detta riskerar att hindra utvecklingen inom många kooperativ eller ekonomiska och ideella föreningar. Reglerna kring rätten att erhålla ersättning från arbetslöshetsförsäkringen behöver förtydligas.

Herr talman! Trygghetssystemets utformning är tyvärr i mångt och mycket förlegad. Det behöver ses över, och det snarast. Det måste vara slut på lappandet och lagandet i arbetsmarknadspolitiken. Den måste omprövas i grunden.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservationerna 7 och 11.

Anf. 209 ULF HOLM (mp):

Herr talman! I detta betänkande om avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan vill jag koncentrera mitt inlägg på en punkt, nämligen den om företagares rätt till a-kassa.

Denna fråga var uppe till debatt i samband med förra årets behandling av betänkandet AU4. Det var i princip samma frågeställningar då som vi har i dag. Jag ska därför börja med att erkänna att Moderaternas Patrik Norinder fick rätt. När vi diskuterade reservationen från de fyra borgerliga partierna förra året om just denna fråga sade han till mig: Gå med på reservationen och se till att det händer någonting. Det skulle jag ha gjort. Jag sade då i debatten att om det inte kommer något förslag från Regeringskansliet lär Miljöpartiet återkomma i denna fråga med besked. Det har Miljöpartiet nu fått göra. Jag vill därför redan nu yrka bifall till reservation 11 under punkt 9 rörande företagares rätt till a-kassa, vilket betyder att det finns fem partier i riksdagen som står bakom kravet på att det ska tillsättas en parlamentarisk utredning om företagares ekonomiska situation vid arbetslöshet.

Vi i Miljöpartiet de gröna är övertygade om att ett gott småföretagarklimat är bra för hela Sverige. Småföretagarna är dock en diskriminerad grupp i trygghetssystemen. De små företagen har inga säkra inkomster. Företagarna måste själva tjäna in varenda krona till skatt, avgifter och egen lön. Det gör dem sårbara. Soloföretagare är dessutom ännu mer utsatta än vanliga lönearbetare i händelse av arbetslöshet, vilket beror på att trygghetssystemen från början utformades utifrån den anställdes lönearbetarens behov. Hundratusentals svenska småföretagare är därmed

orättvist behandlade i det svenska trygghetssystemet. Även småföretagare är i behov av ekonomisk trygghet och klara regler vid arbetslöshet.

Herr talman! Dagens regler skapar inte bara stora bekymmer för dagens företagare utan hindrar säkert också många från att starta ett eget företag. Många anser att det är för riskabelt att byta lönearbete mot ett liv som egenföretagare. Jag tror också att många arbetslösa drar sig för detta eftersom de vet att de mister en trygghet.

Att vara egenföretagare har i allt större utsträckning kommit att bli ett komplement till en regelrätt anställning. Ett problem för småföretagarna är att deras intressen är dåligt tillvaratagna i det sociala försäkringssystemet, trots att de kan vara lika eller till och med mer sårbara än de som är anställda. I vissa avseenden är regelverket direkt diskriminerande mot småföretagare. Vi anser därför att en parlamentarisk utredning ska tillsättas för att skyndsamt se över företagares ekonomiska situation vid arbetslöshet så att dessa inte missgynnas i förhållande till arbetstagare vid ersättning från a-kassan.

I utredningen bör det även ingå att man överväger möjligheterna för företagare att vara deltidsarbetslösa samt att man ser över reglerna som gäller för dem som verkar inom kooperativa, ekonomiska och ideella föreningar. Ett annat problem är givetvis nivån på ersättningen för företagare där tydliga tillämpningsföreskrifter i dag saknas.

I förra årets betänkande kunde vi läsa, vilket jag tog fasta på vid det tillfället, att en analysgrupp hade påbörjat sitt arbete 2001, bland annat för att se över dessa frågor. Man skrev: Enligt vad utskottet har inhämtat från Regeringskansliet kommer analysgruppen inom kort att presentera resultaten av sitt arbete i denna departementspromemoria.

Vid förra årets behandling fanns det motioner från samtliga partier. Även Vänsterpartiet och Socialdemokraterna hade väckt motioner om detta. Men jag valde då, i tron att det skulle komma ett förslag från Regeringskansliet med skarpa förslag inom detta område, att inte skriva en reservation om en parlamentarisk utredning utan endast ett särskilt yttrande.

Så fel jag kunde ha. Det kom inga skarpa förslag från Regeringskansliet inom detta område.

Analysgruppen har presenterat sitt arbete enligt årets utskottsbetänkande. Men det finns inte ett enda förslag där på hur man ska kunna komma till rätta med detta. I stället hänvisar man återigen till att man ska ta fram ett kommittédirektiv och att frågan ska ses över i anslutning till rubriken Familjehem. Men det är inte samma sak.

Jag tror att det är väldigt viktigt att vi faktiskt tillsätter en parlamentarisk utredning om detta. Det är komplexa och svåra frågor. Men framför allt behövs en parlamentarisk utredning för att hjälpa regeringen att komma med ett förslag. Uppenbarligen har regeringen svårt med det.

Jag tror också att det är bra att vi i de andra partierna kan hjälpa till och lämna förslag men också att Vänstern finns med. Vänstern väckte nämligen förra året en väldigt bra motion på detta område, och jag är förvånad över att Vänstern i år inte har väckt en motion om samma frågeställningar. Och framför allt undrar jag varför Vänstern inte ansluter sig till denna reservation.

Prot. 2003/04:88
25 mars

*Avgift till den
kompletterande
arbetslöshetskassan
m.m.*

Vi hörde tidigare Camilla Sköld Jansson säga att det var en ganska bra reservation. Men ni får gärna rösta för denna reservation nästa vecka därför att innehållet är bra och därför att vi egentligen har samma syn på att vi måste se över detta. Ni får gärna ansluta er till denna reservation.

Jag tror tyvärr att Vänstern inte vågar komma till skott när det väl gäller. Det är kanske där som problemet finns.

Jag tror att det är väldigt viktigt att vi går fram med den här reservationen och får en parlamentarisk utredning där alla partier ingår så att vi tillsammans kan hitta en samsyn kring dessa frågor och komma framåt och hjälpa regeringen på traven för att hjälpa småföretagare.

Socialdemokraterna ska ha en kongress snart som handlar om tillväxt. För någon månad sedan gick samordningsminister Pär Nuder ut och sade just att vi måste ha bättre och tydligare regler för småföretagen. Det får inte vara en konflikt mellan småföretagare och anställda som i den gamla klassiska socialdemokratiska retoriken. Jag kan bara ställa upp på det. Men varför går då inte den socialdemokratiska gruppen med på en sådan parlamentarisk utredning just för att göra det lättare för småföretagare? Det är svårt att gå från ord till handling. Det verkar framför allt väldigt svårt när det gäller dessa frågor, vilket jag djupt beklagar.

Slutligen vill jag kortfattat nämna Miljöpartiets och Vänsterpartiets gemensamma reservation gällande inträdesvillkoren, alltså det som finns under punkt 3.

Jag tycker att det är principiellt viktigt att inträdesvillkoren förändras. Arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring som bygger på anställnings- och inkomstbortfallsprincipen. För att få rätt till ersättning fordras att den arbetslöse uppfyller både ett medlemsvillkor och ett arbetsvillkor. För den som har ett fast heltidsarbete är det inga problem att uppfylla dessa villkor. Däremot är det svårt för deltidsarbetande och för dem som har olika former av tillfälliga anställningar att nå upp till dessa villkor. Och, precis som Camilla Sköld Jansson sade i sitt inlägg, de som drabbas hårdast är kvinnor och invandrare som har störst andel deltids- och korttidsanställningar. Det är ett intressant inlägg när det gäller könsmaktsordningen, som systematiskt underordnar kvinnor och överordnar män. Denna könsmaktsordning präglar arbetsmarknaden i dag. Detta måste vi komma till rätta med.

Både jag och Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör lägga fram ett förslag om hur dessa kvalifikationsregler för att man ska få rätt till arbetslöshetsersättning kan göras neutrala och icke-diskriminerande för korttids- och deltidsanställda. Det skulle vara en väldigt viktig reform på den svenska arbetsmarknaden, och jag beklagar att den socialdemokratiska gruppen i riksdagen inte kan gå med på detta för att komma till rätta med detta viktiga problem, framför allt för att se till att kvinnor och invandrare får det enklare på den svenska arbetsmarknaden. Där borde vi kunna hitta en samsyn.

Anf. 210 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att verkligen understryka det som Ulf Holm avslutade med, nämligen vikten av att man faktiskt kommer till rätta med dessa inträdesvillkor som så uppenbart diskriminerar.

Sedan frågade Ulf Holm mig varför Vänsterpartiet inte ställer sig bakom denna reservation. Jag tror att jag klargjorde det tydligt i mitt första inlägg. Det handlar om att samtliga yrkanden som nu föreligger tar fasta på att egenföretagare ska jämföras med arbetstagare på olika sätt och att samtliga yrkanden tar fasta på att detta ska in i a-kassasystemet. Där har vi olika uppfattningar. Vi värnar tvärtom a-kassans karaktär av att vara en försäkring för dem som är anställda.

Som Ulf Holm säger pågick det förra våren ett arbete i Regeringskansliet och som vi hänvisade till. Den gruppen har lagt fram sitt förslag, och man arbetar just nu med ett kommittédirektiv. Jag menar att det som ni gör är att slå in öppna dörrar. Ni kanske plockar billiga poäng, men ni slår in öppna dörrar.

Anf. 211 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Det är precis som Camilla Sköld Jansson själv säger gällande yrkandena i de olika motionerna. Vi har därför medvetet sagt att motionerna bara delvis är tillstyrkta och skrivit en reservation.

Jag hade hoppats på att fler skulle ha kunnat ställa upp på den och också den socialdemokratiska gruppen när den väl fått läsa den. Den är väldigt bra skriven och tar fasta på det viktiga vi vill att man arbetar fram. Ni får gärna ändra er i Vänsterpartiets grupp. Ni kan antingen inte aktivt gå emot den eller till och med bifalla den just därför att den har blivit så pass bra nu.

Jag har oftast varit väldigt positiv till och kanske naiv att tro att när man skriver någonting i ett utskottsbetänkande ligger det väldigt mycket sanning i det. Men när det gäller att Regeringskansliet förbereder olika papper verkar det ta väldigt lång tid. Det måste man ändå tillstå. Det är därför jag tror att det inte alls är att slå in öppna dörrar. Det är verkligen att sätta press så att vi får en parlamentarisk utredning.

Jag är inte övertygad om att Regeringskansliet ska göra en utredning själv. Det verkar ha väldigt svårt att komma fram med bra idéer. Jag sätter stort värde på att alla politiska partier är med i en sådan utredning och kommer med olika förslag där även ni från Vänstern får vara med och komma med era synpunkter. Jag ser det som ett väldigt stort framsteg i arbetet.

Anf. 212 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik:

Herr talman! I reservationen ingår att man vill yrka bifall till yrkanden. Vi kan inte ställa oss bakom något enda av de yrkandena. Vi vet hur kammarmajoriteten ser ut. Jag ser ändå att den bästa vägen vore att regeringen fick jobba fram sitt kommittédirektiv.

Jag är också övertygad om att man har den inriktning som vi och som jag också tror Miljöpartiet har. Det handlar om att man ska hitta ett sätt att trygga för småföretagare vid både sjukdom och arbetslöshet på ett sådant sätt att man inte slår sönder de system som finns och som reglerar grundförsäkringar för dem som finns i ett anställningsförhållande.

Detta blir att ta en omväg runtomkring och kanske öppna för andra lösningar. Jag hade föredragit att det hade fått ha sin gång i Regeringskansliet. Jag tror att det hade blivit väldigt bra.

Anf. 213 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande i dess helhet och avslag på samtliga reservationer inklusive reservation 11.

Herr talman! För oss socialdemokrater är arbetslöshetsförsäkringen en ideologisk fråga. Den är historiskt sprungen ur den svenska fackföreningsrörelsen på den tiden löntagarna fick ta ansvar för att försöka hitta någon sorts ekonomisk trygghet när de blev utsparkade från arbetsplatserna. Det är inte så konstigt att det finns band mellan oss och fackföreningsrörelsen och de olika a-kassor som har vuxit fram under åren.

Tyvärr kan många av de anställda i vårt land komma i beröring med en arbetslöshetsförsäkring vid en tillfällig arbetslöshet under en omställningsperiod mellan två olika jobb eller när strukturrationaliseringens krafter slår till ute i näringslivet.

A-kassareglerna och a-kassan ska vara så utformade att de stöder de anställda. Det ska vara regler i a-kassan som gör att det finns förståelse för dem. Det ska vara en ersättning som gör att om än den ekonomiska tryggheten inte är så stor så ska de åtminstone hjälpligt kunna hanka sig fram. Vi har en sådan arbetslöshetsförsäkring i dag.

Dessutom finns det anledning en sådan här kväll att framhålla att de fria fackföreningar som finns och de a-kassor som finns med myndighetsutövning är de mest effektiva, åtminstone i alla de jämförelser som gjorts med annat. Därför förvånar det mig mycket att moderater och kristdemokrater och andra vill förstatliga.

Moderaterna och Kristdemokraterna är inte kända för att tycka om någon sorts överförande till staten. Snarare ropar de det fria näringslivets lov. Här vill de förstatliga ett väl fungerande system som fungerat sedan många år tillbaka.

Det förvånar egentligen inte mig och oss socialdemokrater att man dessutom vill införa en bortre parentes. Man säger från det borgerliga hållet, från moderater och kristdemokrater, att de första dagarna ska det vara en ersättning. Men vad händer sedan?

Vi känner igen de tongångarna sedan den tiden då ni fanns med i regeringsunderlaget på ett annat sätt. Jag tror inte att de arbetslösa i Sverige blir hjälpta av att få sämre villkor och högre egenavgifter. Jag tror snarare de blir hjälpta av att ha en effektiv arbetslöshetsförsäkring och givetvis så småningom efter omställningsperioden få ett nytt arbete.

Kollegerna har här i dag diskuterat många olika områden. Huvudområdet i detta betänkande gäller det som redan har nämnts, nämligen Alfa-kassan. Det finns en stor majoritet för att införa de förändringar som regeringen här har föreslagit. Även de som icke är anslutna till kassan och som har sin grundersättning ska betala en ersättning som är rimlig i förhållande till vad alla andra betalar som är med i en a-kassa eller som får ersättning från en a-kassa.

Jag förberedde detta anförande lite grann genom att besöka Alfa-kassans kontor, i detta fall i Olofström. Alfa-kassan finns utlokaliserad i lite olika delar av vårt land. Den finns bland annat i Olofström i Blekinge. Jag blev imponerad av det kunnande som fanns bland handläggarna där. Det som glädde mig var att det fanns en sådan kunskap samlad på ett ställe. Det finns på flera ställen. Framför allt är finessen att många tillsammans med en lång erfarenhet kan hantera dessa regler.

Det ska erkännas att vissa av reglerna är lite svårtillgängliga för den som inte är helt insatt i detta, och det gör ingenting om man gör förenklingar i vissa avseenden. En lagstiftning kan för den oinvidde ibland bli lite svår. Men jag känner mig trygg när jag träffat dem som arbetar där. Jag har också träffat andra handläggare på a-kassor som kan hantera detta. De beslut vi fattar här i riksdagen följs såvitt jag kan förstå.

Det handlar om småföretagare, ensamföretagare eller soloföretagare, som jag tror att Ulf Holm sade, och deras ekonomiska situation när företagen kommer i svårigheter. Också jag tycker att det ska finnas ett bra stöd för dem som vill starta ett litet företag och försöka att skaffa både sig och så småningom kanske andra en utkomst kanske många gånger i glesbygden. Men jag tycker definitivt inte att det ska ske via a-kassan. Det måste i så fall ske via andra system eller via andra saker som kan finnas i vårt välfärdssystem i vårt land.

När man hör den här debatten verkar det nästan som att det inte skulle finnas någon a-kassa över huvud taget för småföretagen. Det finns en a-kassa för småföretagen som heter Småa. Den finns en lokaliserad centralt i Stockholm. Man invigde sina nya lokaler så sent som i höstas. Vi var några från utskottet som var där och studerade den. Det finns regler, och småföretag kan få ersättning. Det vet de flesta. Men det är klart att man gärna vill se till att ge regeringen ett tjuvnyp i den här frågan. Det är kanske möjligt att det lyckas.

Andra frågor som har diskuterats i betänkandet och som det finns motioner om är bland annat studier i samband med a-kassa. Även om jag säger att vi tycker att det finns bra regler i a-kassorna är de traditionsbundna och har vuxit fram under lång tid. Vissa delar av samhället och studiesystemet har förändrats. En tolkning av lagreglerna bör kanske ske på ett ibland lite mer modernt sätt.

Det finns numera tillskapat en tillsynsmyndighet för a-kassorna. Jag utgår ifrån och förväntar mig att de ser till att det blir lika inför lagen i det avseendet att alla a-kassor har de regler som vi här i riksdagen har fattat beslut om.

Herr talman! Listan hade kunnat göras längre. Jag slutar med detta och yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Anf. 214 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! När man hör Christer Skoog undrar man om han verkligen har läst vårt förslag till en obligatorisk försäkring där varje arbetad timme ger rätt till ersättning. Det är ett incitament som gynnar dem som vill arbeta och kan arbeta. Det är vad arbetslöshetsförsäkringen är tänkt att vara. Den ska vara en tillfällig ersättning under tiden man söker ett arbete.

Men det var inte för detta jag begärde ordet, utan jag ville ställa en direkt fråga till Christer Skoog och Socialdemokraterna. Det gäller familjehemsföräldrar. I förra årets betänkande hänvisas till Riksdagens revisorers förslag angående familjehemsvård. Där föreslår revisorerna att det ska göras ett tillkännagivande till regeringen för att man ska ändra reglerna i arbetslöshetsförsäkringen. Det står bland annat så här: Det finns en enighet bland remissinstanserna om att familjehemmet allmänt sett bör erbjudas tryggare ekonomiska villkor.

Detta tog inte utskottsmajoriteten fasta på förra året, utan avvisade vår reservation som just bygger på detta. I år skrev man i stället om en parlamentarisk kommitté och hänvisade till Näringsdepartementets promemoria om företags- och anställningsformer i förändring.

Min fråga till Christer Skoog och Socialdemokraterna är: När ska man komma till skott och göra det som Riksdagens revisorer med flera har föreslagit och inte hänvisa till nya utredningar och nya förslag?

Anf. 215 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Herr talman! Som jag försökte säga i mitt inledningsanförande är det här komplicerade frågor. Det gäller lagstiftning, och jag tror inte att man ska hasta fram. Dessutom för den majoritet som det svenska folket har valt, nämligen socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister, en diskussion om budgetläget och budgetförhandlingarna för närvarande. Alla förändringar som syftar till att driva kostnader måste diskuteras under ansvar för hela den ekonomiska utvecklingen.

Min fråga till dig, Annelie, var denna: Vad händer efter de 300 första dagarna i ert förslag? Är det en bortre parentes som ni föreslår igen, som ni gjorde för några år sedan?

Anf. 216 ANNELIE ENOCHSON (kd) replik:

Herr talman! Tack för det icke-svaret och för en ny fråga till mig! Jag har varit med i arbetsmarknadsutskottet i två år. Jag har läst betänkanterna år efter år, och man bara hänvisar till nya saker när det gäller familjehemsföräldrar. Jag är lite förundrad över detta. Christer Skoog hänvisar just nu till att de sitter i en budgetdiskussion. Det är inget svar! Det är också ett icke-svar. Någon sak för att hjälpa dem som gör en så stor samhällelig insats måste väl till och med Socialdemokraterna kunna göra utan att fråga Vänsterpartiet och Miljöpartiet om lov.

Anf. 217 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Herr talman! Jag har inte sagt att vi ska fråga om lov. Väljarna har bestämt hur majoriteten ska se ut, och dem kan vi inte byta ut.

Jag tycker att familjehemmen gör stora, goda och bra insatser för barnen i samhället – barn som är utsatta. Visst gör de det! Men det här handlar om en a-kassa för dem som är anställda. Men om det råder exakta gränser med ett anställningsförhållande och om det blir en arbetslöshetsperiod kan nog arbetslöshetsförsäkringen gälla.

Jag fick inte heller något svar på min fråga om den bortre parentes. Men det svaret räckte; jag fick inget.

Anf. 218 ERIK ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Nej, Christer Skoog, det är alldeles riktigt att vi inte kan byta ut väljarna. Men det finurliga för den enstaka väljaren som lyssnar på denna debatt är att väljarna kan byta ut regeringen när de ser hur arbetslöshetssiffrorna skjuter i höjden trots löften och trots långvarigt regeringsinnehav.

Jag tänker ställa en fråga till Christer Skoog. Vad är det för problem med att lyfta ut arbetslöshetsförsäkringen och skapa en obligatorisk allmän omställningsförsäkring som blir en del av den generella välfärden? Något som det brukar finnas en samsyn om mellan Folkpartiet och Socialdemokraterna – till skillnad från några eller i alla fall något av era samarbetspartier och till skillnad från ett par av de partier som vi vill samarbeta med – är just tron på den generella välfärdspolitiken. Där är socialförsäkringen en grundsten.

Vad är det för problem med att bryta den kopplingen? Det enda Christer Skoog tog upp i sitt anförande var att det mest effektiva sättet att ha a-kassan är att, som i dag, ha den kopplad till fackföreningarna. Lite senare tog han upp att han hade besökt Alfa-kassan och blivit mycket imponerad av kunskaperna där, som mig veterligen inte har någon som helst koppling till fackföreningarna. Varför skulle de som fungerar utmärkt som tjänstemän på Alfa-kassorna i dag bli så mycket mer ineffektiva om man såg till att detta blev en del av den generella välfärdspolitiken?

Socialdemokraterna talar ofta om generell välfärdspolitik, men just här är det i första hand dem som är medlemmar i fackföreningar som man vill rikta sig till. Vad beror denna ovilja på när det gäller att se till att arbetslöshetsförsäkringen blir en del av den generella välfärden?

Anf. 219 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Herr talman! Arbetslöshetsförsäkringen är en del av den ekonomiska politiken. Den är ett viktigt instrument för att se till att få fart på Sverige i framtiden också. Även om arbetslösheten är hög nu har den varit ett bra instrument under åren.

Jag nämnde hur effektivt det var på det Alfa-kassekontor där jag hade varit. Den minnes gode vet att Alfa-kassan kom till för några år sedan då diskussionen fördes som hetast från de borgerliga partierna om en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Det finns en möjlighet att frivilligt ansluta sig till Alfa-kassan utan att vara knuten till något fackförbund. Där finns ju det som Erik Ullenhag efterfrågar.

Anf. 220 ERIK ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Tyvärr är det fortfarande obegripligt varför det var så effektivt att ha den här kopplingen. Huvuddelen är fortfarande kopplad till fackföreningarna. Man har inte byggt upp arbetslöshetsförsäkringen som en del av den generella välfärdspolitiken, utan man har framför allt byggt upp den kopplad till fackföreningarna.

Jag kan inte undgå att ställa frågan: Har det någonting att göra med att Christer Skoog och andra socialdemokrater ser ett problem i att LO skulle kunna få det svårt att rekrytera medlemmar ifall man inte hade kopplingen till arbetslöshetsförsäkringen? Som Christer Skoog vet får Alfa-kassan inte ens rekrytera speciellt aktivt. De har fått restriktioner om vad de får informera om och vilka de får informera därför att folk helst inte ska veta om att det går att få arbetslöshetsersättning även på ett annat sätt än genom att vara med i en fackförening.

Jag fick inget svar på frågan. Varför ska inte arbetslöshetsförsäkringen vara en del av den generella välfärden? Nu säger Christer Skoog att den inte är en del av den generella välfärden, utan en del av den ekono-

miska politiken. Det tror jag är rätt intressant för en och annan väljare att höra. För Folkpartiet är socialförsäkringar inklusive arbetslöshetsförsäkringen en del av den generella välfärden. Människor som under en tid tappar sin anställning ska ha rätt till ekonomisk trygghet. Det tycker jag är en grundläggande del i ett samhälle som byggs upp för att ge människor nya livschanser. En människa som har oturen att hamna i arbetslöshet ska också kunna ha en ekonomisk trygghet. Det är för mig en generell välfärdspolitik och inte i första hand en del av den ekonomiska politiken.

Anf. 221 CHRISTER SKOOG (s) replik:

Herr talman! Det är klart att vi alla eftersträvar en generell välfärdspolitik. Men för att få en sådan och för att ha något att fördela måste vi ha en ekonomisk politik som leder till tillväxt. Arbetslöshetsförsäkringen är en del av den ekonomiska politiken.

Som jag sade i mitt anförande har jag besökt Alfa-kassan och försökt sätta mig in i det här. Jag tror till och med att Erik Ullenhag var med när Alfa-kassans föreståndare var hos utskottet. Det har inte framkommit i något som jag har tagit del av att hon skulle vara förbjuden att informera om sin verksamhet. Det finns mig veterligen inga sådana skrifter och inga sådana regler. Det är fullt möjligt för Alfa-kassan att informera om möjligheterna att gå med där om man nu vill välja det i stället för en fackföreningsanknuten kassa.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

18 § ILO:s konvention och rekommendation om arbetarskydd i lantbruket m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2003/04:AU5
ILO:s konvention och rekommendation om arbetarskydd i lantbruket
m.m. (prop. 2003/04:56).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

19 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Motion
med anledning av prop. 2003/04:80 Moderniserad konkurrensövervakning
2003/04:N14 av Per Bill m.fl. (m, fp, kd, c)

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 25 mars

2003/04:384 av *Per Bill* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Kommunalt bredband

2003/04:385 av *Cecilia Wikström* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Förskrivningen av dextropropoxifen

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 30 mars.

21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 25 mars

2003/04:983 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Berit Andnor
Gömda barns rätt till skolgång

2003/04:984 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Berit Andnor
Barnens bästa enligt barnkonventionen

2003/04:985 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Berit Andnor
Avvisning av gravid kvinna

2003/04:986 av *Kerstin Engle* (s) till näringsminister Leif Pagrotsky
Sveriges handel med Iran

2003/04:987 av *Heli Berg* (fp) till försvarsminister Leni Björklund
Skydd för Kosovostyrka

2003/04:988 av *Luciano Astudillo* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
Den provisoriska grundlagen i Irak

2003/04:989 av *Tina Acketoft* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Åtgärder för kvinnor och krigsbarn på Balkan

2003/04:990 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Syriskt kurdförtryck

2003/04:991 av *Peter Danielsson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Sveriges terrorberedskap

2003/04:992 av *Luciano Astudillo* (s) till justitieminister Thomas Bodström
Islamofobiska hatbrott

2003/04:993 av *Annika Qarlsson* (c) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Lika villkor för vallfröproducenterna

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 30 mars.

22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 11 mars

2003/04:834 av *Cecilia Wigström* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Europeisk konvention mot människohandel

2003/04:836 av *Ulla Hoffmann* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Utlämning av Rosa Luz Padilla Baca

2003/04:842 av *Anita Johansson* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
Samlokalisering av ambassader

2003/04:854 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Barbro Holmberg
Familjeåterföreningsdirektivet och Europakonventionen

2003/04:855 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Svenska medborgare och Kanadas terroristlagstiftning

den 25 mars

2003/04:907 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Barbro Holmberg
Asylsökande från Irak

2003/04:941 av *Åsa Torstensson* (c) till näringsminister Leif Pagrotsky
Östutvidgningen och östeuropéerna

2003/04:962 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Barbro Holmberg
Avvisning av gravid kvinna

Svaren 2003/04:834, 836, 842, 854 och 855 redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 mars.

Övriga svar redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 30 mars.

23 § Kammaren åtskildes kl. 21.28.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början till ajourneringen
kl. 13.52,
av talmannen därefter till och med 10 § anf. 121 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 14 § anf. 156 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 15 § anf. 194 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

1 § Aktuell debatt: Lika rättssäkerhet och rättstrygghet för kvinnor och män	1
Anf. 1 MARIA LARSSON (kd).....	1
Anf. 2 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	1
Anf. 3 MARIA LARSSON (kd).....	4
Anf. 4 BEATRICE ASK (m).....	5
Anf. 5 JOHAN PEHRSON (fp).....	7
Anf. 6 ROLF OLSSON (v).....	8
Anf. 7 ANNIKA QARLSSON (c).....	10
Anf. 8 MONA JÖNSSON (mp)	11
Anf. 9 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	13
Anf. 10 MARIA LARSSON (kd).....	14
Anf. 11 BEATRICE ASK (m).....	15
Anf. 12 JOHAN PEHRSON (fp).....	16
Anf. 13 ROLF OLSSON (v).....	16
Anf. 14 ANNIKA QARLSSON (c).....	17
Anf. 15 MONA JÖNSSON (mp)	17
Anf. 16 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	18
Anf. 17 MARIA LARSSON (kd).....	19
Anf. 18 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	20
2 § Avsägelse.....	20
3 § Kompletteringsval till EU-nämnden	21
4 § Ledigheter.....	21
5 § Anmälan om andre vice ordförande i justitieutskottet.....	21
6 § Hänvisning av ärende till utskott.....	21
7 § Statlig förvaltning	22
Konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU11	22
Anf. 19 HENRIK S JÄRREL (m)	22
Anf. 20 LISELOTT HAGBERG (fp)	24
Anf. 21 INGVAR SVENSSON (kd)	25
Anf. 22 MATS EINARSSON (v).....	26
Anf. 23 LISELOTT HAGBERG (fp) replik.....	27
Anf. 24 MATS EINARSSON (v) replik.....	28
Anf. 25 LISELOTT HAGBERG (fp) replik.....	28
Anf. 26 MATS EINARSSON (v) replik.....	28
Anf. 27 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	28
Anf. 28 MATS EINARSSON (v) replik.....	29
Anf. 29 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	29
Anf. 30 MATS EINARSSON (v) replik.....	29
(forts. 9 §).....	30
Ajournering.....	30
Återupptagna förhandlingar	30
8 § Frågestund.....	30
Anf. 31 TALMANNEN.....	30
<i>IMF:s program i Argentina</i>	<i>30</i>

Anf. 32	AGNETA RINGMAN (s)	30
Anf. 33	Statsrådet GUNNAR LUND (s)	31
Anf. 34	AGNETA RINGMAN (s)	31
Anf. 35	Statsrådet GUNNAR LUND (s)	31
<i>Egenföretagande bland ungdomar</i>		31
Anf. 36	LENA ADELSON LILJEROTH (m)	31
Anf. 37	Statsrådet LENA HALLENGREN (s)	32
Anf. 38	LENA ADELSON LILJEROTH (m)	32
Anf. 39	Statsrådet LENA HALLENGREN (s)	32
<i>Sveriges representation vid sorgemässan i Madrid</i>		33
Anf. 40	CARL B HAMILTON (fp)	33
Anf. 41	Statsrådet PÄR NUDER (s)	33
Anf. 42	CARL B HAMILTON (fp)	33
Anf. 43	Statsrådet PÄR NUDER (s)	33
<i>Nationella hjälptelefonen</i>		34
Anf. 44	KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	34
Anf. 45	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	34
Anf. 46	KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	34
Anf. 47	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	35
<i>Åldersdiskriminering</i>		35
Anf. 48	JÖRGEN JOHANSSON (c)	35
Anf. 49	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	35
Anf. 50	JÖRGEN JOHANSSON (c)	36
<i>Övergångsregler</i>		36
Anf. 51	SVEN BRUS (kd)	36
Anf. 52	Statsrådet PÄR NUDER (s)	36
Anf. 53	SVEN BRUS (kd)	37
Anf. 54	Statsrådet PÄR NUDER (s)	37
<i>Könsdiskriminering</i>		37
Anf. 55	MONA JÖNSSON (mp)	37
Anf. 56	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	37
Anf. 57	MONA JÖNSSON (mp)	38
Anf. 58	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	38
<i>Öppenheten inom EU</i>		38
Anf. 59	KJELL NORDSTRÖM (s)	38
Anf. 60	Statsrådet GUNNAR LUND (s)	38
Anf. 61	KJELL NORDSTRÖM (s)	39
Anf. 62	Statsrådet GUNNAR LUND (s)	39
<i>Antisemitism</i>		39
Anf. 63	CECILIA WIKSTRÖM (fp)	39
Anf. 64	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	39
Anf. 65	CECILIA WIKSTRÖM (fp)	40
Anf. 66	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	40
<i>Samhällsstöd till människor i kris</i>		40
Anf. 67	KENNETH JOHANSSON (c)	40
Anf. 68	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	41
Anf. 69	KENNETH JOHANSSON (c)	41
<i>Produktiviteten i offentlig sektor</i>		41
Anf. 70	ALLAN WIDMAN (fp)	41

Anf. 71 Statsrådet PÄR NUDER (s).....	42
Anf. 72 ALLAN WIDMAN (fp)	42
Anf. 73 Statsrådet PÄR NUDER (s).....	42
<i>Ungdomsarbetslösheten</i>	43
Anf. 74 MONICA GREEN (s)	43
Anf. 75 Statsrådet LENA HALLENGREN (s).....	43
Anf. 76 MONICA GREEN (s)	43
<i>Rätten till fri abort</i>	43
Anf. 77 LENA EK (c)	43
Anf. 78 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	44
Anf. 79 TALMANNEN.....	44
Anf. 80 LENA EK (c)	44
Anf. 81 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	45
<i>Rätten att rösta i kommunval</i>	45
Anf. 82 LUCIANO ASTUDILLO (s)	45
Anf. 83 Statsrådet PÄR NUDER (s).....	45
Anf. 84 LUCIANO ASTUDILLO (s)	45
<i>Förskolan</i>	46
Anf. 85 ULF NILSSON (fp).....	46
Anf. 86 Statsrådet LENA HALLENGREN (s).....	46
Anf. 87 ULF NILSSON (fp).....	46
Anf. 88 Statsrådet LENA HALLENGREN (s).....	47
<i>Anpassning av färdmedel för funktionshindrade</i>	47
Anf. 89 CARINA HÄGG (s).....	47
Anf. 90 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	48
Anf. 91 CARINA HÄGG (s).....	48
<i>Förmögenhetsskatten</i>	48
Anf. 92 GUNNAR ANDRÉN (fp)	48
Anf. 93 Statsrådet PÄR NUDER (s).....	49
Anf. 94 TALMANNEN.....	49
9 § (forts. från 7 §) Statlig förvaltning (forts. KU11)	49
Anf. 95 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	49
Anf. 96 MATS EINARSSON (v) replik.....	51
Anf. 97 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik	52
Anf. 98 MATS EINARSSON (v) replik.....	52
Anf. 99 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik	53
Anf. 100 PÄR AXEL SAHLBERG (s)	53
Anf. 101 INGVAR SVENSSON (kd) replik	55
Anf. 102 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	55
Anf. 103 INGVAR SVENSSON (kd) replik	56
Anf. 104 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	56
Anf. 105 MATS EINARSSON (v) replik.....	56
Anf. 106 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	57
Anf. 107 MATS EINARSSON (v) replik.....	57
Anf. 108 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik	57
Anf. 109 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	58
Anf. 110 GUSTAV FRIDOLIN (mp) replik	58
Anf. 111 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	59
Anf. 112 LISELOTT HAGBERG (fp) replik.....	59

Anf. 113	PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	59
Anf. 114	LISELOTT HAGBERG (fp) replik.....	60
Anf. 115	PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik.....	60
Anf. 116	KERSTIN LUNDGREN (c)	60
Anf. 117	MATS EINARSSON (v) replik	62
Anf. 118	KERSTIN LUNDGREN (c) replik	63
Anf. 119	MATS EINARSSON (v) replik	63
Anf. 120	KERSTIN LUNDGREN (c) replik	63
	(Beslut fattades under 12 §.)	64
10 §	Straffrättsliga frågor	64
	Justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU16.....	64
Anf. 121	JOHAN PEHRSON (fp)	64
Anf. 122	JEPPE JOHNSSON (m).....	66
Anf. 123	PETER ALTHIN (kd).....	69
Anf. 124	ROLF OLSSON (v)	71
Anf. 125	JEPPE JOHNSSON (m) replik	72
Anf. 126	ROLF OLSSON (v) replik.....	72
Anf. 127	JEPPE JOHNSSON (m) replik	72
Anf. 128	ROLF OLSSON (v) replik.....	73
Anf. 129	JOHAN PEHRSON (fp) replik	73
Anf. 130	ROLF OLSSON (v) replik.....	74
Anf. 131	JOHAN PEHRSON (fp) replik	74
Anf. 132	ROLF OLSSON (v) replik.....	75
Anf. 133	JOHAN LINANDER (c).....	75
	(forts. 13 §).....	77
	Ajournering.....	77
	Återupptagna förhandlingar	77
11 §	Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 mars	77
	SkU22 Allmänna motioner om fastighets- och förmögenhetsbeskattning	77
	FöU3 Riksdagens revisorers förslag angående Försvarmaktens arbetsgivarpolitik och vissa personalfrågor i försvaret	78
	FöU5 Försvarmaktens förbandsutveckling – en uppföljning av försvarsbesluten 2000 och 2001	79
	MJU10 Jordbrukspolitik m.m.	79
	NU7 Patent- och registreringsverkets organisation	80
12 §	Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	81
	KU11 Statlig förvaltning	81
13 §	(forts. från 10 §) Straffrättsliga frågor (forts. JuU16).....	82
Anf. 134	LEIF BJÖRNLOD (mp).....	82
Anf. 135	JEPPE JOHNSSON (m) replik	83
Anf. 136	LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	83
Anf. 137	JEPPE JOHNSSON (m) replik	84
Anf. 138	LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	84
Anf. 139	JOHAN LINANDER (c) replik.....	84
Anf. 140	LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	84
Anf. 141	JOHAN LINANDER (c) replik.....	85

Anf. 142	LEIF BJÖRNLOD (mp) replik.....	85
Anf. 143	HELENA ZAKARIASÉN (s)	85
Anf. 144	JEPPE JOHNSON (m) replik.....	87
Anf. 145	HELENA ZAKARIASÉN (s) replik	88
Anf. 146	JEPPE JOHNSON (m) replik.....	88
Anf. 147	HELENA ZAKARIASÉN (s) replik	88
Anf. 148	JOHAN LINANDER (c) replik.....	88
Anf. 149	HELENA ZAKARIASÉN (s) replik	89
Anf. 150	JOHAN LINANDER (c) replik.....	89
Anf. 151	HELENA ZAKARIASÉN (s) replik	90
Anf. 152	JOHAN PEHRSON (fp) replik	90
Anf. 153	HELENA ZAKARIASÉN (s) replik	90
Anf. 154	JOHAN PEHRSON (fp) replik	91
Anf. 155	HELENA ZAKARIASÉN (s) replik	91
	(Beslut skulle fattas den 31 mars.).....	91
14 §	Våldsbrott och brottsoffer.....	92
	Justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU17	92
Anf. 156	HILLEVI ENGSTRÖM (m).....	92
Anf. 157	KARIN GRANBOM (fp).....	94
Anf. 158	PETER ALTHIN (kd)	96
Anf. 159	ROLF OLSSON (v).....	98
Anf. 160	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	99
Anf. 161	ROLF OLSSON (v) replik	100
Anf. 162	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	100
Anf. 163	ROLF OLSSON (v) replik	100
Anf. 164	KARIN GRANBOM (fp) replik.....	100
Anf. 165	ROLF OLSSON (v) replik	101
Anf. 166	KARIN GRANBOM (fp) replik.....	101
Anf. 167	ROLF OLSSON (v) replik	101
Anf. 168	JOHAN LINANDER (c)	101
Anf. 169	LEIF BJÖRNLOD (mp).....	103
Anf. 170	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	104
Anf. 171	LEIF BJÖRNLOD (mp) replik.....	104
Anf. 172	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	105
Anf. 173	LEIF BJÖRNLOD (mp) replik.....	105
Anf. 174	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	105
Anf. 175	JOHAN LINANDER (c) replik.....	107
Anf. 176	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	108
Anf. 177	JOHAN LINANDER (c) replik.....	108
Anf. 178	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	109
Anf. 179	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	109
Anf. 180	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	110
Anf. 181	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	110
Anf. 182	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	111
	(Beslut skulle fattas den 31 mars.).....	111
15 §	Icke-joniserande strålning	112
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04:MJU12	112
Anf. 183	SINIKKA BOHLIN (s)	112
Anf. 184	MARIE WAHLGREN (fp)	112

Anf. 185	KJELL-ERIK KARLSSON (v).....	114
Anf. 186	CHRISTINA AXELSSON (s)	115
Anf. 187	KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik	118
Anf. 188	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	118
Anf. 189	KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik	118
Anf. 190	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	118
Anf. 191	LARS LINDBLAD (m)	118
Anf. 192	SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	120
Anf. 193	JAN ANDERSSON (c)	121
Anf. 194	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	122
Anf. 195	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	124
Anf. 196	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	124
Anf. 197	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	125
Anf. 198	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	125
	(Beslut skulle fattas den 31 mars.)	126
16 §	Vattendistrikt och vattenmiljöförvaltning	126
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04: MJU17	126
	(Beslut skulle fattas den 31 mars.)	126
17 §	Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan m.m.	126
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2003/04: AU3	126
Anf. 199	ANDERS KARLSSON (s)	126
Anf. 200	HENRIK WESTMAN (m)	127
Anf. 201	ERIK ULLENHAG (fp)	129
Anf. 202	ANNELIE ENOCHSON (kd)	130
Anf. 203	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	133
Anf. 204	ERIK ULLENHAG (fp) replik	135
Anf. 205	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	135
Anf. 206	ERIK ULLENHAG (fp) replik	136
Anf. 207	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	136
Anf. 208	CLAES VÄSTERTEG (c)	137
Anf. 209	ULF HOLM (mp)	138
Anf. 210	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	140
Anf. 211	ULF HOLM (mp) replik	141
Anf. 212	CAMILLA SKÖLD JANSSON (v) replik	141
Anf. 213	CHRISTER SKOOG (s)	142
Anf. 214	ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	143
Anf. 215	CHRISTER SKOOG (s) replik	144
Anf. 216	ANNELIE ENOCHSON (kd) replik	144
Anf. 217	CHRISTER SKOOG (s) replik	144
Anf. 218	ERIK ULLENHAG (fp) replik	144
Anf. 219	CHRISTER SKOOG (s) replik	145
Anf. 220	ERIK ULLENHAG (fp) replik	145
Anf. 221	CHRISTER SKOOG (s) replik	146
	(Beslut skulle fattas den 31 mars.)	146
18 §	ILO:s konvention och rekommendation om arbetarskydd i lantbruket m.m.	146
	Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2003/04: AU5	146
	(Beslut skulle fattas den 31 mars.)	146
19 §	Bordläggning.....	146

20 § Anmälan om interpellationer.....	147	Prot. 2003/04:88
21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	147	25 mars
22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	148	
23 § Kammaren åtskildes kl. 21.28.....	148	

Elanders Gotab, Stockholm 2004